

**Матеріали II міжнародної науково-практичної конференції
студентів та молодих вчених
«Перші кроки в науку»**

м. Краматорськ
26 січня 2017 року

**Материалы II международной научно-практической конференции
студентов и молодых учёных
«Первые шаги в науку»**

г. Краматорск
26 января 2017 года

**Proceedings of II International scientific conference
of students and young scientists
“First steps in science”**

Kramatorsk
January 26th, 2016

ББК 60.5+74+80+87.3+88.3+65+65.4+34.3

УДК 001+101+159.9+37+316+801+330.1+339.1+669

М34

М34 Матеріали II міжнародної науково-практичної конференції студентів та молодих вчених «Перші кроки в науку». – Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2017. – 222 с.

Збірник матеріалів матеріалів II міжнародної науково-практичної конференції студентів та молодих вчених «Перші кроки в науку». Представлені результати робіт з широкого кола дисциплін.

Роботи подаються мовою оригіналу. Відповідальність за зміст робіт несуть автори та наукові керівники.

ББК 60.5+74+80+87.3+88.3+65+65.4+34.3

УДК 001+101+159.9+37+316+801+330.1+339.1+669

Наукова ініціатива «Універсум»

м. Краматорськ, Україна

Тел.: +380671187401

E-mail: mail@univscience.info

© Автори робіт, 2017

© Наукова ініціатива «Універсум», 2017

© ТОВ «Нілан-ЛТД», 2017

Contents

SECTION 1. Technical sciences

<i>Afanasiev D.</i> THE TELECOMMUNICATIONS NETWORK WITH TECHNOLOGY WIMAX FOR SETTLEMENTS	7
<i>Balich K.</i> DEPENDENCE OF MASS AND ENERGY INDEXES COOLING SYSTEMS AVIATION GENERATORS ON AIRCRAFT FLIGHT MODE	9
<i>Bunas K.V.</i> CONTROL SYSTEMS WITH ELEMENTS OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE	13
<i>Diahovchenko I.M.</i> THE IMPACT OF VOLTAGE DEVIATION ON THE READINGS OF ACTIVE AND REACTIVE ELECTRICITY METERS	17
<i>Kurylenko J., Omelchuk S.</i> STABILIZATION OF DRINKS NATURAL AMINOPOLISAHARYDOV	20
<i>Sergeev A.</i> EDUCATIONAL SOFTWARE FOR TRAINING OF AVIATION SPECIALISTS	23
<i>Stavitskaya I.V.</i> TECHNOLOGY DAIRY DRINKS FOR STUDENT DINING USING KSB-UF	27
<i>Syzranova S., Kofto D., Salata G.</i> OPERATIONAL INFORMATION AS THE ECONOMIC ASPECT OF LIBRARY AND INFORMATION CULTURE IN THE DIGITAL AGE	31
<i>Tsiareshchanka K.</i> USE ENVIRONMENT MATLAB / SIMULINK TO ASSESS THE IMPACT NATURE OF THE LOAD ON THE CHARACTERISTICS OF SYNCHRONOUS GENERATORS	35

SECTION 2. Humanities

<i>Blokha Y.Y.</i> PRINCIPLE OF JUSTICE IN THE PHILOSOPHY OF ARISTOTLE	41
<i>Byrkun N.O.</i> THEORETICAL FOUNDATIONS OF ENVIRONMENTALLY VIABLE BEHAVIOR OF PUPILS	44
<i>Chernyuk I.A.</i> POLITICAL EDUCATION: THE GERMAN EXPERIENCE	47
<i>Davidchuk B.B.</i> DMYTRO DONTSOVD — AMBIGUOUS FIGURE IN THE HISTORY UKRAINE	49
<i>Duma O.M.</i> CONTENT AND LANGUAGE INTEGRATED LEARNING	52
<i>Gantova V.S.</i> THE SOCIAL BASE AND THE IDEOLOGICAL PRINCIPLES OF THE UKRAINIAN DISSIDENT MOVEMENT	55
<i>Kasian V.V.</i> SEVEN WONDERS OF RIVNE REGION	58
<i>Kovalets I.O.</i> THE SYMBOLISM OF THE UKRAINIAN NATIONAL-STATE ATTRIBUTE	61
<i>Kravets M.O.</i> THE SOCIAL BASE AND THE IDEOLOGICAL PRINCIPLES OF THE UKRAINIAN DISSIDENT MOVEMENT	63
<i>Krykunenko S.V.</i> WOMEN IN THE HISTORY OF THE COSSACK UKRAINE	67
<i>Lakhman M.L.</i> IVAN PULIUI — AN OUTSTANDING UKRAINIAN SCIENTIST AND PUBLIC FIGURE	70
<i>Levchuk I.</i> СПОРТИВНЕ ВИХОВАННЯ У СІМ'Ї ЯК ОСНОВА ПОДАЛЬШОГО ПОВНОЦІННОГО ФІЗИЧНОГО РОЗВИТКУ ДИТИНИ	72

<i>Mandybura I.P.</i> PROFESSOR O.S. FEDOROVSKY (1885-1939) — DIRECTOR RESEARCH INSTITUTE OF HISTORY MATERIAL CULTURE	75
<i>Neshcheret B.A.</i> FORMATION AT TEENAGERS SAFE BEHAVIOR IN THE INTERNET NETWORK	77
<i>Nezhyva O.M.</i> FEATURES OF UNIVERSITY EDUCATION IN FRANCE	80
<i>Nykolyshyn V.V.</i> VOLUNTEERING AS A MEANS OF FORM AND YOUTH SOCIAL ACTIVITY	83
<i>Ostapenko J.M.</i> ANARCHISM IN ODESSA OF 1905-1907: CHARACTERISTICS AND FEATURES	85
<i>Pishchulin D.S.</i> THEORETICAL AND METHODOLOGICAL PRINCIPLES OF RESPONSIBLE ATTITUDE TO HEALTH IN PUPILS	88
<i>Popovych J.M., Popovych V.M.</i> RESPONSIBILITY AND JUSTICE AS A VALUES CATEGOTIES IN THE FORMATION OF CIVIL PERSON	92
<i>Popovych N.P.</i> FEATURES LEGAL REGULATION OF HAZARDOUS WASTE	96
<i>Ruchka Y.V., Perebeynos V.B., Ananchenko K.V.</i> THE USE OF MODERN INTERACTIVE AND COMMUNICATION TECHNOLOGIES IN THE PROCESS OF PROFESSIONAL AND PERSONAL DEVELOPMENT OF COMBAT ATHLETES	99
<i>Rybalska E.M.</i> INTERACTION FAMILY AND SCHOOL WITH THE FORMATION OF RESPECT FOR NATURE IN PRIMARY PUPILS	102
<i>Saraka O.D.</i> THE MYSTERY OF HITLER MILITARY HEADQUARTERS “WERWOLF” NEAR VINNITSA	105
<i>Savchuk A.B., Nahorniak M.M.</i> NEW STRATEGY OF UKRAINIAN FOREIGN POLICY FOR WESTERN EUROPE IN THE CONTEXT OF CHALLENGES OF MODERNITY	108
<i>Shcherbak G.R.</i> FEATURES OF HISTORICAL DEVELOPMENT OF ENGLISH LANGUAGE	111
<i>Shevchenko Y.M.</i> "ETERNAL IDEAS" OF ANCIENT RHETORICIANS AS THE FOUNDATION OF MODERN ORATORY	115
<i>Sribna M.</i> THE COLLECTION OF THE NATIONAL MUSEUM OF HISTORY OF UKRAINE BY TOPIC «HISTORY OF INDEPENDENT UKRAINE (1991-2017)»	117
<i>Teslenko M., Peretiatko L.</i> STRESS IN MANAGER’S PROFESSIONAL ACTIVITY	120
<i>Tikhonov D., Tymoshenko B.</i> BASIC PRINCIPLES OF FORMATION OF THE STATE APPARATUS OF CHINA AFTER 1980	124
<i>Tymoshenko B., Nezdoliy M.</i> THE VENUS PROJECT: UTOPIA OR THE FUTURE	127
<i>Vovk T.</i> SOCIO-ECONOMIC COMPONENTS OF THE MECHANISMS OF STATE MANAGEMENT OF ENVIRONMENTAL EDUCATION THE AVERAGE EDUCATION LEVEL	131
<i>Yezhevskiy M.A., Tsybal S.V.</i> FEATURES OF FOREIGN TEXT TRANSLATION	133

SECTION 3. Economics and Manadgmt

<i>Andrukhina E.O.</i> ASSESSMENT AND RISK MINIMIZATION OF THE INNOVATIVE PROJECT	136
---	-----

<i>Bajsha K.V.</i> ANALYSIS OF THE DOMESTIC MARKET HEALTH INSURANCE	139
<i>Chakalov R.K.</i> AREAS OF IMPROVEMENT INFORMATION AND ANALYTICAL SUPPORT OF FINANCIAL AND ECONOMIC SECURITY OF THE ENTERPRISE	141
<i>Chigarevskaya E.P.</i> NOMINAL BRANDS	144
<i>Gnatenko K.V.</i> ANALYSIS OF SERVICES SECTOR INTERNATIONALIZATION MAIN ASPECTS	146
<i>Grakovich A.</i> SMALL BUSINESS DEVELOPMENT IN THE REPUBLIC OF BELARUS	148
<i>Grunskaya T.V.</i> THE PROBLEM OF MULTIPLE TESTS OF STATISTICAL HYPOTHESES	153
<i>Kryvovyazyuk E.</i> ANALYSIS OF FINANCIAL CONDITION ENTERPRISE: MODERN METHODOLOGY AND ITS DEVELOPMENT POLICY DIRECTIONS	154
<i>Kutsenko D.M.</i> NEED OF INFORMATION AND ANALYTICAL SUPPORT OF MANAGEMENT DECISION MAKING FOR KEEPING FINANCIAL AND ECONOMIC SECURITY OF THE ENTERPRISE	158
<i>Kuz'kin Y.</i> KNOWLEDGE AS ONE OF THE PRODUCTIVE FORCES OF POSTINDUSTRIAL SOCIETY	160
<i>Lisak V.Y.</i> ECONOMIC ESSENCE AND EVOLUTION OF FORMATION CONCEPT OF INNOVATION	163
<i>Markovych I.B.</i> FEATURES OF THE ACCOMMODATION OF THE FACTUALITY CENTER SETTLEMENT MANAGEMENT FROM THE NATIONAL TO THE LOCAL LEVEL	165
<i>Mishyna I.O.</i> IMPLEMENTATION DETAILS OF AMORTIZATION POLICY IN UKRAINE	167
<i>Nadtochiy J.M.</i> RESOURCES OF INFORMATION AND ANALYTICAL SUPPORT FOR FINANCIAL AND ECONOMIC SECURITY OF THE ENTERPRISE	170
<i>Parfenenko T.</i> IMPROVING FINANCIAL RISK THE ENTERPRISE	172
<i>Pavlyuk K.V.</i> РОЛЬ ТА ФУНКЦІЇ ПРИБУТКУ ПІДПРИЄМСТВА У РИНКОВИХ УМОВАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ	175
<i>Sheputa M.M.</i> CONFLICT MANAGEMENT IN ORGANIZATIONS AND INNOVATIVE METHODS FOR THEIR SOLUTION	178
<i>Skotarenko K.</i> THE INVESTMENT ATTRACTIVENESS OF PJSC «DNIPRO STEEL»	180
<i>Stoika V.S.</i> THE MAIN REASONS OF THE CRISIS IN THE BANKING SECTOR	183
<i>Stovpak E.M.</i> MACROECONOMIC BALANCE, SUBJECT TO RESOURCE CONSTRAINTS	186

SECTION 4. Medicine, Biology, Chemistry, Ecology

<i>Burtsev A.V.</i> THE EFFECT OF TOLUENE ON THE ACID RESISTANCE OF ERYTHROCYTES OF HUMAN BLOOD IN VITRO	189
--	-----

<i>Cernelev O.V., Tafuni O.</i> ASSESMENT OF NUTRITIONAL BEHAVIOR IN MOLDAVIAN STUDENTS	191
<i>Gaydash D.I., Bondar A.A.</i> THE SPECIES COMPOSITION OF CAUSATIVE AGENTS OF CHRONIC PERIODONTITIS	193
<i>Holinko I.I.</i> ANDREY DOMBROVSKYY — THE OUTSTANDING ORGANIC CHEMISTRY OF UKRAINE	197
<i>Horzov L.F., Sapovych B.J.</i> THE STUDY OF FREQUENCY AND PREVALENCE OF VARIOUS TEETH ANOMALIES IN CHILDREN AND ADOLESCENCE	199
<i>Mochalov I.O., Sabov A.V.</i> PHARMACO-ECONOMIC ANALYSIS OF ANTIBIOTICS` USAGE IN SURGICAL DENTISTRY	203
<i>Mochalov I.O., Stepa O.V.</i> PHARMACO-ECONOMIC ANALYSIS OF ANTIBIOTICS` USAGE IN SURGICAL DENTISTRY	206
<i>Panteleev P.G.</i> THE CONTENT OF INTERFERON IN LACRIMAL FLUID OF PATIENTS WITH HERPETIC KERATOCONJUNCTIVITIS	208
<i>Rusu R., Cernelev O.V.</i> OVERWEIGHT AND OBESITY OF CHILDREN IN REPUBLIC OF MOLDOVA	211

SECTION 5. Hotel business

<i>Lysyi I.O.</i> THE DESTRUCTIVE TRENDS IN PROCESS OF THE TOURISM USING OF CASTLES IN UKRAINE	213
--	-----

SECTION 6: Agricultural sciences

<i>Levytska I.O.</i> THE NUTRIENT PROFILE OF SOD-PODZOLIC SOIL UNDER WINTER WHEAT CROPS IN THE SHORT-ROTARY SEED RAPE CROP ROTATIONS	217
--	-----

SECTION 1. Technical sciences

ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙНА МЕРЕЖА З ТЕХНОЛОГІЄЮ WiMAX ДЛЯ НАСЕЛЕНОГО ПУНКТУ

Афанасьєв Дмитро Сергійович

аспірант

Черкаський державний технологічний університет

м. Черкаси, Україна

*Науковий керівник – к.т.н., доцент **Бабенко В.Г.***

Жителі великих населених пунктів в Україні вже мають вільний доступ до мережі Інтернет. Це дозволяє їм бути в курсі всіх подій, що відбуваються в світі, робити різні покупки в Інтернет-магазинах, оплачувати комунальні платежі і користуватися іншими послугами.

Проблематика доступу до мережі інтернет у передмісті, селах та селищах міського типу полягає в тому, що дуже мало провайдерів надають надійний, стабільний доступ до мережі. Це пов'язано, в першу чергу, з впливом довкілля, природних явищ на бездротовий сигнал. Також застаріле обладнання на АТС, скрутки дроту негативно впливають на сигнал при використанні технології ADSL.

Жителі багатьох с.м.т., сіл, передмістя в основному позбавлені можливості вільного доступу до мережі, тому була розроблена телекомунікаційна мережа для виходу в інтернет для населених пунктів.

WiMAX (англ. Worldwide Interoperability for Microwave Access) — телекомунікаційна технологія, розроблена з метою надання універсального бездротового зв'язку на великих відстанях для широкого спектру пристроїв (від робочих станцій і портативних комп'ютерів до мобільних телефонів). Заснована на стандарті IEEE 802.16, який також називають Wireless MAN (WiMAX слід вважати жаргонним назвою, так як це не технологія, а назва форуму, на якому Wireless MAN і був узгоджений).

WiMAX підходить для вирішення наступних задач [3]:

- З'єднання точок доступу Wi-Fi одна з одною й іншими сегментами Інтернету.
- Забезпечення бездротового широкосмугового доступу як альтернативи виділеним лініям і DSL.
- Надання високошвидкісних сервісів передачі даних (до 3 Мбіт/с) і телекомунікаційних послуг.
- Створення точок доступу, не прив'язаних до географічного положення.

WiMAX дозволяє здійснювати доступ в Інтернет на високих швидкостях, з набагато більшим покриттям, ніж у Wi-Fi мережі [5]. Це дозволяє використовувати технологію як «магістральні канали», продовженням яких виступають традиційні DSL виділені лінії, а також локальні мережі. В результаті подібний підхід дозволяє створювати високошвидкісні мережі у масштабах цілих міст.

У загальному вигляді WiMAX мережі складаються з наступних основних частин — базових і абонентських станцій [4], а також обладнання, що зв'язує базові станції між собою, з постачальником сервісів та забезпечує вихід в Інтернет.

Для з'єднання базової станції з абонентською використовується високочастотний діапазон радіохвиль від 1,5 до 11 ГГц. В ідеальних умовах

швидкість обміну даними може досягати 70 Мбіт/с, при цьому не вимагається забезпечення прямої видимості між базовою станцією і приймачем.

Як вже говорилося вище, WiMAX застосовується як для вирішення проблеми «останньої милі» (канал, що сполучає кінцеве (клієнтське) обладнання з вузлом доступу провайдера (оператора зв'язку)), так і для надання доступу в мережу офісним та районним мережам.

Між базовими станціями встановлюються з'єднання (прямої видимості), що використовують діапазон частот від 10 до 66 ГГц, швидкість обміну даними може досягати 120 Мбіт/с. При цьому, принаймні одна базова станція підключається до мережі провайдера з використанням класичних дротових з'єднань. Однак, чим більша кількість базових станцій підключена до мереж провайдера, тим вища швидкість передачі даних і надійність мережі в цілому.

Структура мереж сімейства стандарту IEEE 802.16 схожа з традиційними GSM мережами: базові станції діють на відстанях до десятків кілометрів, для їх встановлення не обов'язково будувати вежі — допускається установка на дахах будинків при дотриманні умови прямої видимості між станціями [1,4].

Дана телекомунікаційна мережа для доступу до мережі інтернет за допомогою базових станцій WiMAX забезпечує три етапи передачі інформації:

1. Перший етап передачі інформації: по каналах технології WiMAX;
2. Другий етап: по каналах технології Ethernet;
3. Третій етап: по каналах технології Wi-Fi.

Спочатку здійснюється передача інформації по радіоканалу (WiMAX), тому використовуються антени для передачі сигналу. У населеному пункті встановлюється висока вежа з ретранслятором нагорі. На кожен вулицю населеного пункту ставиться клієнтський ретранслятор, від якого оптоволоконний кабель (GigabitEthernet 1000Base-LX) тягнуть до маршрутизатора, від якого вже, в свою чергу, йдуть дроти (FastEthernet 100Base-T) до встановлених на приватних ділянках або в квартирних будинках Wi-Fi маршрутизаторів. Сучасна мережа WiMAX здатна з'єднувати між собою точки доступу Wi-Fi, забезпечити бездротовий ширококутовий доступ, створювати точки доступу, які не прив'язані до конкретного географічного положення. Крім того, WiMAX здатна надавати високошвидкісні послуги передачі даних і телекомунікаційних послуг. Покриття даної мережі набагато більше, ніж у Wi-Fi. Важливо відзначити, що швидкість передачі даних у WiMAX набагато вища. Найсуттєвішими є дві переваги використання WiMAX: в першу чергу, це збільшена пропускна здатність, а по-друге, більша відстань зв'язку. WiMAX легко справляється з проблемами викликаними обмеженням видимості, тому робота в мережі буде здійснюватися безперебійно. Це можливо з тієї причини, що технологія ґрунтується на ортогональному частотному мультиплексуванні [1,6]. Питання безпеки в мережах WiMAX, заснованих на стандарті IEEE 802.16, так само, як і в мережах Wi-Fi (IEEE 802.11), стоять більш гостро, ніж в дротових мережах у зв'язку з легкістю підключення до мережі. Стандарт IEEE 802.16 визначає протокол РКМ (privacy and key management protocol), протокол приватності і управління ключем. Насправді ж, мається на увазі конфіденційність (confidentiality), а не приватність (privacy). Отже, це допоможе під'єднати до мережі тих, хто ще не має доступу до мережі і проживає у важкодоступних місцях, а також тих, хто має доступ до мережі та не має забезпечення стабільності з'єднання. Основною перевагою є можливість під'єднувати до мережі

віддалені селища, а не тільки передмістя. Недоліком є досить велика вартість обладнання (як клієнтського, так і серверного). Хоча даний недолік в зв'язку зі стрімким розвитком технологій та відповідно стабільним здешевленням обладнання швидко втратить свою вагу. А отже, запропонована телекомунікаційна мережа для виходу в Інтернет з технологією WiMAX для населеного пункту є перспективним напрямом розвитку мереж зв'язку.

Література:

1. Вишнеvский В.М Энциклопедия WiMax. Путь к 4G / В.М.Вишнеvский , С.Л. Портной , И.В. Шахнович. – Москва: Техносфера, 2009 г. – 472с.
2. WiMAX Forum: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.wimaxforum.org/>
3. WiMAX – телекомунікаційна технологія: [Електронний ресурс]. – Режим доступу <https://ru.wikipedia.org/wiki/WiMAX>
4. Базовая станция WiMAX: [Електронний ресурс]. – Режим доступу <https://habrahabr.ru/post/79112/>
5. WiMAX – стандарт бездротового зв'язку: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/WiMAX>
6. Галкин В.А. Телекоммуникации и сети / Галкин В.А., Григорьев Ю.А. –Москва: МГТУ им Н. Э. Баумана, 2003 г. - 608с.

ЗАВИСИМОСТЬ МАССО-ЭНЕРГЕТИЧЕСКИХ ПОКАЗАТЕЛЕЙ СИСТЕМ ОХЛАЖДЕНИЯ АВИАЦИОННЫХ ГЕНЕРАТОРОВ ОТ ИЗМЕНЕНИЯ РЕЖИМОВ ПОЛЕТА ВОЗДУШНОГО СУДНА

Балич Екатерина Викторовна

магистрант

кафедра общепрофессиональных дисциплин

факультет гражданской авиации

Белорусская государственная академия авиации

г. Минск, Республика Беларусь

Научный руководитель – кандидат технических наук, доцент Капустин А.Г.

DEPENDENCE OF MASS AND ENERGY INDEXES COOLING SYSTEMS AVIATION GENERATORS ON AIRCRAFT FLIGHT MODE

Balich Kate

Undergraduate

Department of Professional Disciplines

Civil Aviation Department

Belarusian state aviation academy

Minsk, Republic of Belarus

Scientific adviser — Candidate of Technical Sciences, docent Kapustin A.G.

При проектировании авиационных генераторов с системой охлаждения тепловому расчету обычно предшествует либо вентиляционный расчет (для воздушных систем охлаждения, у которых в качестве хладагента применяется

воздух), либо вентиляционный расчет (для систем, у которых в качестве хладагента применяется жидкость — вода, спирт, масло, авиационный керосин). Эти расчеты позволяют определить расход хладагента в отдельных каналах машины, и, следовательно, интенсивность охлаждения тепловыделяющих поверхностей [1].

Очевидно, что расход хладагента, проходящего через генератор, должен определяться в зависимости от величины потерь и допустимой температуры электрической изоляции обмоток. С другой стороны, в зависимости от типа системы охлаждения, расход воздуха (хладагента) зависит от параметров вентиляционной системы, а также высоты и скорости полета воздушного судна, которые существенно влияют на параметры хладагента в вентиляционных каналах системы охлаждения и поэтому изменяют условия теплообмена в машине [2].

В большинстве расчетов потребный расход хладагента определяется только лишь потерями и средним подогревом в машине. Причем конечным результатом расчета является вычисление потребного количества хладагента, который в действительности зависит от условий полета воздушного судна и нагрузки генератора. При этом не принимаются во внимание особенности расположения генератора и воздухозаборника на воздушном судне, что является недопустимым [3]. При расчетах, например, воздушных систем охлаждения не учитывается изменение параметров воздуха на входе в генератор в зависимости от высоты и скорости полета, а расчет производится лишь для одной-двух фиксированных высот, а у систем других типов — гидравлические потери. Такое решение задачи не дает нужную информацию для последующего определения изменения температурного поля генератора при изменении условий полета и нагрузки генератора. Отсутствие такой информации на этапе проектирования может при вести к недопустимому перегреву, снижению срока службы или выходу из строя генераторов в полете.

При этом полное аэро(гидро)динамическое сопротивление вентиляционной системы представляет собой сложную функцию сопротивлений ее отдельных участков. В зависимости от конструктивных особенностей генератора вид этой функции изменяется, что не позволяет осуществлять вентиляционный расчет различных генераторов по единому алгоритму с использованием ЦВМ [4].

Кроме того, для анализа эффективности функционирования систем охлаждения авиационных генераторов при изменении режимов полета воздушного судна необходимо также выполнять расчет массо-энергетических показателей различных систем охлаждения: воздушной системы охлаждения (ВСО), комбинированно-испарительной системы (КИС) и жидкостной системы охлаждения (ЖСО) [5].

Целесообразность использования подобного критерия вызвана тем, что работа систем охлаждения связана с отбором мощности от авиационного двигателя, что приводит, в конечном итоге, к увеличению массы двигательной установки, к дополнительному расходу топлива на функционирование системы охлаждения, на транспортировку ее массы и т.д.

Методика расчета массо-энергетических показателей эффективности функционирования различных систем охлаждения подробно приведена в работах [6]. Расчеты выполнялись в среде Matlab.

Цель вычисления энергетических показателей эффективности — определить степень совершенства процессов преобразования энергии элементами канала генерирования электроэнергии (КГЭ). Для этого были рассчитаны: КПД генератора;

КПД системы охлаждения; величина генерируемой энергии; потери энергии; мощность, отбираемая от тяги силовой установки на охлаждение генератора [5,6].

Оценка массовых показателей эффективности проводилась с целью установить влияние параметров полета, характеристик воздушного судна, изменения нагрузок и условий функционирования генератора на полетные и стартовые массы системы электроснабжения (СЭС) и ее элементов. Для этого определялись: стартовая масса СЭС и ее элементов; массы топлива, затрачиваемые на функционирование СЭС и ее элементов; удельные стартовые массы СЭС и системы охлаждения в целом [6].

Анализ эффективности функционирования различных систем охлаждения авиационных генераторов по массо-энергетическому критерию выполнен с помощью расчетов в среде Matlab. При этом анализировались массо-энергетические показатели эффективности генераторов с различными системами охлаждения типа ВСО, КИС и (ЖСО) [6].

Результаты исследований по массо-энергетическому критерию позволили определить эффективность различных систем охлаждения на каждом из этапов полета воздушного судна при использовании ими различных хладагентов (вода, спирт, масло, авиационный керосин) при изменении электрических нагрузок генератора и условий полета воздушного судна.

Результаты исследования показывают, что КПД генераторов КИС и ВСО приобретает максимальное значение при полете воздушного судна на высоте полета $H=9$ км и числе $M=0,78$ и составляет 87% при температуре горячей точки 130°C и мощности нагрузки $0,9 P_n$. При данных условиях КПД генератора ЖСО составляет 86,5 %, но при температуре горячей точки 185°C .

На этом же этапе полета КПД генератора ВСО составляет 83,3%, а КПД генератора КИС равен 83,8%. Это обусловлено снижением температуры «горячей» точки генератора до 90°C по сравнению со 140°C температуры «горячей» точки генератора ВСО. КПД генератора ЖСО составляет 82,9% при температуре «горячей» точки 160°C , причем температура «горячей» точки генератора не зависит от параметров окружающей среды и определяется только особенностью систем охлаждения и величиной нагрузки генератора [7,8].

Значение КПД системы охлаждения КИС на данном этапе полета на 53% выше КПД системы охлаждения ВСО по причине снижения потерь на охлаждение до 2 кВт. КПД ЖСО превышает в среднем КПД систем охлаждения ВСО и КИС на 30% и 10% соответственно за весь этап полета. Это объясняется тем, что потери в ЖСО не зависят от параметров окружающей среды. ЖСО по энергетическим показателям эффективности превосходит системы КИС и ВСО.

Расчет массовых показателей эффективности показывает, что основная масса топлива (до 80%) затрачивается на функционирование каналов генерирования электроснабжения на этапе руления. Это объясняется низкой скоростью воздушного судна на этих этапах и высокими удельными затратами топлива на производство электроэнергии [8].

Масса топлива, затрачиваемая на производство электроэнергии, для ВСО составляет 19% стартовой массы, для КИС — 12% и 17% стартовой массы ЖСО соответственно. Таким образом, по массовым показателям ЖСО уступает ВСО, но превосходит КИС.

В результате исследований установлено, что система жидкостного охлаждения удовлетворяет всем современным требованиям и позволяет работать генератору в области нормального функционирования любого воздушного судна неограниченное время. Установлено, что энергетические затраты на охлаждение генераторов можно значительно сократить, если воздухозаборники воздушных систем охлаждения делать регулируемы.

Результаты исследований говорят о том, что наиболее тяжелыми режимами для жидкостных систем охлаждения с использованием топлива в качестве хладагента является конечный этап полета воздушного судна с выработанным в значительной мере топливом из баков, а также работа с полной нагрузкой генерирующих установок при малом расходе топлива [8].

Литература:

1. Балич Е.В. Матричный метод расчета вентиляционных систем авиационных электрических генераторов с учетом изменения параметров полета воздушного судна / Е.В. Балич // X Машеровские чтения: материалы международной научно-практической конференции студентов, аспирантов и молодых ученых, Витебск, 14 октября 2016 г. / Витеб. гос. ун-т.; редкол.: И.М. Прищепа (гл. ред.) [и др.]. – Витебск: ВГУ имени П.М. Машерова, 2016, ISBN 978-985-517-548-4. – 404 с.
2. Балич Е.В. Анализ эффективности функционирования систем охлаждения авиационных генераторов / Е.В. Балич, А.Г. Капустин // Ежемесячный научно-практический журнал «Изобретатель», №3(195)2016. ISSN 2218-743X. – 33 С.
3. Balich E.V. Analysis of ventilation systems of aircraft electrical generators taking into account changes the aircraft flight parameters / E.V. Balich, A.G. Kapustin // Proceedings the seventh world congress “aviation in the xxi-st century” Safety in Aviation and Space Technologies, Kyiv, September 19-21, 2016.– 1.11.35 С.
4. Балич Е.В. Эффективность и перспективы совершенствования систем охлаждения авиационных генераторов / Е.В. Балич, А.Г. Капустин // учебно-научный центр Военно-воздушных сил «Военно-воздушная академия имени профессора Н.Е. Жуковского и Ю.А. Гагарина» (г. Воронеж) Академические жуковские чтения: сб. науч. ст. по материалам Всероссийской НПК (20 – 21 ноября 2013 г.) Воронеж: ВУНЦ ВВС «ВВА», 2014. – 252 с.
5. Балич Е.В. Определение координат «горячей точки» в элементах конструкции электрических машин / Е.В. Балич // Материалы докладов IV Международной научно-практической конференции – «Авиация: история, современность, перспективы развития» / редкол. Кириленко А.И. [и др.] – Минск: МГВАК, 2014. – 423 с.
6. Балич Е.В. Исследование процессов нагревания и охлаждения синхронного генератора с использованием программы MATLAB 7.01 / Е.В. Балич // Сборник тезисов докладов 3-й Международной научно-технической конференции «Актуальные вопросы науки и техники в сфере развития авиации». – Минск: ВА РБ, 2013. – 276 С.
7. Балич Е.В. Разработка математической модели тепловых процессов авиационного синхронного генератора с помощью тепловых схем замещения / Е.В. Балич // 12-я Международная конференция «Авиация и космонавтика – 2013». 12–15 ноября 2013 года. Москва. Тезисы докладов. – СПб.: Мастерская печати, 2013. – 647 с.
8. Балич Е.В. Анализ показателей эффективности функционирования системы

охлаждения авиационного генератора / Балич Е.В., Капустин А.Г.: 4-я Военно-научная конференция курсантов и молодых ученых «Совершенствование обеспечения полетов авиации». – г. Минск, МГВАК (военный факультет), 2013 г.

СИСТЕМЫ РЕГУЛИРОВАНИЯ С ЭЛЕМЕНТАМИ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА

Бунас Константин Викторович

студент

*кафедра технической эксплуатации авиационного и радиоэлектронного
оборудования*

Белорусская государственная академия авиации

г. Минск, Беларусь

*Научный руководитель – канд. техн. наук **Капустин А.Г.***

CONTROL SYSTEMS WITH ELEMENTS OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE

Bunas Konstantin Viktorovich

student

aviation and avionics technical maintenance department

The Belarusian State Academy of Aviation

Minsk, Belarus

*Scientific adviser – PhD **Kapustin Alexander***

В настоящее время одним из наиболее распространенных силовых установок в промышленности является асинхронный электропривод. Это вызвано его низкими затратами на обслуживание вследствие высокой надежности. В системах управления электроприводами обычно используются стандартные законы регулирования: интегральный (И), интегрально пропорциональный (ПИ), интегрально пропорциональный дифференциальный (ПИД), которые широко зарекомендовали себя благодаря своей простоте и высокой надежности.

Однако процесс управления электроприводом в рабочих условиях затруднен, так как происходит постоянная смена режимов работы двигателя, внезапное подключение и отключение потребителей, также возможен отказ элементов системы электроснабжения и регулирования (рисунок 1).

В современных условиях эффективно управлять электроприводом возможно с использованием интеллектуальных систем управления, которые отчасти решают проблему поиска эффективного управления сложными динамическими объектами в условиях дефицита ресурсов и возникновения непредвиденных критических ситуаций.

Высокая эффективность интеллектуальных систем управления вызвана тем, что они способны работать в условиях действия неопределенных факторов. Наличие неопределенных факторов затрудняет проектирование адекватной системы управления сложными динамическими объектами при использовании П, ПИ и ПИД законов, особенно при использовании аналоговых средств.

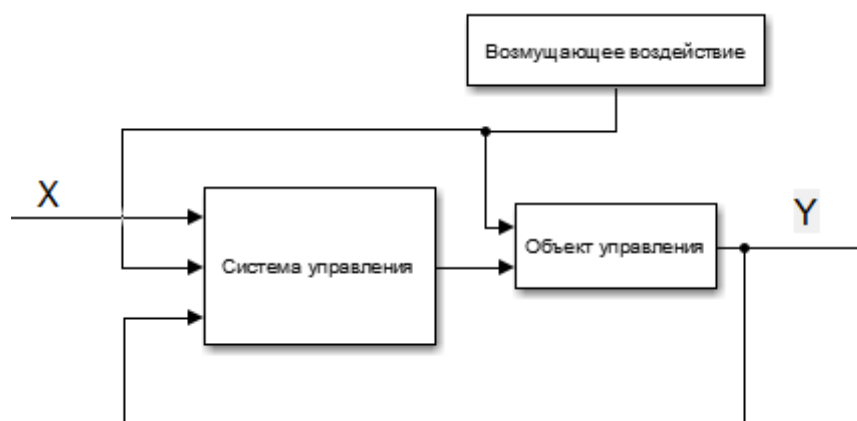

Рисунок 1. Обобщенная структурная схема системы управления

Классическая процедура анализа и синтеза управляющего устройства обычно включает в себя следующие этапы [1]: построение или получение математической модели объекта управления; задание требований к качеству процессов управления, т.е. к «поведению» системы автоматического управления (САУ) в целом; определение структуры и параметров управляющего устройства.

Использование такого метода на практике проблематично, так как построение точной математической модели реальной системы проблематично. По этой же причине имеют весьма ограниченную область применения и адаптивные регуляторы, параметры которых автоматически подстраиваются при изменении параметров объекта.

Одним из решений данной проблемы является использование элементов искусственного интеллекта, для работы которых необязательно наличие точной математической модели объекта. Интеллектуальная система управления использует «гибкий» алгоритм формирования управляющих воздействий, так как в ее основе лежит идея использования моделей переменной сложности и неопределенности. Интеллектуальные системы способны самостоятельно принимать решения, планировать свое поведение, обучаться и самообучаться.

Наибольшее распространение при проектировании интеллектуальных систем управления получили следующие методы: экспертные системы (рисунок 2); нечеткие регуляторы (рисунок 3) и нейронные сети (рисунок 4).

Экспертные системы имеют дело с задачами искусственного интеллекта на верхнем уровне, работая с символической информацией для получения выводов об окружающей среде и формирования управленческих решений с учетом характера сложившейся (или прогнозируемой) ситуации.

Экспертные системы накапливают эвристические знания и манипулируют ими, пытаясь имитировать поведение эксперта.

Построение нечеткого регулятора (рисунок 3) представляет собой попытку воспроизвести механизм рассуждений и способ действий опытного оператора, хорошо знающего специфику управления соответствующим объектом в виде правил «если-то-иначе».

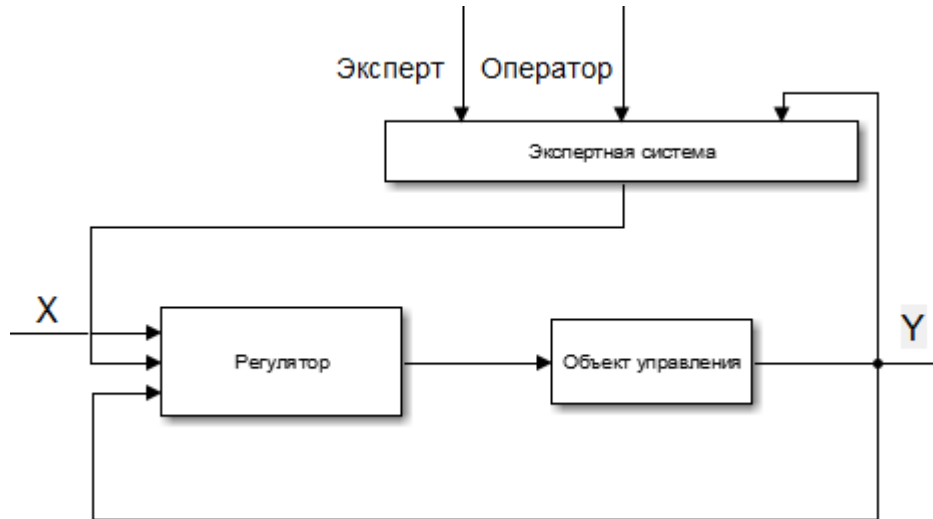

Рисунок 2. Структурная схема экспертного регулятора

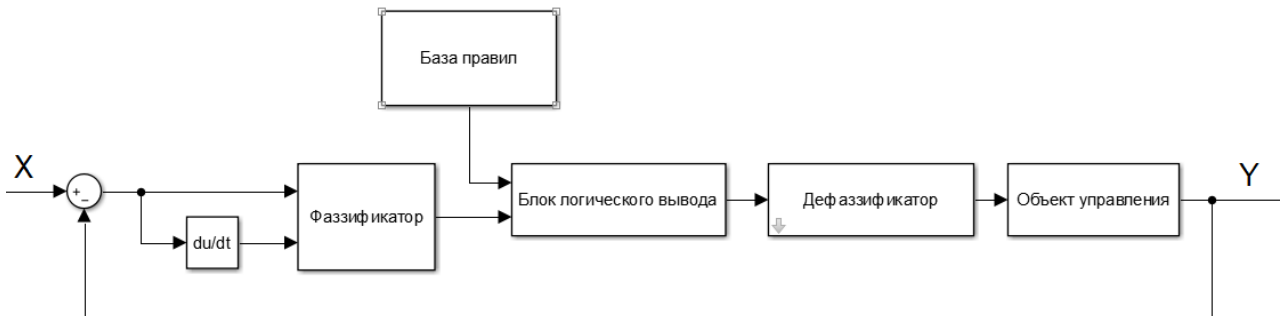

Рисунок 3. Структурная схема нечеткого регулятора

Под нейронными сетями (рисунок 4) понимаются параллельные вычислительные структуры, которые моделируют биологические процессы, обычно ассоциируемые с процессами человеческого мозга. Нейронные сети обладают способностью приобретения знаний о предметной области, обучаются на примерах и подстраивают свои веса для интерпретирования предъявляемых им многомерных данных. Результатом обучения является такая настройка весов синаптических связей, при которой каждому входному вектору сеть сопоставляет требуемый или близкий к нему выход [2].

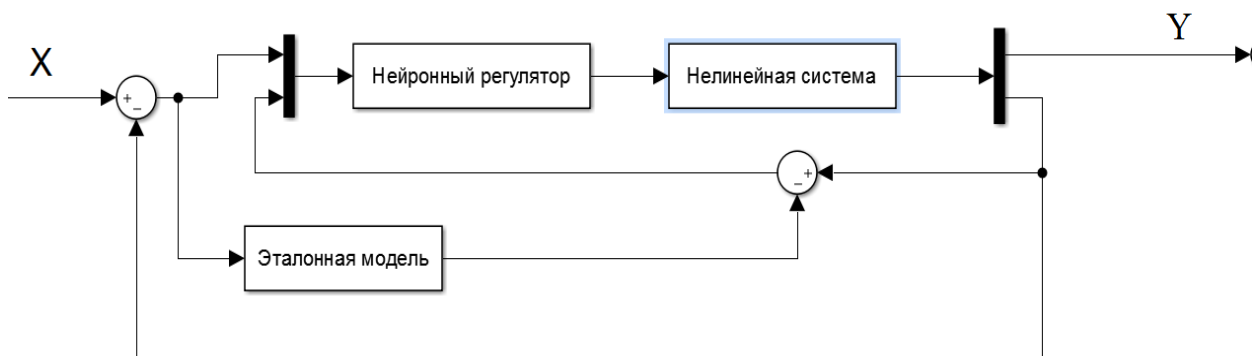

Рисунок 4. Структурная схема нейрорегулятора

Данный анализ особенностей интеллектуальных систем позволил в компьютерной среде моделирования MATLAB построить модель интеллектуальной системы управления электрической машины (рисунок 5) [3]. При построении модели использовались блоки, указанные в таблице 1.

Нейроконтроллер обрабатывает сигнал на выходе электрической машины, преобразуя его в управляющий сигнал. Управляющий сигнал подается на силовой тиристорный преобразователь, который уже осуществляет управление самим электроприводом.

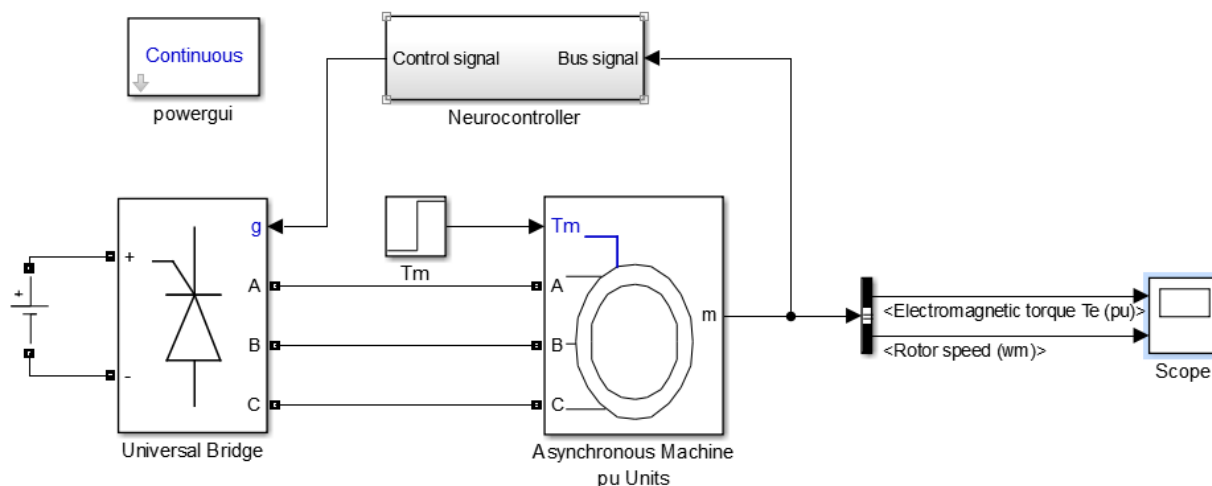

Рисунок 5. Модель интеллектуальной системы управления

Нейронная сеть состоит из семи входных сигналов, трех скрытых нейронов и одного выхода. Число скрытых слоев нейронной сети определяется эмпирически и влияет на скорость и качество обучения сети.

Эффективность работы данной (предварительно обученной) системы определялась при следующих возмущениях: изменении напряжения питания в пределах $\pm 15\%$; обрыв одной из фаз; изменении нагрузки на выходном валу машины (до 30%). Полученные при моделировании результаты указывают на высокое качество управления данной системы: максимальный КПД машины при указанных выше возмущениях уменьшался не более чем на $1,8-12\%$ при сохранении практически неизменных скоростных характеристиках машины.

Таблица 1. Блоки, использованные при построении модели

<p>Universal Bridge</p>	<p>Модель силового тиристорного преобразователя.</p>
<p>Asynchronous Machine pu Units</p>	<p>Асинхронная электрическая машина (параметры машины задаются в системе относительных единиц).</p>

Таким образом, среда MATLAB достаточно простая в применении, обладает обширными возможностями и позволяет значительно упростить и ускорить создание и анализ моделей динамики технических устройств различного типа в среде MATLAB/SIMULINK.

Литература:

1. Анучин А.С. Системы управления электроприводами: учебник для вузов / А.С. Анучин // М.: Издательский дом МЭИ, 2015. – 373 с.
2. Engelbrecht A. (2007). Computational Intelligence: An Introduction, England: Wiley. ISBN: 0-470-84870-7.
3. Потемкин В.Г. Нейронные сети. MATLAB 6 / В.Г. Потемкин, В.С. Медведев // М.: Диалог-МИФИ, 2002. – 496 с.

ВПЛИВ ВІДХИЛЕННЯ НАПРУГИ НА ПОКАЗИ ЛІЧИЛЬНИКІВ АКТИВНОЇ ТА РЕАКТИВНОЇ ЕЛЕКТРОЕНЕРГІЇ

Дяговченко Ілля Миколайович

аспірант

факультет електроніки та інформаційних технологій

Сумський державний університет

м. Суми, Україна

науковий керівник – канд. техн. наук Волохін В.В.

THE IMPACT OF VOLTAGE DEVIATION ON THE READINGS OF ACTIVE AND REACTIVE ELECTRICITY METERS

Diahovchenko Illia Mykolaiovych

postgraduate

SumyState University

Sumy, Ukraine

supervisor – PhD, associated professor Volokhin V.V.

Вступ. Для вимірювання електричної енергії в системах електропостачання в даний час застосовуються як індукційні, так і електронні лічильники електроенергії. Електронні діляться на статичні та цифрові. Останні будуються на мікропроцесорних обчислювачах, тобто застосовується дискретизація вимірювань за часом і квантування вхідних сигналів, пропорційних поточним значенням струму і напруги на затискачах приймача, що неминує породжує похибку вимірювання.

Точність обліку електричної енергії, яка проходить лічильник, багато в чому залежить від параметрів якості електричної енергії (ЯЕ). Одним з найбільш важливих показників є відхилення напруги. Воно визначається різницею між дійсним U і номінальним значеннями напруги $U_{ном}$, В [3]:

$$\delta U = U - U_{ном} \quad (1)$$

Усталене відхилення напруги:

$$\delta U_y = \frac{U_y - U_{ном}}{U_{ном}} 100\% \quad (2)$$

де U_y — сталі (діючі) значення напруги за інтервал усереднення.

В електричних мережах 1-фазного змінного струму діюче значення напруги визначається як значення напруги основної частоти $U_{(1)}$ без урахування впливу вищих гармонік, а в електричних мережах 3-фазного струму — як діюче значення напруги прямої послідовності частоти 50 Гц $U_{1(1)}$. Нормально і гранично допустимі значення усталеного відхилення напруги на затискачах електроприймачів нормуються ГОСТ 13109-97 і дорівнюють, відповідно, $\delta U_{нор} = \pm 5\%$ і $\delta U_{гран} = \pm 10\%$.

У загальному випадку покази активного лічильника пропорційні активній потужності першої гармоніки струму і напруги навантаження [2]:

$$P = U_{(1)} \cdot I_{(1)} \cdot \cos \varphi_{(1)} = P_{(1)} \cdot t, \quad (3)$$

де $U_{(1)}$ — діюче значення першої гармоніки напруги;

$I_{(1)}$ — діюче значення першої гармоніки струму;

$\cos \varphi_{(1)}$ — коефіцієнт потужності першої гармоніки;

$P_{(1)}$ — активна потужність першої гармоніки;

t — час.

Аналогічно, покази реактивного лічильника:

$$Q = U_{(1)} \cdot I_{(1)} \cdot \sin \varphi_{(1)} = Q_{(1)} \cdot t, \quad (4)$$

де $Q_{(1)}$ — реактивна потужність першої гармоніки.

Відхилення напруги від номінального значення відбуваються в результаті технічних, сезонних, добових змін навантаження електроприймачів; зміни параметрів конденсаторних батарей; зміни конфігурації та параметрів електричної мережі; регулювання напруги генераторами електричних станцій і на підстанціях енергосистем [2].

В ході спостережень служби підстанцій ПАТ «Сумиобленерго», які проводилися на КТП-134 на фідері №34, від якого відбувається живлення побутових споживачів (одноповерхові житлові будинки) с. Яструбине, отримали результати вимірювання напруги.

Вимірювання проводилися за допомогою аналізатора-реєстратора якості електроенергії з функцією вимірювання флікера REN-700 біля КТП-134, в середині та в кінці фідера (останній будинок на лінії). Всього було виконано 2064 виміри для величини напруги та 972 виміри для частоти. Заміри проводилися приладом автоматично, з періодичністю 30 хвилин.

На рис. 1 побудовано теоретичні криві нормального (Гаусівського) розподілу $f(U)$ та експериментальні криві $p(U)$ (графік червоного кольору).

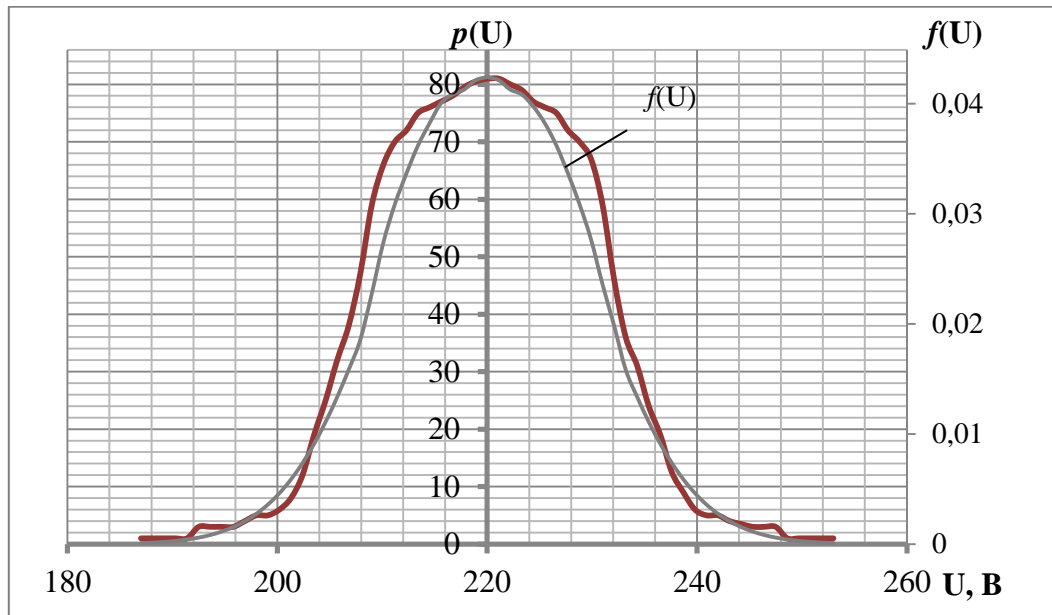

Рис. 1. Нормальний закон розподілу для величини напруги

Порівнявши емпірично та теоретично отримані залежності за критерієм Пірсона, можна дійти висновку, що згода між емпіричним і теоретичним нормальним розподілом є статистично значущою. Іншими словами, теоретично нормальний розподіл задовільно описує емпіричні дані [2].

Спираючись на вище викладене, вважаємо, що залежності $p(U)$ та $p(f)$ підкорюються нормальному (Гаусівському) закону розподілу. Тобто, маємо розподіл вірогідностей, які в одномірному випадку можуть бути задані функцією щільності вірогідності, що співпадає з функцією Гауса:

$$f(x) = \frac{1}{\sigma_x \sqrt{2\pi}} \cdot e^{-\frac{(x_i - m_x)^2}{2\sigma_x^2}}, \quad (5)$$

де m_x — параметр математичного сподівання;

σ_x — середньоквадратичне відхилення;

x_i — випадкове значення досліджуваної величини.

Використовуючи числові характеристики випадкових величин (математичне сподівання, дисперсія, середньоквадратичне відхилення) було проаналізовано вплив відхилень напруги (в межах $\pm 15\%$) на покази лічильників активної та реактивної електроенергії, за умови, що $t = \text{const}$ (розглядається певний фіксований проміжок часу).

Аналіз було здійснено за допомогою програми, написаної на програмній мові C в середовищі Borland C++ 3.1. В якості електричної мережі розглянуто електричне навантаження, яке складається з послідовно з'єднаних індуктивності, ємності та активного опору. Параметри кола наступні:

- індуктивність: $L = 55,42$ мГн;
- ємність: $C = 1000$ мкФ;
- активний опір: $R = 21,0027$ Ом;
- номінальна напруга: $U = 220$ В;

Було з'ясовано, що відхилення напруги приводять до значних змін споживання електричної енергії:

- до -44,33% у випадку відхилення у бік -15%;
- до +58,19% у випадку відхилення у бік +15%.

На практиці ці відхилення можуть мати ще більші значення, так як більшість лічильників розраховані на номінальну напругу 220-230 В, і при зміні цього значення можуть працювати з підвищеною похибкою.

Література:

1. Шевченко С.Ю., Волохін В.В., Дяговченко І.М., Макуха Д.М. (2015). Актуальність урахування впливу показників якості напруги при обліку електричної енергії.
2. Шевченко С.Ю., Волохін В.В., Лебедка С.М., Дяговченко І.М., Качан М.В. (2015). Дослідження впливу відхилення електричної напруги та частоти на покази приладів обліку електричної енергії.
3. ГОСТ13109-97 "Нормы качества электрической энергии в системах электроснабжения общего назначения".
4. Ананичева С.С. Качество электроэнергии. Регулирование напряжения и частоты в энергосистемах: учебное пособие / С.С. Ананичева, А.А. Алексеев, А.Л. Мызин. – 3-е изд., испр. Екатеринбург: УрФУ, 2012. – 93 с.

УДК:663.8:66.022.3

СТАБІЛІЗАЦІЯ НАПОЇВ ПРИРОДНИМ АМІНОПОЛІСАХАРИДОМ

Куриленко Юлія Миколаївна

викладач кафедри технології бродильних виробництв

Черкаський державний технологічний університет

м. Черкаси, Україна

Омельчук Станіслав Валентинович

викладач кафедри технології бродильних виробництв

Черкаський державний технологічний університет

м. Черкаси, Україна

Напої, виготовлені з використанням рослинної сировини, займають лідируючу позицію в сучасній моделі їх споживання. В раціоні харчування сучасної людини значна роль відводиться напоям з натуральної рослинної сировини (овочів, фруктів, ягід, зернових культур). Це, в першу чергу, пов'язано з харчовою і фізіологічною цінністю даного продукту. Напої з рослинної сировини є допоміжними джерелами вуглеводів, органічних кислот, мінеральних речовин, вітамінів та інших біологічно активних речовин.

В цілому, напій, виготовлений з природної сировини, являє собою складну багатокомпонентну полідисперсну систему. Значна доля речовин напою, що обумовлюють його характерні особливості (смак, прозорість), знаходиться в колоїдному стані. При зберіганні під дією різних факторів відбувається порушення фізико-хімічної рівноваги колоїдної системи напою, і в ньому утворюються помутніння. Здатність напоїв не змінювати зовнішній вигляд, смако-ароматичні властивості, фізико-хімічні та мікробіологічні показники називається стійкістю.

Технологічні прийоми, у тому числі і використання допоміжних матеріалів, направленні на видалення надлишкової кількості компонентів, які викликають помутніння, дозволяють покращити процеси освітлення і підвищити термін зберігання та прозорість напоїв. Обробка сировини, напівфабрикатів і готових виробів різними стабілізуючими засобами являється одним з актуальних напрямків вирішення проблеми підвищення стійкості напоїв. Стабілізуючі засоби (СЗ) — це способи або матеріал, застосування яких при обробці сировини, напівфабрикатів або готових виробів сприяють усуненню причин виникнення помутніння напоїв, і, як наслідок, рівноважної колоїдної системи напою.

Допоміжні засоби, які застосовують в технологіях напоїв для збереження рівноважної колоїдної системи напоїв, достатньо різноманітні і відрізняються багатьма характеристиками.

Процеси окислення в технологіях напоїв з натуральної сировини відіграють значну роль у формуванні органолептичних показників і стійкості виробів. Так, дослідження вітчизняних та зарубіжних вчених в області вивчення процесів біохімічних перетворень при виготовленні червоних та спеціальних вин показують, що мікроокислення позитивно впливає на процес формування складних смакових характеристик і старіння вина [1-4].

Для усунення помутніння, пов'язаних з шкідливим впливом кисню, в технологіях напоїв застосовують антиоксиданти. У виробництві напоїв застосовують натуральні і штучні антиокислювачі. До натуральних антиокислювачів відносять аскорбінову і ізоаскорбінову кислоту, аскорбати, токофероли, рутин, кверцитин та інші.

Широке розповсюдження отримали адсорбційні способи стабілізації напоїв. В основі цих способів освітлення лежать процеси адсорбції колоїдних речовин на поверхні освітлюючих матеріалів або нейтралізації електричних зарядів колоїдів напоїв шляхом внесення речовин з протилежним зарядом. Для цієї цілі застосовують матеріали органічного і неорганічного походження (кізельгур, бентоніт та ін.).

Для підвищення колоїдної стійкості ягідних соків і вин застосовують також цеоліти [5,6]. Цеоліт, так же як і кизельгур, має велику кількість дрібних пор, і видалення компонентів помутніння відбувається за рахунок сорбції.

Широке застосування серед стабілізуючих засобів займають натуральні і синтетичні флокулянти. Флокулянти — це водорозчинні високомолекулярні з'єднання, які при введенні в дисперсні системи хімічно зв'язуються з поверхнею частинок дисперсної фази, об'єднують частинки в агломерати, сприяючи їх швидкому осадженню. Із натуральних флокулянтів широко застосовується желатин.

В останні роки стає популярним використання в харчовій промисловості гідроколоїдів. Не дивлячись на їх дуже малу концентрацію, вони надають сильний вплив на фізико-хімічні і органолептичні властивості харчових продуктів [7,8,9].

Одним з перспективних на сьогодні гідроколоїдів в харчовій промисловості є хітозан [9-11]. Основним джерелом хітозану є хітин. У природному стані він знаходиться в панцирах морських крабів, креветок, раків, а також клітинних тканинах деяких грибів, в зовнішньому скелеті зоопланктону, включаючи корали і медуз. За своєю хімічною структурою хітозан відноситься до полісахаридів (рис. 1).

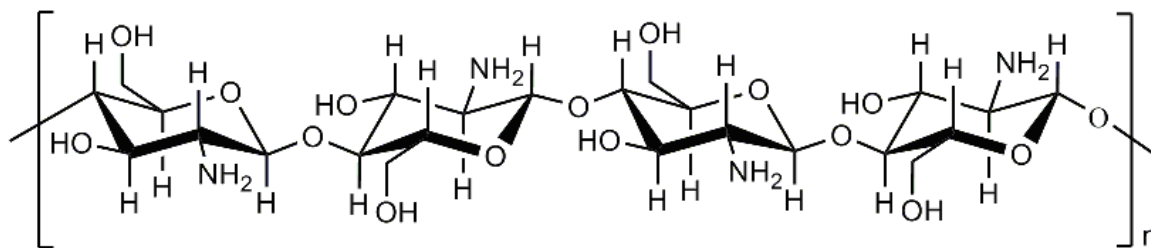

Рис. 1. Хімічна структура молекули хітозану

Хітозан погано розчиняється у воді, так як зв'язки між молекулами хітозану більш міцні, ніж між молекулами хітозану і води. Проте він добре розчиняється в кислотах, наприклад, таких як лимонна, оцтова, щавлева, а також здатен утримувати в своїй структурі розчинник і розчинені в ньому речовини. Тому кращі сорбуючі властивості хітозан має в розчиненому стані, ніж в нерозчинному.

Видалення надлишку поліфенольних і пектинових компонентів, за допомогою хітозану можна пояснити хімічною структурою гідроколоїду. В молекулі хітозану присутня велика кількість вільних аміногруп, що визначає його властивість зв'язувати іони водню і набувати надлишковий позитивний заряд. Тому хітозан діє як активний катіоніт і ефективно виводить із реакційного середовища поліфенольні, пектинові речовини, які несуть на собі в основному негативний заряд. Це також пояснює здатність хітозану зв'язувати і міцно утримувати іони різних металів.

В даний час проводяться дослідження по можливості застосування хітозану в індустрії напоїв для регулювання якісного складу з ціллю підвищення стійкості готового напою.

Література:

1. Gomez-Plaza E. A review on micro-oxygenation of red wines: claims, benefits and the underlying chemistry / E. Gomez-Plaza, M. Cano-Lopez // Food Chemistry. – 2011. – №3. – P. 1131-1140.
2. Oxidation mechanisms occurring in wines / C.M. Oliveira, A.C. Ferreira, V. De Freitas, M.S. Silva Artur // Food Res. Int. – 2011. -№5. – P. 1115-1126.
3. Меледина Т.В. Сырые и вспомогательные материалы в пивоварении / Т.В. Меледина. – СПб.: Профессия, 2003. – 304 с.
4. Сарафанова Л.А. Применение пищевых добавок в индустрии напитков / Л.А. Сарафанова. – СПб.: Профессия, 2007. – 240 с.
5. Влияние различных технологических способов и оклеивающих материалов на коллоидную стабильность вина / Ш.И Шатиршвили, М.Р. Махарорблидзе, Х.Ш. Чхиквадзе, Б.С. Церетели // Известия аграрной науки. – 2011. – №3. – С. 94-96.
6. Пат 2195146 Российская Федерация МПК A23L2/00 (2006.01), A23L2/70 (2006.01), C12N1/04 (2006.01). Способ осветления облепихового сока / Золотарева А.М. (RU), Чебунина Е.И., Чиркина Т.Ф., Мангутова Е.В.; заявитель и патентообладатель Восточно-Сибирский государственный технологический университет. - №99116287/13; заявл. 27.07.99. Опубл. 27.12.02.
7. Справочник по гидроколоидам / Г.О. Филипс, П.А. Вильямс (ред) А.А. Кочетковой и Л.А. Сарафановой. С,Пб.: ГИОРД, 2006. – 536 с.

8. Скрябин К.Г. Хитин и хитозан: получение, свойства, применение / К.Г. Скрябин, Г.А. Вихорева, В.П. Варламов. – М.:Наука. – 2000.
9. Сергеева И.Ю. Оценка влияния хитозана на удаление биополимерных компонентов помутнений напитков / И.Ю. Сергеева, А.В. Шафрай, В.А. Помозова // Пиво и напитки. – 2013. – №3. – С. 28-30.
10. Унрод В.І., Солодовнік Т.В., Куриленко Ю.М., Бененко С.П., Омельчук С.В. Перспективи застосування захисно-стимулюючих сумішей на основі амінополісахаридів в сільському господарстві // Вісник ЧДТУ. – 2011. - №2. – С.172-175.
11. Т.В. Солодовнік, Ю.М. Куриленко «Плівки на основі хітозану: одержання, властивості, модифікація та використання»//Вопросы химии и химической технологи.- Дніпропетровськ - №4.-2012.-с. 65-82.

УЧЕБНОЕ ПРОГРАММНОЕ ОБЕСПЕЧЕНИЕ ПО ПОДГОТОВКЕ АВИАЦИОННЫХ СПЕЦИАЛИСТОВ

Сергеев Айвар Геннадьевич

магистрант

кафедра общепрофессиональных дисциплин

факультет гражданской авиации

Белорусская государственная академия авиации

г. Минск, Республика Беларусь

*Научный руководитель – канд. техн. наук **Капустин А.Г.***

EDUCATIONAL SOFTWARE FOR TRAINING OF AVIATION SPECIALISTS

Sergeev Aivar Gennadevich

Undergraduate

Department of Professional Disciplines

Civil Aviation Department

Belarusian state aviation academy

Minsk, Republic of Belarus

*Scientific supervisor – Candidate of Engineering Sciences **Kapustin A.G.***

При господствовавшей до недавнего времени теоретической подготовке специалистов с помощью традиционных технических средств обучения возникал разрыв между теоретической подготовкой и практической подготовками. Специалисты, прошедшие теоретическое обучение, испытывали при переходе к эксплуатации конкретных систем чувство недостаточности своих знаний, их отрыв от реальных потребностей и не понимали сложного «организма» механизмов, систем их функционирования [1,2].

Недостатком существовавшей системы подготовки, являлась ограниченность баз данных технических средств обучения традиционного типа.

Эти недостатки и трудности обусловили разработку и реализацию новых концепций в компьютеризации профессиональной подготовки авиационных

специалистов. В частности реализуется тенденция перехода от создания отдельных тренажеров к созданию «тотальных» компьютеризованных систем подготовки специалистов на основе модульного построения технических средств обучения с микро-ЭВМ и локальными сетями микро-ЭВМ. В них микро-ЭВМ, микропроцессоры, однокристалльные ЭВМ являются аппаратными модулями технических средств обучения модульной структуры. Однако модульная структура технических средств обучения становится прогрессивным методом лишь при условии разработки и реализации, «быстрых» алгоритмов имитации различных процессов и систем [2,3].

Модульная структура обеспечивает возможность относительно легкой модернизации авиационных тренажеров и наращивания их имитационных возможностей, сокращение сроков разработки, повышение надежности, снижение затрат на техническую эксплуатацию авиационных тренажеров, резкое уменьшение потребной площади для размещения, снижение стоимости авиационных тренажеров.

Реализация этих концепций позволила создать новое поколение высокоэффективных технических средств обучения и авиационных тренажеров. Однако необходимым условием для этого является существенное развитие теоретических основ авиационных систем компьютеризации профессиональной подготовки вообще [1,2,4].

Проблема высокоэффективной комплексной компьютеризации профессиональной подготовки не может быть решена без органического соответствия процессов обучения и тренировок естественным структурам познавательной и сенсомоторной деятельности человека. Это требует как содержательных, так и формализованных описаний таких структур.

Для устранения вышеуказанных недостатков в подготовке авиационных специалистов разработан предлагаемый программный продукт.

В основу программного продукта заложена виртуальная трехмерная модель воздушного судна. При ее разработке использованы наиболее характерные для воздушного судна процессы обслуживания систем авионики и мехатроники. Всего виртуальная модель содержит в себе кабину экипажа; технологические отсеки размещения оборудования; оборудование, находящееся вне отсеков; аппаратуру для проверки бортового оборудования; более 100 конструкций и единиц другого оборудования, необходимого для проверки и обслуживания систем (рисунок 1).

Основная задача пользователя — используя виртуальную реальность, приобрести практические навыки и умения технической эксплуатации бортовых систем воздушного судна. Для этого ему предоставлена возможность просмотра необходимой информации по кабине, отсекам оборудования и отдельным единицам проверочного оборудования. При необходимости он может просмотреть необходимую техническую документацию, а также аксонометрические виды блоков, приборных досок, щитков управления, проверочных установок, как в целом, так и отдельно взятых.

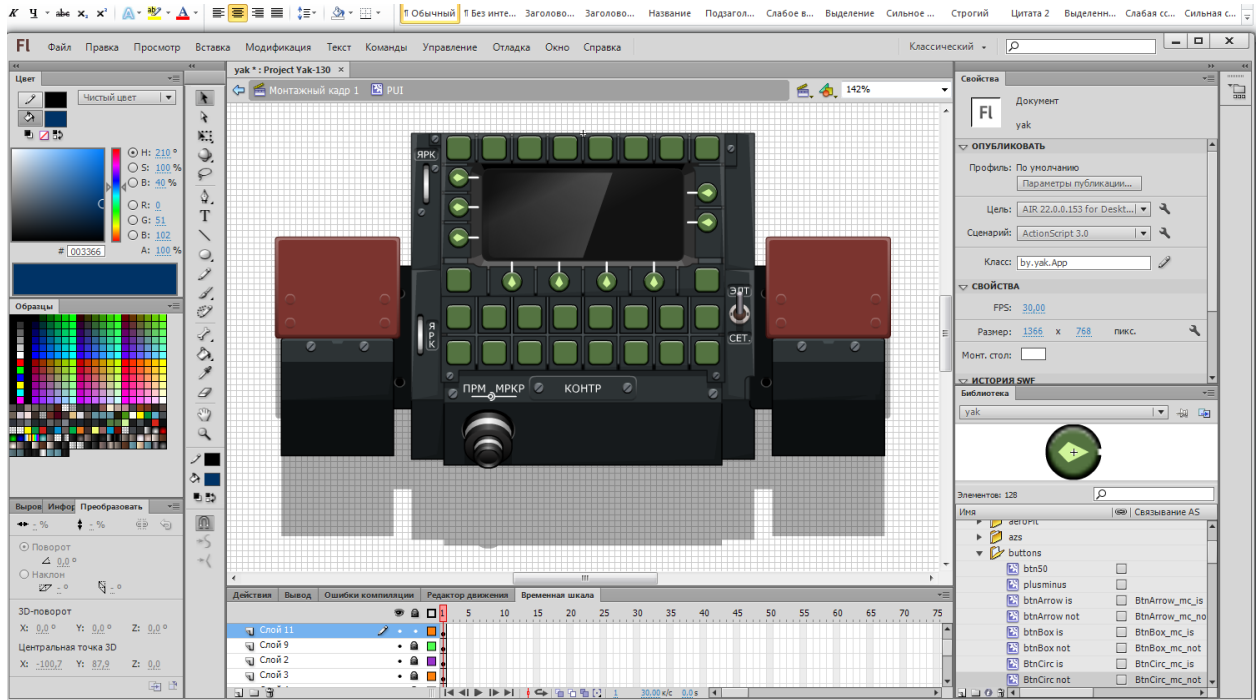

Рисунок 1. Пример разработки графических объектов

Отличительной особенностью данного продукта является имитация обстановки и информационного поля кабины экипажа, отсеков, оборудования снаружи фюзеляжа воздушного судна. Это делает объект и проверки более реалистичными (рисунок 2).

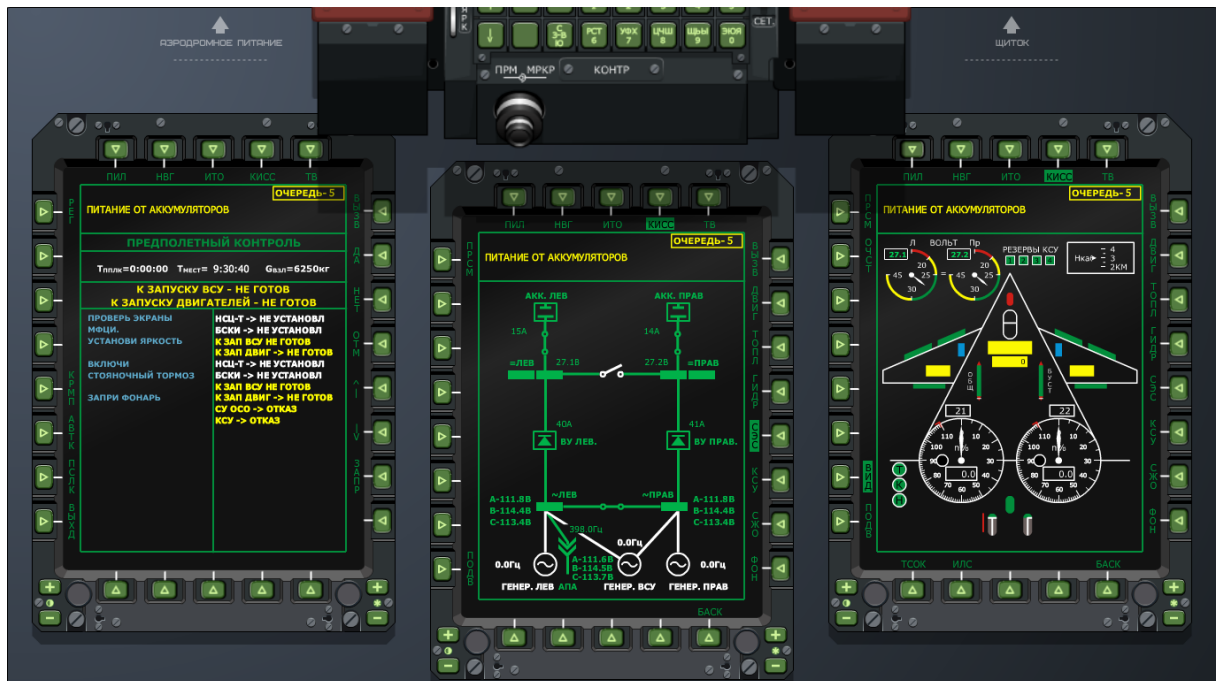

Рисунок 2. Виртуальный инструментарий технического обслуживания систем авионики современного самолета

Данное программное обеспечение может функционировать в учебном и контрольном режимах. В первом случае пользователь может перейти из одного

отсека оборудования в другой, от одного щитка управления к другому, «пересесть» из одного места члена экипажа на другое и т. д. Во втором случае пользователь ограничен только временем, отведенным на проверку.

Фиксация выявленных нарушений может осуществляться с помощью встроенного блокнота или автоматически с использованием контекстного меню. По результатам проведенной проверки автоматически предоставляется отчет, в котором указывается процент выявленных нарушений по каждому слою, проверке, технологической операции. Данную операцию можно детализировать для отдельного блока, щитка, технологической операции. Для оформления необходимых по результатам проверки документов формируется полный перечень выявленных пользователем нарушений [1,4].

Данное учебное программное обеспечение по подготовке авиационных специалистов может использоваться, как собственно тренажерная система: для выработки устойчивых логических и моторных навыков управления сложными технологиями (космонавтика, авиация, атомные и тепловые электростанции, нефтехимия и т.д.).

Литература:

1. Сергеев А.Г. Применение современных компьютерных технологий для разработки виртуального инструментария по технической эксплуатации приборного оборудования самолетов / А.Г. Сергеев // Сборник материалов III Белорусско-Китайского молодежного инновационного форума «НОВЫЕ ГОРИЗОНТЫ–2016». – 29–30 ноября 2016 г. – БНТУ, Минск. – С. 117–118.
2. Сергеев А.Г. Особенности разработки модульного мультифункционального тренажера авиационных систем перспективных летательных аппаратов / А.Г. Сергеев // 6-я Международная научно-практическая конференция авиационного факультета учреждения образования «Военная академия Республики Беларусь» «Актуальные вопросы науки и техники в сфере развития авиации», 19-20 мая 2016 г.: тезисы докладов. – Минск: ВА РБ, 2016 – С. 149–150.
3. Лапшин Э.В. Информационные модели проектирования интеллектуальных тренажеров широкого профиля / Э.В. Лапшин, А.В. Блинов, Н.К. Юрков // Измерительная техника. – 2000. – С. 23–27.
4. Сергеев А.Г. Виртуальный комплекс для исследования электрооборудования перспективных летательных аппаратов / А.Г. Капустин, Е.В. Балич, Н.С. Карнаухов, Р.А. Омелюсик, А.Г. Сергеев // Официальный каталог инновационной недели «InMAX'15» 2015. – 128 с.

**ТЕХНОЛОГІЯ МОЛОЧНИХ НАПОЇВ ДЛЯ СТУДЕНТСЬКОГО
ХАРЧУВАННЯ З ВИКОРИСТАННЯМ КСБ-УФ**

Ставицька Ірина Віталіївна

студентка

*кафедра харчових технологій та готельно-ресторанної справи
факультет торгівлі, готельно-ресторанного та туристичного бізнесу*

Харківський торговельно-економічний інститут

Київського національного торговельно-економічного університету

м. Харків, Україна

Науковий керівник – докт. техн. наук, професор Свідло К.В.

TECHNOLOGY DAIRY DRINKS FOR STUDENT DINING USING KSB-UF

Stavitskaya Iryna Vitaliivna

student

Department of Food Technology and Hotel and Restaurant Business

Faculty of Trade, Hotel-and-Restaurant and Tourism Business

Kharkiv Institute of Trade and Economics

of Kyiv National University of Trade and Economics

Kharkiv, Ukraine

Scientific adviser – Doct. Sci. (Tech.), Prof. Svidlo K.V.

Харчування молоді — одна з найважливіших проблем сучасності, що формує здоров'я нації в цілому і є одним з найбільш істотних факторів, які визначають ріст і розвиток організму, рівень здоров'я і працездатності, ступінь імунітету до впливу різних несприятливих чинників. Чисельними науковими дослідженнями встановлено, що фактична енергетична цінність раціонів харчування студентів менша за фізіологічну добову потребу на 18-20%. Дефіцит жирів і вуглеводів в раціонах складає в середньому 16,2% і 15,6% відповідно, білків тваринного походження — 15-20%. [1]. Студенти — це специфічна група населення, на стан здоров'я якої впливає безліч факторів, головним з яких є нераціональне та незбалансоване харчування. Для того, щоб знизити ризик виникнення перевтоми у студентів, необхідно включити до раціону харчування нутрієнти відповідно до визначених норм. Тому розробка продуктів функціонального призначення для студентської молоді є актуальним завданням.

Функціональні продукти одержують за інноваційними технологіями і розглядають не тільки як джерела пластичних речовин та енергії, але й як складний немедикаментозний комплекс, який відповідає фізіологічним потребам організму людини та має яскраво виражені лікувальні, профілактичні або оздоровчі властивості. Важливою складовою ринку продуктів функціонального призначення є молочні продукти, які в Україні і країнах Європи складають близько 65% від його загальної ємкості. Перспективним напрямом є створення нових низькокалорійних напоїв з використанням молочної сироватки і натуральної плодово-ягідної сировини. Сироватка є побічним продуктом у молочній промисловості, тому напої на її основі можуть бути доступними за ціною для переважної частини населення. При цьому харчова цінність молочної сироватки майже така ж сама, як і самого молока [2].

Споживання напоїв з використанням молочної сироватки благотворно впливає на організм людини. Білкові речовини молочної сироватки за своєю природою близькі до білків крові. Встановлено (А.Ф. Доронін, Б.А. Шендоров), що концентрація амінокислот і пептидів в крові людини різко зростає вже протягом першої години після прийому продукту на основі білків молочної сироватки. При цьому не змінюється кислотоутворююча функція шлунка, що виключає порушення його роботи. Крім того, білки молочної сироватки помітно знижують рівень холестерину в крові та розвивають захисні функції організму [3].

Молочна кислота, що продукується із лактози, пригнічує розвиток гнильної мікрофлори шлунка, що обумовлює дієтичні властивості кисломолочних продуктів, а також напоїв з молочної сироватки. Однією з основних задач переробки молочної сироватки є фракціонування молочної сироватки з метою виділення її цінних компонентів: білків та лактози. Вирішення даної проблеми можливо на основі прогресивних мембранних технологій, зокрема ультрафільтрації. За рахунок обробки сироватки ультрафільтрацією можна зменшити вміст мінеральних солей і лактози та значно збільшити масову частку білка в сухому продукті до 70-80%.

Ультрафільтрація використовується, головним чином, для виділення білків із підсирної, кислої та казеїнової сироватки з метою отримання білково-вуглеводних концентратів. Концентрати сироваткових білків (КСБ-УФ) можуть бути використані для виробництва високопротеїнових енергетичних напоїв [4].

Сучасний етап розвитку харчової промисловості заснований на тенденціях використання вторинної сировини, зокрема молочної сироватки. Оцінюючи прогнози на найближче майбутнє і враховуючи той факт, що інноваційний потенціал цієї сировини не вичерпаний, нами запропоновано розробити технологію молочних коктейлів з використанням концентрату сироваткового білкового, отриманого шляхом ультрафільтрації (КСБ-УФ, СР=70%). КСБ-УФ є побічним продуктом у молочній промисловості, тому напої на його основі можуть бути доступними за ціною для переважної частини населення.

Аналізуючи літературні та статистичні дані, для створення молочних напоїв на основі КСБ-УФ обрано таку рослинну сировину як хурма, банани, полуниця, фруктове та ягідне пюре яких складатиме композицію напоїв. Вибір видів фруктово-ягідної сировини обумовлений їх невисокою вартістю і доступністю, високими органолептичними показниками та аналізом уподобань споживачів на продовольчому ринку. Вибрана фруктова сировина також має хімічний склад, що дозволяє розглядати її як джерело біологічно активних речовин. Маркетингові дослідження, проведені протягом останніх років, показують, що смакові переваги покупців поступово змістилися від популярних фруктових смаків (яблуко, груша, апельсин) до нетрадиційних (хурма, банан, манго, маракуйя), які надають продуктам особливу свіжість і неповторність смаку.

Розробку молочних коктейлів для студентського харчування здійснювали за ДСТУ 3946-2000 «СРПП. Продукція харчова. Основні положення». При цьому були виконані наступні пункти: розробка технічного завдання; створення зразків нової продукції і формування вимог до її якості; розроблення рецептури, технологічної інструкції та іншої нормативної документації; виготовлення та випробування зразків продукції; приймання результатів розроблення дегустаційною комісією. З метою покращання біологічної і харчової цінності та структурних властивостей молочних

коктейлів для студентського харчування запропоновано використання в технологіях молочних коктейлів перспективної сировини КСБ-УФ (70%) та харчової добавки КМЦ.

Переваги, які надає використання КСБ-УФ (70%) у технології приготування молочних напоїв:

- продукт натуральний, отриманий без додаткової термообробки;
- прекрасні дієтичні властивості — низька жирність, а білок повністю засвоюється організмом;
- калорійність продукту — 330 кілокалорій на 100 грамів;
- сприяє підвищенню імунітету;
- знижує катаболічні процеси [5].

КСБ є прекрасним піноутворювачем, так як складається в основному з білків альбуміну і глобуліну. КМЦ регулює в'язкість, стабілізує емульсії, запобігає синерезису; надає смакової наповненості та кремоподібної консистенції емульсійним продуктам; запобігає зростанню кристалів льоду, стабілізує збитість і підвищує еластичність готової продукції. У молочних продуктах використовується для утримання вологи. Для визначення доцільності введення в зразки додаткової кількості КСБ-УФ та КМЦ проведені додаткові дослідження з вивчення впливу дозування вказаних речовин на властивості нових коктейлів.

Напої «Коктейль з хурмою та імбиром», «Коктейль шоколадно-банановий» та «Коктейль полуничний» розробляли у 18 варіантах, поступово заміщуючи вміст молочної сировини на КСБ-УФ та змінюючи концентрацію КМЦ; 19 варіант — контрольний, без КСБ-УФ та КМЦ.

Встановлено закономірності впливу КСБ-УФ і КМЦ на структуру коктейлів, що виявляється у збільшенні збитості (у 7,5-8,5 разів), стабільності піни (на 9-17%), піноутворюючої здібності (на 22-25%) та умовної в'язкості (у 2-3,2 рази) молочних коктейлів у порівнянні з традиційними; підвищенні їх харчової та енергетичної цінності. За органолептичними показниками найбільш оптимальними обрано концентрації: для КМЦ — 0,5%; для КСБ-УФ — 7,5%.

На підставі технологічних досліджень отриманих зразків, відпрацюванні й апробації рецептур і технології в лабораторних умовах, запропонований проект рецептур молочних коктейлів для студентського харчування. Розроблена загальна технологічна схема виробництва коктейлів для студентського харчування: “Коктейль з хурмою та імбиром”, “Коктейль шоколадно-банановий” та “Коктейль полуничний”.

Проведений порівняльний аналіз харчової та енергетичної цінності молочних коктейлів за оригінальними та розробленими рецептурами. Кількість білків у розроблених зразках зросла в 4 рази для «Коктейлю з хурмою та імбиром», у 3 рази для «Коктейлю шоколадно-бананового» і у 5 разів «Коктейлю полуничного». Кількість вуглеводів зменшилась на 10,4% для «Коктейлю з хурмою та імбиром», на 15,3% для «Коктейлю шоколадно-бананового» і на 18,8% для «Коктейлю полуничного». Енергетична цінність зросла на 34% для «Коктейлю з хурмою та імбиром», на 27% для «Коктейлю шоколадно-бананового» і на 36% для «Коктейлю полуничного».

На підставі отриманих результатів можна зробити висновок, що запропонована технологія виробництва молочних напоїв для студентського харчування дозволить поширити асортимент продуктів харчування, підвищити їх біологічну цінність за

рахунок збагачення КСБ-УФ, а також створити продукти нового покоління, які задовольняють вимогам раціонального і здорового харчування. Завдяки доступності рецептурних компонентів і нескладному процесу приготування виробництво коктейлів можливо здійснювати в умовах ЗРГ. Дана продукція перспективна для продажу за стійкою громадського харчування. З дієтичної точки зору розроблена продукція є чудовим аперитивом, добрим, корисним напоєм, який легко засвоюється.

Соціальний ефект від упровадження розроблених виробів полягає в забезпеченні оздоровчими продуктами харчування студентської молоді, яка потребує продуктів з підвищеною харчовою і біологічною цінністю, великим вмістом білка, наявністю важливих незамінних амінокислот; а також продуктів, доступних за ціною. Крім того, використання КСБ-УФ у виробництві молочних коктейлів допоможе вирішити актуальну для молокопереробної галузі проблему утилізації молочної сироватки, яка має високу харчову і біологічну цінність, тому привабливим є її застосування у виробництві продуктів харчування з дієтичними і лікувальними властивостями.

Література:

1. Peresichna S. Description of Daily Physiological Needs in Nutrients for University Students/ S. Peresichna // The Advanced Science Open Access Journal. United States, Issue 3, March 2013. – p. 59-64.
2. Волкова Т.А. Рациональное использование молочной сыворотки // Сыроделие и маслоделие. – 2003. – №3. – С.29.
3. Оксана Мусійчук Перспективи використання продуктів переробки молочної сироватки. – Товари і ринки, 2008, №1, с. 78-83.
4. Отчет о НИР. Разработать технологию производства мясных продуктов с использованием концентрата сывороточных белков молока, № темы 16.11 (заключительный). – Национальная академия аграрных наук Украины (НААН) Технологический институт молока и мяса (ТИММ), 2011, – 29 с.
5. <http://ukrsportpit.com.ua/p74523153-ksb-gadyach.html>

ОПЕРАТИВНА ІНФОРМАЦІЯ ЯК ЕКОНОМІЧНИЙ АСПЕКТ БІБЛІОТЕЧНО-ІНФОРМАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ В ЦИФРОВУ ЕПОХУ

Сизранова Світлана Володимирівна

*студентка факультету програмної інженерії
коледжу комп'ютерних технологій та економіки
Київський національний авіаційний університет
Київ, Україна*

Кофто Дмитро Георгійович

*кандидат технічних наук, доцент кафедри
охорони праці та інженерії середовища,
Національний університет біоресурсів і природокористування України
Київ, Україна*

Салата Галина Володимирівна

*кандидат історичних наук,
директор коледжу Київського університету культури
Київський університет культури
Київ, Україна*

Постановка проблеми. З розвитком інформаційно-комунікаційних технологій поняття «оперативної (тимчасової, швидкодіючої) інформації» займає вагомe місце в електронній мережі та передбачає сутнісні глобалізаційні складові. Значення поняття оперативної електронної інформації стрімко зростає та впритул стосується економічної системи потреб соціуму та діяльності бібліотечно-інформаційних установ зокрема.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Загальна інституалізація теорії інформації, поняття оперативної інформації в системі соціальних комунікацій ґрунтовно досліджено в роботах М. Кастельса, М. Маклюена, Й. Масуди, [2, 4-6 5, 11] та ін. Так, бібліотечна галузь, корегуючись досвідом суміжних наук повинна впроваджувати поняття оперативної інформації з інтегруванням бібліотечної інфраструктури до міжнародних медіа систем, що в кінцевому результаті позитивно вплине на ступінь поінформованості, інтелектуалізації користувача.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми: Зроблена спроба проаналізувати теоретичне підґрунтя сутності поняття «оперативна інформація»; окреслити значення оперативної інформації в економічній складовій діяльності бібліотек України та джерела сутності і значення оперативної інформації для установ консолідованої інформації та бібліотек зокрема.

Виклад основного матеріалу. Оперативна інформація — необхідна складова життєдіяльності різних соціокультурних прошарків та розглядається як феномен соціальної комунікації на хронологічному, місцевому, регіональному, національному, інституційному, глобалізаційному рівнях. Оперативна інформація важлива й на багатоступеневих рівнях соціально-комунікаційної взаємодії: особистісні, масові, державні, міжнародні, міжцивілізаційні; соціально-групові; міжособистісні. Поєднання вище наведеного, дає змогу виявляти й пізнавати різну архітектуру суті оперативної інформації в економіці, філософії інформаційної культури системи соціальних комунікацій [6, 12].

Для дослідження суті оперативної інформації у прикладному сенсі, як інформації про поточний стан джерела, що застосовується індивідом для прийняття рішень в управлінні суспільними процесами, що вивчається галузевими науками, інформаційного менеджменту, фінансів, безпеки особи та держави, необхідно корегуватись теоретичним підґрунтям, зокрема дослідженнями М. Маклюена, І. Масуди, які вивчали значення інформації та ролі установ консолідованої інформації у сучасних умовах з питань становлення глобального інформаційного суспільства [4, 5].

Особливий вплив на формування предмета дослідження мали концептуальні підходи до визначення стратегічних напрямів розвитку бібліотечної освіти українськими вченими у сучасних умовах [1]. Розроблена концепція трансформації бібліотеки у загальнодержавний науково-інформаційний комплекс, яка стала вагомим внеском у переосмислення ролі й місця бібліотеки як соціального інституту, усвідомлення можливості розширення меж її функціонування у різних сферах суспільного життя [6].

Докладно обґрунтовані висновки про місце і перспективи бібліотечних структур в інформаційній складовій Україні представлені в монографії Л. Чуприни «Оперативна інтернет-інформація в інформаційно-аналітичній діяльності бібліотек України», в якій стверджується про роль оперативної інформації в діяльності бібліотечних установ, що поєднують інформаційні потоки через електронне каталогування, аналітико-синтетичну обробку інформації, інформаційний менеджмент та угамування інтелектуальних запитів користувачів [11].

Звернення до праць науковців Н. Бачинської [3], Т. Данилової [12], Г. Салати [7, 9] відображає наріжні проблеми бібліотечно-інформаційної галузі: визначення стратегічних напрямів інформаційної освіти [1], асиметрії державної політики бібліотечно-інформаційної галузі [8, 10], філософії інформаційного суспільства [13], що в умовах інформаційно-комунікаційних технологій постають перед бібліотечними установами України, сучасної трансформації бібліотечних функцій та послуг відповідно до стратегічних напрямів розвитку бібліотек в інформаційному суспільстві та оперативної пам'яті зокрема [14].

Тривалий час окреслене поняття здебільшого вживалося лише у сфері забезпечення безпеки держави й особи, і насамперед органами, працівниками, що здобували та використовували цю інформацію — спеціальні державні служби, розвідка, військові, поліція, вищі посадові особи держави. Саме в контексті цієї діяльності і трактувалося поняття.

Скажімо: оперативна інформація — вагома складова контррозвідувальної інформації; розвідувальна, контррозвідувальна, оперативно-розшукова інформація; економічна інформація, медична інформація та ін. Наразі термін широко застосовується в різних галузях життєдіяльності соціуму.

Епоха соціальних комунікацій глобалізованих викликів подає поняття оперативної інформації як: офіційні статистичні показники, неопубліковані дані, що є результатом безпосереднього спостереження, особистого досвіду, різних експериментів, інформація у реальному часі; інформація короткострокових прогнозів; інформація оперативного менеджменту; інформація для прийняття управлінських рішень; довгострокового і поточного планування і т.д і т.п.

У практичній діяльності розуміння та застосування терміну оперативної інформації носить вузькогалузевий характер, зі специфікою трактування у залежності

від видів економічної діяльності, наприклад, в управлінських системах, у бухгалтерському обліку, у межах підприємства, рекламі, торгівельному маркеті та ін.

З розвитком інформаційно-комунікаційних технологій нові засоби передачі інформації, а саме всесвітня електронна мережа, персональний комп'ютер, медіа-центр, планшет, смартфон, фаблет, ноутбук, нетбук, флагман, usb-накопичувач, значною мірою розв'язали суперечність між швидкістю старіння оперативної інформації та швидкістю її доставки, забезпечили високий рівень поточності, оновлення інформації з усіх сфер життєдіяльності. Введення в розгляд різноманітних проявів наукового буття, що не було відображено у філософській рефлексії, дозволяє поставити питання про значення практичної складової в дослідженні поняття оперативної інформації [13].

Висновки і пропозиції. Теоретично-методологічний базис до вивчення питання оперативної інформації ґрунтується на наукових поглядах, засадах, теоріях і концепціях, викладених у фундаментальних працях з питань економічної системи, соціології, філософії, однак інституалізація оперативної інформації чекає на своє системне дослідження.

Видається необхідним продовжити наукові пошуки, корегуючись мультидисциплінарними підходами у дослідженні поняття у сенсі суспільної взаємодії. Сплав когнітиву загальнонаукових методів дослідження виявить вплив тенденцій розвитку вітчизняної інтернет-спільноти на феномен оперативної інтернет-інформації, що екстрапольовано на її застосування в діяльності установ консолідованої інформації, бібліотек, архівів, музеїв та інформаційних служб [14].

Проектування програмних систем на основі теоретизації та методологізації об'єктно-орієнтованого проектування, уніфікованого процесу визначає вихід когнітивної активності людини за межі репрезентативності і формування на її основі соціальної онтології інформаційного суспільства. Оперативна пам'ять є джерелом — у вигляді когнітивної активності людини та засобом — виведення на перший план ролі абстракцій та ієрархій, на ґрунті поєднання потенціалу людини з засобами теоретизації проектування.

Адже за М. Кастельсом, якщо економічно розвинені країни не зможуть освоїти новий спосіб інформаційного життя, заснований на постійному використанні інформації, то їх чекає проблема соціальної протилежності між власниками засобів виробництва і найманими робітниками, або поділ держав на Інтернет-заможних та Інтернет-незаможних, що державним інституціям України слід мати на увазі.

Література:

1. Бачинська Н.А. Базові концепції модернізації вищої бібліотечно-інформаційної освіти в Україні / Н.А. Бачинська // Вісник Книжкової палати. – 2015. – №3. – С. 32 – 37.
2. Кастельс М. Інтернет-галактика. Міркування щодо Інтернету, бізнесу і суспільства / М. Кастельс. – Пер. з англ. – К.: Ваклер, 2007. – 304 с.
3. Клименко О.З., Бачинська Н.А. Електронні ресурси та електронні сервіси бібліотек ВНЗ III – IV рівнів акредитації Міністерства культури України / О.З. Клименко, Н.А. Бачинська // Наукові праці Національної бібліотеки України ім. В.І. Вернадського. Вип. 32. – К., 2011. – С. 328 – 340.
4. Маклюэн Г.М. Галактика Гутенберга. Становление человека печатающего / М. Маклюен. – М.: Академический проект, 2005. – 496 с.

5. Масуда Й. Комп'ютопія / Й. Масуда // Філософська і соціологічна думка. – 1993. – №6. – С. 36 – 50.
6. Розвиток ресурсної бази вітчизняного інформаційного середовища // НАН України, Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського. – К., 2012. – 246 с.
7. Салата Г.В. Аспектуалізація діяльності публічних бібліотек України у проблемному полі державної інформаційної політики / Г.В. Салата // Наукові записки: [збірник наукових статей]. – Київ: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2014. – Випуск СХХ (120). – 288 с. – С. 253 – 267.
8. Салата Г.В. Глобалізація предметної області бібліотечно-інформаційної галузі на прикладі діяльності публічних бібліотек України / Г.В. Салата // Історія науки і техніки: Зб. наук. праць. – К.: Вид-во ДЕУТ, 2013. – Вип. 4. – С. 224 – 229.
9. Салата Г.В. Природа людини в проблемному полі біокультурної антропології / Г.В. Салата // Історія науки і техніки: Зб. наук. праць. – К.: Вид-во ДЕУТ, 2014. – Вип. 5. – С. 231 – 236.
10. Салата Г.В. Учреждения консолидированной информации, или информационно-библиотечные центры Украины, в условиях евроинтеграции: к постановке проблемы / Г.В. Салата, Т.В. Данилова // Молодий вчений. – 2016. – №8. – С. 253 – 256.
11. Чуприна Л. Оперативна інтернет-інформація в інформаційно аналітичній діяльності бібліотек України: монографія / Л. Чуприна. – Київ, 2014. – 208 с.
12. Danylova T. Overcoming the Cultural Differences: Parable as a Means of Intercultural Dialogue / T. Danylova // Anthropological Measurements of Philosophical Research. – Vol. 3. – 2013. – P. 42 – 51.
13. Danylova T.V. Eastern spiritual traditions through the lens of modern scientific worldview // Anthropological Measurements of Philosophical Research. – Vol. 5. – 2014. – P. 95 – 102.
14. Danylova T. Reorganization Asymmetry of Universal Information Centers in Ukraine: An Attempt at Civilizational Communication Analysis / T. Danylova, G. Salata // Research Revolution. International Journal of Social Science & Management. – 2016. – Vol. IV. – Issue 10. – P. 1 – 4.

**ПРИМЕНЕНИЕ СРЕДЫ MATLAB/SIMULINK ДЛЯ ОЦЕНКИ ВЛИЯНИЯ
ХАРАКТЕРА НАГРУЗКИ НА ХАРАКТЕРИСТИКИ СИНХРОННОГО
ГЕНЕРАТОРА**

Терещенко Ксения Валерьевна

студент

кафедра общепрофессиональных дисциплин

факультет гражданской авиации

Белорусская государственная академия авиации

г. Минск, Республика Беларусь

*Научный руководитель – канд. техн. наук **Капустин А.Г.***

**USE ENVIRONMENT MATLAB / SIMULINK TO ASSESS THE IMPACT
NATURE OF THE LOAD ON THE CHARACTERISTICS OF SYNCHRONOUS
GENERATORS**

Tsiareshchanka Kseniya

student

Department of of general professional

Faculty of Civil Aviation

Belarusian State Academy of Aviation

Minsk, Republic of Belarus

*Scientific adviser — PhD in Technical Sciences **Kapustin A.***

В среде MatLab задачи моделирования электрических машин успешно решаются компонентами библиотеки Simulink Library и Toolbox — пакетов расширений.

В работе представлены необходимые сведения об особенностях моделирования и возможностях среды MatLab при исследовании статических характеристик синхронного генератора при различном характере электрических нагрузок. Используя данные [1,2], построена схема трехфазного синхронного генератора (рисунок 1).

Схема содержит следующие блоки:

1. Synchronous Machine — упрощенная модель классической синхронной машины с демпферной обмоткой. Порты модели A, B и C являются выводами статорной обмотки машины. На выходном порту m формируется векторный сигнал, состоящий из 11 элементов: токов (i_{sa} , i_{sb} , i_{sc}), тока возбуждения i_{fd} (A) и проекции токов демпферной обмотки i_{kq1} (A), i_{kq2} (A), i_{kd} (A), так же проекции токов статора на оси q и d — i_q (A), i_d (A); углового положения (θ_{tam}) и скорости ротора (v_m), электромагнитной мощности (P_e) и электромагнитного момента (T_e), проекции намагничивающего потока на оси q и d, проекции напряжений статора на оси q и d - v_d , v_q и отклонения скорости ротора dw (pu).

2. 3-Phase Programmable Voltage Source — трехфазный программируемый источник напряжения. Вырабатывает трехфазную систему напряжений с программируемыми во времени изменениями амплитуды, фазы, частоты.

Параметры блока:

- В области параметров приводится список параметров (чисел или массивов). Элементы списка располагаются в нем в порядке создания.

Ниже от списка находится окно, куда выводится значение текущего параметра (или его размер, если это вектор);

- Phase-to-phase rms voltage — среднеквадратичное напряжение;
- Line-to-neutral voltages [Va Vb Vc] — линейное напряжение фаз A, B, C;
- Phase angle of line-to-neutral voltages [phia phib phic] — фазовые углы внутренних напряжений, генерируемые фазами A, B, C (в градусах);
- Frequency — частота тока в герцах.

3. 3-Phase Series RLC Load — трехфазный источник нагрузки.

Параметры блока:

- Соединение трех фаз: Y(grounded) заземление, Y (floating) плавающее;
- Y (neutral) нейтральное через четвертый соединитель, Delta три фазы связанные вместе;
- Nominal phase-to-phase voltage Vn — номинальное напряжение фаз;
- Nominal frequency fn — номинальная частота тока;
- Active power P (W) — активная мощность;
- Inductive reactive power QL (positive var) — индуктивно-реактивная мощность;
- Capacitive reactive power QC (negative var) — емкостно-реактивная мощность;
- Active powers [Pa Pb Pc] (W) — активные мощности фаз;
- Inductive reactive powers [QLa QLb QLc] (positive var) — индуктивно-реактивные мощности (положительные переменные);
- Capacitive reactive powers [QCa QCb QCc] (negative var) — емкостно-реактивные мощности (отрицательные переменные).

4. Усилитель Gain. Выполняют умножение входного сигнала на постоянный коэффициент.

Параметры блока:

- Gain — Коэффициент усиления;
- Multiplication — Способ выполнения операции. Может принимать значения (из списка): Element-wise $K*u$ — поэлементный; Matrix $K*u$ — матричный, коэффициент усиления является левосторонним операндом; Matrix $u*K$ — матричный, коэффициент усиления является правосторонним операндом.

5. Блок шинного селектора Bus Selector. Выделяет из шины требуемые сигналы.

Параметры блока:

- Signals in the bus — Показывает имеющиеся в шине сигналы (входные сигналы);
- Selected signals — Выделенные сигналы (выходные сигналы);
- Output as bus — Объединение выходных сигналов в один.

6. Источник постоянного сигнала Constant. Задаёт постоянный по уровню сигнал: Constant value — постоянная величина. Значение константы может быть действительным или комплексным числом, вычисляемым выражением, вектором или матрицей.

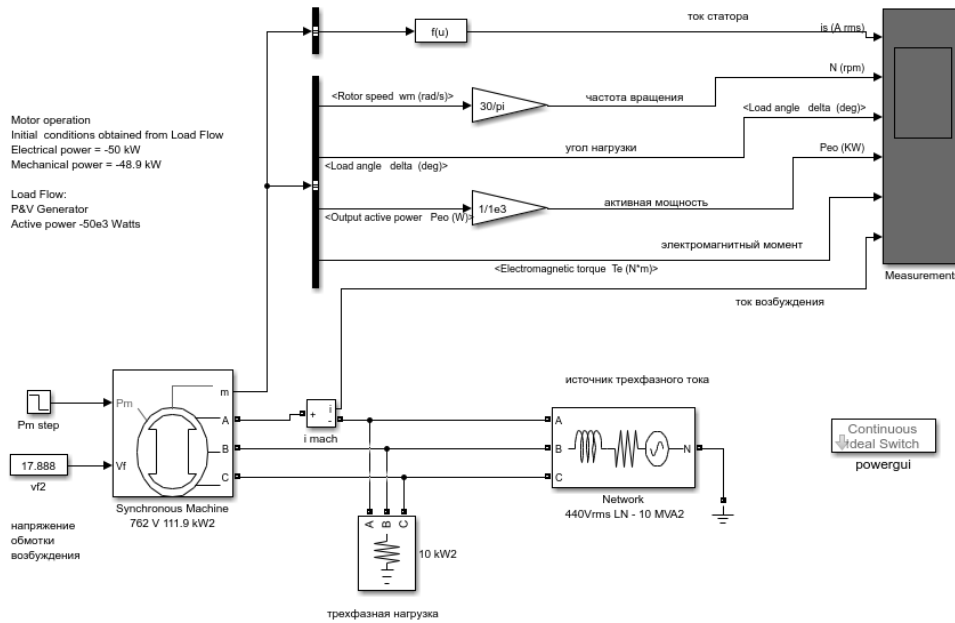

Рисунок 1. Схема синхронного генератора в среде MatLab

Виртуальное моделирование, проведенное с помощью построенной модели в среде MatLab (рисунок 1), позволило получить характеристики генератора при изменении характера нагрузки (рисунки 2-5). На рисунках приняты следующие обозначения: ИН — индуктивная нагрузка; ЕН — емкостная нагрузка; АН — активная нагрузка; I_a — ток статора; P_H — мощность нагрузки; P_2 — активная мощность.

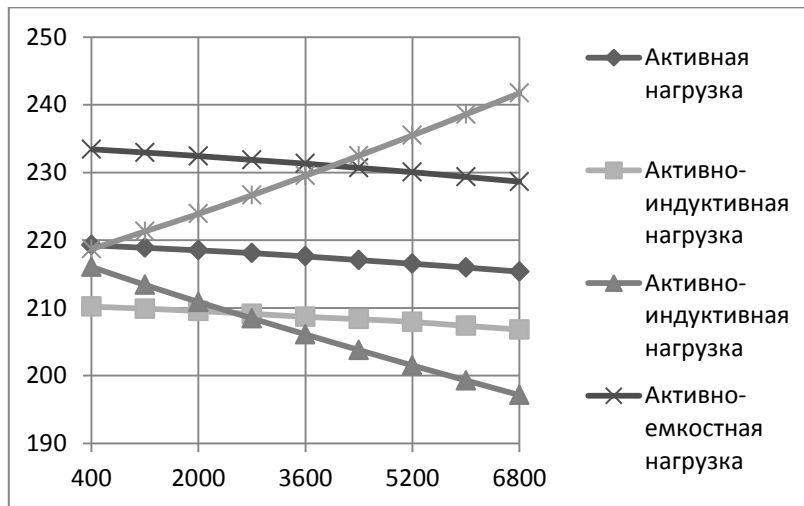

Рисунок 2. Внешние характеристики синхронного генератора

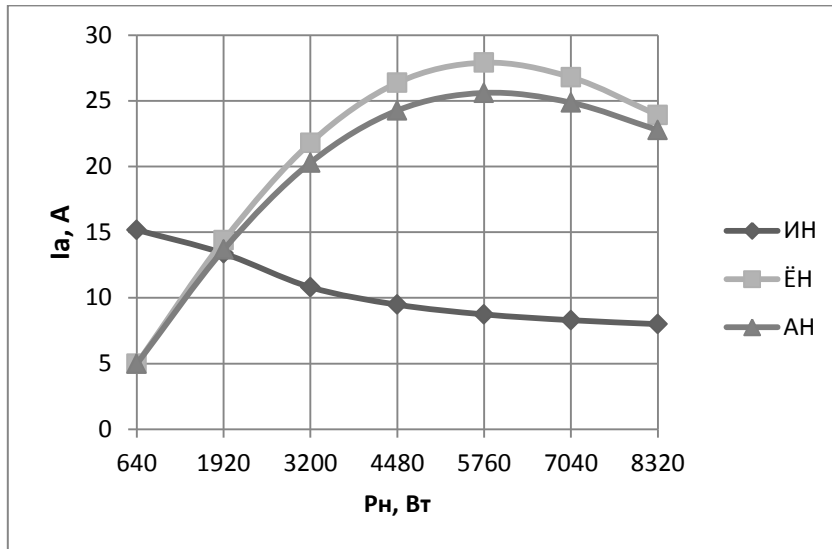

Рисунок 3. Характеристика синхронного генератора $I_a = f(P_H)$

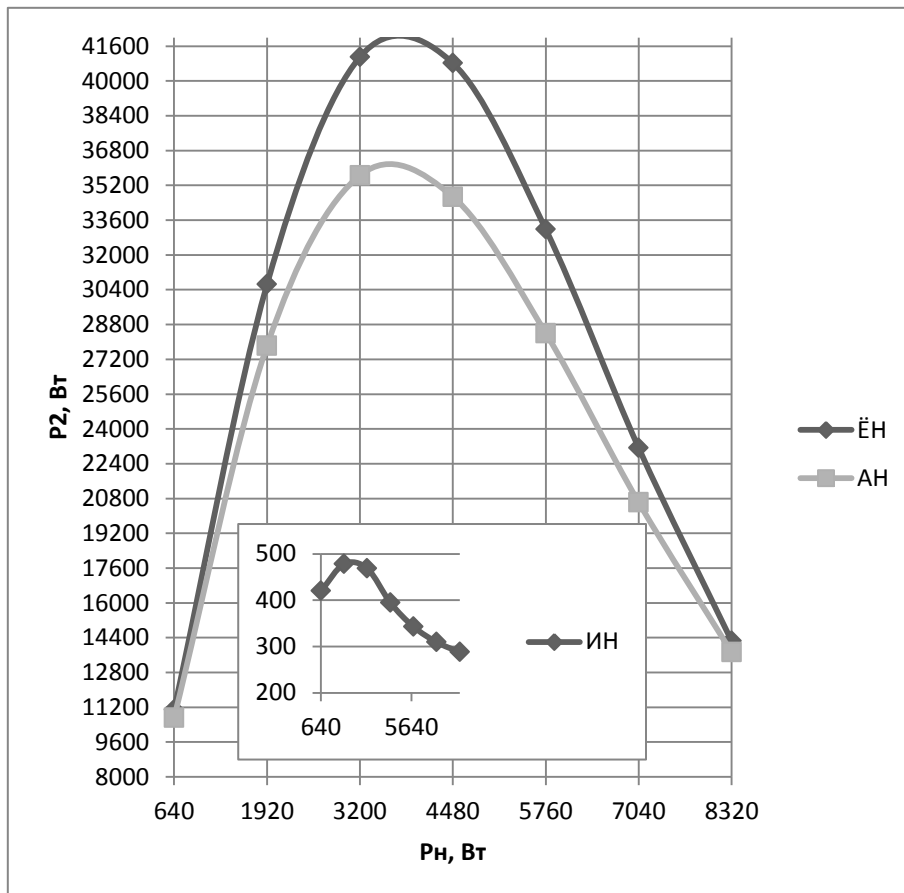

Рисунок 4. Характеристика синхронного генератора $P_2 = f(P_H)$

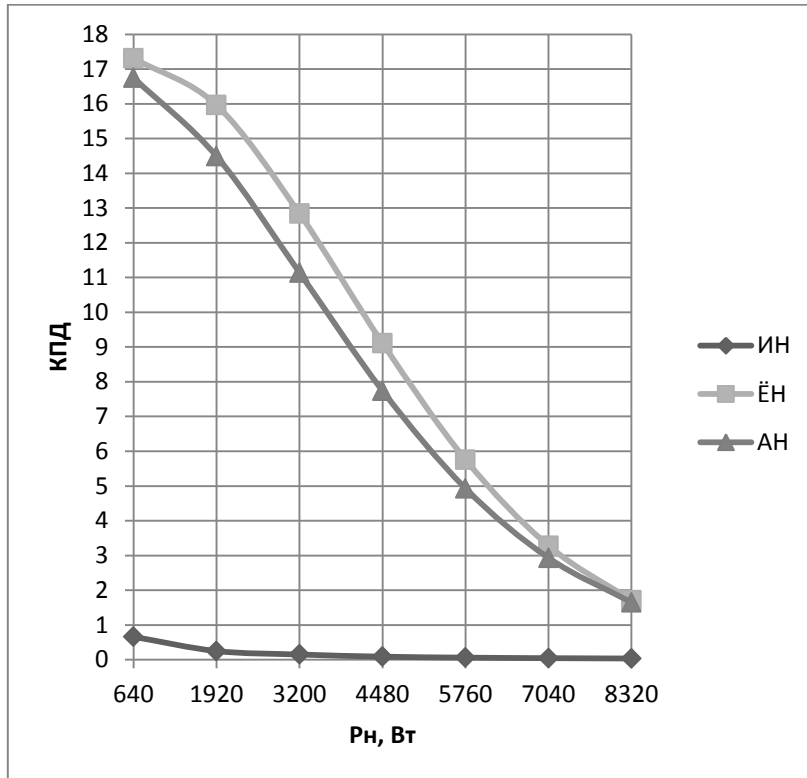

Рисунок 5. Характеристика синхронного генератора $\eta = f(P_n)$

При построении характеристик генератора в полях окна настройки задавались следующие режимы:

1. в разделе Active power P(W) изменялась активная нагрузка от 0,1 до $1,7 \cdot P_n$, а другие параметры задавались как $Q_L = Q_C = 0$;
2. в разделе Active power P(W) задавалась активно-индуктивная нагрузка: $Q_C = 0, Q_L = 0,8 \cdot P_n$. Параметр P(W) изменяли от 0 до $1,2 \cdot P_n$;
3. в разделе Active power P(W) задавалась активно-индуктивная нагрузка: $Q_C = 0, P(W) = 0,8$. Параметр Q_L изменяли от 0,1 до $1,7 \cdot P_n$;
4. в разделе Active power P(W) задавалась активно-емкостная нагрузка: $Q_C = 0,8 \cdot P_n, Q_L = 0$. Параметр P(W) изменяли от 0,1 до $1,7 \cdot P_n$;
5. в разделе Active power P(W) задавалась активно-емкостная нагрузка: $Q_L = 0, P(W) = 0,8 \cdot P_n$. Параметр Q_C изменяли от 0,1 до $1,7 \cdot P_n$.

Анализ характеристик (рисунки 2-5) показывает, что КПД синхронного генератора зависит как от тока нагрузки, так и от ее характера: при уменьшении коэффициента мощности (при прочих равных параметрах) КПД машины уменьшается; наиболее сильно на изменение (уменьшение) напряжения генератора влияет индуктивная нагрузка; чем больше угол ϕ (определяет характер нагрузки) по абсолютной величине, тем в большей степени требуется изменять ток возбуждения генератора.

Таким образом, исследование свойств электрических машин значительно упрощается благодаря инструментальным средствам системы MatLab, таких как пакет специальных программных средств NNT (Neural Networks Toolbox) и система имитационного моделирования Simulink.

Литература:

1. Герман-Галкин С.Г., Кардонов Г.А. Электрические машины: Лабораторные работы на ПК. СПб.: КОРОНА принт, 2003. – 256 с., ил.
2. Электрические машины: методические указания к лабораторным работам. Часть 2/сост.: Е. Балич, Н. Карнаухов, Р. Омелюсик. – Минск: МГВАК, 2014. – 88с.

SECTION 2. Humanities

ПРИНЦИП СПРАВЕДЛИВОСТІ У ФІЛОСОФІЇ АРИСТОТЕЛЯ

Блоха Ярослав Євгенійович

кандидат філософських наук, доцент

кафедра філософії

історичний факультет

Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка

м. Полтава, Україна

Проблема справедливості цікавила філософів і вчених упродовж багатьох епох. При цьому на кожному історичному етапі цей принцип трактувався по-різному, що було обумовлено умовами життя людей і їх уявленнями про навколишній світ, існуючою структурою суспільства і місцем людини в цьому суспільстві.

Справедливість — принцип не лише моральної свідомості, але і правової, економічної, політичної. Античні філософи періоду високої класики не випадково виділяли справедливість як основний принцип для оцінки стану всього суспільства.

Суттєве значення для розуміння змісту принципу справедливості має думка Аристотеля. Для нього центральним поняттям, що характеризує справедливість, є «співмірність» як принцип організації розумної рівноваги.

Аристотель уперше поділяє справедливість на дві форми відповідно до видів її здійснення: зрівняльна справедливість, в основі якої лежить принцип рівності у володінні благами; і розподільча справедливість, відповідно до принципів якої один отримує більше, а інший менше, в залежності від своїх достоїнств [1, с. 84].

«Нікомахова етика» вказує на відмінність двох видів справедливості: загальної і приватної. Однак їх не досить зрозуміле визначення залишає можливість різних тлумачень. З огляду на те, що справедливість для Аристотеля є перш за все суб'єктивною чеснотою, відмінність загальної і приватної справедливості можна розуміти як відмінність мотивів діяльності або як відмінність суб'єктів діяльності. Більшість дослідників дотримується «мотиваційної» інтерпретації [3, с. 91].

Як зауважує В. Харді: «... Загальною справедливістю зазвичай називають справедливість в сенсі дотримання законів, справедливість в сенсі рівності та чесності — приватною справедливістю» [3, с. 91].

У руслі цього розуміння загальна справедливість є чеснотою, яка полягає в дотриманні закону, а несправедливість є його порушенням. Приватна справедливість передбачає безкорисливість і визнання себе рівним у відносинах з іншими людьми. Однак недоліком приватної несправедливості є корисливість і нерівність з іншими людьми. Як доказ зазвичай наводять слова Аристотеля: «... неправосудність [у вузькому сенсі] звернена більше на честь, майно, безпеку, або те, що охоплює це все і що [виникає] при задоволенні від наживи; а інша [неправосудність] звернена на все, з чим має справу добропорядний» [1, с. 61].

Б. Вільямс присвятив статтю критиці непослідовності, яка виникає в разі подібної інтерпретації. Можна одночасно порушувати закон і бути своєкорисливим, можна бути своєкорисливим, не порушуючи закону. Можна порушувати закон, не будучи своєкорисливим. У свою чергу закон може бути несправедливим. До того ж корисливість — досить неоднозначна ознака. Особливо важко пов'язати два відомих

аристотелівські види приватної справедливості тільки зі своєкорисливістю [4, с. 91-92].

Відповідно до інших можливих тлумачень відмінності загальної і приватної справедливості — це різниця суб'єктів діяльності. Приватна справедливість у даному випадку пов'язана з діяльністю держави, точніше, її посадових осіб. Загальна — з діяльністю будь-якої людини. Ця точка зору спирається на ту частину тексту, де приватна справедливість називається правом. У цьому випадку два види приватної справедливості постають перед нами як два види права. Цієї точки зору дотримується С.Ф. Кечекьян, який зауважує, що «якщо один вид приватної справедливості охоплює головним чином область цивільного і кримінального права (угоди, відшкодування шкоди, покарання), то інший її вид охоплює область державно-політичного життя. Справедливість в обох своїх видах нерозривно пов'язана з державою» [4, с. 138].

«Суб'єктне» розуміння відмінності загальної і приватної справедливості Арістотеля міститься також в роботах А.А. Гусейнова. Він вважає критерії для визначення того чи іншого виду справедливості дещо іншими: «Перший вид пов'язаний з розподілом майна, почестей та інших благ, які належать усім громадянам; їх не можна розподілити порівну, а лише за достоїнством, тобто з урахуванням заслуг, подібно до того, як у розподілі суспільного майна почали б керуватися про порціями між внесками окремих громадян до казни. Її Арістотель ще називає пропорційною правосудністю. У зрівняльній справедливості (зрівняльному праві) якість осіб вже не приймається до уваги, а вирішальне значення має пряма арифметична пропорційність: справедливість полягає в тому, щоб зрівняти те, що становить предмет обміну» [2, с. 42].

А.А. Гусейнов вважає, що два типи приватної справедливості — це два типи соціальних норм, а не просто норм закону. Але ці норми підтримуються всією системою політичної влади. Держава зрівнює громадян в одному відношенні і розрізняє їх в іншому. У чому саме громадяни є рівними і в чому не рівними — залежить від соціальних обставин і має конкретно-історичний характер. Наприклад, у радянському суспільстві лєвова частка діставалася розподільчій справедливості, а зрівняльна була зведена до мінімуму, оскільки будь-які вільні стосунки, не опосередковані державою, були під підозрою [3, с. 92].

Розвиваючи цю точку зору, Б.М. Кашніков зауважує, що загальна справедливість є тим зрізом, тим боком чесноти чи вади, який сам по собі не пов'язаний з прагненням до справедливості чи несправедливості, але отримує оцінку «справедливо — несправедливо», оскільки в цих вчинках виражається міра відносин до інших людей. В оцінці з позиції загальної справедливості суб'єкт власне справедливості наче відступає на другий план, першочергового значення набуває оцінка, яка і проголошує ці дії справедливими або ні. Людина може красти або втікати з поля бою не тому, що несправедлива, а тому, що жадібна чи боягузлива. У обох випадках вона допускає ще і несправедливість по відношенню до співгромадян. Загальною ця справедливість називається, можливо, ще й тому, що є надбанням всіх без винятку, оскільки будь-яка людина може чинити справедливо або несправедливо, навіть не ставлячи перед собою такого завдання і не займаючи особливого положення в суспільстві [3, с. 93].

Мужній воїн, який не порушив стрій, є не лише мужнім, але і справедливим. Також і чесний купець. Однак сенсом їхньої діяльності, «їх найкращим станом», є все

ж мужність або процвітання, а не справедливність. Саме це, стверджує Б.М. Кашніков, мав на увазі Арістотель, стверджуючи, що загальна справедливність збігається з чеснотою взагалі, розуміючи під чеснотою відповідність певного явища своєму призначенню: «У найзагальнішому сенсі чеснота — це найкращий стан».

Ймовірно також, стверджуючи, що загальна справедливність полягає в дотриманні закону, він мав на увазі моральний закон. Таким чином, загальна справедливність, за Арістотелем, — це чеснота всіх без винятку громадян, незалежно від їх посадового становища. Вона збігається з законом, і, будучи стороною будь-якої іншої чесноти, перебуває в тіні й має потенційний характер [3, с. 93]. Приватна справедливність є чеснотою державного мужа (politikos). Це актуалізована справедливність, у якій суб'єкт мотивований саме прагненням творити справедливність, а інші вади або доброчесності, які стоять за цією мотивацією, відходять на другий план, хоча і можуть бути наявними. У рамках приватної справедливості Арістотель розрізняє два види: «Один вид приватної справедливості й відповідного права (to dikaion) пов'язаний з розподілом (en tais dianomais) почестей, майна і будь-чого іншого, що може бути розподілене між співгромадянами (κουνοπουντες) певного державного утворення (саме серед них одному можна мати в порівнянні з іншим несправедливу або справедливу [частку] (anison kai ison). Інший [вид] — направлене право при взаємному обміні (synallagmata)» [3, с. 93-94].

Обидві ці різновиди покликані забезпечити рівність, але рівність різного роду. Розподільча справедливість будується на геометричній рівності, зрівняльна — на арифметичній. Перша передбачає складну пропорцію, при якій рівність при розподілі, скажімо, громадських посад між громадянами забезпечується таким чином, що співвідношення моїх заслуг до моєї посади має дорівнювати співвідношенню заслуг іншої людини до її посади. Моя посада може підвищуватись в міру зростання моїх заслуг в управлінні громадськими справами, але в геометричній пропорції я залишаюся рівним іншому громадянину, відповідні заслуги якого можуть бути не настільки значними. Але найголовніше це те, що жодне з благ не розподіляється довільно, а виходячи з визнаної та справедливої міри, в силу чого підтримується справедливість і пропорційна рівність. Зовсім інша справа, якщо громадянин досягне вищих посад тільки тому, що він племінник Перікла, або отримає більше зерна не тому, що у нього багато дітей, а тому, що він займає високу посаду. Зрівняльна справедливість підтримує іншу рівність – рівність просту, арифметичну, при якій $a=b$, де a і b громадяни. Будь-яка їх відмінність тут вже не має значення. Громадяни є рівними перед законом незалежно від їх заслуг і посад [3, с. 94-95].

Загалом же природа справедливості за Арістотелем полягає в загальній користі, тому і не існує ні загальної для всіх універсальної справедливості, ні універсально справедливої форми правління. Найголовніше — те, що громадяни самі повинні вирішити для себе, які саме закони і яка саме форма правління підходить їм найбільше, а вирішивши, затвердити їх на практиці, а затвердивши, неухильно дотримуватися.

Література:

1. Арістотель. Никомахова етика / Арістотель // Сочинения: в 4-х т. [Пер. с древнегреч.]; общ. ред. А.И. Доватура. – М. : Мысль, 1983. – Т. 4. – С. 53-294.
2. Гусейнов А.А. Этика Аристотеля / А.А. Гусейнов. – М.: Знание, 1984. – 64 с.

3. Кашников Б.Н. Концепция общей справедливости Аристотеля: Опыт реконструкции / Б.Н. Кашников // Этическая мысль. – 2001. – Вып. 2. – С. 89-117.
4. Кечекьян С.Ф. Учение Аристотеля о государстве и праве / С.Ф. Кечекьян. – М.–Л. : Изд-во АН СССР, 1947. – 222 с.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНО ДОЦІЛЬНОЇ ПОВЕДІНКИ ШКОЛЯРІВ

Биркун Наталія Олексіївна

студентка

Інститут педагогіки та психології

Сумський державний педагогічний університет ім. А.С. Макаренка

м. Суми, Україна

*Науковий керівник – канд. пед. наук, доц. **Колишкіна А.П.***

THEORETICAL FOUNDATIONS OF ENVIRONMENTALLY VIABLE BEHAVIOR OF PUPILS

Byrkun Nataliia Oleksiivna

student

Department of preschool and primary education

Sumy State Pedagogical University. Makarenko

m. Sumy, Ukraine

*Supervisor — candidate. ped. science, Associate Professor **Kolyshkina A.P.***

На сьогодні у сфері екологічної освіти та виховання школярів залишається актуальною проблема невідповідності між екологічними знаннями та поведінкою в природі. Адже будь-яка діяльність людини безпосередньо або опосередковано впливає на стан природного середовища. Екологічно доцільна поведінка школярів є системою свідомо керованих дій і вчинків у сфері взаємодії з довкіллям, метою якої є узгодження потреб особистості з вимогами збалансованого розвитку суспільства. Поведінка особистості значною мірою залежить від виховання, яке в свою чергу є великою рушійною силою вдосконалення та розвитку особистості [5].

Аналіз змісту теоретичних основ екологічно доцільної поведінки школярів в сучасній педагогіці здійснено А.Н. Захлебним, І.Д. Зверевим, Г.П. Пустовітом, І.Т. Суравегиною, О.О. Колоньковою та Л.Д. Руденко, у працях яких висвітлені концептуальні засади досліджуваного феномену. Особливу увагу заслуговує дослідження О.В. Крюкової з формування екологічно доцільної поведінки молодших школярів, оскільки дане визначення стосовно учнів цього віку було застосована вперше.

Мета статті полягає в теоретичному обґрунтуванні сутності та структури поняття «екологічно доцільна поведінка».

Екологічне виховання — це процес формування гуманного, відповідального, бережливого ставлення людини до природи як унікальної цінності; утвердження у поглядах, переконаннях, моральних установках принципів раціонального природокористування, готовності до самообмеження і природоохоронної діяльності.

Екологічне виховання базується на екологічних знаннях. Однак наявність екологічних знань за відсутності відповідного ставлення до природи не гарантує екологічно доцільної поведінки особистості. Саме ставлення визначає характер цілей і мотивів взаємодії з природою, готовність обирати ті чи інші стратегії поведінки, стимулює екологічно доцільні вчинки.

Під поведінкою розуміємо систему дій і вчинків людини з пристосування до умов зовнішнього середовища. За С.Л. Рубінштейном, «одиницею» поведінки є вчинок, а «одиницею» діяльності взагалі — дія. Вчинком вважається лише така дія людини, у якій головне значення має свідоме ставлення людини до інших людей, до норм суспільної моралі. Важливо, що у вчинках не тільки виявляється, але і формується ставлення людей до навколишнього [1].

Органічний зв'язок поведінки і ставлення підкреслюють відомі дослідники екологічної психології С. Дерябо, В. Ясвін, зазначаючи, що поведінкова реакція на один і той же стимул у ситуації в різних людей може бути неоднаковою. Той чи інший тип екологічної поведінки у ситуації визначається сформованим ставленням до певного природного об'єкта [2].

Доцільну поведінку визначає М. Гончарова-Горянська як «такі дії особистості, які у визначених соціальних ситуаціях призводять до довготривалого сприятливого співвідношення позитивних та негативних наслідків, тобто до гармонізації ставлення особистості до себе, до інших людей, до соціальної дійсності та до гармонізації соціального життя в цілому» [3].

На думку Н. Пустовіт екологічною поведінкою є система вчинків і дій стосовно довкілля, яка віддзеркалює рівень екологічної культури особистості. Виходячи з того, що доцільним є результат, якого можна досягти, витрачаючи мінімум ресурсів і задовольняючи при цьому життєво необхідні потреби, екологічно доцільним є збалансований розвиток суспільства, який передбачає використання природних ресурсів із врахуванням можливостей природи до самовідновлення і обмеження з цією метою надмірних потреб і споживання.

З огляду на аналіз наукових джерел та характеристику понять «доцільність» та «поведінка» Колишкіна А.П. визначає доцільну поведінку як «система свідомих дій та вчинків, обумовлених певною ціллю (метою), в яких виявляються моральні переконання особистості» [6].

Всі складові, інтегруючись, утворюють базове поняття «екологічно доцільна поведінка». У науково-педагогічній літературі та деяких нормативних документах наводяться визначення поняття «екологічно доцільна поведінка». Зокрема, у «Базовому компоненті дошкільної освіти в Україні» під екологічно доцільною поведінкою розуміється: уміння захоплюватися красою краєвидів у різні пори року, передавати її в образотворчій діяльності; уміння помічати забрудненість природного довкілля та володіння доступними навичками сприяння його чистоті; уміння економного використання води, електроенергії в побуті; сприяння поліпшенню якості повітря, ґрунту, води; виконання правил природокористування; уміння вирощувати рослини, доглядати за ними; брати посильну участь у збереженні рослин своєї місцевості; уміння доглядати за тваринами, що живуть у помешканні людей, допомагати диким тваринам; володіння навичками безпечної поведінки в природному довкіллі; усвідомлення необхідності збереження природи, тощо.

Екологічно доцільна поведінка передбачає знання законів природи; непротиставлення людини і природи; сприйняття природних об'єктів як повноцінних суб'єктів і партнерів взаємодії з людиною; збалансування непрагматичної і прагматичної мотивації у взаємодії з природою. Поведінка залежить від вільного вибору та самостійного прийняття рішень особистості. Вона пов'язана з мовою та іншими смисловими системами, які створюють передумови для інтеріоризації її зовнішніх рухових компонентів. Завдяки цьому формується здібність людини будувати у свідомості образ майбутнього, здійснювати самооцінку, самоконтроль.

Отже, незважаючи на чималий науковий доробок з проблем екологічної освіти і виховання школярів, залишаються мало розробленими проблеми формування екологічно доцільної поведінки школярів, особливо у сфері повсякденно-побутової взаємодії з природою, споживання природних ресурсів. Екологічно доцільна поведінка розглядається дотично, як складова екологічної культури, прояв екологічної компетентності особистості.

Аналіз даної теми дає підстави для висновку, що зазначене явище недостатньо теоретично розроблене і потребує подальших наукових досліджень.

Література:

1. Рубинштейн С.Л. Основы общей психологии / С.Л. Рубинштейн.— СПб.: Питер, 1999. — 720 с.
2. Дерябо С.Д. Экологическая педагогика и психология / С.Д. Дерябо, В.А. Ясвин. — Ростов-н/Дону: Издательство «Феникс», 1996. — 480 с.
3. Гончарова-Горяньська М.В. Розвиток соціальної компетентності дошкільнят / М.В. Гончарова-Горяньська // Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді : [збірник наукових праць]. — Київ, 2002. — Кн. 1. — С. 212-218.
4. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні // Дошкільне виховання. — 1999. — №1. — С. 6-19.
5. Куценко В.І. Освіта: місце і роль у формуванні нового екологічного мислення в контексті вимог здорового життєвого середовища // Екол. вісник. — 03-04. 2009.
6. Колишкіна А.П. Теоретичний аспект формування екологічно доцільної поведінки учнів початкових класів / А.П. Колишкіна // Сучасний виховний процес: сутність та інноваційний потенціал: матеріали звіт. наук.-практ. конф. Ін-ту проблем виховання НАПН України за 2012 рік / [За ред. О.В. Сухомлинської, І.Д. Бега, Г.П. Пустовіта, О.В. Мельника ; літ. ред. І.П. Білоцерківець]. — Івано-Франківськ: НАІР, 2013. — Вип. 3. — 467 с.

ПОЛІТИЧНА ОСВІТА: ДОСВІД НІМЕЧЧИНИ

Чернюк Ірина Анатоліївна

кандидат політичних наук

доцент кафедри суспільних дисциплін,

міжнародного права та юридичної журналістики

Національного університету водного господарства та природокористування

м.Рівне, Україна

POLITICAL EDUCATION: THE GERMAN EXPERIENCE

Chernyuk Iryna Anatoliyivna

PhD in political science

Associate Professor of Social Sciences,

International Law and Legal Journalism

National University of Water and Environmental Engineering

Rivne, Ukraine

Існування в державі громадянського суспільства передбачає належний рівень політичної освіти населення. Освіта — це накопичення знань та умінь певній сфері, політична освіта, насамперед, накопичення знань про політичні процеси, політичну поведінку та ідеологію, вміння трактувати політичні зміни та перетворення. Це необхідні знання для суспільно-політичного розвитку. Демократична політична освіта ґрунтується на визначенні основних гуманістичних цінностей і насамперед свободи й гідності кожної особистості, її природних невід’ємних прав. Вона допомагає індивідові правильно оцінити відповідний суспільний лад, усвідомити своє місце і роль у державі, права й обов’язки. Мета політичної освіти — навчити людину адекватно орієнтуватися в складному і суперечливому сучасному світі, представляти і захищати свої інтереси, поважаючи інтереси і права інших людей, спільно з іншими розв’язувати загальні проблеми [2].

Політична освіта один із чинників формування політичної свідомості. Особливо важливо враховувати стан політичної свідомості молоді — найбільш активної частини суспільства, якій належить майбутнє. Молоде покоління завжди прагне змін, перетворень, воно як губка здатна всмоктувати усіх принципи політичної діяльності, засади політичної культури через завдяки методам політичної освіти.

Оцінюючи політичний досвід демократичних держав, ми вирішили спробувати описати стан та можливості політичної освіти Федеративної Республіки Німеччина. Досвід цієї країни зможе зрозуміти нам у якому напрямку рухатися, щоб досягти кращих (німецьких) результатів. Це країна із «гіперболічною» історією формування політичної системи та й, на нашому думку, політичної освіти та політичної культури. Формування німецької системи політичної освіти розпочалася після Другої світової війни. Поразка соціал-демократії, трансформаційні пере створення, інформаційні кампанії формували німця з активною політичною позицією. Нова німецька політична освіта з акцентувала увагу на просуванні демократичних цінностей та ідеалів, та зрозуміла, що країні потрібне суспільство із належним рівнем політичної освіти та досвідом політичної поведінки, з критичним мисленням.

І тому, на сьогоднішній момент, кожен громадянин Німеччини має право отримувати безперешкодну можливість дізнаватися більше про демократичні

цінності, про громадянські права та свободи. Це один із принципів німецької політичної освіти, який втілюється у життя вже більше 60 років.

Сьогодні в Німеччині створений та успішно функціонує Федеральний центр політичної освіти (Bundeszentrale für politische Bildung), який є незалежний від будь якої політичної ідеології, а фінансується за рахунок державного бюджету. Поряд із центральним, Федеральним центром політичної освіти у кожній із земель є незалежне відомство політичної освіти, що фінансується із регіональних бюджетів. Також за підтримки бюджетних коштів працюють фонди, які асоціюються із великими партіями, такі як близький до Християнсько-демократичної партії фонд Конрада Аденауера або фонд Фрідріха Еберта від Соціал-демократичної партії [3]. Варто зазначити, що дані фонди мають свої постійні представництва в Україні і завдяки їхній роботі та фінансуванню для української молоді реалізовується багато освітніх проєктів з суспільно-політичної проблематики.

У ФРН на постійні основи діють центри політичної освіти, які щорічно проводять велику кількість освітніх заходів та конференцій, намагаючись при цьому залучити чим найбільш вікову категорію. Оскільки у Німеччині вважають, що здобувати знань протягом життя — ось головна мета будь якої освіти, в тому числі і політичної. Тому основи політичної освіти молоде покоління Німеччини розпочинає здобувати вже у п'ятому класі і впродовж усього життя факультативно. Розвиваючи країну, комусь прийдеється брати на себе відповідальність за політичні кроки держави і це має розуміти кожен.

Кожного року видаються посібники з курсу «Політична освіта», плануються позашкільні заходи, спільні конференції та обговорення проблемних питань з даної проблематики. Створюються проєкти вчителями, викладачами, які презентуються на отримання міжнародних грантів.

Керівник дидактичного відділу Федерального центру політичної освіти Гаральд Гайс наголошує, що фінансуючи політичну освіту громадян, держава не має жодного впливу на її зміст: «Система політичної освіти Німеччини дуже диференційована. Вона, за винятком фондів при політичних партіях, працює абсолютно незалежно. Ця система функціонує децентралізовано. Немає жодних приписів з Берліну, які би керували інститутами політичної освіти. Натомість через федеральний центр політичної освіти держава виділяє кошти, на які може претендувати будь-який фонд або громадський освітній заклад на найнижчому, місцевому рівні» [2].

Федеральний центр видає щотижневу газету «Das Parlament», що інформує на своїх сторінках про діяльність бундестагу і бундесрату, розповідає про парламентське життя Німеччини, політичні події в інших країнах. Тут друкуються рецензії на історичні дослідження, на роботи із соціології і політології. Представлені тут судження — це завжди спроба по-новому глянути на давно існуючі проблеми, знайти оригінальні шляхи їхнього вирішення [1].

В умовах нового політичного мислення зростає роль політичної освіти та політичної культури у побудові громадянського суспільства. В сучасних обставинах для українського суспільства вивчення досвіду та способів побудови функціональної системи політичної освіти Німеччини є необхідністю. Оскільки нині в Україні політична освіта не має жодної системи. На жаль, в Україні освітнім центрам чи громадським організаціям, які поклали б на себе вирішення проблеми політичної освіти громадян не варто сподіватися на фінансування з державного бюджету. Для

цього потрібні спеціальні закони, укази, тобто правова основа підтримки політичної освіти за рахунок державних коштів. Тоді коли у Німеччині щорічно виділяють приблизно 37 млн. євро на розвиток політичної освіти у громадян.

Політика Міністерства освіти і науки України, на жаль, направлена на зменшення вивчення курсів політичного спрямування, таких як «Політологія», «Основи демократії», «Засади політичної теорії». Знімаються окремі курси, відсутність бажання молоді цікавитися засадами політичної освіти, незацікавленість викладацько-педагогічного складу — ось основні перешкоди у становленні системної політичної освіти в Україні.

Також для України було б позитивним досвідом створення окремого освітнього центру, який би був незалежний від політичних вподобань влади і зосередив усю свою увагу на розвитку політичної освіти саме молодого покоління. Потрібно пам'ятати, що політична освіта є позапартійною, об'єктивною і з політичною волею. Політична освіта — це частина загальноосвітньої системи та культурного процесу держави.

Література:

1. Іванов М. Досвід розбудови системи політичної освіти в Німеччині / М. Іванов. – Режим доступу: <http://lib.chdu.edu.ua/pdf/pidruchniku/21/38.pdf>.
2. Климончук В. Політична освіта як засіб реалізації політичних свобод демократичного процесу в сучасній Україні / В. Климончук. – Режим доступу: http://old.filos.lnu.edu.ua/bulletin_philosophy/ua/docs/visnyk01/articles/klymonch.pdf.
3. Тейзе Є. Політична освіта. Досвід Німеччини / Є. Тейзе // Made for mind/ – Режим доступу: <http://www.dw.com/uk/політична-освіта-німецький-досвід/a-2476408>.

ДМИТРО ДОНЦОВ — НЕОДНОЗНАЧНА ПОСТАТЬ В ІСТОРІЇ УКРАЇНИ

Давидчук Богдана Богданівна

студентка 3⁻²⁰ курсу

Інституту економіки та менеджменту

*Національного університету водного господарства та природокористування
м. Рівне, Україна*

Науковий керівник – канд.політ.наук Чернюк І.А.

DMYTRO DONTSOVD — AMBIGUOUS FIGURE IN THE HISTORY UKRAINE

Davidchuk Bogdana Bogdanivna

Student 3rd year

Institute of Economics and Management

*National University of Water and Environmental Engineering
Rivne, Ukraine*

Supervisor – PhD in political science Chernyuk I.A.

Рівень інтелектуальної потуги не завжди прямопропорційний її впливові на суспільну свідомість. І все ж часто-густо як з історичного погляду назад, так і на

сьогодення суспільна свідомість може перебувати під впливом тої чи іншої постаті, особистості, лідера тощо. Ми звикли, середина XIX - початок XX сторіччя — це епоха Тараса Шевченка, Івана Франка. Так от, коли мова заходить про 30-40 рр. XX сторіччя, то дуже часто наштовхуємося на формулювання — доба Дмитра Донцова.

Хоча Дмитро Донцов жив у відносно недавньому минулому, відомо про нього надзвичайно мало, і те, що відомо, містить багато суперечностей. Доля судила Донцову довгий життєвий шлях: на полі української публіцистики він працював близько 65 років. Світ за цей час сильно змінився, змінювались і погляди Донцова. В загальних рисах можна виділити три етапи його ідейної біографії.

Перший з них — соціал-демократичний (до 1913 року). В цей час молодий публіцист плине фарватером ідейних течій своєї доби, студіює й популяризує Маркса та Енгельса і навіть викриває «українських буржуазних націоналістів» (під якими він розумів власне представників ліберального, поміркованого українства).

Другий етап — націоналістичний — почався в 1913 році і тривав до 1939 року. В 1913 році Донцов круто змінює свої погляди, виголосивши промову (надруковану брошурою) за здобуття Україною незалежності. У творах цього періоду (який є найпліднішим і найважливішим в житті публіциста) вирішальною рушійною силою історичного процесу виступає не боротьба класів, а націоналізм, незломна воля нації до буття та самореалізації.

Третій етап, для якого важко підібрати чітке окреслення (умовно можна назвати його містичним) тривав десь з 1939 року до кінця життя Донцова. Дмитро Донцов все більше уваги почав приділяти проблемам духовного розвитку, вбачаючи в поступі духу джерело суспільних і політичних змін.

Протягом всього життя нашого українського Макіавеллі його провідною зорею була ідея незалежної української держави і боротьба проти Росії як головного ворога нашої незалежності. Мало хто з наших мислителів так послідовно й аргументовано обстоював необхідність антимосковського наставлення, тим самим виробляючи у суспільстві стійкий імунітет супроти Росії. І тому, впродовж цілого свого життя, Донцов ніколи не йшов ні на які компроміси з ворожими силами, чи на тактичні поступки [4, с. 375].

За своє довге життя Д. Донцов був знайомий з цілою масою українських політичних, громадських та культурних діячів, мав серед них багато палких прихильників і ще більше — запеклих ворогів. Його публіцистичний стиль ніколи не виключав пристрасного картання своїх ідейних противників, викриття їх особистих провин. Його противники нерідко відповідали йому тією ж зброєю.

До постаті Д. Донцова відносяться по різному. Виявилось, що донедавна ігнорування, замовчування та шельмування (оголошення негідником) Донцова ще не є перепусткою для визнання його сьогодні. І хоч, без сумніву, нинішня ситуація з оприлюдненням праць Донцова, їхньою інтерпретацією, осмисленням виглядає значно краще, ніж декілька років тому, однак пристрасні навколо цієї постаті не вщухають. Гортаючи сторінки українських часописів, публіцистичних видань, знаходимо щодо постаті Донцова абсолютно протилежні твердження: «Дмитро Донцов — лицар волі і думки, духа і чину, це колосальна особистість: живий приклад, живий докір, живий пострах. Він манить багатьох, але й багатьох відлякує», — так характеризує Донцова В. Іванишин [3, с.21]. А ось абсолютно протилежне судження, і, що цікаво, взяте воно не з якогось компартійного архіву, а ніби з національного

часопису: «Іншим зовсім джерелом неофашизму є «донцовщина» — еміграційна спадщина ідеолога так званого «інтегрального» націоналізму Дмитра Донцова. Його твори заповнюють духовний вакуум комсомольських душ і не погано прищеплюються до корінців, належачи до спорідненої тоталітарної ідеології» [5, с.47]. Схоже на те, що цитат, подібних до останньої, стає все більше. На Донцова чіпляють гріхи, як на ялинку іграшки. Ним лякають, від нього застерігають і відхрещуються, з труднощами з'являються його твори в незалежній Україні.

Д. Донцов був непослідовний, його погляди пройшли еволюцію, яка була складною, неоднозначною, але він ніколи не відходив від головного — ідеї незалежності України. Та й чи варто принцип «непослідовності» або «нестабільності поглядів» ставити будь-якому мислителю за провину. Непослідовним також був Іван Франко: учень соціаліста-космополіта Драгоманова пережив не менш складну еволюцію, проявивши при цьому і непослідовність, і нестабільність у поглядах. Та все ж Франко назавжди залишиться Мойсеєм українського народу [6, с. 130].

Ідеї Донцова ставляться під сумнів з огляду на їхню так звану агресивність, войовничість, нетерпимість, недемократичність, мовляв, такі ідеї спроможні виховати людину-фанатика, в якій «воля до життя» — вирішальний фактор і стимул для боротьби. Європа за життя Донцова — це суцільний згусток антидемократичних, мілітарних та імперіалістичних режимів (Німеччина, Іспанія, Італія, СРСР), які, мов хижі звірі, намагалися побороти один одного.

Кажуть, Донцов плекав свої ідеї, беручи до уваги думки західноєвропейських дослідників-мислителів, а тому його ідеї не можуть прижитися на «рідному ґрунті». Таке твердження є вірним наполовину. Донцов і справді посилався на такі імена, як Ніцше, Ферер, Уорд, Морас, Спенсер, Шопенгауер, Бокль, Шпенглер, Стендаль та ін. Але це говорить про його блискучу ерудицію, начитаність, справді європейський рівень освіченості.

Д. Донцов мислив європейськими масштабами, він значно підніс рівень української філософської думки, зіставив її з вершинними здобутками Заходу. Але суцільного захоплення Заходом у нього ніколи не було. Навпаки, домінантою завжди був традиціоналізм. Донцов закликав черпати ідеї, снагу, ідеали виключно зі свого національного минулого: «Нація — це щось більше, як ті, що хочуть сьогодні робити її історію. Се велика спільнота тих, що живуть, і тих, що жили. Ці останні — далеко численніші від перших і — не все від них дурніші. Вони не щезли навіки з нашого життя. Сходячи з історичної арени, вони заповіли дітям і внукам свої погляди, ідеї, цілі. Борючися і вмираючи за національний ідеал, як вони його розуміли, вони, сі мерці, лишили нащадкам велику кількість мрій, поривів, величезну силу колись активної молоді генерачії, що може помацки, але вперто просувала до досягнення національної мети, цілу симфонію ідей, в яких вразливе вухо знайде свій сенс: ряд відірваних натяків, з яких думаючий політик випроводить ідеал нації, як математик із незрозумілих неуків знаків — ясне для всіх рішення задачі» [1, с.5].

Ніхто так не проаналізував творчості Пророка України — Тараса Шевченка, як це зробив Дмитро Донцов. Ніхто так виразно і ясно не представив героїчної постаті Лесі Українки, як Донцов. Ніхто не зумів так правильно насвітлити постать українського Мойсея — Івана Франка. У тих українських Велетнях бачив Донцов велич української нації. Бачив незламних борців за українську Правду, носіїв ідеї самостійності та державності України, а в першу чергу людей мужнього світогляду,

без присвоєння якого український народ не міг би мати ні сили, ні волі боротися за здійснення своїх прагнень.

Проминуть роки, десятиріччя, сторіччя, можливо зникнуть сьогоднішні політичні угруповання, згинуть сучасні полеміки і спори. Але житиме українська нація своїм многогранним життям. І тоді Дмитро Донцов, як одна з епохальних і геніальних постатей українського народу, буде побіч інших великих постатей України безспірною власністю та гордістю усіх українських патріотів, що черпатимуть із книг його — мудрість та силу для розбудови та скріплення лицарської України!

Література:

1. Донцов Д. До старих богів // Націоналіст /Дмитро Донцов/. – Львів. – 1992. - Ч.2 (VIII) . – С.4-6.
2. Донцов Д. Твори. Геополітичні та ідеологічні праці / Д. Донцов. – Львів: Кальварія. 2001. – Т.1.
3. Іванишин В. Нація. Державність. Націоналізм / В. Іванишин // Відродження.– Дрогобич,1992. – 177 с.
4. Маланюк Є. Дмитро Донцов / Є. Маланюк // Книга спостережень.– Торонто, 1966. - Т.2. - С. 375-377.
5. Плющ Л. Чи має перспективи український фашизм? / Л. Плющ // Сучасність. – 1993.– Ч. 3 – С. 46-50.
6. Харахаш Б. Ідея нації у творчості Дмитра Донцова / Б. Харахаш // Українські проблеми. - №1. 1998. – С. 128-140.

CONTENT AND LANGUAGE INTEGRATED LEARNING

Olena M. Duma

Student

*Cherkasy Educational and Scientific Institute of the
State Higher Educational Institution 'University of Banking'
Research advisor – PhD in Philology; Assoc. Prof. Potapenko L.V.*

In modern world knowledge of foreign languages is very important for everyone. It is very difficult to achieve success in career without good knowledge of one or two foreign languages. In the context of globalization and integration different methods of teaching languages became more popular. The current processes of globalization have made content and language integrated learning (CLIL) a timely solution for people who want to be successful in modern life. CLIL became more popular across the world in its cross-curricular form.

The term CLIL was coined by David Marsh in 1994. He mentioned that CLIL refers to situations where subjects, or parts of subjects, are taught through a foreign language with dual-focused aims, namely the learning of content and the simultaneous learning of a foreign language [4].

CLIL refers to teaching subjects such as science, history and geography to students through a foreign language. In a CLIL program, learners gain knowledge of the curricular

subject (for example, science) while simultaneously learning and using the target language (for example, English).

With the expansion of the European Union, diversity of language and the need for communication are seen as central issues. With increased contact between countries, there will be an increase in the need for communicative skills in a second or third language.

Content and language integrated learning plays an increasingly important role in language education, both as a feature of foreign language teaching and learning, and as an element of bilingual and plurilingual education.

There are some reasons why the development of CLIL is important in language education:

- Enriching the content of language learning and teaching makes it more interesting and more challenging. Language teaching which concentrates only on linguistic development does not provide the same opportunities for developing pragmatic and sociolinguistic competences; the intellectual challenges offered by good CLIL teaching have the potential to enhance cognitive growth.

- School timetables are crowded, so combining language classes with subject learning is a way of using time more efficiently. In many countries, learners can choose to present subject areas in one of the foreign or second languages they study in school. A bi- or pluri-lingual school-leaving diploma is an advantage both in terms of employment opportunities and for university entrance in many countries [1].

CLIL also helps to:

- prepare for internationalization;
- improve overall and specific language competence;
- prepare for future studies and / or working life;
- develop multilingual interests and attitudes;
- increase learner motivation.

There is no doubt that learning a language and learning through a language are concurrent processes, but implementing CLIL requires a rethink of the traditional concepts of the language classroom and the language teacher [2].

As CLIL requires new kinds of collaboration between subject specialists and language specialists it is important to acknowledge that new kinds of pedagogical practices are also required and that interdisciplinary meanings have to be negotiated for the role of language in knowledge construction and sharing.

Sometimes this type of instruction (unless properly planned out) instead of fulfilling its aims will only put pressure on both students and staff and will result in dissatisfaction and ultimately, unfulfilled aims.

So, there are important factors which need to be considered before a higher educational institutions and schools commit to the introduction of a CLIL program. They include:

- availability of qualified languages teaching staff with the required content knowledge, knowledge of the CLIL approach and the appropriate level of competence in the target language;
- need for collaboration with mainstream and subject teachers to teach the target language through a subject area.

One of the key challenges in CLIL is how to optimise both language and subject teaching. In other words, if history, maths, or a science is taught in a foreign language, how

can we ensure that the learning is as deep as it would be if the subject were delivered in the learners' first language? And equally, how can language progress be maximised when the main emphasis is on the content of lessons? [1].

In terms of teaching methodology, the way in which one can integrate subject and language work is of central importance for every form of CLIL. The best way to combine subject and language study is to integrate them into one learning environment. Teaching a subject in a foreign language is first of all subject teaching. It means that subject presents the contents with which a learner has to deal. In this process material objects are used as teaching means to stimulate students' imagination, to encourage them to cognitive, conscious and emotional work with a subject, thus promoting optimal learning processes. Contents of a subject are more appropriate for modern forms of joint learning such as group and project work than the contents of foreign language teaching. When students work in small groups on economics or banking topics their individual learning processes are enhanced, their motivation for dealing with these contents is increased and they are more involved in the learning process. Such learning processes are promoted to a greater extent than in traditional forms of teaching in which the teacher may be actively involved but students are involved only reactively [3].

At present, CLIL-type approaches are frequently becoming adopted in European higher education in the fields of law, business, economics, engineering, medicine and humanities.

Thus, CLIL has the advantage of addressing the 'crowded curriculum' issue as it enables one or more curriculum areas to be taught in and through an additional language, and thereby extends the time on task for language learning.

References:

1. Content and Language Integrated Learning (CLIL). – Retrieved from: <http://www.ecml.at/Thematicareas/ContentandLanguageIntegratedLearning/tabid/1625/language/en-GB/Default.aspx>.
2. Darn S. Content and Language Integrated Learning – Retrieved from: <https://www.teachingenglish.org.uk/article/content-language-integrated-learning>
3. Potapenko L.V. Content and Language Integrated Learning: Theoretical Sketches / L.V. Potapenko // Financial space. – 2014. – №4 (16). – P. 211-215.
4. Tennant A. What is CLIL?. – Retrieved from: <http://www.onestopenglish.com/clil/what-is-clil/>.

СОЦІАЛЬНА БАЗА ТА ІДЕОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ УКРАЇНСЬКОГО ДИСИДЕНТСЬКОГО РУХУ

Гантова Влада Сергіївна

студентка

кафедра історії і політології

гуманітарно-педагогічний факультет

Національний університет біоресурсів і природокористування України

м.Київ, Україна

*Науковий керівник – канд.іст.наук **Кропивко О.М.***

Розглянуто термін «дисидентство». Проаналізовано соціальний склад дисидентських груп та ідеологічне підґрунтя для їх утворення. Визначені основні напрями діяльності та етапи становлення дисидентських груп.

Ключові слова: дисидентство, напрями, ідеологія, етапи, соціальна база.

СОЦИАЛЬНАЯ БАЗА И ИДЕОЛОГИЧЕСКИЕ ПРИНЦИПЫ УКРАИНСКОГО ДИССИДЕНТСКОГО ДВИЖЕНИЯ

Рассматривается термин «дисидентство». Проанализирован социальный состав диссидентских групп и идеологическая основа их образования. Определены основные направления деятельности и этапы становления диссидентских групп.

Ключевые слова: дисидентство, направления, идеология, этапы, социальная база.

THE SOCIAL BASE AND THE IDEOLOGICAL PRINCIPLES OF THE UKRAINIAN DISSIDENT MOVEMENT

The term "dissidents" are considered. It analyzed the social composition of the dissident groups and ideological basis for their education. The basic directions and stages of dissident groups.

Tags: dissent, direction, ideology, stages, social base.

Актуальність. У 1960-70-х роках ХХ ст. в СРСР виникло явище, коли діяльність політиків та уряду стала відкрито критикувати невелика кількість населення, яка вимагали задоволення та розширення власних прав у сфері релігії, культури, політичних та громадянських свобод. Ідеологія дисидентства, зароджена як сумнів у доцільності окремих ланок існуючої системи, поступово визначилась у тверде переконання необхідності докорінних змін у суспільстві, повалення комуністичного тоталітарного режиму. Сьогодні Україна переживає нелегкі та тривожні часи. Часто порушуються права людей, засоби масової інформації зазнають утисків та постає питання наявності цензури, порушується свобода допуску населення до публічної інформації. Тому питання дисидентського руху набуває своєї актуальності.

Темі дисидентського руху присвячено велику кількість наукових досліджень, зокрема М.В. Лазаревича [1], В.І. Танцюри [2], В.В. Світличної [3] тощо. Проте, на нашу думку, питання визначення етапів дисидентського руху потребують систематизації та комплексного аналізу.

Метою роботи є розглянути основні етапи дисидентського руху, його прояви та основні цілі діяльності, визначити основні поняття, напрями діяльності.

Виклад основного матеріалу. Термін «дисиденти» було вжито для визначення інакодумців, які в тій чи іншій формі відкрито висловлювали свої погляди, що не збігалися з офіційною політикою. Мотивом виникнення став протест проти бездержавності, панування партійно-державної бюрократії, утисків національно-культурного життя, зростаючої русифікації. Головними центрами активності українського дисидентського руху стали Київ і Львів. Відкриті прояви інакомислення спостерігалися також у Дніпропетровську, Івано-Франківську, Луцьку, Одесі [1, с. 583]. Таким чином, дисидентським рухом переважно були охоплені центральні за західні території України.

Ідеологія дисидентства, зароджена як сумнів у доцільності окремих ланок існуючої системи, поступово викристалізувалась у тверде переконання необхідності докорінних змін у суспільстві, повалення комуністичного тоталітарного режиму [4, с. 568]. Впродовж 1954-1959 рр. в Україні було викрито 229 таких груп, притягнуто до відповідальності понад 2 тис. осіб [2, с. 407]. Проте суттєвою різницею були методи та інструменти боротьби, в дисидентстві переважали мирні засоби.

Дисидентський рух мав специфічну соціальну базу (близько 80% дисидентів становила інтелігенція); був довготривалим у часі (понад 20 років); виношував у собі зародок альтернативного суспільства; концентрував опозиційні інтелектуальні сили, створював осередки майбутніх масових рухів; викристалізував ідейні засади майже всього сучасного політичного спектру [5, с. 351]. Отже, можна стверджувати, що ідеологія дисидентського руху мала значний інтелектуальний та творчий потенціал.

Загалом в українському дисидентському русі, можна виділити чотири основні напрями: самостійницький, національно-культурницький, правозахисний, релігійний. Найрадикальнішим, а тому й найбільш переслідуваним, був самостійницький напрям. Його прихильники виступали за державну незалежність України, яку планували здобути мирними засобами, хоча окремі з них не відкидали можливості збройного виступу. Наприкінці 1950-х років у західноукраїнських областях виникло кілька нелегальних організацій: Об'єднана партія визволення України, Українська робітничо-селянська спілка, Український національний комітет та ін. Серед них виділялася Українська робітничо-селянська спілка (УРСС), яка була створена у 1958 р. на Львівщині групою юристів. Однак у січні 1961 р. організацію було викрито, її членів — І. Кандибу, С. Віруна, В. Луцького, О. Лібовича, И. Боровицького, І. Кіпиша — засуджено з різними термінами ув'язнення, а керівника, Левка Лук'яненка, — до розстрілу, пізніше заміненого на 16-річне ув'язнення. Яскравими представниками цього напрямку були також історик В. Мороз, журналіст В. Чорновіл, вчителька О. Мешко, мистецтвознавець Б. Горинь, психолог М. Горинь, поет В. Стус, письменник Г. Снегірьов, літературний критик Є. Сверстюк та ін. [3, с. 584]. На нашу думку, діяльність вище зазначених організацій має велике значення для здобуття незалежності України. Діяльність дисидентів була спрямована на важливі сфери життєдіяльності людей. Таким чином населення, та окремі його представники могли захистити свої права, задовільними свої духовні потреби та сприяти розвитку української культури.

Національно-культурницький напрям, представлений насамперед такими шістдесятниками, як літературні критики І. Дзюба, І. Світличний, літературознавець

М. Коцюбинська, мовознавець З. Франко та ін., базувалися на необхідності духовного і культурного відродження українського народу, в першу чергу національної самобутності, історії, традицій, мови. Поборники національно-культурних прав протестували проти цілеспрямованої русифікаторської політики, нищення пам'яток історії та культури, незаконних арештів, утисків національної інтелігенції тощо [3, с. 584]. Таким чином, цей напрям був на спрямований на культурне та духовне відродження засобами культури та мистецтва.

В українському дисидентському русі, окрім творчої інтелігенції, брали участь й представники інших професійних груп суспільства, зокрема викладачі вузів В. Мороз, М. Осадчий, Д. Іващенко, шкільні вчителі М. Масютко та М. Озерний, науковці брати М. і Б. Горині, Ю. Бадзьо, лаборант-хімік Є. Кузнецова, інженер О. Мартиненко, конструктор-модельєр Я. Менкуш [4, с. 641].

На захист невід'ємних прав людини, дотримання конституції і законів, виступали представники правозахисного напрямку. Серед них виділялися генерал П. Григоренко, інженер М. Маринович, математик Л. Плющ, психіатр С. Глушман та ін. Зокрема, генерал П. Григоренко рішуче й послідовно обстоював права кримськотатарського народу, репресованого комуністичним режимом [1, с. 585]. Правозахисний напрям був спрямований на захист прав та інтересів національних менших, та осіб, які постраждали внаслідок комуністичних репресій.

Окремим різновид дисидентського руху став релігійний напрям, що обстоював права віруючих, легалізацію Української греко-католицької та Української автокефальної православної церков, протестантських віросповідань та течій, повернення відібраних державою та відбудову зруйнованих храмів. Серед його очільників були священики В. Романюк, Й. Тереля, пастор Г. Вінс та ін. [1, с. 585].

Усі представники дисидентського руху мали на меті подолання бездержавності, панування єдиної комуністичної партії, приниження національно-культурного життя українців.

Активізації діяльності дисидентів сприяли певні фактори: інтервенція радянських військ у Чехословаччину в 1968 р., що викликала хвилю обурень і протестів; видання у 1970-1974 рр. у Львові самвидавчого журналу "Український вісник" (головний редактор — В. Чорновіл), який сприяв організації і консолідації дисидентського руху; підписання у 1975 р. Радянським Союзом Гельсінського Акту, який передбачав гарантію громадянських прав і свобод, і, як наслідок, виникнення у 1976 р. Української Гельсінської Групи — першої легальної дисидентської організації; активізація діяльності дисидентів у середині 1980-х рр., коли в період «перебудови», формуються умови для національно-державного відродження [6, с. 303].

Висновки. Дисидентський рух проявив себе як протест проти антинародних дій партійно-державного режиму, недотримання ним конституційних положень та очевидних порушень соціальної справедливості. Його представники виступили проти недоліків існуючої системи, ігнорування прав людей, порушення свободи слова та віросповідання. Протягом своєї діяльності дисидентство підтримувало розвиток української мови і культури. Важливим аспектом дисидентського руху була правозахисна робота, забезпечення громадянських прав. Переважна більшість представників дисидентського руху прагнула мирних форм діяльності, без залучення силових та революційних методів. Діяльність дисидентських груп пройшла шлях від

зародження до відкритої діяльності, і сприяла становленню української національної ідеології.

Література:

1. Лазаревич М.В. Історія України: Навч. посіб. — К.: Знання, 2008. — 683 с.
2. Політична історія України: Посібник для студентів п 50 вищих навчальних закладів / За ред. В.І. Танцюри — К.: Видавничий центр «Академія», 2001. — 488 с.
3. Світлична В.В. Історія України: Навч. посібн. - 6-те вид., випр. і доп. - К.: Каравела, 2012. - 384 с.
4. Гісем О.В. Історія України. Довідник + тести. Повний повторювальний курс, підготовка до зовнішнього незалежного оцінювання. – / Олександр Гісем. – Кам'янець-Подільський: ФОП Сисин О.В., 2015. - 660 с.
5. Багацький В.В., Кормич Л.І. Історія України. Підручник. Затверджено МОН України. – К.: Алерта, 2004. – 407 с.
6. Пасічник М.С. Історія України: державницькі процеси, розвиток культури та політичні перспективи: Навч. посіб. — К.: Знання, 2005. — 735 с.

СИМ ЧУДЕС РІВНЕНЩИНИ

Касян Вікторія Вадимівна

студентка

кафедра історії і політології

факультет захисту рослин, біотехнологій та екології

Національний університет біоресурсів і природокористування України

М.Київ, Україна

Науковий керівник – канд.іст.наук Ісакова Н.П.

SEVEN WONDERS OF RIVNE REGION

Kasian Victoria Vadymivna

student

Department of History and Political Science

Faculty of Plant Protection, Biotechnology and Ecology

National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine

Kyiv, Ukraine

Scientific advicer – Isakova N.P.

Планета Земля неповторна і різноманітна. Люди, які живуть на цій планеті теж відрізняються один від одного, але є серед людей спільна риса: це любов до того місця, де вони з'явилися на світ, і яке має назву — маленька батьківщина. Для мене цим правічним ґрунтом є Рівненщина.

Хотілося б пригадати слова Максима Рильського: «Хто не знає свого минулого, той не вартий майбутнього, хто не відає про своїх предків, той сам не вартий пошани».

Кожен край нашої держави має свої куточки історичного та культурного значення. До історико-культурних багатств краю чудес — Рівненщини — відносяться:

1) Вузькоколійна залізниця «Антонівка — Зарічне» (Володимирецький та Заріченський райони) — це найдовша у Європі діюча вузькоколійна дорога відстанню 106 км, що для поліщуків стала трансполіською магістраллю. Перетинає поїзд унікальний міст через річку Стир у селі Млинок. Це єдиний великий дерев'яний залізничний міст в Україні. Його довжина 153 метри. Побудували виняткову дерев'яну споруду ще у 1906 році. Окрім цього мосту на вузькоколійці є ще 30 мостів [4].

2) Тараканівський форт, будівництво якого розпочалось наприкінці XIX століття неподалік села Тараканів у Дубенському районі. Автором проекту історики вважають військового інженер-полковника Борисова. Стратегічне призначення форту — обороняти залізничну і шосейну дороги з Кременця і Радзивилова, затримуючи супротивника до збору військ з прикордонної смуги, і забезпечувати базу військам, що відступають.

Тараканівський форт — зразок військово-інженерного мистецтва російської фортифікаційної школи кінця XIX століття. Та за іронією долі російські війська форт за призначенням так і не використали. Уже у 1900 р. його перетворили на склад, а згодом на в'язницю. У 1915 р. шедевром військово-інженерної думки скористалися австрійці, коли російські війська повністю покинули форт. Вони ж його й зруйнували у 1916 р. під час Брусилівського прориву.

3) Свято-Троїцький жіночий монастир (м. Корець) — один із найдавніших храмів нашої країни. Православну обитель у 1620 р. заснував князь Самуїл Корецький. Головна споруда архітектурного комплексу монастиря — Троїцький собор з двома боковими вівтарями на честь Успіння Божої Матері та преподобного Іова Почаївського. У 1905 р. на території монастиря побудували триярусну дзвіницю.

У радянський період Корецька обитель була одним із дев'яти монастирів України, які не закрила влада. Навіть більше того, під дахом Корецької обители знайшли притулок черниці інших монастирів.

4) Замок князів Любомирських (м. Дубно) — був зведений князем Костянтином Івановичем Острозьким у 1492 р. Тут зберігали свої багаті скарби рід князів Острозьких, а згодом — і нащадки Острозької Ординації : князі Заславські, Сангушки, Любомирські.

5) Свято-Троїцький монастир (с. Межиричі Острозького району) — був заснований монахами Києво-Печерської лаври і вперше згадується у літописах XIII століття. В архітектурі Свято-Троїцького храму давньоруські традиції поєднуються з готикою і Ренесансом. Найголовніша святиня Свято-Троїцького храму — Чудотворний образ Божої матері «Життєподательниця». Монастир вважається одним із наймальовничіших оборонних монастирів України.

6) Історико -культурний комплекс міста Острога, так звані Волинські Афіни — невеличкий районний центр. Перша писемна згадка про Острог з'явилася у 1100 р. в Іпатіївському літописі. Назва, вважають історики, походить від слова «острог», яке в слов'янських мовах означає «укріплення» або «твердиня».

Давнє місто Острог має майже тисячолітню історію. Із XIV по XVII ст. цим містом володів рід князів Острозьких. Саме вони звели тут кам'яну муровану фортецю. Це єдиний в Україні і Східній Європі одновежовий житловий замок висотою понад 30 метрів, який зберігся до сьогодення [2, с. 130].

Передусім славився Острог слов'яно-греко-латинською академією — першим вищим навчальним закладом в Східній Європі (заснований в 1576 р.). Разом з академією виникло найпотужніше тогочасне видавництво — кирилична друкарня Івана Федорова. Тут побачив світ перший український підручник — «Буквар» та перша друкована повна слов'яномовна Острозька Біблія.

Середньовічні мури Острозьких і досі височіють у «Волинських Афінах». Це унікальні пам'ятки історії та культури, з-поміж яких Мурована, Кругла, Луцька і Татарська вежі, Богоявленська церква та Свято-Троїцький Межиріцький монастир-фортеця. Усі вони входять до Державного історико-культурного заповідника Острога, створеного у 1981 р. [4].

7) Заповідник «Поле Берестецької битви»(с. Пляшева Радивилівського району) — пам'ятне поле, на якому земля перемішалася з кров'ю та кістками тих, хто боронив незалежність України.

Улітку 1651 р. на полі Берестецької битви біля сіл Пляшева та Острів полягло десятки тисяч українських козаків і селян. Через зраду татар Богдан Хмельницький програв цю битву. На початку минулого століття на полі Берестецької битви на острові Журавлиха поставили храм-пам'ятник — Георгіївську церкву з козацькою усипальницею. Спорудження тривало з 1910 по 1914 р. Побудували його у стилі українського бароко. Церква-пам'ятник не має собі аналогів. Вхід до храму одночасно є іконостасом. Унікальність цієї святині полягає ще й у тому, що вона триярусна, тобто має в собі три діючі церкви [1, с. 285]. Коли у 1912 р. почали будувати козацьку усипальницю, виникла думка про заснування монастиря, щоб було кому доглядати за гробницею. І вже у 1914 р. освятили Козацькі могили з Михайлівською і Георгіївською церквами та заснованим тут монастирем-скитом.

Основою меморіального комплексу став збудований у 1910-1914 роках Свято-Георгіївський собор. Фактично він трирівневий: у підвалі, де гробниця з останками полеглих у 1651 р. козаків, знаходиться церква Параскеви, на першому поверсі - Георгіївська, вище — Борисоглібська.

За задумом архітекторів, площа перед собором мала слугувати місцем масових молебнів, тому його фасад являє собою іконостас під відкритим небом.

Простір над іконостасом заповнює картина Івана Їжакевича "Голгофа". Під іконами видно георгіївські хрести — у 1914 р. цар надав трьомстам полеглим козакам звання георгіївських кавалерів.

Ліворуч від входу — Михайлівська церква, перенесена у 1912 р. з сусіднього села Острів. Вона побудована у першій половині 1600-их рр. і є легенда, що саме в ній молився напередодні битви Богдан Хмельницький. Це навряд чи відповідає дійсності, бо у Хмельницького була похідна церква в наметі, до того ж плисти до сільського храму довелось б човном, через заплаву Пляшівки [3].

Праворуч від церкви видно приміщення музею. З 1914 по 1958 рр. в ньому були монастирські келії, а в кінці 1950-их - початку 1960-их — колгоспні курник і кролятник (а в соборі зробили зерносховище).

30 вересня 1965 р. «Козацькі могили» передали Рівненському краєзнавчому музеї. Розпочалося упорядкування території. Спочатку експозицію було розміщено у Михайлівській церкві, але у 1967 р. її відкрили у колишніх келіях. Так почав функціонувати музей-заповідник «Козацькі могили».

У 1970 р. під керівництвом доктора історичних наук І.К. Свешнікова розпочато археологічні дослідження. Речі, знайдені під час розкопок, поповнювали експозицію музею. Велика робота велась і по реставрації в заповіднику. З 1973 року місце загибелі останнього козака — «Козакову яму» взято під охорону держави.

У 1991 р. у 340-у річницю Берестецької битви було встановлено пам'ятник героям Берестецької битви (скульптор А. Куш). Під час мітингу Л. Кравчук оголосив «Козацькі могили» Державним історико-меморіальним заповідником «Поле Берестецької битви». Так почався новий період у житті музею, а з ним упорядкування місць, пов'язаних з битвою та встановлення відповідних знаків, нові археологічні дослідження, збереження пам'яток та вшанування пам'яті козаків. 10 вересня 2008 р. заповіднику надано статус Національного.

Отже, історико-культурна спадщина кожного народу — це безцінний скарб, який потрібно захищати і оберігати, адже в ньому зосереджена історична пам'ять і свідомість кожної людини.

Література:

1. Історія міст і сіл Української РСР: Ровенська область. — К. : Гол. ред. УРЕ, 1973. — 656 с
2. Історія Рівненщини: Довідник. — Рівне: Атлас, 2000. — 253 с.
3. Солодько П. Берестечко. Екскурсія музеєм «Козацькі могили». — Українська правда. — 2017. — 19 січня.
4. Матеріали Рівненського обласного краєзнавчого музею.

СИМВОЛІЗМ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНО-ДЕРЖАВНОЇ АТРИБУТИКИ

Ковалець Іван Олександрович

студент

кафедра історії і політології

гуманітарно-педагогічний факультет

Національний університет біоресурсів і природокористування України

м.Київ, Україна

*Науковий керівник — канд.іст.наук **Кропивко О.М.***

Анотація: Стаття присвячена процесу виникнення національних символів української державності. Аналізуються законодавчі акти, що затвердили їх статус. Наведено сучасний погляд щодо особливостей виникнення та утвердження сучасної української державної символіки.

Ключові слова: Гімн, Герб, Тризуб, Прапор, Державні символи, Конституція.

СИМВОЛИЗМ УКРАИНСКОЙ НАЦИОНАЛЬНО-ГОСУДАРСТВЕННОЙ АТРИБУТИКИ

Аннотация: Статья посвящена процессу возникновения национальных символов украинской государственности. Анализируются законодательные акты, которые утвердили их статус. Подано оценку исследователей относительно

особенностей возникновения и утверждения современной украинской государственной символике.

SYMBOLISM OF THE UKRAINIAN NATIONAL-STATE ATTRIBUTES

Abstract: the Article is devoted to the formation process of the national symbols of Ukrainian statehood. Analyzed legislation, approved their status. Submitted to researchers regarding the features of the emergence and adoption of modern Ukrainian state symbols.

У кожній країні є свої національні символи. Символіка — це своєрідна візитівка держави, вона здійснює представницькі функції, підтверджує її існування. Державними символами України є: Державний Прапор України, Державний Герб України та Державний Гімн України. Якщо розглядати термін «державні символи» то слід розуміти, що вони законодавчо закріплені й підтверджені державою, про що йдеться в Конституції України: «**Стаття 20.** Державними символами України є Державний Прапор України, Державний Герб України і Державний Гімн України» [1, с. 6].

Що стосується Прапору — то це прямокутне полотно, яке складається з двох рівних по ширині горизонтально розміщених смуг: верхня — блакитного кольору, нижня — жовтого кольору, зі співвідношенням ширини до довжини 2:3. Як державний символ, прапор був затверджений на початку 1992 р. Проте вперше полотнище виступило як символ української державності в жовтні 1848 р. Руська Рада — громадська організація, що представляла національно-визвольний рух українського населення галицьких земель, визнала своїм символом у березні 1848 р. герб у вигляді золотого лева на лазурному фоні і блакитно-жовтий прапор [2, с. 3.; 3].

Великий Державний Герб України встановлено із урахуванням малого Державного Герба України та герба Війська Запорізького. Його головним елементом є знак княжої держави Володимира Великого (малий Державний Герб України). На гербі сучасної України ми бачимо тризуб. Поглянувши глибше в історію можна побачити, що тризуб дійшов до нас з часів Київської Русі — це був родинний знак Володимира Великого. Існують різні трактування цього знаку: схематичне зображення слова «воля», скіпетр скіфських царів тощо.

Новим етапом у визначенні українських національних символів став листопад 1917 р., коли була створена геральдико-знаменна комісія, яка мала затвердити новий Герб Української держави. Ідеї були досить різні, але 22 березня 1918 р. Центральною Радою, очолюваною М. Грушевським, тризуб на синьому тлі був схвалений як державний герб УНР. Остаточно тризуб затвердили як малий Герб України, вважаючи його головним елементом великого Герба України, 19 лютого 1992 р. [2, с. 1.; 4, с. 1]

Державний Гімн незалежної України, складений на музику М. Вербицького, зі словами, затвердженими законом (за Конституцією приймається не менш як двома третинами від конституційного складу Верховної Ради України) [1, с. 6]. Історія Державного Гімну — непересічна. Він з'явився майже півтора століття тому. Автором тексту став Павло Чубинський, як написав А. Хорошевский: «...Мог ли предполагать молодой этнограф и фольклорист Павел Чубинский, что его произведение ждет такая судьба? Вряд ли, ведь появилось оно на свет в общем-то случайно. И потому, наверное, среди историков нет единой и точной версии рождения стихотворения, которому суждено было стать украинским гимном. Сходятся они в одном —

появилось оно в августе 1862 года на вечеринке, состоявшейся в одном из домов-общежитий Петербурга...». Цей вірш приписували Шевченку Т.Г., але як пише згаданий вище автор: «...интересно, во многом благодаря этой ошибке стихотворение «Ще не вмерли України ні слава, ні воля...» стало Гимном Украины...». [2, с. 2].

Невідомо, як би склалась доля даного вірша, якщо б не сталася ця помилка. 5 грудня 1991 р. пісня вперше прозвучала в Верховній Раді. Пізніше, 15 січня 1992 р., мелодія М. Вербицького була затверджена в якості Державного Гімну України. Через чотири роки це було затверджено в Конституції України. А вже 6 березня 2003 р. Верховна Рада України затвердила Закон «Про Державний Гімн України» [2, с. 2].

Отже, утвердження української символіки — процес тривалий. Цей процес тісно пов'язаний з історією Української державності, та бере початок за часів Київської Русі. Також завдяки обставинам які склались в ході історії, та особам які брали участь в ній, вдалося довести все до відповідного завершення.

Література:

1. Конституція України: чинне законодавство зі змінами та допов. станом на 30 верес. 2016р.: (ОФІЦ. ТЕКСТ). – Київ: ФОП ПАЛИВОДА А. В., 2016. – 76 с. (Закони України).
2. Хорошевский А.Ю. 100 знаменитых символов Украины / Хорошевский А.Ю. – Харків: Фолио, 2008. – 46 с.
3. Історія України та всесвітня історія швидка підготовка для школярів // Електронний ресурс:
http://ukrhistory.com.ua/pidruchnyky/istoriya_ukrainy_ta_vsesvitnya_istoriya/index.html
4. Українська національна символіка: історія і сучасність // Електронний ресурс:
<http://bibl.com.ua/pravo/179/index.html>

РЕПРЕСИВНИЙ ХАРАКТЕР СТАЛІНСЬКОГО ТОТАЛІТАРНОГО РЕЖИМУ ЩОДО УКРАЇНИ: ОСОБЛИВОСТІ, МЕТОДИ, НАСЛІДКИ

Кравець Марія Олександрівна

студентка

кафедра історії і політології

Гуманітарно-педагогічний факультет

Національний університет біоресурсів і природокористування України

м. Київ, Україна

Науковий керівник – канд.іст.наук Кривко О.М.

Анотація: У статті досліджуються особливості та методи сталінських репресій щодо різних верств населення українських земель. Проаналізовано їх наслідки, зокрема наведено статистичні дані щодо демографічних втрат

Ключові слова: Україна, репресії, сталінізм, інтелігенція, селянство, військові, голодомор, депортація, демографічні втрати.

РЕПРЕССИВНЫЙ ХАРАКТЕР СТАЛИНСКОГО ТОТАЛИТАРНОГО РЕЖИМА ОТНОСИТЕЛЬНО УКРАИНЫ: ОСОБЕННОСТИ, МЕТОДЫ, ПОСЛЕДСТВИЯ

Анотація: В статті розглядаються особливості та методи сталінських репресій щодо різних прошарків населення українських земель. Аналізуються їх наслідки, зокрема приводяться статистичні дані про демографічні втрати.

Ключові слова: Україна, репресії, сталінізм, інтелігенція, крістьянство, війна, голодомор, депортації, демографічні втрати.

THE REPRESSIVE NATURE OF STALIN'S TOTALITARIAN REGIME ON UKRAINE: FEATURES, METHODS, CONSEQUENCES

Abstract: The article explores the features and methods of Stalinist repression for a diverse population of Ukrainian lands. Analysed their implications are statistics on the demographic losses

Keywords: Ukraine, repression, Stalinism, intellectuals, peasants, war, famine, deportations, population loss.

Актуальність теми зумовлена тим, що ознаки диктатури ми спостерігаємо у світі і сьогодні. Не так давно був Майдан за вступ до Євросоюзу, де за свої переконання деякі громадяни України заплатили життям. На Донбасі ніяк не закінчиться неофіційна війна, а соціально-економічна і демографічна ситуації не показує нам позитивну динаміку.

Метою роботи є дослідження сталінських методів побудови радянської держави та їх наслідки для українського суспільства.

Сигналом до початку масових репресій стало вбивство С. Кірова. 1 грудня 1934 р. за ініціативою Й. Сталіна ЦВК і РНК СРСР прийняли постанову «Про внесення змін у чинні кримінально-процесуальні кодекси союзних республік» [1] такого змісту:

«Внести такі зміни в діючі кримінально-процесуальні кодекси союзних республік щодо розслідування й розгляду справ про терористичні організації й терористичні акти проти працівників радянської влади:

- 1. Слідство в цих справах закінчувати в строк не більше десяти днів;*
- 2. Обвинувальний висновок вручати обвинувачуваним за одну добу до розгляду справи в суді;*
- 3. Справи слухати без участі сторін;*
- 4. Касаційного оскарження вироків, як і подачі клопотань про помилування, не допускати;*
- 5. Вирок до вищої міри покарання здійснювати негайно після винесення вироку».*

Перший пункт означав, що більше 10-ти днів ув'язнених не проживе. Все йшло до того, щоб мінімізувати час на слідство і менше розбиратися з тим, хто у чомусь винний, а хто ні.

Дуже не пощастило талановитій українській інтелігенції, яка була фактично приречена. Кульмінацією дій радянського репресивного режиму щодо «розстріляного відродження» стало 3 листопада 1937 року, коли «на честь 20-ї річниці Великого Жовтня» у Соловецькому таборі особливого призначення за вироком Трійки були розстріляні понад 100 представників української інтелігенції, серед яких Лесь Курбас, Микола Куліш, Матвій Яворський, Володимир Чеховський, Валер'ян Підмогильний та інші.

У 1930 р. друкувалося 259 українських письменників, після 1938 р. — тільки 36. За приблизними підрахунками цифра 223 щезлих в СРСР українських письменників розшифровується слідуючим чином: розстріляно — 17, покінчили самогубством — 8, арештовані, заслані в табори й іншими поліційними заходами вилучені з літератури (серед них можуть бути розстріляні і померлі в концтаборах) — 175; зникли безвісті — 16, померли своєю смертю — 7. Дані ці приблизні, тому що Росія і сьогодні зберігає таємницю своєї розправи над українськими радянськими письменниками того часу. Лише у 1956 р. почалась несмілива і сором'язлива «реабілітація» окремих письменників, з яких лише декілька повернулись додому живими [2, с. 12-13].

Сталін і партійне керівництво велику роль приділяли колективізації на селі. Сталін розумів, що найбільшим ворогом його планам є клас заможного селянства і тому партія взяла курс на ліквідацію куркульства. Сталін закликав до «ліквідації куркульства як класу». Ця класична тактика за принципом «поділяй та володарюй» була розрахована на те, щоб ізолювати найзаможніших хазяїв від маси бідних селян. Проте визначити, хто саме є куркуль, було не просто. Вважалося, що куркулі мають більше засобів виробництва, ніж середняки, й використовують найману працю. Підраховали, що вони становили близько 5% селян.

Ототожнення урядом куркулів із «кровопивцями-лихварями» та «експлуататорами» своїх односельців часто не відповідало дійсності. Тих, хто чинив найвпертіший опір, розстрілювали або масово вивозили в табори примусової праці на Північ чи до Сибіру. Решту позбавляли всієї їхньої власності (включаючи хату й особисті речі), не приймали до колгоспів, лишаючи напризволяще. Розкуркулювання сягнуло апогею взимку 1929-1930 рр. Найпоширенішою його формою стала депортація. Сотні тисяч селян разом із сім'ями виганяли з домівок, саджали у товарні потяги й вивозили за тисячі кілометрів на Північ, де їх залишали серед арктичної пустелі, нерідко без їжі та притулку. З-понад мільйона українських селян, близько 850 тис. депортували на Північ, де багато з них, особливо дітей, загинули [3, с. 616].

Найстрашнішим засобом боротьби сталінської влади проти українського селянства став Голодомор 1932-1933 рр., де втрати оцінюються близько 10 млн людей [4, с. 7].

Після захоплення у 1939-1940 рр. радянськими військами Галичини, Буковини та Прибалтики, терор поширився і на ці краї. Сотні тисяч осіб здебільшого польського населення було депортовано до початку війни у віддалені райони СРСР. У перші місяці радянсько-німецької війни 1941-45 рр. НКВС без належного окремого слідства та суду, яке вимагалось згідно з тогочасним радянським законодавством, розстріляло десятки тисяч в'язнів тюрем НКВС в Західній Україні, котрі ще раніше були під слідством або відбували строки по різних статтях Кримінального кодексу СРСР. Після закінчення Другої світової війни значну частину українців цих районів було депортовано в Сибір. З 1944 по 1952 рр. в західних областях України були піддані різним видам репресій до 500 тисяч осіб, в тому числі арештовано понад 134 тисяч, вбито більше 153 тис., вислано назавжди з УРСР понад 203 тисяч осіб [5, с.328].

Сталінізм характеризувався не лише застосуванням терору та репресій проти населення в «профілактичних цілях» та знищенням не тільки всіх реальних супротивників, а навіть гіпотетично можливих опонентів правлячого режиму.

Населення також ізолювалося від зовнішнього світу. Окрім того, возвеличувався культ вождя, економіка повністю милітаризувалась. Останнє очевидно пов'язане з підготовкою до війни, як зазначалося вище — державу Сталін планував використати у своїх цілях.

Репресій зазнала навіть військові. Такої жорсткої чистки не знала ні одна армія світу. Очевидно, що Сталін хотів «виховати» у солдатах надзвичайно велику покірність. Більш узагальнюючі дані про масові репресії в Червоній армії, які повністю стосуються й кадрів Київського та Харківського військових округів, були названі у газеті «Красная звезда» від 13 лютого 1988 р. заступником начальника Інституту воєнної історії Міністерства оборони СРСР доктором військових наук генерал-лейтенантом М.М. Кир'яном. Він відзначив, що особиста вина Сталіна та його найближчого оточення за масові репресії в армії величезна й непростима. Репресовано ж було, за даними М.М. Кир'яна, всіх командуючих військами військових округів, усіх членів військових рад і начальників політуправлінь усіх військових округів, усіх командирів корпусів, як стрілецьких, так і механізованих, а також кавалерійських і авіаційних, майже всіх командирів дивізій та бригад, половину всіх командирів полків, більшість політпрацівників корпусів, дивізій та бригад, більш як третину всіх комісарів полків [6, с.34].

Висновки. Репресивний характер сталінського режиму для України відіграв негативну роль: вбито велику кількість української інтелігенції; залякані солдати рвалися у бій заради своїх сімей, що зіграло немалу роль у кількості втрат СРСР у війні; загалом людина ставала приреченою, якщо отримувала арешт і якусь «підозру» — шансів не було.

Демографічні втрати в Україні першої половини ХХ ст. оцінюються підсумковою й, звичайно, надто приблизною цифрою в 15 млн. осіб [7, с. 322]. Ця цифра стосується людей, які загинули або були примусово депортовані за межі своєї батьківщини. Для населення України, яке на 1914 р. не перевищувало 40 млн. осіб у межах сучасних кордонів, втрати такого масштабу справді катастрофічні. Перепис населення 1959 р. показав, що в Україні є 41,9 млн. громадян, тобто було нарешті перевищено той рівень чисельності, котрий існував до Першої світової. Отже, на відновлення чисельності населення пішло 45 років. За переписом 1989 р. чисельність населення України досягла 51,7 млн. осіб. Приріст — до 10 млн. осіб за 30 років, хоча рівень народжуваності вдвічі скоротився порівняно з довоєнним. Отже, прямі й опосередковані демографічні втрати ХХ ст. не можна вважати меншими за 45 млн. осіб. В умовах нормального демовідтворення в ХХ ст. ми могли б бути стомільйонним народом.

Література:

1. Сталинские расстрельные списки [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://stalin.memo.ru/images/1934.htm>
2. Лавріненко Ю. Література вітаїзму 1917 – 1933 рр. – К.: Смолоскип, 2003. – 984 с.
3. О.Субтельний. Історія України. – К.: Либідь, 1994. – 817 с.
4. Вступне слово голови Оргкомітету з підготовки та проведення заходів у зв'язку з 60-ми роковинами голодомору в Україні віце-прем'єр-міністра академіка Миколи Жулинського // Голодомор 1932-1933 рр. в Україні: причини і наслідки. Міжнародна наукова конференція. Київ, 9-10 вересня 1993 р. Матеріали. – К.: Інститут історії України НАН України, 1995. – 199 с.

5. М. Панчук, І. Гошуляк та ін. Національні відносини в Україні у ХХ ст.: Збірник документів і матеріалів. – К.: Наукова думка, 1994. – 328 с.
6. Табачник Д.В., Сидоренко О.І. За стандартними звинуваченнями / О.І. Сидоренко, Д.В. Табачник [Передм. В. Кузнецова]. – К.: Політвидав України, 1990. – 270 с.
7. Енциклопедія історії України: Т.2: Г - Д / Редкол.: В.А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. – К.: Наукова думка, 2004. – 688 с.
8. Винниченко І.І. Україна 1920–1980-х: депортації, заслання, вислання / І.І. Винниченко. — К.: «Рада», 1994. — 126 с.

ЖІНКИ В ІСТОРІЇ КОЗАЦЬКОЇ УКРАЇНИ

Крикуненко Світлана Вікторівна

студентка

кафедра історії і політології

факультет захисту рослин, біотехнологій та екології

Національний університет біоресурсів і природокористування України

м. Київ, Україна

*Науковий керівник – канд. іст. наук **Ісакова Н.П.***

WOMEN IN THE HISTORY OF THE COSSACK UKRAINE

Krykunenko Svitlana Viktorivna

student

Department of History and Political Science

Faculty of Plant Protection, Biotechnology and Ecology

National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine

Kyiv, Ukraine

*Scientific advicer – **Isakova N.P.***

«Вже сам вигляд жіночої фігури показує, що вона не призначена для надто великої праці — ні духовної, ні тілесної. Вона відбуває обов'язки життя не дійсним, а страдницьким чином. Вона не створена для вищих страждань, радощів і могутнього прояву сил; її життя має проходити спокійніше, не значніше і м'якше, ніж життя чоловіка, не стаючи власне від цього щасливішим чи нещаснішим». Такої думки про слабку половину роду людського дотримувався німецький філософ Шопенгауер [3].

Старі ікони доносять до нас одухотворені, просвітлені обличчя наших жінок ще від прадавніх часів і часто з книжкою в руках. Вони не тільки були дружинами високоповажних чоловіків із українських князівських родів, шляхти та козацької старшини, а й самі були політиками, ученими, митцями. Більш того, протягом усієї історії України чимало з них в культурно-освітній, політичній і навіть військовій діяльності не тільки не поступалися перед чоловіками, а й перевершували їх. Але завжди на різних життєвих шляхах і перехрестях українська жінка стояла на боці милосердя, несла велику любов і сімейне тепло.

Мабуть, неможливо знайти людину, яка б не чула пісні «Реве та стогне Дніпр широкий...», але не всі знають, що це тільки початок балади Т.Г. Шевченка «Причинна», де на тлі бентежної природи відбувається страшна трагедія. Втративши

надію дочекатися повернення козака, дівчина гине, а, козак, повернувшись, від горя кінчає життя самогубством.

Постійна відсутність чоловіка-козака, що пішов на Січ, у похід або загинув, сприяла формуванню в українській жінці стійкості, незалежного характеру. Але тернами був укритий цей шлях до незалежності. За відсутності чоловіка треба було виховувати дітей, сіяти й жати хліб, самій вирішувати важкі й важливі справи. За будь-яку ціну треба було вижити, не схибити. Все це підносило на вищий щабель її власну гідність і авторитет, сприяло формуванню самостійності й волелюбства.

Хоч жінкам не було доступу на Січ, але коли козаки поверталися додому, їм і на думку не спадало верховодити в сім'ї. Там порядкувала дружина, за нею було й останнє слово.

Почуття гідності та поваги, що оточували українську жінку в козацькі часи, сприяли тому, що вона підносила до високого розуміння інтересів народу і Вітчизни. Збереглися адміністративні документи дружини Богдана Хмельницького — Ганни Золотаренко, котрі свідчать про її освіченість, розуміння тогочасних проблем України [1, с. 93]. Не лише роллю дружини обмежувалось її життя. Вона була співницею і помічницею гетьмана, який поважав її і повністю довіряв.

Відомо, що задокументовано підписи дружин гетьманів і козацької старшини; серед них: дружин Петра Сагайдачного, Данила Виговського, рідного брата відомого гетьмана. Жінка фастівського полковника, керівника визвольного руху на Правобережній Україні — Семена Палія — вміла вигідно переговорити з іноземними послами, які приїздили в «Палієву державу».

У відповідальний момент українки проявляли себе і як військові організатори. Наприклад, Софія Ружинська, волинська княгиня, на чолі військового загону козаків, що налічував понад 6000 чоловік піхоти й кінноти, приступом здобула замок у місті Черемоші [2, с. 54].

Ганна Борзобагата-Красенська, що управляла скарбницею Луцької єпархії, з мечем в руках змагалась проти загонів польського короля Стефана Баторія. За словами очевидців, вона була справжнім воїном, не поступалась у володінні чоловічою зброєю навіть досвідченим лицарям [1, с. 102].

Під час оборони міста-фортеці Буші (зараз село Вінницької області) в листопаді 1654 року Олена Зависна вбила свого чоловіка, сотника Зависного, який підло зрадив захисників фортеці. В нерівному бою більшість воїнів полягла і польсько-шляхетське військо вдерлося до фортеці. Олена підпалила пороховий льох, від вибуху якого загинуло багато ворогів і вона сама [4, с. 64].

Сестра волинського полковника Івана Донця стала кавалеристкою, не приховуючи своєї жіночої статі. Всю кампанію 1649 року на Волині проти польських військ вона провела в боях, надихаючи своїм прикладом навіть досвідчених козаків [3].

Отже, ми бачимо, що українська жінка в часи козаччини була вірним і надійним співником свого чоловіка у боротьбі за соціальне і національне визволення народу. Але найбільший внесок вона зробила для козаччини, виконуючи обов'язки берегині сімейної оселі.

Проте поряд з сильною постаттю жінки ми бачимо ніжне створіння, яке було готове кохати і бути коханою, віддати все за кохання. До таких легендарних постатей належать народна поетеса Маруся Чурай, Мотря Кочубеївна.

Українською Сафо називають Марусю Чурай, бо вважають її автором багатьох народних пісень. Це дівчина, яка чекала коханого з війни. Особисті переживання Марусі Чурай, її туга за коханим, перетворилися у нові й нові поетичні рядки, в нові й нові пісні і думи. Повернувшись із війни, козак одружується з іншою. Ревнощі, ображене жіноче самолюбство, згадки про нещасливе кохання, про нездійсненні дівочі мрії — все це завирувало в її душі і породило страшний план помсти. Про подальший хід подій ми дізнаємося із Марусиної пісні «Ой не ходи, Грицю, та й на вечорниці...», у якій вона детальніше розповіла про те, як здійснювала свою помсту. Коли померлого Гриця принесли до церкви, туди прибігла сповнена відчаю Маруся. Обмиваючись сльозами, розповіла про свій злочин, її було засуджено до страти, але вона отримала помилування, проте життя її було коротким.

Що ж до Мотрі Кочубеївної, її доля виявилася також нещасливою. Вона належала до знатного козацького роду. Її серце належало гетьманові І. Мазепі. Це кохання було взаємне, проте батьки Мотрі не дали згоди на шлюб з коханим, тому що вона доводилася йому хрещеницею. Мотрю відправили силоміць в монастир. По дорозі вона втекла і добралася до гетьмана в Бахмач. Коли щасливий час летить непомітно, але це щастя було коротким. Мотря була змушена повернутися до батьків і вийти заміж за генерального суддю В. Чуйкевича, проте серце Мотрі навіки належало І. Мазепі.

Отже у кожного народу є свої історичні постаті першої величини, яких не в змозі прикрити пил віків, як і не можуть зламати їх кайдани можновладців чи оббрехати діячі псевдонауки. До таких належать і ті жінки, про яких йшла мова. Жінки козацької доби — це Берегині дому й рідної землі, господині й виховательки, вчительки, врешті, за необхідності, дипломати і воїни, рівні у правах і обов'язках серед громадян волелюбної української спільноти.

Література:

1. Борисенко В., Головащенко М., Кривоший О. Українки в історії. – К.: Либідь, 2004. – 324 с.
2. Козуля О. Жінки в історії України – Київ: Український центр духовної культури, 1993. – 256 с.
3. Кривоший О.П. Козацька Україна: жінка зі зброєю // Запорозька Січ. - 1993.- 31 серпня.
4. Муравська В.В. Жінки в історії України. – Позакласний час. - 2006. - №3. – с.60-65.

**ІВАН ПУЛЮЙ - ВИДАТНИЙ УКРАЇНСЬКИЙ ВЧЕНИЙ ТА
ГРОМАДСЬКИЙ ДІЯЧ**

Лахман Марина Леонідівна

студентка

кафедра історії і політології

гуманітарно-педагогічний факультет

Національний університет біоресурсів і природокористування України

м. Київ, Україна

Науковий керівник – канд. іст. наук Ісакова Н.П.

**IVAN PULIUI – AN OUTSTANDING UKRAINIAN SCIENTIST AND
PUBLIC FIGURE**

Lakhman Maryna Leonidivna

student

Department of History and Political Science

Faculty of the Humanities and Pedagogy

National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine

Kyiv, Ukraine

Scientific adviser – Isakova N.P.

В наш час ім'я науковця світового рівня Івана Пулюя з честю виходить із забуття як символ інтелектуального розвитку української нації і орієнтир майбутнього руху України. Вшановуючи пам'ять вченого-патріота, пізнаючи його спадщину та підтримуючи його бажання відродити нашу культуру, треба продовжувати глибоке, об'єктивне вивчення української науки і поновлення інших забутих нами імен.

Ім'я Івана Пулюя феєрично увійшло в науку в середині XIX століття, щоб з новою силою довести світові, що українська земля славна не тільки своїми поетами і художниками, а й винахідниками та вченими.

Науковець, обізнаний та вдумливий фізик, оригінальний конструктор та винахідник, блискучий оратор, організатор, письменник, перекладач, публіцист і громадський діяч Іван Пулюй народився 2 лютого 1845 року у греко-католицькій родині містечка Гримайлів, яке розташоване на Тернопільщині. В 1864 році хлопець з відзнакою закінчив Тернопільську гімназію, через п'ять років — курс богослов'я, а згодом — і філософський факультет Віденського університету, одночасно вивчаючи математику, фізику та астрономію, далі вивчав електротехніку в Страсбурзькому університеті, з відзнакою захистив дисертацію і здобув ступінь доктора філософії цього ж університету. Після закінчення курсу богослов'я Івана Пулюя чекав вигідний сан священика. Цього дуже хотіли його батьки-хлібороби, які сповідували греко-католицьку віру. Та Іван Пулюй вибрав іншу життєву дорогу — поглиблено вивчає фізику та електротехніку. Своім творчим кредом у науці Іван Пулюй обирає дослідження фізичних процесів та явищ. Саме ці знання підняли його на вершину світової слави. Здобувши у Відні звання доцента, І. Пулюй працював професором Празького політехнічного інституту, згодом був деканом фізичного факультету та ректором. Іван Пулюй майстерно поєднував працю викладача з науково-дослідницькою діяльністю. Високим показником досягнень І. Пулюя було його

почесне членство в електротехнічному товаристві у Відні та перебування на посту президента такого ж товариства у Парижі, яке він заснував сам [1, с. 121].

В Україні ім'я І. Пулюя до останнього часу багатьом було невідоме. Тільки із набуттям незалежності про нього заговорили, його наукові досягнення стали надбанням нації. І. Пулюй отримав перші високоякісні світлини з застосуванням відкритих у той час Х-променів, причому експерименти з ними проводив з вакуумними трубками, які розробив власноруч; опублікував понад 50 наукових праць; удосконалив технологію виготовлення розжарювальних ниток для освітлювальних ламп; першим вивчив неонове світло. Найбільш розвинені європейські країни запатентували конструкцію телефонних станцій та абонентських апаратів, розроблених І. Пулюєм. Він брав участь у впровадженні ряду електростанцій в Австро-Угорщині, а також першої в Європі електростанції на змінному струмі. Дотепер залишається спірним питання про відкриття рентгенівських променів, оскільки методи В. Рентгена не стосувалися вивчення механізму вперше відкритих променів, а мікроскопічні явища, дослідження яких призвели до відкриття рентгена, на атомно-молекулярному рівні вивчав Іван Пулюй. Також не можна заперечити той факт, що В. Рентген був знайомий з І. Пулюєм, працюючи в лабораторії Кундта, і проводив експерименти з катодними трубками під впливом І. Пулюя. Вивчаючи біографії та діяльність обох вчених, цілком можливо припустити, що Івана Пулюя можна вважати засновником науки про рентгенівські промені не меншою мірою, ніж Рентгена [3, с. 25].

Іван Пулюй був багатогранною особистістю, його талант вичерпувався не тільки науковими дослідженнями. Світова наукова громада знає професора Пулюя як визначного теоретика і експериментатора, автора багатьох неординарних наукових праць, оригінальних і цінних винаходів, загальноновизнаного фахівця із спорудження електростанцій, висококваліфікованого спеціаліста із стародавніх мов (є свідчення, що Іван Пулюй вільно володів 15 мовами).

Він написав глибоко філософські науково-популярні книги «Непропаца сила», «Нові і перемінні зірки», в яких була сформована ціль наукового пізнання як відкриття законів природи за допомогою експериментів. Разом з Пантелеймоном Кулішем та Іваном Нечуй-Левицьким Іван Пулюй вперше переклав на українську мову Новий та Старий Завіт, які були видані в 1903 році. Також він створив фонд допомоги українським студентам, що навчалися за кордоном, допомагав українським біженцям під час Першої світової війни [4, с. 15].

Вчений набув міжнародного визнання: премії і медалі на виставках у Парижі, Відні, Штаєрі та Празі, велика кількість винаходів, запатентованих у різних країнах Європи, ґрунтовні статті, які друкував центральний німецький журнал «Elektrotechnische Zeitschrift», ордени Залізної корони і Франца-Йосифа та звання радника, яким його нагородив уряд Австро-Угорщини за заслуги перед державою у розвитку електротехнічної промисловості, — все це характеризує масштаб і рівень його діяльності [4, с. 6].

Велична постать Івана Пулюя і на громадській ниві. Ще гімназистом І. Пулюй заснував гурток «Громада» для вивчення і популяризації української історії та літератури; у студентські роки переклав українською мовою підручник геометрії; пізніше виступав за створення українського університету у Львові, друкував статті на захист української мови; був організатором «Віденської Січі», яка об'єднувала

українську молодь австрійської столиці; в роки війни виступав за відродження української державності.

Після вибуху Першої світової війни І. Пулюй у 1915 р. написав дві праці — «Україна та її міжнародне політичне значення» та «Польські русофіли і масові арешти вірних державі українців у Галичині». Тільки блискучий політик, яким був Іван Павлович Пулюй, міг написати: «Поневолені народи Росії мають бути вільними і зорганізованими у самостійні держави. Але найвизначнішим для здійснення цієї високої мети, для встановлення високого миру в Європі, може бути тільки самостійна Україна. Самостійність України є, на наш погляд, ключем для мирного дому в Європі... Найбільше і найважливіше наше бажання, ідея і головна мета наших національних прагнень — це визволення з-під Росії вільна Україна, де не повинно бути жодного пригнобленого і жодного гнобителя, де український народ після довголітнього рабства вестиме нарешті вільне в усіх напрямках національне життя, розвиватиме вільно свої великі духовні здібності і братиме участь у примноженні скарбів культури усього людства. Ми бажаємо і очікуємо з упевненістю здійснення цього!» [2, с. 168].

Винаходи і праці Івана Пулюя увійшли в історію світової науки. Нині його ім'я займає високе місце серед славетних діячів української науки та культури. На його честь названо Тернопільську медичну академію, його ім'я носить Тернопільський національний технічний університет, у Києві існує вулиця Івана Пулюя в Турецькому містечку, у Львові також іменем Івана Пулюя названа одна з вулиць [1, с. 140].

Видатний науковець та громадсько-культурний діяч Іван Пулюй помер 31 січня 1918 року у Празі, де і був похований. У 2015 році світ відзначав 170-річчя від дня народження славетного вченого, великого сина України — Івана Пулюя, ім'я якого набуває все більшого визнання та шани.

Література:

1. Влох О.Г., Гайда Р.П., Пляцко Р.М. Іван Пулюй // Аксіома для нащадків: українські імена в світовій науці. — Львів: Каменяр, 1991. — С. 118-141.
2. Ворошилов Ю., Павлишин В. Іван Пулюй – велетень української наукової та громадської думки (до 170-річчя від народження)// Мінералогічний збірник. - 2015. - №65, Вип. 1. - С. 160-175.
3. Гайда Р.П. Іван Пулюй та становлення науки про Х-промені // Фізичний збірник НТШ. — Львів, 1998. — с.24—25.
4. Гайда Р.П., Пляцко Р.М. Іван Пулюй. 1845—1918: Життєписно- бібліографічний нарис. — Львів: Наукове товариство імені Шевченка, 1998. — 284 с.

СПОРТИВНЕ ВИХОВАННЯ У СІМ'Ї ЯК ОСНОВА ПОДАЛЬШОГО ПОВНОЦІННОГО ФІЗИЧНОГО РОЗВИТКУ ДИТИНИ

Левчук Ірина Вікторівна

студентка

спеціальність «Дошкільна освіта»

Дубенський коледж Рівненського державного гуманітарного університету

Виховання дитини в сім'ї є важливим етапом у її підготовці як до особистого, так і суспільного життя. Намагаючись дати дітям максимум благ, батьки часто

оточують їх надмірною турботою, тим самим створюючи багато проблем. З огляду на це, виховні процеси в сім'ї мають бути чітко усвідомленими, визначеними та обдуманими з боку дорослих.

В сучасний період найбільш хвилюючою постає проблема здоров'я дітей [1]. Для її вирішення пропонуються різні заходи: раціональний режим дня, дотримання відповідних санітарно-гігієнічних вимог, здорове харчування, спортивні заняття, процедури загартування, сприятлива психологічна атмосфера у сім'ї тощо. Всі вони вважаються основними факторами, які визначають повноцінний фізичний розвиток дитини.

У дитячому віці формуються основи майбутнього здоров'я дорослої людини і, що найважливіше, основи не тільки фізіологічні, а й психологічні. Привчивши дитину постійно піклуватися про своє здоров'я, наприклад, закріпивши корисну звичку регулярно виконувати гімнастичні вправи, можна розраховувати в майбутньому на позитивний стан її фізичного розвитку.

Фахівці вважають, що залучати дитину до спорту потрібно з раннього віку. Саме батьки мають стати для неї прикладом активних учасників життя. Рух — основний його прояв, і в той же час він виступає засобом гармонійного розвитку особистості. Так, у дитячому віці рівень розвитку рухових рефлексів є показником загального стану здоров'я малюка.

Рух виступає не тільки природною потребою людини, він є також необхідним компонентом збереження і зміцнення здоров'я — фізичного, психічного, розумового. Зазвичай батьки намагаються зупиняти своїх дітей, коли вони, на їхню думку, дуже багато бігають і галасують. Незабаром деякі з них помічають, що дитина стає дратівливою, погано спить, часто застуджується. Причиною цього є, якраз, нестача рухової активності. За умов регулярних, спільних з дітьми, занять ранковою гімнастикою, прогулянок на свіжому повітрі такі негативні явища поступово зникають.

Обов'язковим елементом пропаганди здорового способу життя в сім'ї є різні форми занять фізичними вправами — від простих (ранкова гімнастика) до складних (тренування з обраного виду спорту) [3, С. 1]. Батькам можна рекомендувати такі види фізичних вправ для дітей: 1) ранкова гігієнічна гімнастика; 2) ранкова гімнастика; 3) «фізкультхвилинки»; 4) спортивні заняття; 5) самостійні тренувальні заняття; 6) участь у змаганнях; 7) прогулянки (піші, велосипедні, лижні); 8) загартувальні процедури; 9) туризм; 10) рухливі і спортивні ігри.

Слід відзначити, що вибір форм фізичного виховання дітей у сім'ї залежить від їхнього віку, статі, здоров'я, фізичної підготовки.

Особливу увагу необхідно приділяти ранковій гімнастиці, яка дає заряд бадьорості на весь день. Ранкова гігієнічна гімнастика позитивно діє на весь організм дитини, має великий оздоровчий і виховний вплив. Як правило, діти охоче займаються ранковою гімнастикою разом з батьками, причому останнім варто контролювати інтенсивність навантаження з урахуванням віку і фізичного розвитку малюка, а також постійно проявляти фантазію і урізноманітнювати комплекс вправ.

Загалом, ранкову гімнастику бажано проводити з дітьми на свіжому повітрі. Якщо це неможливо, то місцем занять має бути добре провітрене приміщення з температурою повітря + 16-17 градусів. Для вправ виконуваних сидячи або лежачи рекомендується придбати гімнастичні килимки.

До початку ранкової гімнастики батьки будять дитину, відкривають квартиру або вікно, вмикають музику, що має «задати» бадьорий тон, і налаштовуються на активний початок нового дня.

Слід зауважити, що при виконанні дитиною фізичних вправ, потрібно навчити її (а потім постійно контролювати цей процес) правильно дихати. Дихання має бути глибоким, рівним і спокійним. У більшості вправ є вказівки, коли робити вдих, а коли — видих.

Під час занять можна використовувати уже готовий комплекс вправ або розробити власний, причому слід підбирати такі вправи, які б задіювали основні м'язові групи і системи дитячого організму.

Підвищують інтерес дитини до занять, знімають зорову напругу та розвивають її слухове орієнтування різні атрибути та іграшки: прапорці, гімнастичні палиці, обручі, м'ячі, дзвіночки, брязкальця тощо.

Велике значення для зміцнення здоров'я дітей, підвищення опірності організму до інфекцій має загартовування, сутність якого полягає в тренуванні терморегуляторного апарату та розвитку захисних реакцій, які знижують чутливість організму до шкідливої дії подразників зовнішнього середовища.

Усі види загартовування несуть загальний сприятливий вплив на організм, покращують діяльність всіх його систем і органів. Процес загартовування є специфічним: холодові процедури підвищують стійкість дитячого організму до холоду, вплив високих температур — до спеки.

Заняття фізкультурою і спортом у сім'ї приносять максимум користі, зміцнюють здоров'я та фізично розвивають її членів за умови суворого дотримання гігієнічних вимог, які зводяться до виконання режиму праці й відпочинку, правил особистої гігієни, організації раціонального харчування, використання додаткових гігієнічних засобів.

Раціональне харчування передбачає правильний режим харчування. Так, час прийому їжі повинен бути строго визначеним і його слід неухильно дотримуватися. Приймати їжу безпосередньо перед заняттями фізкультурою недоцільно. Це призведе до поганого її перетравлювання і засвоєння, заважатиме виконанню фізичних вправ. Наповнений шлунок викликає відчуття важкості, піднімає діафрагму і тим самим ускладнює діяльність серцево-судинної і дихальної систем, які найбільше задіяні під час виконання фізичних вправ.

Важливу роль в підвищенні активності й працездатності дітей відіграє збалансоване харчування. Воно є запорукою міцного здоров'я, гарного настрою, успіхів у праці та спорті.

Сім'я багато в чому визначає ставлення дітей до фізичних вправ, їхній інтерес до спорту, активність й ініціативу. Кращим методом фізичного виховання вважається особистий приклад батьків або інших членів родини [2]. Спільні заняття фізичною культурою і спортом сприяють емоційному зближенню старших і молодших представників сім'ї, слугують основою взаєморозуміння між ними. Так, наприклад, під час походів або туристичних прогулянок на кожного члена сім'ї покладено виконання певних обов'язків, що допомагають відчутти себе корисним і рівноправним членом дружнього колективу.

Підсумовуючи, слід зазначити, що в такій важливій справі, як фізичне виховання дітей, немає і не може бути дрібниць. Серйозне ставлення та комплексний

підхід до виконання різних форм фізичного виховання у сім'ї може у подальшому забезпечити повноцінний фізичний розвиток підростаючого покоління.

Література:

1. Здоров'я – проблема сьогодення [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ua-referat.com/>
2. Сім'я як специфічна педагогічна система [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.readbookz.com/book/172/5530.html>
3. Сторінка фізінструктора [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.olenivkadnz.dnepredu.com/uk/site/PT-instructor.html](http://www olenivkadnz.dnepredu.com/uk/site/PT-instructor.html)

**ПРОФЕСОР О.С. ФЕДОРОВСЬКИЙ (1885–1939 РР.) — ДИРЕКТОР
НАУКОВО-ДОСЛІДНОГО ІНСТИТУТУ ІСТОРІЇ МАТЕРІАЛЬНОЇ
КУЛЬТУРИ**

Мандибура Ігор Петрович

аспірант

Національна наукова сільськогосподарська бібліотека НААН

м. Київ, Україна

Науковий керівник – кандидат наук з державного управління. Яцук І.П.

**PROFESSOR O.S. FEDOROVSKY (1885-1939) — DIRECTOR RESEARCH
INSTITUTE OF HISTORY MATERIAL CULTURE**

Mandybura Igor Petrovich

*Postgraduate of The National scientific agricultural library of the National academy
of agricultural sciences of Ukraine*

Kyiv

Scientific advisor – candidate of sciences in public administration Iatsuk I.P.

За сучасних умов державотворення в Україні історична реконструкція вітчизняної біологічної науки повинна ґрунтуватися на детальному аналізі та об'єктивній оцінці внеску окремих особистостей у розроблення її окремих наукових напрямів. Невідкладним завданням постає відродження забутих імен та визначення кожному з них належного місця в історії України. Одним із таких необґрунтовано викреслених з ряду видатних представників української науки є Олександр Семенович Федоровський (1885-1939 рр.) — учений-археолог, геолог, організатор природоохоронної справи в Україні, професор Харківського університету. Важливою віхою його життя була діяльність у Науково-дослідному інституті історії матеріальної культури, внаслідок якої вчений зазнав репресій.

У жовтні 1921 р. за постановою Народного комісаріату освіти (НКО) УСРР було створено науково-дослідну кафедру історії України, яка розпочала свою діяльність у березні 1922 р. У 1921-1923 рр. кафедра мала 2 секції — історії України (голова — Д.І. Багалій) та літературно-етнографічну (голова — М.Ф. Сумцов, згодом — О.В. Ветухов). Від початку створення кафедри О.С. Федоровський разом з О.В. Ветуховим очолювали підсекцію археології і етнографії, яка разом з підсекцією історії українського письменства входила до складу літературно-етнографічної секції

(згодом перейменована в секцію етнології та краєзнавства). У 1926 р. кафедру перейменовано у кафедру історії української культури, а в 1927 р. їй присвоєно ім'я засновника — Д.І. Багалія.

У грудні 1929 р. з приєднанням історичної секції Ніжинської кафедри історії культури та секції історії України Дніпропетровської кафедри українознавства був організований Науково-дослідний інститут історії української культури імені академіка Д. Багалія (директор — Д.І. Багалій, згодом — Д.Л. Похилевич, К.Г. Гуслистий). На базі етнологіко-краєзнавчої секції було створено Інститут історії матеріальної культури із секціями археології, етнології та мистецтвознавства, який очолив О.С. Федоровський. У 1931 р. учений звернувся з проханням звільнити його від обов'язків директора Українського інституту матеріальної культури, однак Сектором науки НКО, керівником якого на той час був Д.Л. Похилевич, йому було відмовлено.

Обидва інститути у 1933 р. злилися в єдиний Харківський науково-дослідний інститут історії культури імені академіка Д. Багалія. Установа мала сектори: первісного суспільства, рабовласництва, феодалізму, капіталізму, імперіалізму й соціалістичного будівництва, відділи: археології, антропології та етнографії, мистецтва, а також кабінети: історіографії, джерелознавства, бібліографії і спеціальних історичних дисциплін. Співробітники установи досліджували різноманітні теми, зокрема соціально-економічну та політичну історію України XVII-XIX ст., питання з історії матеріальної і духовної культури українського народу, серед них історію національного мистецтва, науки та літератури.

Повторну спробу звільнитися від усіх обов'язків в Українському науково-дослідному інституті історії культури О.С. Федоровський здійснив улітку 1933 р., звернувшись із відповідним проханням до тогочасного директора установи Д.Л. Похилевича, зазначивши причину — незадовільний стан здоров'я. Цього разу прохання задовільнили і вчений продовжив роботу у Харківському державному університеті (ХДУ). У січні 1934 р. інститут було ліквідовано.

Того ж року ректором ХДУ Я.С. Блудовим звільнено О.С. Федоровського «як представника буржуазної методології, що протаскував цю методологію в усій роботі інституту та своїх працях (з археології), що сприяв утворенню в інституті матеріальної культури контрреволюційного кубла, притягнувши частину керівних наукових кадрів для роботи в інституті класово-ворожих елементів, заарештованих органами охорони». Учений неодноразово оскаржував це рішення, звертався до нового ректора О.І. Нефросного. У своїх зверненнях О.С. Федоровський пояснював, що застосування заходів адміністративного впливу відбувалося заочно, при звільненні йому поставлено в провину його минула адміністративна робота, не пов'язана з викладацькою і науковою діяльністю в університеті, і яка не викликала ніяких зауважень. Вчений відзначав, що його звільнення колишнім ректором було з метою фальшивого самострахування.

Варто відмітити, що в особовій справі О.С. Федоровського зазначено, що ще у 1930 р. в Інституті матеріальної культури він пройшов чистку партії та радянського апарату. Щодо «протягування» О.С. Федоровським до числа співробітників інституту контрреволюційних елементів, то вчений зауважував, що формування кадрового складу Інституту матеріальної культури відбулося в 1930 р. НКО України з представників реформованих науково-дослідних кафедр і в подальшому призначення

і звільнення співробітників здійснювалося Сектором науки НКО безпосередньо і без залучення директора. Ще однією версією такого розвитку подій О.С. Федоровський називав звинувачення «безвідповідальних осіб», звільнення з інституту яких він домагався як непридатних для наукової і дослідницької діяльності.

Не зважаючи на всі доведення, ученого так і не було поновлено на посаді. Довідкою, датованою 1936 р., підтверджується, що О.С. Федоровський продовжив роботу в Харківському державному педагогічному інституті на посаді професора кафедри геології.

Література:

1. Архів Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна, ф. 1, спр. 277. Особова справа Федоровського Олександра Семеновича, 16 арк.
2. Богдашина О.М. Науково-дослідний інститут історії української культури імені академіка Д. Багалія [Електронний ресурс] / О.М. Богдашина, О.В. Юркова. // Енциклопедія історії України: Т. 7: Мі–О; НАН України. Інститут історії України; редкол.: В.А. Смолій [та ін]. – К.: Наукова думка, 2010. – 728 с.: іл. – Режим доступу: http://www.history.org.ua/?termin=Naukovo_Bahaliia

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ У ПІДЛІТКІВ БЕЗПЕЧНОЇ ПОВЕДІНКИ В ІНТЕРНЕТ-МЕРЕЖІ

Нещерет Б.А.

факультет психології та соціальної роботи, спеціальність «Соціальна робота»

Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя

*Науковий керівник – доктор педагогічних наук, професор **Криловець М.Г.***

У статті розкрито проблему формування безпечної поведінки підлітків в Інтернет-мережі. На основі аналізу вітчизняних та зарубіжних досліджень, концепцій, теорій та моделей встановлено, що цей процес є багатоаспектним, на який впливає значна кількість факторів.

Ключові слова: Інтернет-мережа, діяльність, безпечна поведінка, підлітки, соціальні педагоги.

ФОРМИРОВАНИЕ У ПОДРОСТКОВ НАВЫКОВ БЕЗОПАСНОГО ПОВЕДЕНИЯ В ИНТЕРНЕТ-СЕТИ

В статье раскрыто проблему формирования безопасного поведения подростков в Интернет-сети. На основе анализа отечественных и зарубежных исследований, концепций, теорий и моделей установлено, что этот процесс является многоаспектным, на который влияет значительное количество факторов.

Ключевые слова: Интернет-сеть, деятельность, безопасное поведение, подростки, социальные педагоги.

FORMATION AT TEENAGERS SAFE BEHAVIOR IN THE INTERNET NETWORK

In the article the problem of formation of safe behavior of teenagers in Internet network. Based on the analysis of domestic and foreign research, concepts, theories and models found that this process is multidimensional, which affects a significant number of factors.

Keywords: Internet network activity, safe behavior, adolescents, social workers.

Початок XXI століття характеризується розвитком нових інформаційно-комунікаційних технологій, що обумовлює трансформацію соціальної реальності та призводить до змін у суспільстві. Особливого значення в інтенсивному накопиченні інформації та її активному поширенні набуває Інтернет-мережа, яка стає одним із провідних засобів соціалізації підлітків у сучасних соціокультурних умовах.

Нові інформаційні технології збільшують можливості підлітків у пошуку навчальної інформації, культурного самовдосконалення, ознайомлення з традиціями різних країн, спілкування, обговорення своїх проблем тощо. Сьогодні Інтернет-мережа стає для підлітків тим соціалізаційним простором, у якому вони задовольняють потреби самостійності, самоствердження, розширення соціальних контактів. Разом з багатьма перевагами Інтернет-мережа містить значну кількість ризиків, з якими стикаються підлітки під час своєї діяльності у віртуальному просторі. Вони є однією з мало захищених цільових груп користувачів Інтернет-мережі, оскільки у підлітків не повною мірою сформоване вміння добирати, всебічно аналізувати та порівнювати інформацію.

На підставі аналізу наукової літератури ми дійшли висновку, що Інтернет-мережа — єдина глобальна мережа, яка об'єднує незалежні персональні електронні пристрої з метою пошуку інформації та обміну нею, комунікації та проведення власного дозвілля в будь-якому зручному місці (вдома, у школі, в Інтернет-клубах, в транспортних засобах) та здатна впливати на поведінку користувача Інтернет-мережі.

Узагальнення теоретичних підходів до поведінки підлітків дозволило розглядати безпечну поведінку підлітків в Інтернет-мережі як засіб самореалізації та сукупність дій підлітків в Інтернет-мережі, що характеризуються знаннями підлітків про ризики та правила поведінки в Інтернет-мережі, вміннями оптимально реагувати у ризикованих ситуаціях, контролювати емоції, відповідально ставитися до власної діяльності в Інтернет-мережі. На основі аналізу наукових досліджень було виокремлено структурні компоненти безпечної поведінки підлітків в Інтернет-мережі: пізнавальний (обізнаність підлітків про Інтернет-мережу як інформаційний простір), вчинковий (уміння та навички безпечної діяльності в Інтернет-мережі, диференціювання різноманітних впливів Інтернет-мережі, вести конструктивний діалог з віртуальними співрозмовниками та протистояти тиску з їхньої сторони, контролювати та спрямовувати свою діяльність в Інтернет-мережі) та мотиваційно-рефлексивний (бажання убезпечити себе в Інтернет-мережі, самовдосконалюватися у реальному та віртуальному житті, аналізувати власну поведінку в Інтернет-мережі).

Аналіз наукових положень О. Анопрієнко, Т. Журавель, О. Копіної, А. МакАлістера, Ж. Пархоменко дозволив стверджувати, що формування поведінки підлітків в Інтернет-мережі, відбувається під впливом різних факторів: низька самооцінка, незадовільний стан здоров'я, несформованість мотиваційної сфери та комунікативних навичок, прагнення ризикувати та змагатися з друзями у віртуальному просторі, булінг з боку однолітків, погані стосунки з однокласниками та

вчителями, виникнення стресових ситуацій у школі, погана успішність, відсутність у шкільному середовищі комплексних форм соціально-педагогічної роботи, спрямованих на формування безпечної поведінки в Інтернет-мережі, позитивне ставлення оточуючих до діяльності в Інтернет-мережі.

Порівняння та узагальнення міжнародного та вітчизняного досвіду формування безпечної поведінки підлітків в Інтернет-мережі засвідчує, що державні та неурядові організації накопичили певний досвід регламентації діяльності користувачів Інтернет-мережі: координація роботи веб-сайтів та їх змістове наповнення; створення єдиної мережі «гарячих ліній»; боротьба з незаконним контентом та спамом; інформування користувачів Інтернет-мережі про особливості діяльності та ризики в Інтернет-мережі; надання допомоги підліткам та батькам у випадках потрапляння у ризики Інтернет-мережі. Встановлено, що цей досвід недостатньо мультиплікується в Україні.

Обґрунтовано критерії та показники сформованості у підлітків безпечної поведінки в Інтернет-мережі: когнітивний (обізнаність про види діяльності та ризики в Інтернет-мережі, знання правил безпечної поведінки в Інтернет-мережі); операційний (уміння визначати ризиковані ситуації в Інтернет-мережі, протистояти тиску з боку віртуальних співрозмовників, визначати мету та регламентувати час діяльності в Інтернет-мережі); емоційно-мотиваційний (усвідомлення власної відповідальності за формування та дотримання правил безпечної поведінки в Інтернет-мережі, вибір моделі безпечної поведінки підлітків в Інтернет-мережі, регуляція емоцій під час діяльності в Інтернет-мережі).

На основі аналізу наукової літератури було виокремлено моделі ризикованої, амбівалентної та безпечної поведінки підлітків в Інтернет-мережі, які мають соціально позитивну та негативну спрямованість. Зміст моделі ризикованої поведінки підлітків в Інтернет-мережі полягає у здійсненні певних видів діяльності в Інтернет-мережі, що передбачають небезпеку, негативний та небажаний її результат. Моделі амбівалентної поведінки підлітків в Інтернет-мережі притаманно суперечливе ставлення до діяльності в Інтернет-мережі та одночасні, не сумісні між собою, позитивні або негативні прагнення та переживання під час такої діяльності. Модель безпечної поведінки підлітків в Інтернет-мережі характеризується реалізацією навичок безпечної поведінки та відповідальним ставленням до власної діяльності в Інтернет-мережі.

Здійснено теоретико-методичний аналіз наукових праць, які дотичні до наукової проблеми. На підставі аналізу наукових досліджень та філософської, соціологічної, психологічної, педагогічної, соціально-педагогічної літератури виокремлено види діяльності підлітків в Інтернет-мережі: пошукова, пізнавальна, комунікативна, ігрова, дозвіллева, комерційна діяльність, спрямована на самовдосконалення, задоволення своїх освітніх, пізнавальних, гедоністичних, культурологічних та сексуальних потреб. Констатовано ризики в Інтернет-мережі: велика кількість спаму, неправдивої та недостовірної інформації; залучення через спілкування в Інтернет-мережі до асоціальних організацій; використання персональних даних користувачів Інтернет-мережі; відвідування сайтів агресивної та аутоагресивної спрямованості; залучення до он-лайн порноіндустрії; розповсюдження фото та відео-файлів із зображенням порнографії та насильства; неможливість видалення персональної інформації зі сторінок соціальних мереж, сайтів для

знайомств та сайтів з «дорослим контентом»; спілкування та зустріч з віртуальними друзями, які в реальному житті є особами з асоціальною поведінкою.

Визначено, що безпечна поведінка підлітків в Інтернет-мережі — засіб самореалізації та сукупність дій підлітків в Інтернет-мережі, що характеризуються знаннями підлітків про ризики та правила поведінки в Інтернет-мережі, вміннями оптимально реагувати у ризикованих ситуаціях, контролювати емоції, відповідально ставитися до власної діяльності в Інтернет-мережі.

Література:

1. Вплив інформаційного простору на внутрішній світ і поведінку дитини// Психолог. Спецвипуск. – 2007. - №16 (256). – 32 с.
2. Зимівець Н.В. Соціально-педагогічні технології формування відповідального ставлення до здоров'я в учнівської молоді: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.05 / Зимівець Наталія Володимирівна. – К., 2008. – 247 с.
3. Сергеева Н.В. Соціально-педагогічні умови профілактики комп'ютерної адикції підлітків: автореф. дис. на здобуття наук ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.05 "Соціальна педагогіка" / Н.В. Сергеева. – К., 2010. – 19 с.
4. Снітко М.А. Формування безпечної поведінки підлітків в Інтернет-мережі: метод. Посіб. / Снітко М.А. – К.: ОБНОВА, 2011. – 96 с.
5. Снітко М.А. Сучасний стан сформованості безпечної поведінки підлітків в Інтернет-мережі / М.А. Снітко // Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»: зб. Наук. Пр.. / за ред.: М.С. Вашуленко, Л.В. Волкова, С.О. Нікітчиної та ін.. – Переяслав-Хмельницький: [б. в.], 2011. – Вип. 23 – С. 223-227.

ОСОБЛИВОСТІ УНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ ОСВІТИ У ФРАНЦІЇ

Нежива Ольга Миколаївна

к.ф.н., ст. викладач

кафедра сучасних європейських мов

Київський національний торговельно-економічний університет

На сьогодні у Франції існує 250 вищих навчальних закладів до яких належать університети, вищі школи та спеціалізовані вищі навчальні заклади.

Проте, університети, яких налічується 77 (65 з яких — державні) у Франції, складають провідну ланку системи вищої освіти, де навчаються 88% студентів, а також так звані університетські центри, які діють на правах університету. Адже чверть студентів навчається у приватному секторі, до якого відноситься п'ять католицьких університетів і більшість спеціалізованих закладів вищої освіти. Державні університети поглинають майже дві третини студентів країни, і майже кожний з них — великий заклад з десятком і більше тисячі студентів, що має адміністративну та наукову ради, раду з викладачів і студентів і управляється президентом, якого на п'ять років обирають ці три ради.

Університети Франції не є на піку освітньої вершини як це у Великої Британії або США. Хоча, на міжнародному ринку освітніх послуг французькі університети

виступають на противагу анго-саксонській освітній машині з її економічним та лінгвістичним перевагами, пропонуючи свої головні плюси такі як:

- безкоштовне навчання у держаних університетах країни;
- надання форм та методів навчання, які здійснюються недержавним сектором у відповідності до вимог державної освітньої системи;
- координація діяльність Міністерства освіти, Міністерства закордонних справ, промислових підприємств, культурних та наукових закладів для глобальних освітніх і науково-технічних обмінів;
- інтеграція французької освітньої моделі в загальноєвропейську освітню систему без втрат для культурної самобутності та унікальності країни.

Поряд з університетами функціонують так звані вищі школи (Grandes ecoles), які займають лідерські позиції у Франції. Вищі школи були створені у XIX ст. з метою підготовки вузько направлених спеціалістів, тому що в університетах здійснюється підготовка фахівців більш широкого профілю. Сьогодні ці заклади готують спеціалістів для державного управління, підприємницької сфери тощо. Адже, із випускників даних шкіл формують керівні кадри центральної та регіональної адміністрації, дипломатичні відомства тощо. Але серед вищих шкіл можна виділити, зокрема, школи, які готують учителів для системи середньої освіти, це як Вищі педагогічні школи (Ecoles Normales), яких тільки у Франції є три як: Вища нормальна школа Парижу (E.N.S.), Кашанська вища нормальна школа (E.N.S. Cachan) та Вища нормальна школа Ліону (E.N.S. Lyon).

Оскільки, вони надають високий рівень освіти і до вступних іспитів допускають лише тих, хто успішно завершив перший освітній курс в університеті. При цьому вони ставляють більш високі вимоги до абітурієнтів. Тільки для вступу до деяких з цих шкіл може знадобитися дворічна спеціальна підготовка, оскільки не достатньо мати атестат зрілості, а потім скласти жорсткі конкурсні іспити. Також вищі школи бувають не тільки держаними, але приватними, у таких вищих школах навчання платне та становить від 4000 до 25000 € за рік.

Подібна елітарність підтверджується віковим досвідом діяльності цих шкіл і високою оцінкою дипломів французьких вищих шкіл у всьому світі. Це такі держані магістерські диплом освітнього рівня як магістра наук — MSc (4-5 років вищої освіти), MBA (магістр бізнес-адміністрування), спеціалізованих магістерських програми — Ms (5-6 років вищої освіти). Через це не меншу популярність мають вищі комерційні школи та школи управління, де можна отримати диплом високої якості та будь-якого рівня у сфері менеджменту і комерції, тобто від диплома Licence до престижного диплома MBA.

Отже, у Франції вищі школи відрізняються від університетів за умовами прийому, характером навчання і перспективами, які вони відкривають своїм випускникам та тривалість навчання, який зазвичай становить 3 роки.

На сьогодні більшість частина вищих шкіл підпорядковується міністерству народної освіти. Серед них престижними у соціальному й академічному відношенні вважаються Вища нормальна школа (1794), Школа хартій (1821), Політехнічна школа (1794), Вища національна школа мистецтв і ремесел (1881). Вони дають освіту гуманітарного або природничо-математичного напрямку. Спеціальну інженерну підготовку високого рівня можна отримати в Національній школі мостів і доріг (1747), Вищій національній гірській школі (1783) і багатьох інших паризьких вищих

технічних закладах, заснованих наприкінці XIX-на початку XX ст. Проте, винятково престижною є Школа адміністрації (1945).

Зокрема зауважимо, що особливе місце в системі вищої освіти Франції посідає Колеж де Франс (1530), де широко представлено сучасні науки гуманітарного і природничо-математичного циклів, які викладають відомі вчені країни. Колеж де Франс не має стабільних навчальних планів і програм, не проводить іспитів, не видає дипломів, не присвоює вчених ступенів. Викладачі самі щорічно обирають теми лекційних курсів і визначають кількість навчальних годин на свою навчальну дисципліну [2, с. 195].

Крім того, родзинкою у системі вищої освіти у Франції є такий тип відвідувачів занять у вищих навчальних закладів як «вільний слухач» — це людина, яка може відвідувати певні дисципліни, які вона обрала у навчальному плані ВНЗ, а також користуватись бібліотекою, лабораторією, тощо за невелику плату, але при цьому не має права складати іспити та отримати диплом про вищу освіту. Адже це дає змогу розширити освітні кордони для всіх верств населення у країні.

У Франції мережа вищих навчальних закладів практично рівномірно поширена по всій території країни. Провінційні університети та вищі школи ні в чому не поступаються паризьким — і успішно конкурують з ними, показуючи високі результати навчальної та наукової діяльності. Відтак, навчатись у провінції чи у великих містах не має різниці, через те що якість навчання всюди однакова. Хоча, як зазначає Б.Л. Вульфсон у книзі «Стратегія розвитку освіти на Заході на порозі XXI століття», що в деяких країнах формально всі університети мають однакові права, але існує табель про ранги, на приклад у Франції кожному зрозуміло різницю між університетом Соборною та будь-яким новим провінційним університетом.

Таким чином, можна стверджувати, що становлення і розвиток вищої освіти у Франції тривало довгий час. Але це дало змогу університетській освіті посісти друге місце в Європі в рейтингу 2016 QS World University Rankings. Також за даними відомої британської компанії Quacquarelli Symonds, яка склала рейтинг 50 найкращих міст у світі для студентів, саме французьке місто — Париж, де розташувалися цілих 17 найкращих університетів світу, зайняв лідируюче місце у даному рейтингу. Оскільки, французькій системі вищої освіти характерна велика різноманітність навчальних закладів з міцними традиціям, здатних, насамперед, чітко орієнтуватися при підготовці фахівців на вимоги сьогодення.

Література:

1. Віднянський С.В. Об'єднана Європа: Від мрії до реальності: Історичні нариси про батьків-засновників Європейського Союзу / Віднянський С.В., Мартинов А.Ю. — Київ: Ін-т історії НАНУ, 2009. — 376 с.
2. Вульфсон Б.Л. Стратегия развития образование на Западе на пороге XXI века — М.: изд-ство УРАО, 1999. — 208 с.
3. Browne J. Securing a Sustainable Future for Higher Education / J. Browne // Report of the Independent Review of Higher Education Funding and Student Finance — London: Department for Business, Innovation and Skills, 2010 — [Електронний ресурс]. — Режим доступу:
https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/422565/bis-10-1208-securing-sustainable-higher-education-browne-report.pdf.

4. Hedmo T. Who governs European higher education and research? / Hedmo T. and L. Wedlin // Working paper, presented at the NOPSА-conference – Tromsø, August 2008. – p. 16.
5. Weik Elke. The emergence of the university: A case study of the founding of the University of Paris from a neo-institutionalist perspective / Elke Weik // Management & Organizational History. – 2011. – №6. – pp. 287-310.

ВОЛОНТЕРСТВО ЯК ФОРМА ТА ЗАСІБ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ МОЛОДІ

Николишин В.В.

курсант групи 122

юридичного факультету

Академії Державної пенітенціарної служби

м. Чернігів, Україна

Науковий керівник – д.філос.н., доцент Доній Н.Є.

Одним з основних чинників стабільного розвитку країни і вдосконалення суспільних відносин є ефективний третій сектор та участь громадян у вирішенні тих соціальних проблем, які їм під силу. При вирішенні тієї чи іншої соціальної проблеми суспільство, заміщуючи функції держави, як правило, спирається на соціально активних своїх членів, готових безкоштовно віддавати власні сили, знання та час. Таким чином і йдеться про волонтерство як феномен.

Хто стає волонтерами й чому не всі готові віддати частину себе спільноті — ці питання обговорюються доволі часто. Справа в тому, що для того щоб індивід був готовий частину власного ресурсу віддати іншим, треба його до цього привчити. Й краще розпочинати це робити з малечку, розуміючи те, що процес дорослішання є не тільки часом здобуття самостійності, але й часом, коли людина все більше зациклюється на власному селфі, власному житті чи житті рідних й також воно є часом розчарування в доцільності віддачі себе часто байдужому і невдячному соціальному оточенню. Тож, грамотна державна та місцева молодіжна політика, яка повинна будуватися на підтримці соціальної практики молоді, шляхом залучення її в волонтерську діяльність, має стимулювати соціальну активність означеної вікової категорії, а це, свою чергу, є «... пробудженням потенціалу членів суспільства для покращення якості їхнього життя» [3, с. 28].

Мета статті — стисло проаналізувати феномен волонтерства як форму та засіб розвитку соціальної активності молоді.

Розвиток соціальної активності — це формування позитивного ставлення до життя, розвиток здатності рефлексувати, вміння організовувати людей, навичок вирішення проблем за допомогою однопумців. І феномен волонтерства й феномен соціальної активності особистості є доволі багатограними та багатоаспектними явищами. Відповідно і підходи до дослідження цього явища відрізняються та характеризуються наявністю альтернативних поглядів і позицій.

Питання соціальної активності в контексті політологічних студій вивчається при розгляді процесів становлення відкритого суспільства, концепцій розвитку

третього сектору, його впливу на динаміку суспільних відносин (Т. Леввіт, Дж. Ван Тіл, Л. Саламон, Х. Анхайер). Крім того, значна увага приділяється дослідженню громадських об'єднань і рухів як форми самоорганізації громадян, практичної сторони здійснення благодійництва і волонтерства, розвитку механізмів та організаційних форм (П. Друкер, А. Турен, Д. Метьюз).

Подібні дослідження соціальної активності індивідів з'ясовують окремі аспекти державної політики щодо волонтерських рухів, взаємодію організацій третього сектору з державними органами при вирішенні нагальних питань соціальної сфери, оцінюють загальний рівень розвитку третього сектору та участі в такій діяльності різних соціальних груп і прошарків населення (К. Бідерман, Л. Якобсон, І. Мерсіянова, В. Якимець). Детальніше волонтерство вивчається в межах спектра дисциплін, проте особливе значення для дисциплінарних досліджень цього суспільного явища має соціологічна наука та її підгалузі — соціальна робота, соціальний менеджмент, соціальна психологія, соціальні технології. В межах соціологічної науки феномени соціальної активності та волонтерства аналізують в контексті соціалізації (А. Волохов, М. Демиденко, Т. Пташко, Л. Яковлев та ін.).

Міждисциплінарний характер й волонтерства й соціальної активності актуалізує необхідність досліджень волонтерства не тільки як соціального феномену, що набуває дедалі вагомішого значення і на загальноукраїнському, і на світовому рівнях, але й як форми розвитку соціальної активності молоді.

Соціологічні дослідження свідчать, що український волонтерський рух у 2014 р. за масштабом поширення став безпрецедентним виявом громадської самоорганізації [1, с. 15-16]. Найбільше волонтерів серед молоді: опитування GfK Ukraine, проведене на замовлення Міністерства молоді та спорту, показує, що серед людей віком від 14 до 35 років протягом 2015 року займалися волонтерством 22%.

Однак, водночас 22% це вже не така й значна цифра, яка свідчить про те, що пасивної молоді набагато більше. Взагалі соціальна пасивність — велика проблема сучасного українського суспільства: найважче активізувати людей до праці, розтопивши лід байдужості в їхніх серцях. І це при тому, що волонтерство серед молоді, за даними останнього звіту ООН, дуже важливе в країнах, де швидкі соціальні зміни призводять до труднощів, втрати традиційних структур і безробіття. Молодь — найбільш активна частина суспільства й волонтерська робота може стати для неї корисним досвідом докладання зусиль заради соціального простору, в якому їй доводиться існувати. Не менш цінним й важливим є те, що часто волонтерство надає першій досвід професійної роботи й це дозволяє заводити корисні соціальні зв'язки.

Залучення молоді в волонтерську діяльність також фактично стимулює активність цих молодих людей та створює умови для отримання навичок самостійного вирішення тих соціальних проблем, які перед ними стоять, або які можуть виникнути. Крім того, волонтерство є настільки різноаспектним, що фактично надає можливість кожному віднайти себе, обравши той напрямок волонтерської діяльності, який на його думку є більш для нього підходящим. До речі, на даний час перелік напрямків волонтерської активності приблизно такий:

- робота з соціально незахищеними групами населення;
- робота в лікарнях, шпиталях, хоспісах;
- психолого-педагогічний супровід дітей та підлітків;
- просвітницька діяльність щодо здорового способу життя;

- робота з відновлення та збереження історичних та природних пам'яток;
- допомога тваринам в притулках для тварин та в заповідниках;
- захист навколишнього середовища;
- дозвіллева та творча діяльність;
- інтернет-волонтерство (інформаційне волонтерство).

Й мабуть найважливіше для молоді, яка існує в соціальному просторі егоцентрованого соціального простору: залучаючи молодь до волонтерства дорослі люди мають в першу чергу доносити думку, що особа, яка є соціально активною й яка віддає частину власних ресурсів на благо соціального простору в якому вона мешкає, не тільки витрачає ці ресурси на інших, вона вдовольняє ряд важливих індивідуальних потреб, а саме: 1) потребу у визнанні; 2) потребу в досягненнях; 3) потребу в самоконтролі; 4) потребу в різноманітності; 5) потребу в зростанні; 6) потребу в спілкуванні; 7) потребу у розвагах.

Отже, волонтерство як форма й засіб розвитку соціальної активності молоді не тільки сприяє вирішенню соціальних проблем, але дозволяє молодій людині отримати користь й для себе.

Література:

1. Волонтерський рух: світовий досвід та українські громадянські практики: аналіт. доп. – К.: НІСД, 2015. – С. 15–16.
2. Корольков С.Ю. Социальная активность молодежи / С.Ю. Корольков // Молодой ученый. – 2015. – №12. – Ч. 2. – С.39-40.
3. Певная М.В. Управление волонтерством: международный опыт и локальные практики: [монография] / М.В. Певная ; М-во образования и науки Рос. Федерации, Урал, федер. ун-т. – Екатеринбург: Изд-во Урал, ун-та, 2016. – 434 с.

ОДЕСЬКИЙ АНАРХІЗМ 1905-1907 РР.: ХАРАКТЕРНІ РИСИ ТА ОСОБЛИВОСТІ

Остапенко Юлія Миколаївна

студентка

історичний факультет

Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка

м. Полтава, Україна

Науковий керівник – канд. філос. наук, доц. Блоха Я.Є.

Уже на початку ХХ століття Одеса стала четвертим містом в імперії за кількістю населення, однак швидке зростання міста привело і до швидкої появи необладнаних районів міської убогості, де панували свої «специфічні» закони, де вирували злість і задрощі стосовно мешканців «ситого» центра міста, і не тільки до дворян, до великих чиновників, буржуа, але і до інтелігенції. У «нових» «південних» містах України руйнувалися давні традиції віри, родини, громади, кагалу, що приводило до появи великого прошарку асоціальної молоді [3, с. 47].

Наприкінці 1902 р. в Одесі з'явилися «махаєвці» — група *«Рабочий заговор»*, що вперше закликала пролетарів «переходити до терору і захоплення заводів», псування верстатів, організації вибухів підприємств. Але робітники не відгукнулися на

ці заклики. Наприкінці 1903 р. в Одесі з «махасівців» створюється анархістський «*Союз непримиримых*», який починає переходити до терористичних дій. На чолі «союзу» встає «єлизаветградський міщанин» Капель Єрделевський (цікаво, що низка анархістських лідерів так само прибувають до Одеси, Катеринослава, Києва з єврейських містечок Півночі Херсонщини: брати Гроссмани, Овсей і Ольга Таратути, Ізраїль Книжнік) [3, с. 47-48].

Часом формування першої анархістської групи в Одесі вважається середина 1904 р., хоча, можливо, перша одеська анархістська група склалася роком раніше. Адже Микола Рогдаєв стверджував, що в Одесі анархістська група склалася «на початку 1904 року» [1, с. 248]. Так у 1904 р. саме в Одесі почався кривавий терор анархістів Російської імперії. До березня 1905 р. в Одесі було арештовано вже 55 анархістів, тоді ж тут відбувся перший у Російській імперії судовий процес над анархістом (Сергієм Борисовим). Але ефект жертвовності тільки підсилив рух.

Якщо 1905 р. для одеських анархістів був тільки «розминкою», то починаючи з середини грудня 1905 р. анархістські групи в Одесі переходять до активної фази терористичних дій. Спад революційної масової боротьби, який намітився після невдачі грудневого повстання 1905 р., сприяв розширенню тактики терору і експропріацій. Перша половина 1906 р. в Одесі стала «ерою експропріацій». Одеська поліція фіксувала до 30 злочинів на місяць, пов'язаних із збройними нападами, з вимаганнями, вибухами, вбивствами, в яких були замішані анархісти. Анархісти розв'язали терористичну боротьбу з режимом, зробивши ім'я «анархіста» страхітливим для місцевих підприємців та адміністраторів. Анархісти намагалися бомбами «розбудити» робітничий клас, показати приклад безкомпромісної боротьби проти державної системи. [4, с. 83].

У листопаді 1905 р. в Одесі нараховується до десятка анархістських груп, а кількість анархістів наближається до 200 членів. Мода на анархізм була «підкріплена» жахаючими актами «безмотивного» терору в грудні 1905 р.-січні 1906 р., що сталися в Одесі, у яких загинуло і було важко поранено більш ніж 30 людей.

У 1906 р. кількість анархістів подвоїлася. Близько половини з приблизного числа одеських анархістів становили анархісти-іллегалісти. На початку ХХ ст. в революційну «моду» входив іллегалізм (напрям в анархізмі-індивідуалізмі), що розглядав кримінальні дії як природний спосіб життя анархіста. На своє озброєння іллегалізм взяв ідею «індивідуального відшкодування» — право кожного анархіста на крадіжку і індивідуальний терор проти носіїв влади і багатств, право на індивідуальну війну особистості проти всього суспільного устрою, коли окреме вбивство або крадіжка вважалися не кримінальним злочином, а ударом по буржуазній системі [4, с. 89]. Найвідомішою іллегалістською групою в Одесі стала місцева група «Федерации анархистов-индивидуалистов «Черный ворон».

У серпні-жовтні 1906 р. став помітний тимчасовий спад анархістської активності в Одесі. Одеська поліція завдала анархістам серйозні «удари у відповідь». У серпні 1906 р. поліція провела арешти анархістів-комуністів, що готували втечу «лібманівців». 4 вересня відбувся арешт групи анархістів: О. Чеботова, О. Сверлова, Ф. Платонової та ін. [4, С. 119].

У 1906 р. в одеських терористів з'явилося нове «підкріплення». До терору перейшла щойно створена «*Южнорусская группа анархистов-синдикалистов «Новый мир*» (лідер Янкель Кириловський-Новомирський (див. дод. В). Тактика

анархістів-синдикалістів пропонувала економічний терор проти буржуазії і політичний терор проти державних структур, приватні та загальні страйки, саботаж і диверсії на підприємствах, бойкот державних установ, в т. ч. виборних, відмову від сплати податків і акцизів, військової служби. Водночас Я. Кириловський виступив проти тактики безмотивного терору. Експропріації синдикалісти розглядали як засіб забезпечення діяльності анархічних груп — «самофінансування робітничого руху» під час страйків [4, с. 66].

1907 рік в Одесі гримів терором *«Рабочей группы анархистов на Юге»*. Група «займалася» підпалами економії на околицях Одеси і «терором помсти» (вбивство начальника в'язниці, замах на одеського поліцейського, спроби підірвати садибу Пурішкевича і будинок *«Союза русского народа»*). Анархісти провели 6 великих експропріацій, що принесли їм близько 300 тис. руб. золотом (під час «ексів» були жертви). За частину грошей був створений *«Боевой интернациональный отряд анархистов-коммунистов»* — для проведення терору і повстання в Одесі, Катеринославі, Києві, на Чорноморському флоті [2, С. 49-50].

Одночасно з великими анархістськими «ідейними» організаціями, що на гроші від «ексів» здобували не тільки динаміт, але і видавали газети і листівки, в Одесі з'явилася безліч дрібних «стихийних» анархістських банд (кожна мала від 10 до 50 членів): *«Чёрный сокол»*, *«Чёрная маска»*, *«Смерть буржуазии»*, *«Чёрный ворон»*, *«Ястребы»*, *«Шантажисты»*, *«Вольный сокол»*, *«Безвластие»*, *«Молодая воля»*, *«Вымогатели»*. Ці групи мало чим відрізнялися від звичайних бандитських зграй, тільки злочини вони чинили під «революційними гаслами». «Ідейні» анархісти відзначали «грошову розпусту» у цих групах, коли все, що було захоплено, ішло на особисте споживання.

Саме у такій групі сформувався легендарний Михайло Вінницький-«Япончик» — бандитський король Одеси 1918 р. У 1906 р., у віці 15-ти років, він стає членом групи *«Молодая воля»*, що складається із хлопчиків 15-18 років. Вінницький брав участь у двох експропріаціях і у замаху на поліцейського, але часто-густо підлітки, називаючи себе загрозливим і таємничим словом «анархісти», вимагали в крамницях дрібні суми в 20-50 карбованців чи розсилали так звані «мандатні листи» з погрозами і вимогою грошей «на революцію». У 1907 р. в Одесі був уперше зафіксований факт здійснення «кіднепінгу» — викрадення анархістами дитини «буржуа», з метою викупу. Подібні анархістські банди проіснували до 1913 р. [5].

Усіх учасників одеських анархістських груп можна поділити на чотири типи за ступенем небезпеки для влади:

1) «особливо небезпечний тип» — виявляє активність до створення власними зусиллями умов для вчинення тяжких та особливо тяжких політичних злочинів, вчинення політичних злочинів стає професією (в Одесі 20-40 чол.);

2) «небезпечний тип» — активний учасник групи, пропагандист або бойовик здійснює індивідуальні політично мотивовані теракти (80-100 чол.);

3) «випадковий тип» — вчиняє політичні злочини під тиском життєвої ситуації, другорядний учасник, що виконує другорядні функції, діючі, зазвичай, під впливом більш зрілих і авторитетних ініціаторів і керівників. (100-150 чол.);

4) «попутники» — масові учасники автономних політичних акцій, під впливом хвилиних настроїв здатні вчинити злочин, їхня політична мотивація поверхнева,

випадкова, нестійка. Серед них було багато «незрілої» молоді (100-2000 чол.) [4, с. 126].

Осінь 1907 р. для одеських анархістів стала часом грандіозних провалів, коли зрадники і секретні співробітники поліції розкрили структуру анархістських організацій, а поліція зуміла заарештувати більше сотні анархістів.

Наприкінці листопада 1907 р. фактично закінчився етап анархістської активності, коли анархісти були не тільки господарями темних вуличок на околицях, а й кумирами протестуючих робітників і моряків Одеси. [4, с. 230]. Після розгрому анархістського руху в Одесі в Україні залишилася лише одна активна група — в Катеринославі.

У Одесі склався особливий тип анархіста-«бойовика», переважно з маргінальних міських шарів, переважно єврея — юнака, що був тісно пов'язаний з кримінальним світом. Цей «анархіст» полюбляв експропріації за можливість здобути «кишенькові гроші» і майже не вів пропаганди серед робітників.

Література:

1. Анархисты. Документы и материалы. 1883-1935 гг. В 2 тт. / Т. 1. 1883-1916 гг. – М.: «Российская политическая энциклопедия» (РОССПЭН), 1998 – 704 с.
2. Лебеденко О. Анархізм в Україні у 1903-1908 рр. / О. Лебеденко // Український історичний журнал. – 1991. – №11. – С. 21-35.
3. Петришина Л. Анархісти в Одесі в період першої революції в Росії / Л. Петришина, А. Юрій // Зб. науков. праць з питань політ. історії. – К., 1992. – №172. – С. 47-59.
4. Савченко В.А. Анархістський рух в Одесі (1903-1916 рр.): [Монографія] / В.А. Савченко. – Одеса: «Друкарський дім», 2014. – 308 с.
5. Савченко В.А. Жертвопринесення революції. Маргінальні терористи «південного» анархізму. «П'ятирічка терору» (1905-1909 рр.) в Україні [Електронний ресурс] / В.А. Савченко. – Режим доступу: <http://www.ji.lviv.ua/n25texts/savchenko.htm>

УДК 304.3+37.01

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ВІДПОВІДАЛЬНОГО СТАВЛЕННЯ ДО ЗДОРОВ'Я В УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ

Піщулін Дмитро Сергійович

магістрант

кафедра соціальної педагогіки і соціальної роботи

факультет психології та соціальної роботи

Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя

м. Ніжин, Україна

*Науковий керівник – доктор педагогічних наук, професор **Криловець М.Г.***

Стаття присвячена висвітленню сутності понять «відповідальне ставлення до здоров'я», «формування відповідального ставлення до здоров'я» в контексті соціальної педагогіки. Проаналізовані підходи різних вчених до понять «здоров'я», «ставлення», «відповідальність».

Ключові слова: здоров'я, концептуальні засади сприяння здоров'ю, відповідальне ставлення до здоров'я, формування відповідального ставлення до здоров'я в особистості.

THEORETICAL AND METHODOLOGICAL PRINCIPLES OF RESPONSIBLE ATTITUDE TO HEALTH IN PUPILS

Pishchulin Dmitro Sergiyovych

Master

Chair of Social Education and Social Work

Department of Psychology and Social Work

Nizhyn Gogol State University

Nizhyn c., Ukraine

Supervisor - Doctor of Education, Professor Krylovets` M.G.

The article is devoted to the concept of "responsible attitude to health", "forming a responsible attitude to health" in the context of social pedagogy. Analyzed different approaches of scientists to the concepts of "health", "attitude", "responsibility".

Key words: health, health promotion conceptual basis, responsible attitude to health, forming a responsible attitude to the health of teenagers.

Здоров'я населення загалом, а особливо підростаючих поколінь є інтегральним показником соціального благополуччя, важливим складником забезпечення стійкого розвитку — бажаної перспективи й мети для кожної країни та світової спільноти.

Міжнародне співтовариство визначило концептуальні засади сприяння покращенню здоров'я у глобалізованому світі як цілісного, системного процесу, котрі викладені в низці документів планетарного масштабу: Алма-атинській Декларації (1977 р.), Оттавській Хартії (1986 р.), Аделаїдських рекомендаціях (1988 р.), Сундсвальській заяві (1991 р.), Джакартській Декларації (1997 р.), Всесвітній Декларації з охорони здоров'я «Здоров'я для всіх у ХХІ столітті» (1998 р.), Бангкокській Хартії (2005 р.) як підґрунтя методології статті.

Згідно з цими положеннями, здоров'я є водночас фундаментальною потребою і правом людини; загальнолюдською й індивідуальною цінністю; процесом, здатністю і результатом — станом повного благополуччя в усіх сферах життєдіяльності; системною якістю, що характеризує цілісність людського буття і передбачає набуття особистістю життєвої компетентності, складовою частиною якої є вміння здійснювати контроль за факторами здоров'я. *Фактори здоров'я — це узагальнений термін для характеристики сукупності чинників й умов, які впливають на здоров'я людини.* Іншими словами зміст здоров'я можна представити наступним чином: *здоров'я — це жити довго («наповнити життя роками»); бути здоровим якомога довше («наповнити роки життям»), розвивати впродовж життя свій потенціал («наповнити життя життям»).* Наголошено на важливості здоров'я не тільки на індивідуальному, а й на суспільному рівні, що обумовлює виокремлення терміна «громадське здоров'я», під яким розуміється сукупне здоров'я людей, які проживають на певній території зокрема або в державі загалом, і станом котрого визначається рівень соціального благополуччя.

Теоретичний аналіз змісту понять «здоров'я», «ставлення» (О. Лазурський, В. М'ясищев), «ставлення до здоров'я» (Р. Березовська, Л. Куликов, Г. Никифоров, В. Ясвін), «відповідальність» (К. Абульханова-Славська, О. Леонт'єв, С. Рубінштейн, В. Сафін) дає підставу визначити трактовку поняття. *Відповідальне ставлення до здоров'я — це позиція особистості, яка обумовлює регуляцію реакцій і вольове здійснення діяльності стосовно факторів здоров'я для оптимального поєднання особистих можливостей і можливостей середовища задля досягнення благополуччя.* Визначено структуру відповідального ставлення до здоров'я з такими компонентами: когнітивно-пізнавальний; емоційно-оцінний; потребнісно-ціннісний; мотиваційно-вольовий; практично-діяльнісний; рефлексивно-результативний; їх критерії (усвідомленість, позитивність, домінантність, керованість, успішність, осмисленість) та відповідні показники. Кожен із представлених компонентів може презентуватися через такі твердження: «Я знаю багато про здоров'я, суть відповідальності та як досягти благополуччя», «Я розумію, що таке здоров'я і позитивно оцінюю можливості по його розвитку», «Я маю потребу в здоров'ї, тому я знаю, що для мене цінне», «Я усвідомлюю свої мотиви і керовано дію на благо здоров'я», «Я володію життєвими навичками та вміннями і використовую їх, щоб бути здоровим», «Я осмислюю свою діяльність, щоб успішніше досягати благополуччя».

Формування відповідального ставлення до здоров'я визначено як цілеспрямована системна діяльність, спрямована на вироблення та виявлення позиції щодо здоров'я в особистості у спеціально створених умовах. Здійснення діяльності відбувається в певній послідовності, а саме: оцінювання рівня ставлення до здоров'я → аналіз факторів здоров'я, які потрібно вдосконалити → розробка дій щодо покращення ситуації → їх здійснення → оцінювання результативності. Діяльність повинна здійснюватись в п'яти пріоритетних напрямках: політика заради здоров'я; створення сприятливого середовища для здоров'я; освіта заради здоров'я; розвиток особистості заради здоров'я; розвиток громади заради здоров'я, що забезпечує її комплексність. Процес формування відповідального ставлення до здоров'я в особистості базується на принципах: *самовизначення* (вибір особистості стосовно здоров'я на основі створених можливостей), *активізації потенціалу* (розвиток здібностей і ресурсів особистості), *участі* (залучення особистості, груп до процесу планування, підготовки, проведення й оцінювання програм зі сприяння покращенню здоров'я), *соціального підкріплення* (підтримка, взаємодія між окремими особами, групами в питаннях здоров'я), *партнерства* (об'єднання зусиль громад, організацій установ для покращення громадського здоров'я).

Визначено, що дотримання принципів, пріоритетних напрямів діяльності, послідовності (алгоритму) здійснення діяльності з формування відповідального ставлення до здоров'я в особистості є базовою системотворчою умовою її технологічного забезпечення.

Значимість формування відповідального ставлення до здоров'я саме в учнівської молоді обумовлена, особливою важливістю цього періоду для всього подальшого життя людини, оскільки виникнення стану «нездоров'я» у зрілому віці є, як правило, результатом невирішених проблем розвитку на цьому віковому етапі. З'ясовано вікові рамки учнівської молоді — від 14 до 18 років — згідно Закону України „Про соціальне становлення та розвиток молоді в Україні” та Закону України „Про загальну середню освіту”. Перспективним є необхідність забезпечення участі

учнів у діяльності щодо покращення громадського здоров'я; застосування інтерактивних методів навчання як умови успішності технологічного забезпечення процесу формування відповідального ставлення до здоров'я.

На підставі аналізу теорії і практики виявлено, що реалії розвитку глобалізованого світу потребують від соціальних працівників і педагогів концептуального мислення, зосередженого на глибинне розуміння положень сприяння покращенню здоров'ю; технологічної і психологічної готовності до здійснення діяльності, спрямованої на вироблення та виявлення позиції щодо здоров'я в учнівській молоді.

Розглянутий сучасний підхід до соціально-педагогічної технології як способу системної побудови процесу на підставі аналізу теоретичних положень дослідників соціально-педагогічної (Р. Вайнола, Н. Заверико, Л. Мардахасєв, В. Нікітін, С.Харченко), соціальної (М. Марков, Н. Стефанов, Ю. Сурмін, Н. Туленков), педагогічної (В. Беспалько, П. Гусак, М. Кларін, І. Лернер, В. Сластьонін) технологій. Встановлено, що структура соціально-педагогічних технологій складається з семи компонентів, взаємопов'язаних між собою: мета, завдання, принципи, соціально-педагогічні умови, алгоритм (послідовність дій), очікуваний результат, критерії оцінювання.

Висновки. У статті висвітлені теоретичні засади формування відповідально ставлення до здоров'я в учнівській молоді. Результатом узагальнення стало таке робоче визначення: *соціально-педагогічні технології формування відповідального ставлення до здоров'я в учнівській молоді — це стандартний комплекс методично описаних і послідовно впроваджених дій та процедур, результатом яких є вироблення відповідної позиції в суб'єктів здоров'я.* Визначено сутність понять «відповідальне ставлення до здоров'я», «формування відповідального ставлення до здоров'я» в контексті соціальної педагогіки, розкрито його принципи, пріоритетні напрями дій, їх послідовність відповідно до концептуальних засад сприяння покращенню здоров'ю.

Література:

1. Зимівець Н.В. Формування у підлітків відповідального ставлення до здоров'я шляхом впровадження технології «рівний-рівному» / Н.В. Зимівець // Проблеми пед. технологій. - Луцьк, 2004. - №3-4. - С. 54-59.
2. Вайнола Р.Х. Технологізація соціально-педагогічної роботи: теорія та практика. Навчальний посібник / За ред проф. С.О.Сисоевої. – К.: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2008. – 134 с.
3. Леонт'єв Д.А. Теория личности А.Ф. Лазурского: от наклонностей к отношениям // «Методология и история психологии». — 2008. — Т. 3. — №4. — С. 7-20.
4. Зубалій М. Структурні компоненти здорового способу життя старшокласників / М. Зубалій, С. Закопайло // Освіта і управління. – 2005. – №2. – С. 153.
5. Абульханова К.А. Проблема индивидуальности в психологии / К.А. Абульханова; Психология индивидуальности: новые модели и концепции // Коллективная монография под ред. Е.Б. Старовойтенко, В.Д. Шадрикова. М.: МПСИ, 2009, с. 14-63.
6. Зимівець Н.В. „Відповідальне ставлення до життя”. Соціально-просвітницький тренінг для підлітків / Н.В. Зимівець // Культура життєвого самовизначення. Ч.ІІ: Старша школа: Метод, посіб. - К.,2003. - С. 126-179.
7. Никифоров Г.С. Психология здоровья: Учебник для вузов / Под ред. Г.С. Никифорова. – СПб.: Питер, 2006.– 607 л: ил. – (Серия «Учебник для вузов»).

8. Ясвин В.А. Образовательная среда: от моделирования к проектированию / В.А. Ясвин; Московский городской психолого-педагогический институт школа «Новое образование». – Москва: Издательство — М.: Смысл, 2001. — 365 с.
9. Леонтьев А.Н. О формировании способностей // Вопросы психологи / А.Н. Леонтьев; - Москва: Издательство «Школа-Пресс» 1960, №1, с. 7—17.
10. Рубинштейн С.Л. О мышлении и путях его исследования / С.Л. Рубинштейн; АН СССР, Ин-т филос. - Москва: издательство АН СССР, 1958. - 145 с.
11. Сафин В.Ф. Психология самоопределения личности: Учеб. пособие/ В.Ф. Сафин; Свердловск пед. институт. Свердловск 1986 — 142 с.
12. Василенко Л. Проект паспорту кабінета «Основи здоров'я та безпеки»: зб. нормат. док. з питань формув. основ здоров'я та безпеки: метод. посіб. для вчителів / Л. Василенко. — Х.: Скорпіон, 2006. — 204 с. — (Кабінет здоров'я в школі).

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ТА СПРАВЕДЛИВІСТЬ ЯК КАТЕГОРІЇ ЦІННОСТЕЙ У ФОРМУВАННІ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ОСОБИСТОСТІ

Попович Яна Максимівна

канд. філос. наук

методист Регіонального інформаційно-методичного центру «Освіта та громадянське суспільство»

м. Запоріжжя, Україна

Попович Василь Михайлович

канд. філос. наук, доцент

ЗНТУ, кафедра соціальної роботи

Запоріжжя, Україна

RESPONSIBILITY AND JUSTICE AS A VALUES CATEGORIES IN THE FORMATION OF CIVIL PERSON

Popovych Jana Maksimovna

PhD

Methodist of Regional Informational and Methodological Center "Education and Civil Society"

Zaporizhzhya, Ukraine

Popovych Vasyliv Mykhailovych

PhD, Associate Professor

ZNTU, Department of Social Work

Zaporizhzhya, Ukraine

Духовні цінності входять в структуру особистості і є смисловими структурами, що виконують орієнтаційні, оцінні і мотиваційні функції регуляції поведінки індивіда. Їх вплив визначає образ світу особистості і патерни поведінки в соціумі. На думку А. Здравомислова, світ цінностей — це, передусім, світ культури в широкому розумінні слова, це сфера духовної діяльності людини, її моральної свідомості, її прихильність до тих оцінок, у яких виявляється міра духовного багатства особистості [4]. З точки зору О. Вишневського, духовні цінності поділяються на: абсолютні

(вічні), національні, громадянські, сімейного життя та особистого життя [2]. Інший дослідник, М. Боришевський, переконує, що систему духовних цінностей особистості утворюють ряд підсистем, а саме: 1) моральні цінності; 2) громадянські цінності; 3) світоглядні цінності; 4) екологічні цінності; 5) естетичні цінності; 6) інтелектуальні цінності; 7) валеологічні цінності [2].

На думку К. Клакхона і Ф. Стродбека, особистісні цінності відображаються у свідомості у формі ціннісних орієнтацій — складних, певним чином згрупованих принципів, які надають злагожденості і спрямованості різноманітним мотивам людського мислення й діяльності в процесі розв’язання спільних людських проблем [7]. Ціннісні орієнтації є найважливішими елементами внутрішньої структури особистості, закріплені її життєвим досвідом, завдяки їм у суспільстві формуються різного рівня мотиви і цілі людей, визначаються засоби їх забезпечення.

Багато авторів, які займаються дослідженнями цінностей і ціннісних орієнтацій особистості, їх представленості в індивідуальній і груповій свідомості (як радянські і українські, так і закордонні), сходяться на тому, що визнання цінностей як реально діючих іманентних регуляторів діяльності індивіда, які впливають на поведінку незалежно від їх відображення в свідомості, не заперечує існуванню свідомих уявлень суб’єкта про власні цінності, що не співпадаються з цінностями як по змісту, так і по психологічній природі. Цей тезис вказує на той факт, що існує проблема розбіжностей між реальними цінностями і цінностями, що тільки декларуються і не набувають певного особистісного смислу для індивіда, виступаючи в якості недиференційованих в груповій свідомості суспільних норм, стереотипів та ідеалів.

Так, М. Кунявський, В. Моін і І. Попова називають чотири групи причин, якими можуть пояснюватися розбіжності між ціннісними конструктами свідомості, які тільки декларуються, і особистісними цінностями, що реально спонукають діяльність індивіда:

1) при адекватному усвідомленні і вербальному вираженні цінностей їх включення в практичну регуляцію діяльності може не статися за відсутністю можливостей реалізації, наявності в свідомості цінностей, які конкурують або суперечать існуючим цінностям;

2) реально діючі цінності не завжди адекватно усвідомлюються і вербалізуються суб’єктом в силу обмеженості його інтелектуальних можливостей, захисних механізмів і т.п.);

3) адекватно усвідомлені цінності можуть неадекватно вербально репрезентуватися в силу мовних табу та інших перешкод;

4) розбіжності можуть визначатися наявністю конкуруючих компонентів вербальної поведінки або свідомості [8].

Із давніх-давен людство турбують такі поняття як обов’язок, свідомість, відповідальність. Вони сприймаються як одні із важливих компонентів розвитку будь-якого суспільства. Ці, далеко не вісі, але як одні з вагомих моральних-етичних категорій, можна віднести до чинників формування громадянськості особистості. 1972 року філософ О.Г. Спіркін визначав усвідомлення відповідальності як відображення в суб’єкті буття соціальної необхідності; як розуміння сенсу здійснюваних дій, їхніх наслідків для певної соціальної групи, класу, партії, колективу і самого себе. Тут можна простежити сформований тогочасною ідеологією образ відповідальності.

Розвиток нового соціального простору потребує реалізації персональної відповідальності суб'єкта. Таким чином, відповідальність постає як форма регуляції та саморегуляції особистості, визначає ефективність діяльності та життєдіяльності. Найбільш розповсюдженим у філософських дослідженнях є аналіз відповідальності як риси характеру, подібної до сміливості. Однак, слід врахувати те, що відповідальність може проявлятися не лише в характері, а й у почуттях, свідомості, світосприйнятті, різних формах поведінки.

Наприклад, С. Рубінштейн говорить, що відповідальність є втіленням істинного, найглибшого, принципового ставлення до життя. Під відповідальністю розуміється не лише усвідомлення наслідків вже скоєного, а й відповідальність за все втрачене. Відповідальність виникає у зв'язку з тим, що скоєна дія не має вороття. І тому відповідальність — це здатність людини передбачати події або вчинки на момент їх скоєння, та протягом їх здійснення.

Можна визначати відповідальність як вірність самому собі, довіру моральному змісту власних почуттів та впевненість у своїй правоті. Відповідальність — це здатність відповідати не лише за себе, а й за інших людей, за характер своїх із ними взаємин.

З точки зору етики, морально-відповідальна поведінка дає людині право на володіння свободою. Вагомість моральної відповідальності людини значна у всі часи, але особливого значення це явище набуває в рамках кризи культур соціуму, суттєвих трансформацій суспільства.

Що саме являє собою моральна відповідальність, чому вона пов'язана з моральною свободою. Спробуємо відповісти на такі питання як: які умови слугують моральній відповідальності? За що та перед ким відповідальна людина?

Над даною категорією поняття працювали такі відомі філософи, як Ніцше, Шопенгауер, Штірнер і вони поняття моральної свободи співвідносили до моральної свободи яку, в свою чергу, сприймали як особливу індивідуальну цінність, що дає змогу робити вибір, здійснювати вчинки покладаючись лише на власні ціннісні орієнтації, на власні бажання і не підпорядковуватись заздалегідь визначеним цілям. Моральна відповідальність повинна сприйматись як етична категорія і яка відповідає за дотримання особистістю моральних норм та законів, що існують у суспільстві. До таких можна віднести й активну участь особистості у діяльності соціальних груп, моральний розвиток як самої особистості так і суспільства, покращення відносин у суспільстві.

Відповідно, ми можемо саме поняття відповідальність трактувати як моральна свідомість, яка проектує спроможність людини свідомо нести відповідальність за власні вчинки, а саме самостійно керувати та слідкувати за власною поведінкою. Тобто, морально-етична особистість, яка здатна виконувати та нести відповідальність за поставлені на неї обов'язки.

Поняття відповідальність, з точки зору етики, було б доцільним розглядати в паралелі з поняттям справедливості.

Справедливість є одним із універсальних понять моральної етики, та виражає співвідношення цінностей, відповідність між правами і обов'язками людей, заслугами і їх визнанням, злочинними діями і покаранням.

Обов'язок — це сукупність моральних зобов'язань людини перед суспільством. Він виступає як нормативна категорія, що регламентує соціальні обов'язки, котрі

повинен виконувати індивід у силу суспільної необхідності. Проблема обов'язку є проблемою співвідношення особистого і суспільного інтересу. З усієї великої кількості теоретичних суджень про обов'язок важливо виділити концепцію Канта, який поклав це поняття і категорію в основу своїх пошуків сутності моральності, який бачив у обов'язку головний принцип її чистоти.

У докантівській етиці на одвічне запитання: яке джерело моральних приписів, від кого виходить вимога чинити згідно з нормою, існувала традиційна відповідь: моральні заповіді дарує Бог, встановлюючи в світі людей порядок і гармонію. Кант самовіддано обстоює іншу думку: не Бог, а сама людина дає собі закони своєї моральної поведінки. Проте людина може здійснити вчинок згідно з настроєм, прихильністю, бажанням і згідно з обов'язком. Кант проти виконання вчинку згідно з прихильністю. Якщо вчинок здійснений відповідно до потреб і прихильності, то його цінність слід визначити відповідно до природи бажань. Не заперечуючи і не придушуючи людських бажань, афектів, пристрастей, Кант настоює на тому, що лише вчинок, здійснений згідно з обов'язком, має моральний зміст і цінність. Добра воля, обов'язок визначають, направляють і надають цінності усім іншим чеснотам людини. Навіть приборкання афектів, що було проголошено давніми мислителями, без спрямовуючого впливу обов'язку може обернутись злом. Кант пише про обов'язок у найвищих ступенях.

Таким чином, можна впевнено стверджувати, що формування громадянської особистості досить вагомо залежить і на таких моральних принципах як відповідальність та справедливість. Беручи до уваги вже лише ці дві категорії, як одні із головних у формуванні особистості, можна впевнено сказати, що майбутнє покоління буде глибоко усвідомлювати і особисто нести в собі таке поняття як громадянськість.

Література:

1. Бех І.Д. Психолого-педагогічні умови виховання у молоді громадянськості / І.Д. Бех // Громадянське виховання молоді в умовах трансформації суспільства : зб. наук. ст. – Черкаси, 1998. – С. 3–6.
2. Боришевський М. Духовні цінності як детермінанта громадянського виховання особистості / М. Боришевський // Цінності освіти і виховання : наук.- метод. зб. / за ред. О.В. Сухомлинської. – К. : АПН України, 1997. – С. 21-25.
3. Боришевський М.Й. Духовні цінності в становленні особистості – громадянина / М.Й. Боришевський // Педагогіка і психологія. – 1997. – №1. – С. 144–160.
4. Вишневський О. Теоретичні основи сучасної української педагогіки: навч. посіб. / О. Вишневський. – Дрогобич : Коло, 2003. – 528 с.
5. Здравомыслов А.Г. Потребности. Интересы. Ценности / А.Г. Здравомыслов. – М.: Политиздат, 1986. – 223 с.
6. Кучинська І. Прогресивні представники національної еліти про формування громадянської особистості (II пол. XIX ст.) / І. Кучинська // Укр. л-ра у загальноосвіт. шк. – 2007. – №8. – С. 53–54.
7. Kluckhohn C. Variations in value orientation / C. Kluckhohn, F.L. Strodtbeck. – Evanston, IL : Row Peterson, 1961. – 532 p.
8. Леонтьев Д.А. Ценностные представления в индивидуальном и групповом сознании: виды, детерминанты и изменения во времени / Д.А. Леонтьев // Психологическое обозрение. – 1998. – №1. – С. 36-51.

Матеріали II міжнародної науково-практичної конференції студентів та молодих вчених
«Перші кроки в науку»

9. Спиркин А.Г. Сознание и самосознание. – М.: Издательство политической литературы, 1972. – 304 с.

10. Рубинштейн С.Л. Бытие и сознание. – СПб: ПИТЕР, 2012. – 288 с.

ОСОБЛИВОСТІ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПОВОДЖЕННЯ ІЗ НЕБЕЗПЕЧНИМИ ВІДХОДАМИ

Попович Наталія Пилипівна

аспірант

кафедра адміністративно-правових дисциплін

юридичний факультет

Львівський державний університет внутрішніх справ

м. Львів, Україна

Науковий керівник – кандидат юридичних наук, доцент Єсімов С.С.

FEATURES LEGAL REGULATION OF HAZARDOUS WASTE

Popovych Nataliya

Postgraduate

Department of administrative and legal disciplines

Faculty of Law

Lviv State University of Internal Affairs

Lviv, Ukraine

Head researcher - PhD, associate professor S. Yesimov

Слід звернути увагу на те, що окрім «безпечних» відходів з кожним роком зростає і кількість небезпечних відходів у нашій державі. Небезпечні відходи — це відходи, які включені до розділу А «Жовтого переліку відходів» та затверджується Кабінетом Міністрів України, і мають одну чи більше небезпечних властивостей, наведених у переліку небезпечних властивостей, що затверджується Мінприроди, та до Зеленого переліку, що затверджується Кабінетом Міністрів України, у разі, коли вони містять матеріали, наведені у додатку 2 до цього Положення, в таких кількостях, що можуть виявляти небезпечні властивості, наведені у зазначеному вище переліку небезпечних властивостей [1]. Історично термін «небезпечні відходи» трансформувався з терміну «токсичні відходи» з метою врахування того факту, що не тільки токсичність, а й багато інших властивостей речовин і матеріалів можуть визначати їх небезпеку.

Відповідно до ДСТУ 2156-93 «Безпечність промислових підприємств. Терміни та визначення», промислові відходи — це відходи виробництва, а також рештки сировини, матеріалів, напівфабрикатів, що утворилися при виробництві продукції чи виконанні робіт зі спорудження чи обслуговування підприємства або втратили повністю чи частково вихідні споживчі властивості [2].

Морфологічний склад твердих побутових відходів рекомендується визначати протягом чотирьох сезонів року за такою класифікацією:

- харчові відходи (овочі, фрукти, відходи садівництва тощо);
- папір та картон;

- полімери (пластик, пластмаси);
- чорні метали;
- скло;
- кольорові метали;
- текстиль;
- деревина;
- небезпечні відходи (батареї, сухі та електролітичні акумулятори, тара від розчинників, фарб, ртутні лампи, телевізійні кінескопи тощо);
- кістки, шкіра, гума;
- залишок твердих побутових відходів після вилучення компонентів (дрібне будівельне сміття, каміння, вуличний змет тощо) [3].

До виконання дослідження з визначення морфологічного складу твердих побутових відходів рекомендується залучати спеціально навчених, підготовлених та проінструктованих працівників (сортувальників) [3]. Такий розподіл побутових відходів наводиться лише у цьому нормативно-правовому документі.

Відповідно до рекомендацій Організації Об'єднаних Націй (ООН) небезпечні відходи розподіляються залежно від своїх властивостей:

- вибухові відходи;
- вогнебезпечні («легкозаймисті») рідини;
- відходи, що виділяють вогнебезпечні гази у разі взаємодії з водою;
- вогнебезпечні тверді відходи;
- відходи, що здатні самозайматися;
- окислювальні відходи;
- органічні пероксиди;
- отруйні (сильнодіючі) відходи;
- корозійні речовини;
- речовини, що інфікують;
- токсичні речовини;
- відходи, здатні виділяти токсичні гази в небезпечних об'ємах;
- екотоксичні речовини [4].

У відповідності до Державних правил і норм ДСанПіН 2.2.7.029-99 «Гігієнічні вимоги поводження з промисловими відходами та визначення їх класу безпеки для здоров'я населення» встановлюються 4-и класи безпеки відходів. Клас відходів встановлюється відповідно до нормативно-правових актів, які затверджуються спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади з питань екології за погодженням з державною санітарно-епідеміологічною службою України [5].

Оскільки складові небезпечних відходів у побутових відходах, що вміщують ртуть або забруднені ртуттю, є особливо небезпечними у порівнянні з іншими компонентами (складовими) небезпечних відходів у побутових відходах, їх необхідно збирати та перевозити окремо. Проте, на даний час небезпечні відходи збираються разом з побутовими та складуються на сміттєзвалищах, чим створюють серйозну небезпеку для довкілля.

Небезпечні відходи у разі їх транскордонного перевезення підлягають класифікації згідно з Міжнародним кодом ідентифікації відходів, крім випадків, коли транскордонне перевезення здійснюється на підставі відповідного міжнародного договору, у якому зазначається інший метод класифікації [1].

У Постанові Кабінету Міністрів України від 3 вересня 2012 р. №843 «Деякі питання заготівлі та утилізації відходів, що утворюються внаслідок втрати транспортними засобами своїх споживчих властивостей» встановлює, що особи, які імпортують автомобілі зобов'язані самостійно відповідно до законодавства забезпечити подальшу заготівлю та утилізацію відходів (зокрема, кузовів, акумуляторів, полімерних, гумових та інших виробів), що утворюються внаслідок втрати ними своїх споживчих властивостей, або укласти договори про виконання робіт з організації їх заготівлі та утилізації [6].

Отже, для вирішення нормативно-правового регулювання поведінки із небезпечними відходами слід здійснити гармонізацію українських законотворчих актів із міжнародними документами.

Література:

1. Постанова Кабінету Міністрів України від 13 липня 2000 р. №1120 «Про затвердження Положення про контроль за транскордонними перевезеннями небезпечних відходів та їх утилізацією/видаленням і Жовтого та Зеленого переліків відходів».
2. ДСТУ 2156-93. «Безпечність промислових підприємств. Терміни та визначення».
3. Наказ Міністерства з питань житлово- комунального господарства України від 16.02.2010 №39 «Методичні рекомендації з визначення морфологічного складу твердих побутових відходів».
4. Законодавство європейського союзу у сфері охорони навколишнього середовища: навч. посіб. / [Ю.С. Голік, А.В. Войтенко, О.Е. Ілляш та ін.]. – Полтава: Вир. "Оріяна", 2009. – С. 106 – 146.
5. ДСанПіН 2.2.7.029-99 «Гігієнічні вимоги поведінки з промисловими відходами та визначення їх класу безпеки для здоров'я населення».
6. Постанова Кабінету Міністрів України від 3 вересня 2012 р. №843 «Деякі питання заготівлі та утилізації відходів, що утворюються внаслідок втрати транспортними засобами своїх споживчих властивостей».

**ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ ІНТЕРАКТИВНИХ І
ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНО-
ОСОБОВОГО РОЗВИТКУ СПОРТСМЕНІВ-ЄДИНОБОРЦІВ**

Ручка Євген Володимирович

аспірант

кафедра єдиноборств

факультет єдиноборств

Харківська державна академія фізичної культури

м. Харків, Україна

Перебийніс Володимир Борисович

аспірант

кафедра єдиноборств

факультет єдиноборств

Харківська державна академія фізичної культури

м. Харків, Україна

Ананченко Костянтин Володимирович

доцент

кафедра єдиноборств

факультет єдиноборств

Харківська державна академія фізичної культури

м. Харків, Україна

Науковий керівник – кандидат наук з фізичного виховання і спорту, доцент

Ананченко К.В.

**THE USE OF MODERN INTERACTIVE AND COMMUNICATION
TECHNOLOGIES IN THE PROCESS OF PROFESSIONAL AND PERSONAL
DEVELOPMENT OF COMBAT ATHLETES**

Ruchka Yevhen Volodymyrovych

The Graduate Student

The Department of Single Combats

The Faculty of sports and martial Arts

Kharkiv State Academy of Physical Culture

Kharkiv, Ukraine

Perebeynos Volodymyr Borysovych

The Graduate Student

The Department of Single Combats

The Faculty of sports and martial Arts

Kharkiv State Academy of Physical Culture

Kharkiv, Ukraine

Ananchenko Konstantin Vladimirovich

associate professor

The Department of Single Combats

The Faculty of sports and martial Arts

Kharkiv State Academy of Physical Culture

Kharkiv, Ukraine

*Scientific supervisor – Candidate of sciences (Physical Education and Sport),
associate professor Ananchenko Konstantin Vladimirovich*

Високі темпи третього тисячоліття несуть із собою напруженість та істотні зміни в усіх сферах життя людини. У результаті цих змін особливої актуальності набуває проблема використання сучасних інтерактивних і телекомунікаційних технологій у процесі професійно-особового розвитку спортсменів-єдиноборців [1].

Педагогічну систему професійно-особового розвитку єдиноборців-ветеранів доцільно вдосконалювати шляхом цілеспрямованого застосування передових інтерактивних технологій і методів педагогічної дії [2, с. 165]. В основі пропонованої нами системи лежить сукупність вимог, що висуваються умовами й характером їх спортивної діяльності. Ці вимоги визначають мету, завдання, принципи, умови й організаційні форми системи. У свою чергу перераховані компоненти наповнюють систему конкретним процесуальним змістом і обумовлюють її динамічну структуру, що включає технологічне наповнення тренувального процесу, професійно-особовий потенціал єдиноборця-ветерана, професіоналізм суб'єкта навчання, інформаційно-аналітичний зміст освітніх програм, матеріально-технічне забезпечення їх реалізації, технологію зворотного зв'язку й корекції [3, с. 405].

Педагогічна система професійно-особового розвитку спортсменів-єдиноборців з використанням інтерактивних методів педагогічної дії є впорядкованою відповідно до кваліфікаційних вимог сукупністю мети, завдань, принципів, а також засобів, форм, методів і організаційно-педагогічних умов, які створюють процес прискорення професійно-особового розвитку спортсменів-єдиноборців на основі активного використання передових телекомунікаційних технологій та інтерактивних методів педагогічного впливу.

Критерії успішності професійно-особового розвитку єдиноборців-ветеранів ростуть у результаті застосування передових інтерактивних методів педагогічної дії, якими є зміст і рівень сформованості необхідних умінь і навиків, що забезпечують високу результативність вирішення завдань професійно-спортивної діяльності.

Визначення вираження показників професійно-особового розвитку єдиноборців-ветеранів здійснювалося нами через виявлення динаміки показників мотивації, самосвідомості, інтелекту, емоційних і комунікативних властивостей особистості, вольових і етичних якостей за підготовчий і змагання періоди підготовки. Для цього використовувався t-критерій Стьюдента для залежних вибірок. Ті показники, які виявили статистично достовірні відмінності за цим критерієм, були розглянуті як інформативні ознаки професійно-особового розвитку єдиноборців-ветеранів (таблиця 1).

Організаційно-педагогічні умови ефективного використання сучасних інтерактивних і телекомунікаційних технологій у процесі професійно-особового розвитку спортсменів-єдиноборців наповнюють її конкретним процесуальним змістом, що дозволяє надати їй динамічної структури, що включає інтерактивне наповнення освітнього процесу, професійно особовий потенціал вивченого, професіоналізм суб'єкта навчання, інформаційно-аналітичний зміст освітніх програм, матеріально-технічне забезпечення їх реалізації, технологію зворотного зв'язку й корекції.

Таблиця 1. Динаміка середніх показників розвитку етичних якостей у єдиноборців-ветеранів (n = 47) за підготовчий і змагальний періоди

Показники	Періоди		Відхилення (+;-)
	підготовчий	змагальний	
Працьовитість	9,3	15,5	6,2
Моральна нормативність	13,7	10,9	-2,8
Колективізм	7,4	9,7	2,3
Чуйність	8,6	14,3	5,7
Чесність (шкала брехні)	5,2	3,6	-1,6

Використання інтерактивних технологій і методів у спортивній діяльності передбачає відмінну від звичної логіку начально-тренувального процесу: не від теорії до практики, а від формування нового фізкультурно-спортивного досвіду до його теоретичного осмислення через застосування. Досвід і знання учасників спортивної діяльності служать джерелом їх взаємонавчання і взаємозбагачення [4, с. 5]. Ділячись своїми знаннями й досвідом, спортсмени беруть на себе частину навчальних функцій викладача, тренера, що підвищує їх мотивацію і сприяє більшій продуктивності навчально-тренувального процесу [5, с. 233].

Дослідження динаміки та взаємозв'язків основних показників професійно-особового розвитку єдиноборців-ветеранів свідчить про можливість їх корекції на основі використання інтерактивних методів педагогічного впливу. До інтерактивних методів ефективного педагогічного впливу на процес професійно-особового розвитку спортсменів-єдиноборців можна віднести такі: метод «круглого татамі»; груповий аналіз техніки й тактики виконання прийомів дзюдо з використанням телекомунікаційних засобів; «мозкова атака»; тренінги, що імітують ситуації змагань; колективні вирішення спортивно-професійних завдань; заохочення до гнучкої зміни соціальних ролей залежно від змагальної ситуації; занурення в реальну атмосферу спортивної співпраці або суперництва з вирішення проблем, що виникають; оцінка дій партнерів і своєї власної поведінки.

Порівняння показників професійного розвитку й саморозвитку єдиноборців-ветеранів до і після експерименту свідчить про те, що найбільш виражені зрушення відбулися в показниках, що характеризують зміцнення і збереження здоров'я; загальну професійну підготовленість; уміння користуватися інформаційними ресурсами; уміння творчо (нестандартно) вирішувати проблемні завдання; сприйнятливість до новачій; готовність до професійного розвитку й саморозвитку; уміння правильно оцінити результати своєї спортивної діяльності; професійну компетентність; володіння сучасними методами особової взаємодії; стратегічне мислення та прогнозування в досягненні поставлених цілей.

Об'єктивними показниками експериментальної дії стали також і прогресивні зрушення в основних параметрах самооцінки випробовуваних. Так 51,2% учасників експерименту високо оцінюють себе в знаннях принципів, стратегії й тактики єдиноборства; 47,8% в оцінці результатів своєї спортивної діяльності; 44,8% — у загальній спортивній культурі поведінки; 51,9% — у готовності до професійного вдосконалення; 48,7% — у прагненні до самоосвіти; 53,4% — у професійній компетентності тощо.

Література:

1. Ананченко К.В. Удосконалення техніко-тактичної підготовки дзюдоїстів на етапі виходу зі спорту вищих досягнень [Електронний ресурс]: наукова стаття / С.Л. Пакулін, К.В. Ананченко, В.Б. Перебийніс // *Traektoriâ Nauki.* – 2016. – №2 (7). – Режим доступу: <http://pathofscience.org/index.php/ps/article/view/64>. – Назва з екрана.
2. Перебийнос В.Б. Професійно-особовий розвиток й саморозвиток дзюдоїстів-ветеранів / В.Б. Перебийнос, К.В. Ананченко, Р.А. Щербіна // *Проблемы и перспективы развития спортивных игр и единоборств в высших учебных заведениях : Сб. статей X международной научной конференции, 7–8 февраля 2014 года.* – Белгород – Харьков – Красноярск: ХГАФК, 2014. – С. 164–167.
3. Пакулін С.Л. Особливості тренувального процесу дзюдоїстів-ветеранів різного віку / С.Л. Пакулін, В.Б. Перебийніс, // *Актуальні проблеми розвитку природничих та гуманітарних наук: збірник матеріалів Міжнар. наук.практ. конф. (15 грудня 2016 р., м. Луцьк, Україна).* – Луцьк, 2016. – С. 405–406.
4. Ручка Є.В. Вдосконалення психологічної підготовки юних борців вільного стилю / Є.В. Ручка, К.В. Ананченко // *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія №15. «Науково-педагогічні проблеми фізичної культури / Фізична культура і спорт» зб. наукових праць / За ред. О.В. Тимошенка.* – К.: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2016. – Випуск 11(81)16. – С. 4–7.
5. Пакулін С.Л. Побудова річного циклу в групах спортивного вдосконалення курсантів-єдиноборців / С.Л. Пакулін, Ю.К. Белошенко // *Сучасні технології в сфері фізичного виховання, спорту та валеології: Збірник наук. праць X міжнародної Інтернет-науково-методичної конференції (25.11.2016 р., м. Харків, Україна). Вип. 10.* – Х.: НАНГУ, 2016. – С. 230–240.

ВЗАЄМОДІЯ СІМ'Ї ТА ШКОЛИ З ФОРМУВАННЯ ДБАЙЛИВОГО СТАВЛЕННЯ ДО ПРИРОДИ В МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Рибальська Катерина Миколаївна

студентка

кафедра дошкільної і початкової освіти

Навчально-науковий інститут педагогіки і психології

Сумський державний педагогічний університет імені А.С.Макаренка

м. Суми, Україна

Науковий керівник – канд. пед. наук, доцент Колишкіна А.П.

На сучасному етапі розвитку суспільства питання виховання дбайливого ставлення до природи набуває особливої гостроти. Головна причина цього — тотальна екологічна безвідповідальність. У зв'язку з цим необхідно підсилити і більше приділяти уваги вихованню дбайливого ставлення до природи в сучасній школі вже з перших років виховання дітей.

Одним із основних напрямків національного виховання є формування екологічної культури, гармонійних відносин людини і природи. Це викликано

багатьма причинами і, насамперед, високим рівнем радіаційної, хімічної забрудненості навколишнього середовища.

Досліджуючи проблему взаємодії школи та сім'ї у вихованні дітей, аналізуючи різноманітні підходи до її розв'язання, ми дійшли до висновку, що в сучасній педагогіці взаємодія уявляється як джерело розвитку педагогічного процесу та у зв'язку з цим досліджується в історичному плані в працях В. Гмурмана, Ф. Корольова, у дидактичному — у роботах Ю. Бабанського, М. Скаткіна, у виховному плані — у дослідженнях Т. Алексеєнко, Л. Вороніної, Г. Кравченка, В. Постового. При аналізі робіт зазначених авторів ми керувалися спадщиною педагогів-класиків, а також філософськими працями В. Кузьміна, С. Мелюхіна, А. Спіркіна, роботами Б. Вульфова, В. Кузя та ін. присвяченими вивченню процесу взаємодії соціальних інститутів.

Мета даної роботи полягає в теоретичному обґрунтуванні форм та методів взаємодії сім'ї та школи у процесі формування дбайливого ставлення до природи в молодших школярів.

Екологічне виховання молодших школярів має неодмінно поєднуватися з екологічною освітою і здійснюватися в ігровій формі навчання. Гратися люблять, як відомо, усі діти, тож, включаючи в урок ігрові моменти, можна зацікавити предметом навіть найпасивніших учнів. Ігрова діяльність формує досвід прийняття екологічно правильних рішень, засвоєння моральних норм і правил поведінки в природі, сприяє створенню зв'язку між навчанням і застосуванням знань на практиці [5, 47].

Екологічні проблеми — життєві теми, які зрозумілі всім: і батькам, і школі, і дітям. Вони зближують школу і сім'ю, виводять взаємодію двох найважливіших соціальних інститутів зі шляху протиріч, взаємних докорів і вимог на стежку співпраці. Співпраця школи і сім'ї в екологічному вихованні будується на принципах довіри, співчуття, співдружності. Тому до системи виховних впливів доцільно запровадити різноманітної форми роботи із сім'єю відповідної спрямованості [4, 50].

Так, із батьками бажано провести цикл консультацій, під час яких акцентувати увагу на вихованні здатності естетично сприймати природу дитиною. Батьків важливо ознайомити із доступними методами, прийомами збагачення естетичних вражень учнів про природу, виховання гуманного ставлення до неї [2, 16].

Роботу з батьками можна проводити за кількома напрямками:

- екологічна просвіта батьків;
- організація спільних видів діяльності школи і сім'ї;
- навчання правильної організації сімейних екскурсій і прогулянок у природу;
- нескладні досліди разом із дітьми на присадибних ділянках;
- педагогічний вплив на батьків через дітей.

Особливу увагу приділяємо проведенню спільної з дітьми і діяльності, наприклад: виготовленню шпаківень, організації праці вдома, на городі. Вся робота з дітьми та батьками має будуватися, на основі розробленого плану спільної роботи школи і сім'ї з екологічного виховання школярів.

Найбільш розповсюдженою формою спілкування між батьками і вчителем вважаємо батьківські збори. Головною умовою їх ефективності є встановлення зворотного зв'язку, тому особливе місце відводимо зборам практикумам, як найбільш перспективній формі встановлення позитивних взаємовідносин [3, 156].

Важливе місце в системі педагогічної просвіти посідає забезпечення батьків літературою природознавчого змісту. Для спільного читання дітей і батьків можуть бути корисними твори Т. Шевченка, Лесі Українки, Н. Забіли, М. Познанської, М. Пришвіна, Є. Чарушина, В. Біанки, Н. Павлової, Б. Заходера, Ю. Дмитрієва.

Вагоме значення мають рекомендації у вигляді «домашніх завдань» для виконання їх батьками разом із дітьми. Вони допоможуть дорослим разом із дітьми відчутти і пізнати цікавий світ природи.

З метою перегляду батьками того, яка робота з екологічного виховання проводиться в школі і як її здійснювати з дітьми вдома, організовуються дні відкритих дверей. Батьки мають можливість ознайомитися з різноманітними формами організації роботи з дітьми.

Значне місце в роботі з батьками посідають консультації. Це одна із форм, яка дозволяє успішно здійснювати диференційований підхід до кожної родини. Консультації проводяться як групові, так і індивідуальні [1, 83].

Система роботи з батьками охоплює й нетрадиційні форми педагогічної освіти, які збагачують сім'ю новими враженнями, знаннями, змінюють ставлення до дитини та виховання взагалі. Ці форми ефективні, вони допомагають зміцнювати зв'язки школи з родиною. До них належать диспути, ділові ігри, тренінги, «круглі столи», домашні завдання, екскурсії на природу, спільні трудові десанти, свята на природі, які мають екологічну спрямованість [3, 157].

Отже, підсумовуючи, можемо зазначити, що у процесі добору екологічно спрямованого матеріалу необхідно дотримуватись критеріїв: науковості, доступності, поліфункціональності, емоційної насиченості та особистісної значущості для учнів початкових класів; під час розробки методики використання екологічно спрямованого матеріалу у навчальній діяльності необхідно враховувати пізнавальні особливості молодших школярів, специфіку навчальних предметів і опиратися на пізнавальну активність учнів, а найголовніше — не забувати про взаємодію школи з сім'єю у формуванні дбайливого ставлення до природи у дітей молодшого шкільного віку, адже тільки за допомогою спільних зусиль можна досягнути поставленої мети.

Література:

1. Ковальчук І. Актуальні проблеми екологічної освіти та виховання / Ковальчук І., Ковальчук Т. // Педагогічна думка. – 2005. – №4. – С. 80-85.
2. Колесник М.О. Форми, засоби та методи екологічного виховання учнів / М.О. Колесник // Екологічний вісник. – 2006. – №3. – С. 15-19.
3. Колишкіна А.П. Виховний потенціал сім'ї в екологічному вихованні учнів 1–4 класів / А.П. Колишкіна // Матеріали наукової конференції за підсумками науково-дослідної і науково-методичної роботи кафедр Сум ДПУ ім. А.С. Макаренка у 2008 р. / [ред. кол.: Н.І. Кириленко, О.В. Багацька, В.С. Бугрій та ін.]. – Суми : Сум ДПУ ім. А.С. Макаренка, 2009. – С. 156-157.
4. Ридигер О.Н. Взаимодействие школы и семьи в экологическом воспитании / О.Н. Ридигер // Воспитание школьников. – 2012. – №4 – С. 49-54.
5. Ходеева Т. Виховання бережливого ставлення до природи в шкільній практиці / Т. Ходеева // Початкова школа. – 2016. – №3. – С. 47–49.

ТАЄМНИЦІ ГІТЛЕРІВСЬКОЇ СТАВКИ «ВЕРВОЛЬФ» НА ВІННИЧЧИНІ

Сарака Оксана Дмитрівна

студентка

кафедра історії і політології

факультет аграрного менеджменту

Національний університет біоресурсів і природокористування України

м.Київ, Україна

Науковий керівник – канд.іст.наук Ісакова Н.П.

**THE MYSTERY OF HITLER MILITARY HEADQUARTERS “WERWOLF”
NEAR VINNITSA**

Saraka Oksana Dmytrivna

student

Department of History and Political Science

Faculty of Agricultural Management

National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine

Kyiv, Ukraine

Scientific advicer – Isakova N.P.

В різні епохи Вінниччина була об’єктом інтересів багатьох видатних історичних осіб. Вони мали різні цілі та плани що до цього мальовничого куточку. Не залишилась без уваги Вінниччина і в роки Другої Світової війни, зацікавила вона Гітлера, який вирішив збудувати на цій території свою ставку, що дістала назву «Вервольф».

Ставка Гітлера «Вервольф» (нім. Wehrwolf) розмішалася у 8 км на північ від м. Вінниця біля с. Стрижавки. Вона призначалася для керування військовими діями на Східному фронті, а деякі дослідники припускають, що навіть для подальших бойових дій у напрямку Ірану та Індії.

Історія гітлерівської ставки «Вервольф» (з німецької — перевертень, вовкулака) щільно оповита таємницями та півстолітнім забуттям, скріплена ріками людської крові, особистьким грифом «Совершенно секретно» й місцевими забобонами. Крім того, оскільки до популяризації цього питання у часи перебудови великих зусиль доклали екстрасенси разом з місцевими фантастами, над «Вервольфом» засяяв яскравий німб містики [5, с. 12].

Спорудити гітлерівську ставку «Вервольф» німці планували ще з листопада 1940 р., про що повідомляли радянські розвідники. У серпні 1941 р. Гітлер наказав прискорити її будівництво. Ставка була побудована в рекордні терміни — з вересня 1941 р. по квітень (за іншими відомостями — по червень 1942 р.). Як стверджують історичні джерела, всіх військовополонених, задіяних на будівництві (за різними даними від 2 до 14 тис.), було знищено. Літак з провідними фахівцями фірм «Тодт», «Краус-Гаар», «Галас», «Нойманн», які керували всіма роботами, з невідомої причини, вибухнув у повітрі [1, с.42].

Стосовно вибору місцезнаходження ставки Гітлера найбільш поширеною є версія про те, що нібито найближчий соратник фюрера рейхсмаршал Г. Герінг у роки Першої світової війни воював льотчиком на Поділлі і закохався в українську дівчину.

Це й спонукало його порадити Гітлерові Вінницю як місце найкращої дислокації майбутньої ставки верховного головнокомандувача.

Більш правдоподібною є інша версія, яка пов'язує вибір місця для ставки Гітлера з подіями 1938 року, коли лідери провідних держав Європи склали увертюру до Другої світової війни [6]. Відомий англійський дослідник цього періоду Л. Мослі, зокрема, пише: «Протягом усього літа 1938 року росіяни будували аеродром під Вінницею на Україні, безпосередньо біля кордонів із Румунією. На початку вересня 20 російських бомбардувальників піднялися з цього аеродрому, перелетіли через румунську територію і сіли на ужгородському аеродромі в Чехословаччині...» [1, с. 57]. Гітлер отримав дуже красномовне застереження: повітряний міст радянських бомбардувальників пролягав над Румунією — єдиним постачальником нафти для Третього рейху, що могло під час війни позбавити Німеччину пального. Це й спонукало його щодо вибору місцезнаходження ставки в Україні.

Ставку «Вервольф» оточувала могутня система охоронних споруд, її охороняла служба безпеки, елітна військова частина СС «Велика Німеччина», а зенітники мали право збивати будь-який літак, що з'явиться над «Вервольфом» — навіть німецький. Кожен із 13-ти секторів ставки був оточений мінними полями, 2-метровою огорожею з колючого дроту та лінією високої напруги. Понад 80 житлових і службових приміщень тільки частково розташувалися на поверхні (в т.ч. — особистий будиночок Гітлера та мармуровий басейн). За однією версією він мав чотири поверхи над землею і три — під землею, причому до третього поверху підходила залізнична гілка, і двері вагонів відчинялися прямо в бункер, як у метро. За іншою (підкріпленою навіть докладною схемою), усі сім поверхів були підземними; стіни герметичних приміщень були завтовшки 5 м, а перекриття — 8 м, все це оснащено унікальними дренажними, повітряно-фільтраційними системами та автономним енергозабезпеченням.

В 1989 році відбулися пошуково-розвідувальні роботи з цільової комплексної програми «Гермес». Проводилися геофізичні роботи, зондування землі за новітніми методиками з космосу. Є численні перекази, відповідно до яких підземний хмарочос виростає вже до 16 поверхів.

Ставка мала величезні продуктосховища, воду видобували з артезіанських джерел. Одним словом, «Вервольф» міг спокійно витримати наземний ядерний вибух, протягом десятиліть забезпечуючи роботу в автономних умовах не однієї сотні осіб [5, с. 12-13].

Отже, «Вервольф» — це не тимчасовий командний пункт для управління блицкригом проти СРСР, він замислювався і споруджувався як об'єкт довгострокового користування, з урахуванням того, що діяти йому доведеться на глибоко ворожій окупованій території, де небезпека може чекати всюди.

За аналогією зі східно-прусською центральною штаб-квартирою Гітлера правильно було б виходити з того, що такі комплекси являють собою складні багатофункціональні системи, розташовані на великих територіях. З урахуванням цього визначимо володіння ставки Гітлера «Вервольф».

Вона простиралася від Немирова з півдня далеко на північ, до Житомира, до поліських боліт. Вся ця територія була вкрита акуратно сплетеною густою гестапівсько-есесівсько-жандармською мережею-пасткою. На півдорозі від Немирова до Вінниці, у селі Вороновиця, під склепіннями стародавнього палацу Можайського

розміщався аналітико-розвідувальний відділ генштабу сухопутних військ «Іноземні армії Сходу», яким із весни 1942 р. почав командувати Р. Гелен. По-сусідству знаходилися абверівці з трьох штабів «Валлі»; тут же причаїлася і підпорядкована Гейдріху, а пізніше Шелленбергу секретна група на чолі зі знаменитим О. Скорцені. Безпосередньо у Вінниці розмістилося головне командування вермахту (ОКВ), сухопутних сил (ОКХ), а також генеральний штаб на чолі з генерал-полковником Ф. Гальдером. Звертає на себе увагу, що перші дні свого перебування в Україні і Гальдер, і Гітлер провели разом — на околиці Вінниці, у чудовому парково-архітектурному ансамблі, де до війни розміщала психоневрологічна лікарня. Ці будинки попередньо звільнили від хворих і старанно відремонтували [3, с. 10-11]. На додаток є документальні дані про існування загадкової сірої автоколони, за допомогою якої могли імітуватися виїзди фюрера з поштою із Вінниці в Калинівку. Є і згадування про можливе використання двійників Гітлера [5, с. 14].

Кілометрів за 20 від Стрижавки на північ розташовувався величезний аеродром. Поруч, у Черепашинецькому лісі, розміщала ставка Герінга і головний штаб люфтваффе. Далі в тому ж напрямку, неподалік Житомира, функціонували відразу три важливі об'єкти. Це насамперед резиденція рейхсфюрера СС Г. Гімmlера, котрий за допомогою нацистської секретної служби безпеки забезпечував надійне прикриття зони з найбільш небезпечного боку [4, с. 11].

Місцеві партизани довгий час навіть не здогадувалися, що замість «елітного офіцерського санаторію» в лісі поблизу с. Стрижавка будують «лігво фюрера». Втім, поступово кількість «актів непокори» в районі «Вервольфу» сягнула 1860. Можливо, саме тому фюрер відвідав ставку лише двічі: 16.07-29.09.1942 р. (прийняття «директиви №45» — наступ на Сталінград та Чорноморське узбережжя Кавказу) і 19.02-8.03.1943 р. (директива на проведення операції «Цитадель») [2, с. 130, 133].

Завісу таємничості навколо ставки було знято в 1959-1960 рр., коли вінничанин Іван Безуглий, колишній співробітник КДБ, опублікував у періодиці матеріали про боротьбу місцевого населення з окупантами. Та історія гітлерівської ставки «Вервольф» досі залишається малодослідженим об'єктом і приховує багато таємниць. Навколо ставки і досі точиться чимало пересудів, висловлюються нові гіпотези, пов'язані з нею, тому проблема її розкопок та дослідження залишається актуальною і дотепер.

Література:

1. Безуглий В.П. Таємниці «Вервольфа». – Вінниця, 1962. – 70 с.
2. Білозерова. Л.А. «Вервольф» – рокова таємниця Гітлера. – Вінниця, 1997. – 135 с.
3. Бранько Я.В. Українські таємниці «Вервольфа» // Погляд. – 2007. – 29 вересня - 5 жовтня. – С. 10–11.
4. Пархомчук Т.А. Зона W // Дзеркало тижня.–2002.– 14 грудня. – с. 11.
5. Шафранський Є.Г. Вісім таємниць – вісім поверхів «Вервольф» // Дзеркало тижня. – 2003 – 21 червня. – с.12–14.
6. Ставка Гітлера «Вервольф». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://lana.hiblogger.net/34144.html>

НОВА СТРАТЕГІЯ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ В ЗАХІДНІЙ ЄВРОПІ В КОНТЕКСТІ ВИКЛИКІВ СЬОГОДЕННЯ

Савчук Андрій Борисович

магістрант

кафедра міжнародних відносин

факультет історії, політології і міжнародних відносин

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

м. Івано-Франківськ, Україна

Нагорняк Михайло Миколайович

доктор політичних наук, професор

кафедра міжнародних відносин

факультет історії, політології і міжнародних відносин

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

м. Івано-Франківськ, Україна

Сьогодні, як ніколи, актуалізується людський чинник у дипломатичній службі. Дієвість і результативність роботи, прагматизм у стосунках з міжнародними партнерами, чітке бачення ролі та місця України у площині світових координат у поєднанні з динамізмом, оперативністю, жвавим розумом — ось той чинник, який є умовою успіху кожного українського дипломата [2, с. 3]. Саме такій категорії дипломатів під силу адаптувати інструментарій української зовнішньої політики до викликів глобалізованого світу.

З-поміж наявного здобутку вітчизняних дослідників зовнішньої політики сучасної України насамперед варто відзначити ґрунтовну колективну працю фахівців Національного інституту стратегічних досліджень та Національного інституту українсько-російських відносин «Україна 2000 і далі: геополітичні пріоритети та сценарії розвитку» [5], у якій проаналізовано актуальні проблеми вітчизняної зовнішньої політики, подано обґрунтовані оцінки основних її напрямів, а також спрогнозовано ймовірні сценарії розвитку на перспективу. Утім, вивчення ролі особистості в міжнародних відносинах загалом та міждержавних стосунках зокрема є відносно новою теоретичною проблемою міжнародних відносин. До сьогодні вплив чинника особистості на новочасну зовнішню політику України не був предметом окремого дослідження.

Розглянемо докладніше стратегію зовнішньої політики України в Західній Європі в контексті викликів сьогодення крізь призму діяльності Надзвичайного і Повноважного Посла України в Республіці Словенія (РС) Михайла Франковича Бродовича. На його становлення як дипломата мали великий вплив здобута освіта та подальша професійна діяльність: 1979 р. закінчив Івано-Франківський педагогічний інститут, здобувши кваліфікацію вчителя англійської та німецької мов. 1999 р. закінчив спеціальний правничий факультет Львівського державного університету імені Івана Франка. Перший досвід праці за кордоном збув як перекладач англійської мови металургійного комбінату в м. Аджаакута (Нігерія) у віці 22 років (1979-1981 рр.). Працюючи в державних, приватних та комерційних структурах, зокрема й спільних — українсько-німецьких, данських тощо, М.Ф. Бродович здобув гарний досвід управлінської діяльності [1].

З 1996 р. розпочинається дипломатична діяльність М.Ф. Бродовича. Десятирічна діяльність в управлінні консульської служби Міністерства закордонних справ України (на різних ключових посадах) увінчалася призначенням 2005 р. його Генеральним консулом у Кракові, по закінченні каденції він — Посол з особливих доручень Четвертого територіального департаменту (2010-2011 рр.). На нашу думку, саме перебування на посаді заступника директора департаменту (начальника Управління країн Південної Європи, Балкан та Південного Кавказу Третього територіального департаменту МЗС України (2011-2012 рр.)) стало важливим підґрунтям для його дипломатичної діяльності як Надзвичайного і Повноважного Посла України в Республіці Словенія, яку прикарпатець розпочав, згідно з Указом Президента України №526/2015 від 28 серпня 2015 року [1].

Дипломатичні відносини між Україною та Республікою Словенія були встановлені 10 березня 1992 року. 1994 р. укладено угоду про співробітництво між МЗС України та МЗС Республіки Словенія. Посольство України в РС розпочало свою діяльність у 2004 році. Загалом українсько-словенська договірно-правова база складається з 29 документів. За нашим підрахунками, п'ять з них припадає на час, коли дипломатичну місію в РС очолював М.Ф. Бродович (з 8 серпня 2015 року по сьогодні). Це: Меморандум про взаєморозуміння у сферах енергоефективності, відновлюваної енергетики та альтернативних видів палива між Держагентством з енергоефективності та енергозбереження України та Міністерством інфраструктури та територіального планування Республіки Словенія від 08 листопада 2016 р.; Угода про співробітництво між Державною архівною службою України і Архівами Республіки Словенія від 08 листопада 2016 р.; Спільна Декларація Президента Республіки Словенія Борута Пахора та Президента України Петра Порошенка від 08 листопада 2016 р. та ін. [3].

Власне, великою заслугою дипломатичного корпусу, очолюваного В.Ф. Бродовичем, став візит Президента України П.О. Порошенка до РС 8 листопада 2016 р., результатом якого стало підписання низки двосторонніх угод, що відкриває нові орієнтири та напрями в розвитку словенсько-українських дипломатичних відносин. Важливим наслідком цього візиту стало те, що Україна та Словенія визначили спільність позицій у безпекових питаннях та перспективи розвитку двосторонньої співпраці, про що засвідчує документ «Спільна Декларація Президентів держав» [4]. Декларацією визначаються пріоритетні напрями двостороннього співробітництва, до яких належать, зокрема співпраця у галузі безпеки з метою подолання і попередження нових викликів і загроз; поєднання необхідних зусиль задля припинення акту агресії Росії на Донбасі та відновлення суверенітету України на території Криму; розвиток міжпарламентського, секторального та регіонального співробітництва; подальше поглиблення зв'язків України та Словенії у культурно-гуманітарній сфері [4]. Підписанню вищезазначених документів передувала щоденна копітка праця всього дипломатичного корпусу України в РС, особиста участь його очільника в низці заходів, зустрічі на високому рівні з урядовими чинниками РС тощо. Як показав аналіз, пріоритетними напрямками діяльності М.Ф. Бродовича стала торговельно-економічна й гуманітарна галузі. Проілюструємо сказане низкою прикладів. Так, лише впродовж невеликого проміжку часу (вересня-грудня 2016 року) Надзвичайний і Повноважний посол України М.Ф. Бродович узяв участь майже в десяти заходах

різного рівня, які відкрили нові перспективи розвитку двосторонніх контактів в економічній сфері [3].

Під час участі 16 грудня 2016 року Посла України в офіційній церемонії відкриття офісів представництв Європейського Парламенту та Європейської Комісії в Словенії М.Ф. Бродович улаштував неформальні зустрічі з керівником Інформаційного офісу Європейського Парламенту Клементом Жумером, керівником Представництва Європейської Комісії в Словенії Зораном Станчічем та членом Європейського Парламенту від Словенії Танею Файон, під час яких було обговорено ухвалене Європейською Радою 15 грудня відповідне рішення, яке має відкрити шлях для ратифікації Угоди про асоціацію України з ЄС, а також певні процедурні питання, пов'язані з запровадженням для України безвізового режиму з Європейським Союзом [3].

Перспективним напрямом у розвитку двосторонніх наукових та освітніх контактів, на наш погляд, є зустріч Посла М.Ф. Бродовича університету з ректором Маріборського університету Ігорем Тічаром та проректором з міжнародних відносин Єрнеєм Турком, яка відбулася 20 вересня 2016 року в рамках заходів з відзначення 41-ї річниці заснування Маріборського університету. У ході зустрічі було обговорено широке коло питань двосторонніх наукових та освітніх стосунків. Докладно проаналізовано питання налагодження взаємовигідної співпраці між університетами двох країн, студентського обміну між університетами та реалізації спільних наукових проектів в рамках грантів ЄС. Ректор Маріборського університету Ігор Тічар ще раз підтвердив раніше внесену пропозицію Посольства України щодо започаткування в університеті т. зв. лекторату української мови [3].

29 вересня 2016 року словенський журнал «Демокрасія» надрукував розлоге інтерв'ю Посла України в Словенії М.Ф. Бродовича щодо ситуації на сході України та в Криму. Окремі блоки інтерв'ю присвячені ситуації на лінії зіткнення на Донбасі, стану виконання російською стороною Мінських домовленостей, порушенню прав людини на території Криму, необхідності продовження застосування санкцій проти РФ як важливого інструменту впливу на РФ до повного виконання нею своїх зобов'язань та врегулювання ситуації на сході України.

Огляд вищезазначених подій у діяльності М.Ф. Бродовича, аналіз його численних публічних виступів, інтерв'ю, коментарів уможливує висновок про те, що це фахівець високого рівня, складником професіограми якого є глибокий патріотизм та смілива громадянська позиція. Також відзначаємо активну діяльність української діаспори в Словенії, яка великою мірою спричинена виразною громадянською позицією українських дипломатичних працівників, зокрема й М.Ф. Бродовича, який насажує власним патріотизмом не тільки колег, а й колишніх співгромадян. Своїми виступами з критикою імперської політики Москви, поясненнями щодо війни на Сході, розв'язаної Росією, анексії Росією Криму М.Ф. Бродович сприяє тому, що «словенські друзі... продемонстрували незмінну підтримку суверенітету та територіальної цілісності України та засудили російську агресію на Сході нашої держави» [3].

Публічні виступи М.Ф. Бродовича з нагоди відзначення українських державних і національних свят, пам'ятних історичних дат, а також виступи в засобах масової інформації РС (пресі, телебачення тощо) слугують об'єктивному інформуванню західного світу про події в Україні, агресивну політику Москви (Із виступу Посла з

нагоди Дня Соборності України 22 січня 2016 року: «В наш час з початком інспірованої кремлівською владою експансії на Україну, соборність всіх наших земель перетворилася на справжню національну ідею... Україна є і буде унітарною державою! Європейський вибір не підлягає дискусії! Єдиною державною мовою є і буде українська!» [3]).

Таким чином, високий професіоналізм українських дипломатів є найважливішою умовою реалізації національних інтересів України, прогнозованості її зовнішньої політики, забезпечення міжнародної стабільності та створення позитивного іміджу у світовому просторі.

Література:

1. Бродович Михайло Франкович [Електронний ресурс]. – Режим доступу: ru.if.ua/uk/home/2-uncategorised...ко.
2. Головинський К.С. Фактор особистості у формуванні та здійсненні зовнішньої політики у сучасній міжнародній системі: Автореф. дис... канд. політ. наук: 23.00.04 / К.С. Головинський; НАН України. Ін-т світ. екон. та міжнар. відносин. – К., 2002. – 20 с.
3. Посольство України в Республіці Словенія [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://slovenia.mfa.gov.ua/ua/ukraine-si/legal-acts>
4. Спільна Декларація Президента України Петра Порошенка та Президента Республіки Словенія Боруца Пахора [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/news/ukrayina-ta-sloveniya-viznachili-spilnist-pozicij-u-bezpekov-38678>
5. Україна 2000 і далі: геополітичні пріоритети та сценарії розвитку / Монографія Національного інституту стратегічних досліджень і Національного інституту українсько-російських відносин. – К. : НІСД, 1999. – 384 с.

FEATURES OF HISTORICAL DEVELOPMENT OF ENGLISH LANGUAGE

Щербак Геннадій Ростиславович

студент

кафедра сучасних європейських мов

факультет міжнародної торгівлі та права

Київський національний торговельно-економічний університет

м. Київ, Україна

*Науковий керівник – канд. філ. наук **Нежива О.М.***

The purpose of this article is to show features of the development of English which has started since invading Anglo-Saxons in the 5th century. English is the West Germanic language which originated from Anglo-Frisian dialects brought to Britain in the 5th to 7th centuries AD by Germanic invaders and settlers from what are now northwest Germany, west Denmark and the Netherlands. We can distinguish the following stages of the English language:

The first stage — Old English / Anglo-Saxon (Ænglisc). Old English was the West Germanic language spoken in the area now known as England between the 5th and 11th

centuries. Speakers of Old English called their language *Englisc*, themselves *Angle*, *Angelcynn* or *Angelfolc* and their home *Angelcynn* or *Englaland*.

Old English began to appear in writing during the early 8th century. Most texts were written in West Saxon, one of the four main dialects. The other dialects were Mercian, Northumbrian and Kentish.

The Anglo-Saxons adopted the styles of script used by Irish missionaries, such as Insular half-uncial, which was used for books in Latin. A less formal version of minuscule was used for to write both Latin and Old English. From the 10th century Anglo-Saxon scribes began to use Caroline Minuscule for Latin while continuing to write Old English in Insular minuscule. Thereafter Old English script was increasingly influenced by Caroline Minuscule even though it retained a number of distinctive Insular letter-forms.

Most native English speakers today find Old English unintelligible, even though about half of the most commonly used words in Modern English have Old English roots. The grammar of Old English was much more inflected than modern English, combined with freer word order, and was grammatically quite similar in some respects to modern German. The Old English period is considered to have transitioned into the Middle English period sometime after the Norman Conquest of 1066, when the language came to be influenced significantly by the new ruling class's French dialect, called Old Norman.

The second stage — Middle English. Middle English is the form of English spoken roughly from the time of the Norman Conquest in 1066 until the end of the 15th century.

For centuries after the Conquest, the Norman kings and high-ranking nobles in England and to some extent elsewhere in the British Isles spoke Anglo-Norman, a variety of Old Norman, originating from a northern langue d'oïl dialect. Merchants and lower-ranked nobles were often bilingual in Anglo-Norman and English, whilst English continued to be the language of the common people. Middle English was influenced by both Anglo-Norman, and later Anglo-French (see characteristics of the Anglo-Norman language).

The history of Middle English is often divided into three periods: (1) Early Middle English, from about 1100 to about 1250, during which the Old English system of writing was still in use; (2) the Central Middle English period from about 1250 to about 1400, which was marked by the gradual formation of literary dialects, the use of an orthography greatly influenced by the Anglo-Norman writing system, the loss of pronunciation of final unaccented -e, and the borrowing of large numbers of Anglo-Norman words; the period was especially marked by the rise of the London dialect, in the hands of such writers as John Gower and Geoffrey Chaucer; and (3) Late Middle English, from about 1400 to about 1500, which was marked by the spread of the London literary dialect and the gradual cleavage between the Scottish dialect and the other northern dialects. During this period the basic lines of inflection as they appear in Modern English were first established. Among the chief characteristic differences between Old and Middle English were the substitution of natural gender in Middle English for grammatical gender and the loss of the old system of declensions in the noun and adjective and, largely, in the pronoun [1].

The dialects of Middle English are usually divided into three large groups: (1) Southern (subdivided into Southeastern, or Kentish, and Southwestern), chiefly in the counties south of the River Thames; (2) Midland (corresponding roughly to the Mercian dialect area of Old English times) in the area from the Thames to southern South Yorkshire and northern Lancashire; and (3) Northern, in the Scottish Lowlands, Northumberland, Cumbria, Durham, northern Lancashire, and most of Yorkshire [2].

The Latin component in the vocabulary of Old English was small, only amounting to a few per cent of the total of surviving Old English words, and many (but by no means all) of these words were doubtless of very rare occurrence, confined to very occasional use by scholars. The securely identified pre-Conquest borrowings from French amount to barely a handful, and even in very late, post-Conquest Old English not many more are recorded.

In Middle English this picture changes radically. If we look at the vocabulary of Middle English as a whole, the evidence of dictionaries suggests that the number of words borrowed from French and/or Latin outstrips the number of words surviving from Old English by quite a margin. However, words surviving from Old English (as well as a few of the Scandinavian borrowings, especially they) continue to top the high frequency lists (as indeed mostly remains the case even in modern-day English).

The formulation ‘French and/or Latin’ is an important one in this period. Often we can tell that a word has come from French rather than Latin very clearly because of differences of word form: for instance, English peace is clearly a borrowing from Anglo-Norman and Old French pais, not from Latin pac-, pāx. Some other pretty clear examples are marble, mercy, prison, palfrey, to pay, poor, and rule. It is often much more difficult to be certain that a Middle English word has come solely from Latin and not partly also from French; this is because, in addition to the words it inherited from Latin (which typically showed centuries of change in word form), French also borrowed extensively from Latin (often re-borrowing words which already existed in a distinct form). Some typical examples are animal, imagination, to inform, patient, perfection, profession, religion, remedy.

Given these factors, any figures for the relative proportions of French and Latin borrowings in the Middle English period have to be hedged about with many provisos. However, the broad picture is clear. In Middle English, borrowing from French is at least as frequent as borrowing from Latin, and probably rather more frequent.

By 1500, over 40 per cent of all of the words that English has borrowed from French had made a first appearance in the language, including a very high proportion of those French words which have come to play a central part in the vocabulary of modern English. By contrast, the greatest peak of borrowing from Latin was still to come, in the early modern period; by 1500, under 20 per cent of the Latin borrowings found in modern English had yet entered the language [1].

The third stage — Early Modern English. Early Modern English is the stage of the English language used from the beginning of the Tudor period until the English Interregnum and Restoration, or from the transition from Middle English in the late 15th century to the transition to Modern English during the mid- to late 17th century.

The early modern English period follows the Middle English period towards the end of the fifteenth century and coincides closely with the Tudor (1485-1603) and Stuart (1603-1714) dynasties. The battle of Bosworth (1485) marked the end of the long period of civil war known as the Wars of the Roses and the establishment of the Tudor dynasty under Henry VII (1485-1509), which brought a greater degree of stable centralized government to England. Not long before, the introduction of the craft of printing in 1476 by William Caxton marked a new departure in the dissemination of the written word. The end of the period is marked by the religious and political settlement of the «Glorious Revolution» (1688), the transition to the Augustan age during the reign of Queen Anne (1702–14), and the achievement of political unity within the British Isles through the Act of Union between England and Scotland (1707) [2].

The orthography of Early Modern English was fairly similar to that of today, but spelling was unstable. Early Modern English as well as Modern English inherited orthographical conventions predating the Great Vowel Shift. The Early Modern English spelling system was similar to that of Middle English. Certain changes were made, however, sometimes for reasons of etymology (as with the silent ⟨b⟩ that was added to words like debt, doubt and subtle).

The fourth stage — Modern English. The main difference between Early Modern English and Late Modern English is vocabulary. Late Modern English has many more words, arising from two principal factors: firstly, the Industrial Revolution and technology created a need for new words; secondly, the British Empire at its height covered one quarter of the earth's surface, and the English language adopted foreign words from many countries [4].

The first authoritative and full featured English dictionary, the Dictionary of the English Language, was published by Samuel Johnson in 1755. To a high degree, the dictionary standardised both English spelling and word usage. Meanwhile, grammar texts by Lowth, Murray, Priestly, and others attempted to prescribe standard usage even further.

Public education increased literacy, and more people had access to books (and therefore to a standard language) with the spread of public libraries in the 19th century. Many words entered English from other languages as a result of contact with other cultures through trade and settlement and from the migration of large numbers of people to the United States from other countries. World War I and World War II threw together people from different backgrounds, and the greater social mobility afterwards helped to lessen the differences between social accents, at least in the UK. The development of radio broadcasting in the early 20th century familiarised the population with accents and vocabulary from outside their own localities, often for the first time, and this phenomenon continued with film and television.

From around 1600, the English colonization of North America resulted in the creation of a distinct American variety of English. Some English pronunciations and words «froze» when they reached America. In some ways, American English is more like the English of Shakespeare than modern British English is. Some expressions that the British call "Americanisms" are in fact original British expressions that were preserved in the colonies while lost for a time in Britain (for example trash for rubbish, loan as a verb instead of lend, and fall for autumn; another example, frame-up, was re-imported into Britain through Hollywood gangster movies). Spanish also had an influence on American English (and subsequently British English), with words like canyon, ranch, stampede and vigilante being examples of Spanish words that entered English through the settlement of the American West. French words (through Louisiana) and West African words (through the slave trade) also influenced American English (and so, to an extent, British English) [3].

Today, American English is particularly influential, due to the USA's dominance of cinema, television, popular music, trade and technology (including the Internet). But there are many other varieties of English around the world, including for example Australian English, New Zealand English, Canadian English, South African English, Indian English and Caribbean English.

References:

1. [electronic resource]. – Mode of access: <http://anglosaxondiscovery.ashmus.ox.ac.uk/>
2. [electronic resource]. – Mode of access: <https://www.britannica.com>

3. [electronic resource]. – Mode of access: <http://public.oed.com/>
4. [electronic resource]. – Mode of access: <http://www.thehistoryofenglish.com/>
5. [electronic resource]. – Mode of access: <https://www.uni-due.de>

«ВІЧНІ ІДЕЇ» АНТИЧНИХ РИТОРІВ ЯК ОСНОВА СУЧАСНОГО ОРАТОРСЬКОГО МИСТЕЦТВА

Шевченко Юлія Миколаївна

студентка 144 групи

юридичного факультету

Академії Державної пенітенціарної служби

м. Чернігів, Україна

Науковий керівник – д.філос.н., доцент Доній Н.Є.

Стан сучасного суспільства характеризується інтенсивним розвитком мовленнєвих комунікацій. Мистецтво досконалого й переконливого мовлення в європейській культурі ще з Античності була ознакою освіченості та демонструвала соціальний статус промовця.

Як певний ідеологічний елемент, публічна промова була й є найбільш тісно пов'язаною з ментальністю, політичним життям, соціальним ладом, рівнем освіти людей, побутом. Однак, все ж таки є вічні ідеї, які не втрачають своєї актуальності ані у відмінних географічних умовах, ані в різних за часом просторах.

Добре відомо, що вчення про ораторське мистецтво, прийоми і методів ведення полеміки, спорів і диспутів та презентації публічної промови, що одержали широке розповсюдження в Античній Греції, можна порівняти за силою впливу на свідомість з такими жанрами мистецтва, як героїчний епос та грецька драма. Еліни вважали, що ораторське мистецтво (а саме воно навчало як будувати промову й як її презентувати). Цьому сприяв і сам характер давньогрецької літератури, адже вона була набагато більш «усною» та орієнтувалася на сприйняття слухачами (нагадаймо, що Платон в діалозі «Федр» доволі негативно сформулював й вклав в уста Сократа думку про вплив писемності на людину).

Як зазначив М. Гаспаров, у Греції класичної епохи утворилися особливо сприятливі умови для розквіту ораторського мистецтва. До речі, в античній Греції розробка проблем ораторського мистецтва почалася задовго до того, коли були створені надійні логіко-методологічні, психологічні і моральні основи й принципи, на які повинні спиратися суперечка, діалог, диспут або полеміка. Верховним органом у державі були Народні збори, до якого політичний діяч звертався безпосередньо. Щоб привернути увагу демосу, оратор мав «зробити слабку позицію сильною» та представити свої ідеї найбільш привабливим чином, переконливо спростовуючи при цьому доводи опонентів. Саме це детермінувало те, що форма промови і мистецтво її презентації грали, мабуть, не меншу роль, аніж її зміст. Тож, давні греки одними з перших задалися метою пояснити, в чому полягає переконлива сила промови: чому з одною промовою людина погоджується, а з іншою — ні, чому одна з промов переконує і змушує визнати доводи оратора, а в іншій слухачі бачать вади як у доводах, так і в самій їх побудові. За цих умов уміння переконувати людей, наводити

промовисті аргументи проти своїх опонентів, підкріплювати їх фактами, впливати не тільки на розум, але й на почуття й емоції слухачів, здобувало винятково важливе практичне значення.

Відтак, закономірно, що навчання риториці стало вищим ступенем античної освіти, а долучитися до передачі знань з цієї сфери мистецтва вважалося почесним актом для визнаних любомудрів того часу. Наприклад, у IV ст. до н.е. Аристотель намагається узагальнити теоретичні досягнення риторики з філософської точки зору. Згідно Аристотеля, риторика є наукою, що дуже тісно пов'язана з діалектикою й досліджує систему доказів, що застосовуються у мові, її склад і композицію. Він поділяє всі промови на три види: дорадчі, судові та епідиктичні (урочисті). Справа промов дорадчих — схилити або відхилити, судових — звинувачувати чи виправдовувати, епідиктичних — хвалити. Також було визначено тематика дорадчих промов — це фінанси, війна і мир, захист країни, імпорт та експорт продукції, законодавство.

Доцільно відзначити, що представниками античної риторики було закладено головні ідеї щодо того, якою має бути ідеальна промова. Вони відзначили, що переконливість промови у значному ступені залежить від емоційної природи людини, від її пристрастей. Під впливом пристрастей виникає або зникає довіра людей, з ними ж пов'язана зміна їх рішень щодо різних питань, почуття задоволення і невдоволення, що виражається в гніві, жалю, страху.

З емоційною стороною промови також тісно пов'язаний стиль. Щоб промова справляла належний вплив її стиль має бути наповнений почуттям, має відображати характер промовця і відповідати істинному стану речей. Тому про речі, що викликають презирство й обурення, необхідно говорити мовою гніву, про речі похвальні — із замилюванням, а про речі, що пробуджують смиренність і жаль, — мовою смиренною. Іншими словами, справжній стан речей має диктувати відповідний стиль промови.

Все сказане вище, дозволяє стверджувати, що у наш час усі ці висновки не втратили своєї актуальності. Тим паче, що останнім часом інтерес до сфери формування компетенції у сфері проголошення промов в Україні все більше зростає. Сучасній людині здається, що завдяки бурхливому розвитку інтерактивності весь світ говорить із нею й є присутнім у її будинку. «Круглі» столи, зустрічі в студіях із відомими політиками, видатними вченими, діячами мистецтва — одна з яскравих прикмет сучасності. Стрімкі зміни в суспільстві виводять за рамки моди читання друкарських текстів із високих трибун, замінюючи їх на емоційну і живу промову сучасних ораторів, а це означає, що володіння навичками ораторського мистецтва на сьогоднішній день є необхідною умовою сучасного фахівця в будь-якій сфері. Тож, закономірно, що в наші дні збережені повчальні тексти щодо правильності представлення власної промови, а також найбільш відомі промови античних ораторів, мають не лише історичну цінність, а й мають добрий дидактичний та методичний потенціал для сучасності.

Література:

1. Античные риторики: собр.текстов / Статьи, комментарии и общ.ред. А.А. Тахо-Годи. – М.: Изд-во Московского университета, 1978. – 352 с.

2. Гаспаров М.Л. Цицерон и античная риторика / М.Л. Гаспаров // Марк Туллий Цицерон Три трактата об ораторском искусстве; под ред. М.Л. Гаспарова. – М.: Изд-во «Наука», 1972. – С. 7-73.

3. Платон Федр / Платон // Платон Собрание сочинений в 4-х т. / Общ.ред. А.Ф. Лосева, Р.Ф. Асмуса, А.А. Тахо-Годи; примеч. А.Ф. Лосева и А.А. Тахо-Годи; пер.с древнегреч. – М.: Мысль, 1993. – Т.2. – С.135-191.

ФОНДОВА КОЛЕКЦІЯ НАЦІОНАЛЬНОГО МУЗЕЮ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ З ТЕМИ «ІСТОРІЯ НЕЗАЛЕЖНОЇ УКРАЇНИ (1991-2017 РР.)»

Срібна Марія Андріївна

Кандидат історичних наук, провідний науковий співробітник відділу «Історія незалежної України»

Національний музей історії України

м. Київ, Україна

Зростання інтересу суспільства до новітньої історії — одна з характерних рис його сучасного духовного життя. Прагнення оглянути важливі події незалежної України, критично оцінити перебіг не дуже далеких, а іноді й зовсім близьких нам подій є цілком закономірним явищем. Наочність музейних предметів справляють чи не найсильніший вплив на людину. В ХХІ ст. відбувається переосмислення музейного джерелознавства, комплектування фондів та вирішення складних проблем історії новітнього періоду. Сучасне трактування культурологічної функції музеїв висуває нове завдання в плані збереження, популяризації культурної спадщини. Формування повноцінної джерельної бази передбачає багатопланову наукову роботу по вивченню всієї збірки музею. Адже лише комплексне вивчення фондів збірок створить загальну об'єктивну їх характеристику, виявить прогалини в комплектуванні.

Новизна дослідження полягає у постановці та розробці актуальної теми, яка досі не отримала всебічного висвітлення в сучасній історичній науці.

Крім того, як свідчить проведений аналіз історіографії, не зважаючи на тематичне розмаїття публікацій з періоду новітньої історії України, дотепер бракує досліджень, у яких окреслений напрям розглядався на основі зібрання Національного музею історії України.

Тема «Історія незалежної України» одна з циклу досліджень, яку проводять співробітники експозиційного науково-дослідного відділу «Історія незалежної України», який складається з молодих науковців музею. Завдяки виявленню та систематизації нових матеріалів були отримані дані, що дають змогу розширити знання з ряду політичних, економічних, соціальних, культурних питань з новітньої історії України.

Впродовж 25 років незалежності України тривало комплектування фондів збірок музею з тем: «Збройні сили України» [1], «Вища освіта в роки незалежності України» [2, 3, 4], «Досягнення сучасної вітчизняної науки» [5, 6, 7], «Легка та важка промисловість незалежної України» [8, 9, 10, 11, 12, 13], «Релігійне життя України» [14], «Становлення професійного спорту в незалежній Україні» [15, 16, 17, 18, 19],

«Культура та мистецтво України кін. ХХ - поч. ХХІ ст.» [20, 21, 22], «Революція Гідності» [23] тощо.

З 2014 р. важливе місце у дослідженні сучасної історії відведено війні на сході України [24]. Завдяки зібраним експонатам та проведеному їх вивченню і аналізу фондова колекція має матеріали, які показують діяльність добровольчих батальйонів в зоні АТО, Збройних сил України, волонтерського руху та ін.

На основі зібраних матеріалів вже було створено велику кількість ювілейних та тематичних виставок: до 17-ї річниці Всеукраїнського референдуму 1 грудня 1991 р. (2008 р.); до 18-ї річниці Всеукраїнського референдуму 1 грудня 1991 р. (2009 р.); «Сучасні реліквії християнських церков» (2009 р.); «Як приймалась Конституція України» (до 14-ї річниці прийняття Конституції України) (2010 р.); «Ланцюга єднання» до Дня Соборності України (2011 р.); «Україна і світ» до 20-ї річниці незалежності України (2011 р.); «Спортивна слава України» (2012 р.); до 20-річчя Державного прапора України (2012 р.); «Україна — багатонаціональна держава» (2012 р.); «Сучасна мода України» (2014 р.); «Події, що змінюють історію України» (листопад 2013-грудень 2014 рр.); «За Україну, За її волю...» (присвячена подіям на Сході України 2014 р.); «Україна незалежна 1991-2015 рр.» (2015 р.); «Український прапор — символ боротьби та досягнень» (2015 р.); «День пам'яті та примирення» (2015 р.); «Історії з війни» присвячена бійцям АТО (2015 р.); «Українська Антарктида» до 20-ї річниці української станції в Антарктиді «Академік Вернадський» (2016 р.).

Особливо хочеться відмітити останню ювілейну виставку «Слова незалежності» до 25-ї річниці незалежності України (2016 р.), яка була створена на основі унікальних документів — аркушів, на яких відомі в Україні люди (науковці, спортсмени, бійці АТО, волонтери, артисти, релігійні діячі, політики) відповіли на запитання «Якими для Вас були 25 років Незалежності України?». Це відповіді: Президента України Леоніда Кравчука, міністра культури України Євгена Нищука, волонтера фонду «Мир і Ко» Мирослава Гая, народних артистів України Наталії Сумської та Анатолія Хостікоєва, державного та громадського діяча Івана Драча, дисидента Івана Дзюби, керівника I-ї антарктичної експедиції на станції «Академік Вернадський» Геннадія Міліневського, письменника Сергія Жадана, воїна АТО Максима Музики тощо.

Після себе кожний період нашої історії залишає слід, який втілений у матеріальній та духовній культурі. Сукупність пам'яток історії минулого становлять національне надбання народу та визначає як матеріальні, так і духовні його здатності, що можуть бути використані наступними поколіннями. Саме тим, наскільки є багатою дана скарбниця, і оцінюються потенційні можливості суспільного поступу. Цим, визначається, зокрема, і значимість музейного фонду Національного музею історії України. Виходячи з цього, різностороння фондова колекція музею з теми «Історія незалежної України» дасть можливість майбутнім поколінням у повній мірі виставково та експозиційно показати всі сфери діяльності нашої держави у кін. ХХ-поч. ХХІ ст.

Зважаючи на отримані результати комплектування варто в майбутньому більш активно проводити роботу із залучення відомих людей України, а особливо бійців АТО, волонтерів, військових капеланів до передачі своїх документально-речових матеріалів у фондове зібрання музею; розвивати інші напрямки дослідження даної

теми, зокрема, діяльність дипломатичних представництв України закордоном; суспільне, політичне та економічне життя нашої держави та ін.; створювати більше різноманітних тематичних документально-речових виставок, які б популяризували досягнення та здобутки нашої держави за всі роки незалежності.

Література:

1. НМІУ. – Фонди. – Колекційна опис №540. Відродження Збройних Сил України (1990-1992 рр.) (матеріали спілки Офіцерів України).
2. НМІУ. – Фонди. – Колекційна опис №793. Впровадження «Болонської системи» в сучасну українську освіту: тестування випускників (на матеріалах Українського центру оцінювання якості освіти).
3. НМІУ. – Фонди. – Колекційна опис №870. Вища освіта в роки незалежності України (Національний університет «Києво-Могилянська академія – провідний вищий навчальний заклад України). – т. 1.
4. НМІУ. – Фонди. – Колекційна опис №758. Сучасна освіта в Україні на матеріалах КНЕУ імені Вадима Гетьмана, МАУП, Інституту міжнародних відносин КНУ імені Т. Г. Шевченка.
5. НМІУ. – Фонди. – Колекційна опис №822. Досягнення сучасної вітчизняної науки (на матеріалах Інституту електрозварювання імені Є. О. Патона).
6. НМІУ. – Фонди. – Колекційна опис №791. Матеріали про відзначення 90-річч з часу створення Національної академії наук України.
7. НМІУ. – Фонди. – Колекційна опис №824. Українська антарктична станція «Академік Вернадський» - вітчизняний центр наукових досліджень Антарктиди.
8. НМІУ. – Фонди. – Колекційна опис №800. Становище народно-господарського комплексу незалежної України на матеріалах ДП «Маріупольський морський торговельний порт».
9. НМІУ. – Фонди. – Колекційна опис №817. Матеріали Відкритого акціонерного товариства «Турбоатом».
10. НМІУ. – Фонди. – Колекційна опис №858. Розвиток важкої промисловості України (ВАТ «Запорізький металургійний комбінат «Запоріжсталь»).
11. НМІУ. – Фонди. – Колекційна опис №856. Хлібопекарська та кондитерська промисловість України (ВАТ «Київхліб» та «Булочно-кондитерський комбінат»).
12. НМІУ. – Фонди. – Колекційна опис №825. Україна – космічна держава (на матеріалах ДП Конструкторське бюро «Південне» імені М. К. Янгеля).
13. НМІУ. – Фонди. – Колекційна опис №851. Київський ювелірний завод – найбільший виробник ювелірних виробів в Україні.
14. НМІУ. – Фонди. – Колекційна опис №783. Матеріали про відзначення 1020-ліття Хрещення Русі (25-28 липня 2008 р. м. Київ).
15. НМІУ. – Фонди. – Колекційна опис №790. Участь збірної команди України в ХХІХ Олімпійських іграх в Пекіні.
16. НМІУ. – Фонди. – Колекційна опис №796. Становлення професійного спорту в незалежній Україні (на матеріалах Федерації футболу України).
17. НМІУ. – Фонди. – Колекційна опис №831. Спортивна слава України.
18. НМІУ. – Фонди. – Колекційна опис №839. Проведення фінальної частини чемпіонату Європи з футболу «Еуро – 2012» на території України – Польщі.
19. НМІУ. – Фонди. – Колекційна опис №807. Участь Національної збірної України у параолімпійських іграх 2010 р. (м. Ванкувер).

20. НМІУ. – Фонди. – Колекційна опис №838. Українське театральне мистецтво кін. XX – поч. XXI ст. (на матеріалах Донецького національного академічного театру опери і балету імені А.Б. Солов'яненка).

21. НМІУ. – Фонди. – Колекційна опис №843. Розвиток театрального мистецтва України в кін. XX – XXI ст. (на матеріалах Київського академічного Молодого театру).

22. НМІУ. – Фонди. – Колекційна опис №862. Сучасне музично-естрадне мистецтво України (матеріали народної артистки України Ірини Білик).

23. НМІУ. – Фонди. – Колекційна опис №861. Українська революція «Євромайдан».

24. НМІУ. – Фонди. – Колекційна опис №876 «Проведення антитерористичної операції на Сході України».

СТРЕС У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ МЕНЕДЖЕРА

Тесленко Марина Миколаївна

к.пед.н., доцент кафедри психології

Перетяцько Лариса Георгіївна

к.п.н., доцент кафедри психології

Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка

Актуальність вивчення професійного стресу пов'язана з тим, що в сучасних соціально-економічних умовах України з загостренням конкурентної боротьби на ринку праці працівники піддають себе перевантаженням на роботі, які негативно впливають як на їх професійну діяльність, так і на особистість самого професіонала.

Проблема стресів на роботі — точка перетину багатьох дисциплін, від фізіології і медицини до психології, соціології та політики. Це обумовлено, з одного боку, фізіологічними і психологічними механізмами стрес-реакцій, а з іншого — соціальним характером наслідків виробничих (або робочих) стресів. При цьому перед представниками всіх наук стоїть єдине завдання — знайти оптимальну напругу в про процесі праці, яка забезпечить його високу ефективність, але не призведе до небажаних наслідків в результаті тривалої нервово-психічної напруги.

Дослідження стресу, започатковане Г. Сельє, набуло подальшого розвитку у працях Л.М. Аболіна, В.О. Бодрова, Р.М. Грановської, Т. Кокса, Г. Купера, Л.Є. Паніна, М.Є. Сандомирського, Р.А. Тиграняна, О.Я. Чебикіна та інших дослідників. Значна кількість досліджень присвячена вивченню особливостей різноманітних стресових станів (Е.І. Бистрицька, Дж. Віткін, О.С. Копіна, В.О. Татенко, О.Я. Чебикін, О.М. Черепанова), зокрема дослідженню професійного стресу (М. Борневасер, Дж. Грінберг, Г. Купер, Л. Леві).

Виділяють різні види стресів, що виникають у трудовій діяльності:

- робочий стрес,
- професійний стрес,
- організаційний стрес [3].

Робочий стрес (в англійській літературі job stress, work stress) виникає через причини, пов'язані з роботою, — умови праці, місця роботи. Професійний стрес (occupational stress) — через причини, пов'язані з професією, родом або видом

діяльності. Організаційний стрес (organizational stress) — внаслідок негативного впливу на працівника особливостей тієї організації, в якій він працює.

Ці поняття близькі, але не синонімічні. Доцільно використовувати те чи інше з них в залежності від того, які саме чинники виходять на передній план. Однак в науковій літературі в якій вивчається проблема стресу ці терміни нерідко використовуються як синоніми.

Найбільш часто вдаються до поняття професійного стресу.

Питання стресу у професійній діяльності особливо стосується професійної діяльності фахівців, що працюють в рамках системи «людина-людина». Одним з найбільш типових і широко поширених видів цих професій є діяльність управлінського персоналу або менеджерів різного профілю.

Мета статті — охарактеризувати соціально-психологічні особливості прояву професійного стресу в діяльності менеджерів та дієві шляхи й методики профілактики й подолання зазначеного явища.

Менеджер — фахівець, що професійно здійснює процеси управління в конкретній галузі діяльності організації.

По рейтинговим оцінкам західних соціологів, професія менеджера, зазвичай, входить до десятки найпрестижніших професій у світі.

За оцінками соціологів і психологів США, професія менеджера перебуває на 4 місці в рейтингу професій, тісно пов'язаних із ситуаціями стресу. Результати багатьох прикладних досліджень свідчать про те, що працівники управлінських структур (менеджери) у значній мірі схильні до ризику виникнення хвороб стресової етіології. Можна сказати, що стрес у професійній діяльності менеджера є її відмінною особливістю. Різні хвороби шлунку, хронічні головні болі, безсоння і невроз — найбільш типові недуги менеджерів. У дослідженні Н. Водоп'янової і О. Старченкової показано, що кількість менеджерів з високим рівнем емоційного виснаження, зайнятих у сфері комерційної діяльності, становить 29% у чоловіків і 47% у жінок. У дослідженні також виявлено, що менеджери комерційних організацій «вигоряють» рідше, ніж службовці адміністративно-державних структур, оскільки психологічна і соціально-економічна специфіка підприємницької діяльності як більш творча і динамічна грає не останню роль в протистоянні професійному вигоранню менеджерів [1].

Як зазначає С.А. Романова, надзвичайно високі вимоги до менеджера, наближає його професійну діяльність до екстремальної. Це пов'язано зі специфічними особливостями складної і багатогранної діяльності, що відрізняється високою нервово-психічною напруженістю та соціальною відповідальністю.

Причини, що викликають стрес самі по собі, достатньо різноманітні:

1. підвищена відповідальність за якість роботи підлеглих і результати діяльності організації в цілому;
2. високі вимоги до надійності власної діяльності;
3. великий об'єм роботи, що призводить до перевантаження. Багато менеджерів реагують на перевантаження збільшенням тривалості робочого дня (робота вечорами й у вихідні). Частими наслідками перевантажень є пияцтво, прогули, низька трудова мотивація та ін.;
4. необхідність приймати велику кількість рішень;
5. необхідність працювати швидко та в умовах ліміту часу;

6. взаємини на роботі (з керівництвом, підлеглими, клієнтами);
7. розвиток кар'єри (повільне або дуже швидке просування по службі) або (та) велика ймовірність скорочення штату, звільнення;
8. позаорганізаційні чинники — це ті чинники, які перебувають поза межами організації: проблеми в сім'ї, життєві кризи, фінансові проблеми, смерть близьких або рідних.

Отже, стрес керівника — це одна з форм неминучої розплати за рух угору кар'єрними сходами, що ведуть до влади та багатства. Чим вище сходить нею людина, тим більший тягар відповідальності тисне їй на плечі, тим більше фактів і явищ вона мусить тримати під контролем.

Як показує статистика, тривале переживання стресових станів або інтенсивна дія стрес-чинників професійного середовища можуть призвести до серйозних емоційних і соматичних порушень: психосоматичних захворювань, десоціалізації, різних видів професійних й особистісних деформацій. У зв'язку з цим гостро встає питання про своєчасну профілактику і корекцію стресу, яка, в першу чергу, має ґрунтуватися на повноцінній діагностиці ранніх проявів стресу, а також на виявленні індивідуальної схильності конкретної людини до розвитку стресу і використання різних стратегій від реагування стресових ситуацій [2].

Стрес-менеджмент (або управління стресами) — це процес цілеспрямованої дії на персонал організації в цілях адаптації особи до стресової ситуації, усунення джерел стресу й опанування методами їх нейтралізації.

Керувати стресом потрібно в комплексі, на всіх рівнях, починаючи від фізіологічного та закінчуючи духовним.

Фізичний рівень

- Сон протягом 7-8 годин.
- Регулярне харчування, відмова від додаткового прийому їжі (тобто в перервах між її прийомами), не перевищення ваги більш, ніж на 10% від оптимального (з урахуванням вікового періоду).
- Регулярні заняття фізичними вправами.
- Найдіть час кожного дня для відключення і відпочинку.
- Обмеження або повна відмова у вживанні алкоголю, куріння [5].

Психологічний рівень

• Спілкування з другом, улюблене кіно, хобі. Коли ми жартуємо, негатив нейтралізується. Якщо знайти постійні джерела позитивних емоцій, то стрес утилізується. Виходячи за поріг офісу, необхідно залишати роботу в ньому. Не варто дивитися вдома кримінальні новини (вони стимулюють негативні емоції), краще переглянути хороші фільми або передачі.

• Аутотренінг «Позитивного мислення». В основі тренінгу лежить теорія «саногенного мислення». Це оздоровче мислення, яке ставить за мету досягнення внутрішньої гармонії та сприяє психофізіологічному здоров'ю. На думку Ю.М. Орлова, технологія позитивного мислення передбачає оволодіння технікою самостереження, аналізу причин власних емоційних реакцій та дозволяє розвинути вміння контролювати власний психічний стан через усвідомлення людиною мультиваріативності власної поведінки та оволодіння технікою гнучкого вибору стратегії реакцій на ту чи іншу подію. Таким чином, відбувається швидша

адаптація до стресової ситуації, що призводить до мінімізації затрат внутрішніх ресурсів [4].

- Таймменеджмент. Засновником теорії ефективного управління часом є Л. Зайверт. Це індивідуальна технологія, яка передбачає оволодіння спеціальними навичками, які дозволяють ефективно розподіляти свій час з метою підвищення ефективності власної діяльності в цілому, за рахунок планування та контрольованості подій, які виникають протягом доби, тижня, місяця, року.

Інтелектуальний рівень

- Розробити систему пріоритетів у своїй роботі (що зробити «сьогодні», «завтра», «коли настане час...»).

- Визначте ціль своєї кар’єри, перевірте яких здібностей і кваліфікації Вам недостає. Навчіться реально дивитися на те, що можете досягти і зробити.

- Рекомендується проводити *раціоналізацію*. Сенс її полягає в тому, щоб сприймати удари долі як виклик або як завдання: якщо таке завдання постало переді мною, значить я здатен його вирішити.

- «Щоденник стресорів середовища». Завести таку таблицю, де у стовпчиках прописувати — дату, час, причини виникнення напруження, моя реакція на цю ситуацію, висновки. Техніка спрямована на когнітивне усвідомлення залежності власних поведінкових реакцій, емоційного стану від особливостей суб’єктивного сприйняття стресової ситуації. Наслідком використання цієї техніки є усвідомлення особливостей власних стресорів та взяття відповідальності на себе за власні емоційні та поведінкові реакції, обумовлені їх впливом.

Висновок. Отже, стрес повсюди супроводжує людину, проте у професійній діяльності менеджера може призводити до значних наслідків, які стають виражено помітними на органічному рівні, зокрема, у глибоких фізіологічних захворюваннях та психічних розладах. Повністю позбавитися від стресу неможливо, проте можна навчитися знижувати його значимість, тобто «управляти» стресом. Тому, профілактика й подолання професійного стресу один з найважливіших напрямків сучасного менеджменту.

Література:

1. Водопьянова Н. Синдром выгорания: диагностика и профилактика / Н. Водопьянова, О. Старченкова. – СПб.: Питер, 2016. – 336 с.
2. Гринберг Дж. Управление стрессом / Дж. Гринберг. – СПб.: Питер, 2002. – 496 с.
3. Куликов Л. Виды трудового стресса / Л.В. Куликов, О.А. Михайлова. – Казань: КазГПУ, 2004. – С. 21-23.
4. Нестеровский Е.Б. Что такое аутотренинг / Е.Б. Нестеровский. – М.: Знание, 1984. – 96 с.
5. Соколов П.П. День здоровья делового человека / П.П. Соколов. – М.: ИВЦ «Маркетинг», 1995. – 191 с.

**ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ ФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОГО АПАРАТУ КНР
ПІСЛЯ 1980 РОКУ**

Тіхонов Дмитро Юрійович

студент

кафедра всесвітньої історії і міжнародних відносин

ІНІ історії і філософії

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

м. Черкаси, Україна

Тимошенко Богдан Анатолійович

студент

кафедра всесвітньої історії і міжнародних відносин

ІНІ історії і філософії

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

м. Черкаси, Україна

*Науковий керівник – канд. іст. наук **Терещенко Т.В.***

**BASIC PRINCIPLES OF FORMATION OF THE STATE APPARATUS OF
CHINA AFTER 1980**

Dmytro Tikhonov

student

department of world history and international relations

educational institute of history and philosophy

Bohdan Khmelnytsky National University of Cherkasy

Cherkasy, Ukraine

Bohdan Tymoshenko

student

department of world history and international relations

educational institute of history and philosophy

Bohdan Khmelnytsky National University of Cherkasy

Cherkasy, Ukraine

*Supervisor - candidate of historical sciences **Tetiana Tereshchenko***

29 червня 2013 року, напередодні 92-ї річниці створення КПК, голова КНР Сі Цзіньпін заявив, що оцінка роботи чиновників буде залежати не лише від їх успіхів в підвищенні економічних показників, КПК повинна застосувати більш універсальні критерії в оцінці своїх кадрових робітників, не допускаючи послаблення внутрішньопартійного керівництва і правил [1, 20]. Дана заява є цілком логічною, якщо проаналізувати роль китайського державного апарату як структури, яка відповідала б ідеям, закладеним ще за Ден Сяопіна та служила справі соціалізму з китайською специфікою. Згідно з політикою КПК, до державних службовців КНР з боку суспільства мають збільшуватись вимоги в плані професіоналізму, але при цьому вони мають зберігати традиційні ідейні орієнтири.

Якщо ж досліджувати основні принципи формування держапарату, по-перше, варто з'ясувати, що таке управлінська культура. Управлінська культура державного апарату — це сукупність ціннісних орієнтацій, принципів і установок управлінця по відношенню до своєї професійної діяльності, які є духовним орієнтиром його

діяльності. З одного боку, культура державного апарату містить в собі установки і принципи такої соціальної структури, як адміністративний апарат, з іншого — вона охоплює все суспільство в цілому, адже будь-яка група виявляється системою з об'єктом і суб'єктом управління [2, 127].

Основними принципами формування управлінської культури державного апарату саме в КНР можна назвати: орієнтацію на традиційність, слідування ідеям конфуціанства, гармонійне введення іноземного досвіду та повний контроль з боку ЦПК. Цікаво те, що багато сучасних західних і російських науковців займаються саме дослідженням державного апарату КНР, його основних принципів і факторів, які впливають на управлінську культуру держслужбовців з цієї країни. Найбільша увага в дослідженнях приділяється співвідношенню партійного контролю та економічної сфери [5, 22].

Управлінська поведінка в Китаї детермінується традиційними аспектами. Варто виокремити основну рису традиційного світогляду в китайській культурі, що виявляється і в структурі китайського соціуму: відсутність подвійного розуміння дійсності, протиставлення того, що в нас називають протилежностями. Звідси і складний характер протиставлення західних принципів китайським. Також, для іноземців є дивним те, що китайцям не важливі норми, закони, які відіграють велику роль в інших суспільствах. Китаєць, який вихований в дусі конфуціанства та національної традиції здатен адекватно реагувати на всі природні зміни в житті і згідно цим змінам приймати рішення і втілювати його в життя. Для китайської культури найкращим є не протиставлення, а об'єднання чи пошук компромісу. Для КНР, як за Дена Сяопіна, так і зараз надзвичайно важливе запозичення досвіду Західних країн і вдосконалення, згідно з самою ситуацією в Китаї [3, 41].

Створення і удосконалення системи державної служби в КНР є одночасно вимогами політичних і економічних процесів в країні. Варто згадати і про періодизацію формування держслужби в Китаї, адже це дає змогу поглянути на хронологію змін в механізмі влади. Умовно, історію створення і розвитку системи державної служби в Китаї можна розділити на два етапи [1, 160-162].

Хоча, зміни в КНР розпочались ще з 1980 року, коли Ден Сяопін зайняв найважливіші посади для своїх реформ, самий період змін в державному апараті почався дещо пізніше. Період з 1984 по 1993 рік можна назвати першим етапом створення системи державної служби в КНР. В цей час на основі принципів стандартизації і легітимізації системи, влада ліквідувала негативні елементи традиційної системи кадрів і персоналу, а також займалась вивченням, розробкою і поправкою законодавчих основ для держслужбовців. В ці роки організаційний відділ ЦК КПК і відділ праці та соціального захисту ЦК КПК разом створили «Дискусійну групу щодо реформи в системі кадрів», яка мала б розробити проект реформи системи керівництва кадрами країни. Далі, на основі вироблених законів і практики реформи, ЦК КПК попередньо визначив напрямки реформи системи управління кадрами, так і була закладена основа створення системи державної служби [2, 130].

На 13-ому з'їзді КПК на першій сесії 7-го скликання ВЗНП, ЦК КПК і Держрада окремо запропонували створення системи державної служби, як ключового елементу політичної системи, також постановили: створити Міністерство кадрів, організувати державний адміністративний інститут та розробити законодавство щодо держслужбовців. Після цього була проведена поетапна реформа в кадрово-персональній системі. Вже після 14-го з'їзду КПК, 24 серпня 1993 року Держрада

офіційно опублікувала «Тимчасове положення про державних службовців», яке вступило в силу 1 жовтня 1993 року, що і дало поштовх широким реформам, як в державному апараті, так і в економіці, і в політичній сфері [4, 34].

Отже, система державного управління в сучасному Китаї відображає національну специфіку та історичну унікальність китайського варіанту соціалістичної модернізації суспільства. Згідно з чинною Конституцією, до основних форм діяльності держави відносяться: здійснення державної влади, державного управління, судової роботи, нагляду за законністю. Відповідно, в КНР є чотири основних види державних органів: державної влади; управління; суду; прокуратури. Вони складають єдину систему органів держави, означену в Конституції терміном «державна структура» [1, 68]. Всі зазначені види державних органів, існуючих в КНР, система державного управління побудована на жорсткій ієрархії знизу доверху і складають єдину систему органів держави, що характеризується єдністю політичних цілей, визначених керівництвом правлячої партії — КПК. Єдність цієї системи проявляється в її організаційній єдності, що виключає можливість протиставлення одних державних органів іншим.

Література:

1. Decentralized Authoritarianism in China // Pierre F. Landry, Yale University, Connecticut, 2012. – 316 с.
2. Воеводин Л.Д. Государственный строй Китайской Народной Республики / Л.Д. Воеводин. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2003. – 271 с.
3. Гончаров В.В. Современные проблемы и перспективы построения эффективной системы государственного управления в Китайской Народной Республике // Современное право. – 2011. – №3. – С. 127–131.
4. Кива А.В. Китайская модель реформ // Вопросы истории. – 2002. – №5. – С. 34–51.
5. Максютин М.В. Местное управление в зарубежных странах / М.В. Максютин. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2007. – 277 с.

ПРОЕКТ ВЕНЕРА: УТОПІЯ ЧИ МАЙБУТНЄ

Тимошенко Богдан Анатолійович

студент

кафедра всесвітньої історії і міжнародних відносин

ІНІ історії і філософії

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

м. Черкаси, Україна

Нездолий Микола Миколайович

студент

кафедра всесвітньої історії і міжнародних відносин

ІНІ історії і філософії

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

м. Черкаси, Україна

*Науковий керівник – канд. іст. наук **Терещенко Т.В.***

THE VENUS PROJECT: UTOPIA OR THE FUTURE

Bohdan Tymoshenko

student

department of world history and international relations

educational institute of history and philosophy

Bohdan Khmelnytsky National University of Cherkasy

Cherkasy, Ukraine

Mykola Nezdoliy

student

department of world history and international relations

educational institute of history and philosophy

Bohdan Khmelnytsky National University of Cherkasy

Cherkasy, Ukraine

*Supervisor - candidate of historical sciences **Tetiana Tereshchenko***

В XXI ст. людство все частіше зустрічається з глобальними загрозами. Перенаселення, нестача енергії, забруднення навколишнього середовища, дефіцит питної води, економічні катастрофи, поширення неконтрольованих захворювань і витіснення людської праці машинами загрожує кожному. Незважаючи на те, що держави намагаються пом'якшити становище, наші соціальні проблеми і проблеми навколишнього середовища залишаються невирішеними. Подібні обставини, ще іноді називають біосоціальним тиском, призвели до створення нових організацій і вчень, які мали на меті вирішити перелічені проблеми — Об'єднане людство (Mankind United), соціалізм, комунізм, технократія, Світовий федералізм (The World Federalist). Пропозиції представлені Беллами, Платоном в його «Республіці», в листах Карла Маркса, та багатьох інших, являють собою спроби знайти вирішення. Кожне з цих вчень змінило і продовжує впливати на хід історії, тому їх дослідження є актуальним.

Проект Венера — це організація, яка має оригінальний план дій для соціальних перетворень, спрямованих на досягнення мирної і стабільної глобальної цивілізації. Проект пропонує альтернативне бачення, незрівняне ні з однією відомою досі політичною, економічною або соціальною системою. Він передбачає цивілізацію в

якій гроші, політика, особисті і загальнонаціональні інтереси виживуть себе. Ця картина може здатися ідеалістичною, проте в її основі лежать 75 років дослідницьких і експериментальних робіт, виконаних Жаком Фреско [1; 2, 22; 3, 202].

Вчений пропонує працювати в напрямку встановлення всесвітньої ресурсорієнтованої економіки, яка розглядає ресурси планети як спільне надбання всіх жителів Землі. Простіше кажучи, в економіці оперуватимуть не грошима, а доступними ресурсами з метою створити найсправедливіші та ефективні засоби їх розподілу. Інновації в науці та технологіях можуть створити достаток для всіх людей світу. Необхідності в свідомому зниженні якості продукції, за допомогою запланованого старіння, стане недоцільним. Також в результаті зникли б штучні державні кордони, які розділяють людей. Аналогію ми можемо провести на прикладі Північної Америки: після того як окремі штати Америки об'єдналися, закінчилися всі територіальні суперечки і необхідність в кордонах відпала. Подібне об'єднання потрібно виконати і в світовому масштабі, а також по відношенні до галузей науки і техніки [1; 2, 22; 3, 149-150].

Після того як країни дійдуть згоди про об'єднання та спільне використання земних ресурсів, Проект Венера пропонує побудувати експериментальне місто, створене за проектами команди Жака Фреско, для виконання наступних завдань:

1) Перевірити працездатність планів і пропозицій Проекту Венера і надати людям необхідну інформацію, щоб підготувати їх до майбутніх змін інтелектуально та емоційно.

2) Заснувати постійно діючий центр довгострокового і короткострокового планування глобальних проектів, який працюватиме над впровадженням ресурсорієнтованої економіки, над усуненням дефіциту, голоду, злиднів і інших хвороб суспільства.

Першочерговим завданням буде проведення повномасштабної інвентаризації наявних ресурсів, технічного персоналу, заводів, орних земель тощо, щоб отримати повну інформацію для визначення параметрів нової соціальної моделі. На початковому етапі буде розроблятися кібернетична система, яка слугуватиме базою даних наявних ресурсів. [1; 2, 43; 3, 150-151].

Більшість університетів світу візьмуть участь у розробці базових моделей міст, виробничих об'єктів і транспорту. З безлічі наданих ідей вибір буде здійснюватися на основі показників енергоспоживання у виробництві і в експлуатації. Не всі матеріали будуть відразу доступні. Перед дослідними командами по всьому світу буде поставлено завдання — розробити альтернативні системи і матеріали для подолання їх нестачі. Не слід забувати, що дослідження і розробки не залежатимуть від фінансування, а ресурси спрямовуватимуться туди, де в них найбільше потребують, що помітно прискорить темпи розробки. Крім цих розробок, також необхідні команди швидкого реагування для непередбачених ситуацій [1].

Міждисциплінарна команда кваліфікованого персоналу, відповідно до вимог проекту, буде працювати над автоматичними системами виробництва і поставки товарів і послуг у великих масштабах. Це буде «армія майбутнього» — величезна мирна мобілізація, націлена на відновлення природи на благо людей. Такі реформи глобальні й можливі лише тоді, коли гроші їм не перешкоджають. Інше питання чи є ресурси і технічні засоби для того, щоб втілити цей проект в реальність [1; 2, 27; 3, 146-149].

З наукової точки зору, на Землі існують всі умови для створення достатньої кількості продуктів, аналогічна ситуація з корисними копалинами, щоб задовольнити потреби всіх людей, якщо ними рентабельно розпорядяться Сьогодні у виробництві товарів частка відходів становить понад 75%. У ресурсо-орієнтованій економіці всі відходи перероблятимуть. Пріоритетним завданням буде створення високоякісних довговічних товарів, які практично не потребуватимуть обслуговуванні. Багато електронні пристрої будуть складатися з швидко замінних змінних компонентів, полегшуючи їх ремонт і модернізацію[1; 2, 22].

Якщо ж використовувати теплонакопичувачі в пустелях, енергію вітру, хвиль і припливів, то потенціал незадіяних джерел енергії практично безмежний. Брак енергії може бути повністю подолана лише при частковому використанні Гольфстріму, Японського і Ісландського течій. Запаси геотермальної енергії майже нескінченні і можуть задовольнити потребу всієї земної кулі. Якщо зібрати всього один відсоток геотермальної енергії з верхнього шару кори землі, то в нашому розпорядженні виявиться в п'ятсот разів більше енергії, ніж у всіх запасах газу і нафти разом узятих. В цьому випадку не виділяється оксидів азоту, викиди сірки мізерно малі або взагалі відсутні в порівнянні з викопним паливом, яке спалюється на електростанціях. До того ж, геотермальні станції займають набагато менше місця в порівнянні з іншими видами електростанцій [3, 118-120].

Розподіл товарів і послуг без використання грошових і будь-яких інших платіжних засобів буде здійснюватися за допомогою центрів постачання. Ці центри будуть схожі на виставки, де роз'яснюються всі переваги нових товарів. Такі виставки будуть демонструвати всі доступні новинки. Інформація та експонати будуть постійно оновлюватися [2, 71-72; 3, 65-70].

Сировина може бути доставлено безпосередньо на виробничі майданчики за допомогою автоматизованих транспортних засобів, таких як монорейкові поїзди, магнітні поїзди, трубопроводи та пневматичні труби. Автоматизована і комп'ютеризована система обліку буде пов'язувати промислові майданчики та центри розподілу, координуючи виробництво у відповідності з попитом. Таким чином, буде підтримуватися збалансованість економіки. При цьому підході дефіцит, перевиробництво і відходи повністю виключені. Згодом товари і послуги будуть виготовлятися в такій кількості, що стануть занадто дешевими, щоб їх відслідковувати [3, 70-72].

Що ж до мотивації то вільне підприємництво дійсно спонукає людей до дій, але в той же час воно породжує корупцію і злочинність. Мета проекту — створити новий набір стимулів, при якому прагнення людини більш не спрямовані на егоїстичні бажання до накопичення багатства і влади. У наш час фінансові рамки перешкоджають розвитку новаторства, індивідуальної творчості і особистої ініціативи. Дуже поширена помилка про те, що людям необхідна грошова мотивація для будь-яких досягнень або творчості. Приклад цього — незліченна кількість людей, які боролися, навчалися і творили, абсолютно не думаючи про гроші, адже крім них існують набагато більш значущі нагороди. Бажане винагороду залежить від системи цінностей людини і культурного середовища, в якій він виріс. По суті, всі люди, якими ми захоплюємося, наприклад: Мікеланджело, Леонардо да Вінчі, брати Райт, Дарвін, Тесла і багато інших, працювали не за гроші, а тому що їм було цікаво знаходити вирішення завдань, що виникають перед ними [3, 73-74].

Іншим прикладом є населення на островах Південно-Тихоокеанського регіону, де люди мали більш ніж достатньо ресурсів. Незважаючи на достаток бананів, кокосів, риби, хлібних дерев, жителі островів постійно працювали: створювали навігаційні інструменти, будували каное і хатини, ткали одяг. При всьому тому, що гроші не використовувалися, люди постійно щось робили для поліпшення свого життя [3, 74-75].

Невірно порівнювати ресурсо-орієнтовану економіку і Проект Венера з комунізмом. При комунізмі є гроші, банки, армії, поліція, в'язниці, соціальна стратифікація; управління здійснюється обраними людьми. Мета Проекту Венера, навпаки, — виключити необхідність у використанні грошей. Поліція, в'язниці і збройні сили стануть непотрібними, коли товари, послуги, медицина та освіта доступні всім без винятку. Проект Венера замінить інститут політики кібернізованим суспільством, в якому всі матеріальні предмети керуються комп'ютеризованими системами. Єдина сфера, яка не керується і не контролюється комп'ютерами — це нагляд за людьми. Одними з основних завдань, на які спрямовані зусилля комунізму, є проблеми умов праці та робочого класу. Проект Венера не закликає до руйнування існуючої капіталістичної системи вона самознищиться в результаті соціальної еволюції. З іншого боку, Проект Венера направляє основні зусилля на створення виробництва з мінімальним людським працею, а згодом і без нього. Проект не бере за мету створити суспільство, в якому люди тільки насолоджуються дозвіллям. Навпаки, людям будуть надані необмежені можливості дослідження, творення і пізнання [1].

Сьогодні жодна країна не збирається відмовлятися від свого суверенітету заради суспільної системи, яка поки не випробувана. В історії жоден уряд не було прихильником соціальних змін. Тому Проект Венера не буде реалізований сьогоднішніми політичними лідерами, адже їх призначили для збереження існуючого порядку. Як тільки сучасні соціальні інститути покажуть свою неефективність укупі з некомпетентністю політиків, люди почнуть шукати інші можливі соціальні альтернативи. Як правило, до дії людей спонукають нестерпні умови, які загрожують їхній безпеці та існуванню.

Отже, тільки колапс системи зможе спонукати людей до пошуку альтернативних соціальних програм. Підтвердження тому можна бачити в історії розвитку людства. План запропонований Жаком Фреско не є утопічним, запозиченим із творів Оруелла. Вчений пропонує цілком реальні цілі, які вимагають лише розумного використання того, що маєм. Єдине обмеження — це обмеження, яке ми ставимо самі перед собою.

Література:

1. A Global Holistic Solution: Resource Based Economy [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.thevenusproject.com/resource-based-economy/>
2. Фреско Ж. Все лучшее, что не купишь за деньги. Мир без политики, нищеты и войн [Електронний ресурс] / Ж. Фреско. – М.: Venus, Fla: Global Cyber-Visions, 2002. – 83 с. – Режим доступу: <http://www.klex.ru/g8h>
3. Фреско Ж. Проектирование будущего [Електронний ресурс] / Ж. Фреско. – М.: Интернет-издание Zeitgeist, 2006. – 76 с. – Режим доступу: <http://www.klex.ru/7rn>

**СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ СКЛАДОВІ МЕХАНІЗМИ ДЕРЖАВНОГО
УПРАВЛІННЯ ЕКОЛОГІЧНОЮ ОСВІТОЮ У СЕРЕДНІЙ ОСВІТНІЙ ЛАНЦІ**

Вовк Тетяна Вікторівна

аспірант

*кафедри природоохоронного менеджменту
Донецького державного університету управління
м. Маріуполь, Україна*

**SOCIO-ECONOMIC COMPONENTS OF THE MECHANISMS OF STATE
MANAGEMENT OF ENVIRONMENTAL EDUCATION THE AVERAGE
EDUCATION LEVEL**

Vovk Tatiana

graduate student

*the Department of environmental management
Donetsk state University of management
m. Mariupol, Ukraine*

Політичні та соціально-економічні перетворення, що відбуваються сьогодні в Україні, потребують модернізації політики держави в галузі освіти, в тому числі екологічної. Одне з головних завдань модернізації освіти — підвищення якості освіти. Якість освіти визнається як багатоаспектна категорія, інтегральна характеристика системи освіти, комплексний показник, критерій ефективності діяльності, основною продукцією якого є якісно підготовлені кадри.

Соціальний та економічний розвиток країни, зростання її добробуту значною мірою залежить від державного управління системою екологічної освіти відповідно до вимог процесу глобалізації економіки, політики, соціально- культурної сфери, що є характерним для XXI століття, яке потребує не тільки масового виробництва знань, але й ринкового їх використання як результату самостійної діяльності.

Неперервна освіта стає однією з головних цілей в управлінні не тільки окремих країн, але й цілих континентів, засобом вирішення багатьох проблем в інформаційному суспільстві. В Україні має стверджуватися стратегія прискореного, випереджального розвитку неперервної освіти і науки для створення найбільш сприятливих умов розвитку інтелектуального, духовного та творчого потенціалу українського народу, здатного примножувати свій людський, інтелектуальний та соціальний капітал, бути конкурентоспроможним протягом всього свого активного життя. Як зазначає М. Євтух, зберегти незалежність та уникнути економічного колапсу наша країна зможе лише переходом до політики пріоритетності науково-технологічного розвитку, економіки знань, інформаційного суспільства. Подальше буття українського народу як суб'єкта історії залежить від утвердження пріоритетності сфери освіти як необхідної умови національного розвитку й національної безпеки [4].

Після здобуття незалежності в Україні розпочався процес державотворення. Важливою його частиною є формування та втілення в життя власної політики в галузі освіти. До здобутків державного управління в розвитку неперервної освіти в Україні відповідно до вимог XXI століття науковці відносять:

- зміну освітньої парадигми (створення альтернативних та експериментальних навчальних закладів; концептуалізація нових педагогічних ідей в філософії і психології освіти; входження в світову освітню систему на підставі запровадження принципів демократизації, неперервності освіти, гуманізації навчання і його комп'ютеризації, вільного вибору програм навчання тощо; збереження і подальший розвиток традицій вітчизняної освіти;

- створення єдиного інформаційного простору, розширення кордонів і тих можливостей, що відкриваються перед молоддю [3];

- національний характер школи й освіти, відкритість вітчизняної освіти для зарубіжного досвіду, реформування шкільної освіти і її змісту (на засадах інтеграції, цілісності, неперервності), формування законодавчо-нормативної бази освіти, створення державних стандартів початкової, базової і повної середньої освіти, впровадження програмно-методичних комплексів на електронних носіях, створення моделі відкритих педагогічних систем на базі Інтернет;

- оновлення змісту та відповідні зміни в організації і методиках для забезпечення поєднання адаптивних і випереджальних функцій шкільної освіти, впровадження інноваційного типу навчання, проведення експериментального навчання з метою вирішення проблеми формування бажання й здатності самостійно вчитися [2];

- законодавче закріплення профільності старшої школи, проведення до профільної підготовки учнів;

- реалізацію неперервності вищої освіти шляхом забезпечення наступності між абітурієнтами, бакалаврами, магістрами, докторами та програмами післядипломної освіти;

- тенденцію трансформації середніх та вищих навчальних закладів (укрупнення мережі освітніх структур I-II рівнів акредитації через горизонтальну інтеграцію — об'єднання та ліквідацію малочисельних навчальних закладів; включення їх до складу гімназій, ліцеїв, університетів, академій, інститутів, освітньо-наукових комплексів — вертикальна інтеграція).

Однією з головних проблем сучасної екологічної освіти в Україні є неадекватність її рівня якості та змісту стратегічної спрямованості розвитку світової цивілізації, глибинною причиною чого є тривала економічна криза, згорання фундаментальних досліджень, наукомістких галузей та виробництв в Україні, руйнація наукових шкіл [1]. Це ставить перед органами державного управління низку проблем, серед яких відповідність функціонально-цільових складових механізму державного управління екологічною освітою сучасним вимогам суспільства знань XXI століття.

В Україні функціонує та постійно удосконалюється цільовий механізм державного управління екологічною освітою у відповідності до вимог євроінтеграції, побудови суспільства знань, що знаходить своє відображення в розвитку нормативно-правового освітнього поля; в національних освітніх та регіональних програмах; в наукових, науково-методичних розробках та впровадженні їх в навчально-виховний процес навчальних закладів системи освіти.

Література:

1. Закон України. Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007 – 2015 роки // ВВРУ. – 2007. - №12.- ст. 102.

2. Закон України. Про освіту // ВВРУ. – 1991. - №51. – ст. 451.
3. Закон України. Про загальну середню освіту // ВВРУ. – 2016. –№1/9 -80.
4. Ельконін Д.Б. Обрані психологічні праці / Д.Б. Ельконін. – М.:Педагогіка, - 2014. – 560 с.

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ІНШОМОВНОГО ТЕКСТУ

Єжевський Михайло Анатолійович

студент

Цимбал Світлана Володимирівна

к. психол., н., доцент

кафедра англійської мови

Гуманітарно-педагогічний факультет

Національний університет біоресурсів і природокористування України

м. Київ, Україна

Переклад — один з тих процесів розумової діяльності людини, які при поверхневому розгляді представляються досить простими або, принаймні, що піддаються елементарному логічному аналізу й поясненню. Існує досить розповсюджене розуміння перекладу як відповідності між різнорівневими об'єктами й структурами мов, що беруть участь у ньому. Однак модель перекладу на базі встановлення відповідностей між об'єктами й структурами різних мов є очевидно неповною. Як відомо, неповноту цієї моделі насамперед яскраво демонструють недоліки систем машинного перекладу, дія яких саме й засновано, головним чином, на встановленні різнорівневих міжмовних відповідностей. Головною метою перекладу є максимально можлива його відповідність оригіналу як в плані семантико-структурної подібності, так і в плані потенційної дії на адресата. Але на практиці досягти такої мети досить складно. Адже далеко не завжди можливі "автоматичні" заміни одиниць початкового тексту одиницями переведеного тексту з одночасною реалізацією мети перекладу. В таких випадках мовний посередник вимушений прибігати до відступу від мовних паралелей, а іноді взагалі шукати інші способи для передачі змісту початкової мови засобами мови перекладу унаслідок відсутності в даному випадку таких паралелей між мовами.

Українська дослідниця О.О. Селіванова визначає відповідність перекладу «як збалансоване співвідношення двох найбільш важливих характеристик текстів оригіналу і перекладу: повноти й точності змісту, що передається. Основним завданням перекладача під час виконання перекладацької діяльності є досягнення так званої адекватності перекладу. Перш ніж говорити про значення «адекватності перекладу» варто визначити зміст поняття «переклад». Переклад — це передача змісту письмового або усного висловлювання засобами іншої мови. Словник-довідник лінгвістичних термінів поділяє переклад на три основні групи: дослівний, вільний та художній» [1].

Існує безліч проблем, пов'язаних із перекладом іншомовного тексту. У своїй роботі ми користуємося класифікацією Карабана В.І., який дає повне та зрозуміле пояснення даного питання. Наведемо деякі граматичні проблеми перекладу. Це

тісний зв'язок між граматиною та лексикою. Досить часто спосіб передачі в перекладі певних граматичних форм та конструкцій залежить саме від їх лексичного змісту. Одне і те ж граматичне явище, залежно від конкретного лексичного вираження, може перекладатися різними способами. Мова різних стилів безперечно відрізняється між собою. Наприклад, мова науково-технічної літератури відрізняється від розмовної або мови художньої літератури певними лексичними, граматичними та стилістичними особливостями. Обов'язковою умовою якісного перекладу є вміння правильно аналізувати граматичну будову іншомовних речень, розуміти їх зміст та смислові відношення. Загальну частину компетенції перекладача також становить загальна обізнаність у культурних та історичних особливостях народу, мовою якого він оперує. Ще одну групу труднощів перекладу складають ті граматичні явища мови тексту оригіналу, що мають відмінні від відповідних граматичних явищ мови перекладу функціональні характеристики: наприклад форми однини і множини іменника наявні і в українській, і в англійській мовах, однак форми конкретних іменників можуть не збігатися (англійське *evidence* вживається тільки в однині, але може перекладатися формою і однини, і множини). Особливості вираження членів речення у двох мовах, насамперед підмета і присудка, також становлять певну групу граматичних труднощів. Наприклад, в англійській мові є так звані "формальний підмет" і "формальний додаток", які є неможливими для структури українського речення. Дослівний переклад речення відбувається послівно з першого слова і до останнього. Він не виключає вилучення артиклів та певних лексичних трансформацій, якщо внаслідок їх застосування структура та порядок членів речення, що перекладається, не змінюється. Це — явище дифракції. Під граматичною трансформацією в перекладацькій діяльності розуміють зміну граматичних характеристик слова, словосполучення або речення в перекладі. [2].

За словами Л.С. Бархударова, всі види перетворень, що здійснюються в процесі перекладу можна звести до чотирьох елементарних типів, а саме:

1. Перестановка (пермутація) — це зміна розташування мовних елементів у тексті перекладу в порівнянні з текстом оригіналу. Елементами, що можуть піддаватися перестановці, є зазвичай слова, словосполучення, частини складного речення і самостійні пропозиції в ладі тексту. Наприклад, в українській мові сполучне слово "однак" зазвичай стоїть на початку речення, тоді як англійське *however* може вживатися як у середині, так і в кінці речення.

2. Заміна є найбільш поширеною серед перекладацьких трансформацій. У процесі перекладу заміни можуть піддаватися як граматичні одиниці, так і лексичні, у зв'язку з чим можна говорити про граматичні та лексичні заміни.

3. Додавання. Цей тип перекладацької трансформації ґрунтується на відновленні при перекладі опущених «доречних слів».

4. Опущення — явище, прямо протилежне додаванню. Під опущенням мається на увазі опущення тих чи інших «надлишкових» слів при перекладі. [3].

Варто зважати на лексико-граматичні трансформації, тобто на структурні та лексико-семантичні розходження між англійською та українською мовами, які вимагають під час перекладу перебудови синтаксичної структури речення або лексичних змін. Оскільки лексика тісно пов'язана з граматиною, то дуже часто внаслідок трансформацій одночасно відбуваються лексичні та граматичні зміни.

Література:

1. Селіванова О.О. Нова типологія перекладацьких трансформацій / О.О. Селіванова. – Черкаси: Ю. Чабаненко, 2012. – с. 455.
2. Карабан В.І. Посібник-довідник з англійської наукової і технічної літератури на українську мову / В.І. Карабан. – К.: Tempus, 1997. – 320 с. 7.
3. Бархударов Л.С. Язык и перевод. – М: Международные отношения, 1975. – 240 с.

SECTION 3. Economics and Manadgment

ОЦІНКА ТА МІНІМІЗАЦІЯ РИЗИКУ ІННОВАЦІЙНОГО ПРОЕКТУ

Андрухіна Євгенія Олександрівна

студентка

кафедра моделювання економіки та бізнесу

Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького

м. Черкаси, Україна

Науковий керівник – канд. техн. наук Гадецька З.М.

Варто сказати, що наразі у світі відбувається надзвичайно динамічний розвиток сфери виготовлення товарів та послуг. Підприємства весь час знаходяться в процесі розробки нової продукції, яка так чи інакше зацікавить споживача, а тому повсякчас виникає поняття інноваційного ризику.

Спробуємо оцінити ризик та мінімізувати його на прикладі окремого інноваційного проекту японської компанії Kirobo з конструювання та виведення на ринок робота-будівельника.

Наразі у світі все більшої популярності набуває використання спеціальних роботів на будівництві, внаслідок чого цей процес стає швидшим, більш безпечним для життя і здоров'я людей та більш точним. З огляду на останні розробки та швидкий розвиток машин даного призначення, які, між іншим, вже потроху починають відвойовувати собі місце у будівельній галузі, корпорація Kirobo вирішила розпочати інноваційний проект з розробки та виведення на міжнародний ринок власного робота.

Варто сказати, що Kirobo є однією з корпорацій розробки роботехніки, головний офіс якої знаходиться в Токіо, Японія. За майже дев'ять років існування Kirobo зайняла одне з провідних місць у своїй галузі, піднялась на міжнародний рівень і отримала довіру багатьох клієнтів по всьому світі.

Інноваційним проектом корпорації є робот, за допомогою якого можна будувати будинки за кілька днів. Дана машина буде мати можливість робити кладку з тисячі цеглин всього за годину, що, порівняно з людською працею (близько 57шт/год, враховуючи те, що працювати буде досвідчений фахівець) є в багато разів ефективнішим та швидшим. Також робот умітиме різати та шліфувати цеглу, таким чином підганяючи її під потрібний розмір, вказаний у завантажених заздалегідь 3D кресленнях.

Витрати на розробку машини було оцінено у \$1млрд. Ціна робота встановлена у \$1,3млрд. Ситуація на ринку може розвиватись у двох різних напрямках. Аналітики прогнозують, що незабаром розпочнеться стрімке збільшення народжуваності, а отже житлобудівна галузь стане більш ніж затребуваною, з чого слідує, що обсяг попиту на робота-будівельника зросте і буде становити 27 од. Імовірність такого сценарію розвитку подій Kirobo оцінює як 0,7. Якщо ж прогноз аналітиків не справдиться, то обсяг попиту буде становити 19од. Імовірність даного сценарію — 0,3.

Величиною можливих втрат даного інноваційного проекту вважають \$15млрд. Очікувані прибутки — \$45млрд. Норма дисконту проекту оцінюється у 12% річних. Прогнозовані доходи за 5 років вказано у табл. 1.

Таблиця 1. Прогнозовані доходи інноваційного проекту корпорації Kirobo за 5 років

Рік	Доходи, \$
0	13000000000
1	23000000000
2	77000000000
3	59000000000
4	81000000000
5	92000000000

Завдання: оцінити ризик даного проекту, за допомогою різних критеріїв проаналізувати доцільність проекту та розробити рекомендації щодо способів мінімізації ризиків інноваційного проекту.

Оцінювати ризики даного проекту будемо за допомогою різних методів.

1. Метод урахування ризику при визначенні норми дисконту. Спробуємо скорегувати норму дисконту, враховуючи ризик випуску інноваційного проекту на ринок. Проаналізуємо даний проект на предмет ситуації ризику. Отже, ринок можна вважати відомим, адже житлове будівництво існує вже не одне століття. А от продукт є абсолютно новим, дійсно інноваційним, якому ще тільки належить зайняти своє місце. Тому можна зробити висновок, що проект співвідноситься з ризиком другої категорії — розроблення й реалізація нового продукту.

Отже, розраховану аналітиками норму дисконту 12% варто скоригувати на ще 15%, отримуючи 27%. Таким чином вносяться корективи в оцінку ефекту від реалізації проекту: чим вищий рівень ризику, тим більшою має бути прибутковість проекту, щоб компенсувати ризик.

2. Метод сценаріїв. У нашому випадку можна виділити два сценарії:

1) Народжуваність у світі почне стрімко зростати; 2) Народжуваність залишиться на тому рівні, який є зараз. Для першого дані такі: 27 одиниць з імовірністю 0,7. Для другого дані такі: 19 одиниць з імовірністю 0,3.

Розрахуємо очікуване значення обсягу реалізації за формулою [1]

$$E_o = \sum_{i=1}^n I_i \cdot E_i,$$

де I_i і E_i — імовірність і значення ефекту за i -м сценарієм відповідно; n — кількість можливих сценаріїв. $E_o = 27 * 0,7 + 19 * 0,3 = 24,6$ од.

На мою думку, цього цілком достатньо для беззбиткової роботи.

Розрахуємо середньоквадратичне відхилення

$$\sigma = 2,23 \text{ од}$$

Чим менше значення середньоквадратичного відхилення, тим меншим є ризик.

Таким чином можна сказати, що результат за даними нашого проекту є досить прийнятним.

$$CV=9.065\%$$

CV — відносна величина ризику і у нашому випадку вона достатньо мала, з чого можна зробити висновок, що проект не є надто ризикованим.

3. Метод зіставлення витрат і результатів. Величиною можливих втрат даного інноваційного проекту вважають \$15млрд. Очікувані прибутки — \$45млрд. Для оцінки ризику інноваційного проекту зіставляють його очікувані результати і

можливі втрати як наслідок реалізації ситуації ризику. Для цього потрібно розрахувати значення його рівня за формулою: $K = \frac{Bm}{B3}$,

де Bm — величина можливих втрат, а $B3$ - величина власних засобів.

$$K = 0,33$$

Отже, рівень ризику є припустимим, а тому проект має право на життя.

4. Аналітичний метод. Передбачає для оцінки ризику альтернативних інноваційних проектів використання показників: чистого приведенного доходу NPV, періоду окупності PP, індексу доходності (рентабельності) PI, внутрішньої норми доходності IRR.

$$NPV = \sum_{t=1}^n R_t / (1 + r)^t - z_0,$$

де R_t — дохід з проекту за окремий рік, r — норма дисконту, t — рік, z_0 — початкові витрати на проект [1].

Розрахуємо дане значення в програмі Microsoft Excel:

ік	Доходи, \$	Дисконтовані доходи, \$
	-	-13 000 000 000
	13000000000	1 811 023 622
	23000000000	4 774 009 548
	77000000000	2 880 320 721
	59000000000	3 113 652 455
	81000000000	2 784 641 060
PV		2 363 647 406

Чим більшим є значення NPV, тим краще. Тому варто сказати, що наш проект має досить хороший результат і не є збитковим.

Реалізація проекту є тим бажанішою чим вищий його IRR. Якщо IRR менше значенню норми дисконту, то проект відразу має відкидатись, адже напевне буде збитковим. Розрахуємо IRR для нашого робота-будівельника. Зробимо це за допомогою вбудованої функції в Microsoft Excel ВСД. Таким чином $IRR = 34\%$. Це більше за наші початкові 27% , тому проект можна вважати бажаним.

Отже, з усіх розрахунків можна зробити висновок, що проект є досить непоганим і ризику не настільки великі, щоб від нього відмовлялись.

Для мінімізації інноваційних ризиків корпорація Кігобо може використати кілька прийомів. Одним з них є страхування, до того ж їх існує два види: майнове страхування та страхування від нещасних випадків. Доцільно було б застрахувати і ті, і ті, адже це дозволить корпорації зменшити ризики «з усіх сторін».

Так як робот-будівельник складається з дорогих металів (наприклад, титан), а також використовує складні мікросхеми та взагалі оснащений величезною кількістю програмного забезпечення, було б доцільно провести операцію хеджування і зафіксувати ціну матеріалів задля того, щоб не втратити великі кошти, якщо раптом їх вартість на ринку збільшиться.

Література:

1. Методи оцінки і зниження інноваційних ризиків [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://pidruchniki.com/73439/investuvannya/metodi_otsinki_znizhennya_innovatsiynih_rizikiv#497.

**АНАЛІЗ СТАНУ ВІТЧИЗНЯНОГО РИНКУ МЕДИЧНОГО
СТРАХУВАННЯ**

Байша Крістіна Віталіївна

студентка

кафедра фінансів, аналізу та страхування

обліково-фінансовий факультет

Харківський державний університет харчування та торгівлі

м. Харків, Україна

*Науковий керівник – ст. викладач **Жулякова О.В.***

ANALYSIS OF THE DOMESTIC MARKET HEALTH INSURANCE

Bajsha Kristina Vitalijivna

student

department of finance, analysis and insurance

Kharkiv State University of Food Technology and Trade

Kharkiv, Ukraine

*Scientific adviser – senior lecturer **Zhyliakova O.V.***

Добровільне медичне страхування є частиною особистого страхування, виступає важливим ринковим компонентом та ефективним доповненням до системи соціальних гарантій держави. Економічне значення ДМС полягає у тому, що воно такий вид страхування виступає в ролі економічного механізму для зниження бюджетних видатків, оскільки є одним із джерел фінансування системи охорони здоров'я. Соціальне значення ДМС виражається через гарантії, надані в рамках соціального забезпечення, до максимально можливих у сучасних умовах стандартів.

Наукова зацікавленість до проблем у сфері добровільного медичного страхування з кожним роком зростає все більше. Цьому питанню присвячено низку робіт таких авторів, як: В.Д. Базилевич, О.В. Солдатенко, М.В. Мних, Н.І. Карпишин, В.В. Рудень, С.Я. Войтович, О.М. Смірнова, Н.Г. Нагайчук, В.Ю. Стеценко, та ін. Але проблематика у розвитку даного сегменту ринку послуг все ж залишається значною, що є доцільним для її аналізу та пошуку шляхів для вирішення.

За результатами проведеного аналізу статистичних даних [3] у 2015 році на ринку страхування не відбулося значних змін основних показників діяльності: активи страховиків та обсяги наданих ними страхових послуг залишилися майже на одному рівні протягом 2013-2015 звітних років.

У порівнянні з 2014 роком зменшились обсяги валових страхових премій на 5,2%, обсяги валових страхових виплат істотно збільшились на 5,9%. Можна зробити

висновок, що компанії вдосконалюють свої системи врегулювання страхових випадків, що призводить до збільшення виплат страхувальникам.

Показники загальних активів, обсягів сплачених статутних фондів та сформованих страхових резервів протягом звітних років поступово збільшуються, незважаючи на зменшення кількості страхових компаній. Станом на кінець 2014 року активи збільшились на 6,4%, а на кінець 2015 року — на 16,8%. Також у 2015 році мали тенденцію до збільшення обсяги сплачених статутних капіталів на 3,5% та сформовані страхові резерви на 12,5%. Таким чином, у цілому, страхові компанії протягом 2015 року не зменшили рівень своєї фінансової стійкості.

На страховому ринку України на початок 2013 року працювало 414 страхових компаній, з них 62 компанії займалися страхуванням життя, добровільним медичним страхуванням — близько 80 компаній. В Україні медичне страхування загалом розвивається повільно. Його частка у загальному об'ємі страхового ринку становить близько 10%, тоді як у деяких європейських країнах показник сягає 50% і більше [2].

Найбільшою популярністю медичне страхування користується у корпоративному секторі у вигляді безперервного страхування здоров'я та, в менших обсягах, страхування здоров'я на випадок хвороби. Роль медичного страхування визначається у процесі реформування сектору охорони здоров'я. Яким шляхом піти, країна обирає, спираючись на демографічні показники, на рівень захворюваності, на загальний стан здоров'я населення тощо.

На сьогодні в Україні на ринку добровільного медичного страхування реально працює близько 30 страхових компаній. Найпоширеніші страхові продукти на випадок настання страхової події гарантують виплату страхових сум безпосередньо медичним установам, при ньому забезпечується вибір медичної установи й лікувального персоналу, контроль і експертиза якості лікування, що забезпечує почуття захищеності застрахованим особам. На сьогодні середній рівень виплат при добровільному медичному страхуванні становить понад 60% [1].

Разом з тим, економічні умови розвитку ринку добровільного медичного страхування коригуються із розвитком економіки, зміною рівня життя громадян, появою на ринку добровільного медичного страхування нових гравців і тому потребують адекватної оцінки та теоретичного осмислення сучасних основних проблем та перспектив поширення даного виду страхування, що головним чином визначені реаліями вітчизняних економічних умов.

За результатами аналізу показників діяльності страхових компаній в секторі добровільного медичного страхування (безперервне страхування здоров'я та страхування здоров'я на випадок хвороби) [3] необхідно відмітити, що темп зростання чистих страхових премій з добровільного медичного страхування у 2015 році по відношенню до 2014 року мав позитивне значення. У той же час темп приросту чистих страхових виплат також мав тенденцію до збільшення. За договорами безперервного страхування здоров'я за 2015 рік надійшло чистих страхових премій на суму 1280,1 млн. грн., що на 73,9% (543,8 млн. грн.) більше, ніж за попередній рік. Також у 2015 році спостерігається позитивна динаміка щодо кількості укладених договорів та кількості врегульованих страхових випадків. У 2014 році рівень виплат складав більше 100%, що є негативним для діяльності страхових компаній, але протягом 2015 року цей показник зменшився і на кінець звітного року складав 70,4%.

Щодо страхування здоров'я на випадок хвороби можна сказати, що надходження чистих страхових премій зросли на 16,1%, а виплати збільшились лише на 14%. В зв'язку з таким приростом страхових премій, погіршився показник рівня виплат і в 2015 році становив 12,9%.

Незважаючи на в цілому позитивні тенденції у розвитку добровільного медичного страхування на теренах вітчизняного страхового ринку, даний сегмент поки що є не досить розвиненим. Причини виявлених змін, тенденції та перспективи розвитку ринку добровільного медичного страхування в Україні потребують подальшого вивчення з метою методичного обґрунтування заходів щодо розвитку цього сегменту страхового ринку.

Література:

1. Зайчук С.В. Розвиток добровільного медичного страхування в Україні : автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.08 / Зайчук Світлана Валентинівна ; Київ. нац. торг.-екон. ун-т. – Київ, 2015. – 19 с.
2. Сокирко О.С. Розвиток особистого страхування в умовах транзитивної економіки: автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.08 / Сокирко Олена Сергіївна ; Держ. фіскал. служба України, Ун-т держ. фіскал. служби України. - Ірпінь, 2016. – 20 с.
3. Страховий ринок України 2014-2015рр. [Електронний ресурс] // Офіційний сайт рейтингового агентства «Кредит-Рейтинг» – Режим доступу:<http://www.credit-rating.ua/ua/analytics/analytical-articles/13267/>

НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

Чакалов Роміс Костянтинович

магістрант

кафедра менеджменту та економічної безпеки

ННІ економіки і права

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

м. Черкаси, Україна

*Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент **Зачосова Н.В.***

AREAS OF IMPROVEMENT INFORMATION AND ANALYTICAL SUPPORT OF FINANCIAL AND ECONOMIC SECURITY OF THE ENTERPRISE

Chakalov Romis

undergraduate

Department of Management and Economic Security

The Institute of Economics and Law

Cherkasy National University named after Bohdan Khmelnytsky

Cherkasy, Ukraine

*Supervisor – candidate. econ. science, Associate Professor, **Zachosova N.V.***

Одна з основних функцій системи фінансово-економічної безпеки бізнесу — вдосконалення інформаційно-аналітичного забезпечення, що підтримує процес прийняття стратегічних, тактичних і оперативних рішень на різних рівнях управління.

Неможливо приймати раціональні, грамотні рішення, не маючи необхідної інформації про явні, приховані економічні, політичні, фінансові та інші дестабілізуючі діяльність підприємств фактори та процеси.

Особливості інформаційно-аналітичного забезпечення економічної безпеки сучасних підприємств описуються у працях таких вчених як Захожай В.Б., Головач Н.А., Захожай К.В., Казак О.О. [1], Аврамченко О.І. [2], Предборський В.А., Кунцевич В.П. [3]. Однак, питання удосконалення інформаційно-аналітичного забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємницьких структур продовжують залишатись актуальними.

Одним із перспективних напрямів удосконалення інформаційно-аналітичного забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства є ґрунтовний аналіз контрагентів суб'єкта господарювання. Цей напрям гарантування економічної безпеки інколи називають інтерфейсною безпекою. Аналітична робота має здійснюватися за такими напрямками:

- аналіз надійності контрагентів і безпеки комерційних пропозицій;
- алгоритм визначення надійності партнерів (фізичних і юридичних осіб);
- формування матриці дій з перевірки компанії в залежності від суми угоди, передоплати і інших умов;
- застосування методу DueDiligence в аналізі компанії;
- аналіз фінансової стійкості компанії за представленими бухгалтерськими звітними документами, аналіз платоспроможності клієнта;
- аналіз можливих кризових ситуацій в діяльності компанії на основі статистичних методів, які використовують інформацію про час діяльності компанії, її обороти і кількість працюючих співробітників;
- аналіз установчих документів компанії з позиції безпеки; аналіз атрибутів компанії і фірмового стилю компанії;
- прогнозування надійності організацій на основі «растрових ознак небезпеки», формування рейтингів надійності партнерів;
- аналіз безпеки комерційних пропозицій та договорів, вивчення ініціаторів проекту, їх інтересів і ділової репутації, вивчення механізму отримання прибутку;
- аналіз першого контакту; поведінкові аспекти при виявленні ненадійного партнера.

У багатьох випадках внутрішні аналітики підприємства не здатні самостійно гарантувати належне інформаційно-аналітичне забезпечення його фінансово-економічної безпеки. У такому випадку доцільно скористатись послугами зовнішніх фахівців, які можуть професійно надати наступний комплекс послуг:

- інформаційно-аналітичне, організаційно-правове та методичне сприяння клієнтам-правовласникам в боротьбі з нелегальним виробництвом і реалізацією на ринку контрафактної продукції;
- інформаційно-аналітичне сприяння у вирішенні проблем дебіторської заборгованості (в т.ч. розшук підприємств і фізичних осіб-боржників, встановлення їх активів тощо) на території України, в країнах ближнього і далекого зарубіжжя;
- представлення інтересів клієнтів у відповідних контролюючих, правоохоронних та інших державних органах;

- сприяння в наданні клієнтам високопрофесійної юридичної, в т.ч. адвокатською, підтримки в процесі здійснення ними підприємницької діяльності та захисту своїх інтересів в органах виконавчої та судової влади;
- розробка необхідної документації по організації на підприємствах, відповідно до вимог чинного законодавства України, внутрішнього контролю з метою протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом;
- розробка, в рамках чинного законодавства, адаптованих до умов вітчизняного ринку концепцій і програм забезпечення безпеки підприємств з урахуванням специфіки їх діяльності;
- сприяння повній або частковій реалізації програм фінансово-економічної безпеки, включаючи питання формування на підприємствах Служб безпеки, організації боротьби з промисловим шпигунством, захисту комерційної
- аутсорсинг і аудит комплексного забезпечення безпеки конкретних підприємств і організацій.

Таким чином, другим важливим напрямом інформаційно-аналітичного забезпечення фінансово-економічної безпеки сучасних підприємств є залучення зовнішніх професіоналів для оптимізації цього процесу.

Література:

1. Захожай В.Б. Інформаційно-аналітичне забезпечення економічної безпеки (статистичний аспект) / В.Б. Захожай, Н.А. Головач, К.В. Захожай, О.О. Казак // Наукові праці МАУП. - 2014. - Вип. 42. - С. 158-162.
2. Аврамченко О.І. Формування систем інформаційно-аналітичного забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємств / О.І. Аврамченко // International scientific journal. - 2015. - №9. - С. 77-80.
3. Предборський В.А. Інформаційно-аналітична система моніторингу у сфері економічної безпеки / В.А. Предборський, В.П. Кунцевич // Право і Безпека. - 2005. - Т. 4, №2. - С. 172-176.

НАРИЦАТЕЛЬНЫЕ БРЕНДЫ

Чигаревская Елизавета Петровна

студентка

кафедра экономики и управления на предприятии

факультет экономики и управления

Гродненский государственный университет имени Янки Купалы

г. Гродно, Беларусь

Научный руководитель – доцент, кандидат физико-математических наук

Сетько Е.А.

NOMINAL BRANDS

Chigarevskaya Elizaveta Petrovna

student

Department of Economics and Management at the enterprise

Faculty of Economics and Management

Yanka Kupala State University of Grodno

Grodno, Belarus

Scientific adviser – Associate Professor, Candidate of Physical and Mathematical

Sciences Setko E.A.

Вы никогда не задумывались о том, в чём разница между словами «памперс» и «подгузник». И почему, когда люди хотят сделать копию бумажного листа, они говорят «отксерить», а когда ищут информацию в интернете, говорят «загуглить»? А как вы называете леденец на палочке? Или внедорожник повышенной проходимости? Клейкую прозрачную ленту?

Оказывается, этому всему есть логическое объяснение. Оказывается, перед нами эпонимы. Эпонимами называют любые имена собственные, ставшие именами нарицательными [1]. Такой процесс часто происходит с торговыми марками. Специалисты выделяют три причины перехода марки в нарицательное название: 1) если до появления этой марки на рынке таких товаров просто не существовало; 2) если после появления товара у него долго не было ни одного сравнимого конкурента; 3) если в языке отсутствует простое слово для обозначения такого предмета.

Ярким и характерным примером является торговая марка компании Procter&Gamble — одноразовые подгузники с влагопоглощающим веществом. На сегодняшний день, бренд вытеснил слово подгузник, оно редко встречается в нашем обиходе. Однако памперсами стали называть все подгузники, а не только изделия от компании P&G.

Электрографический копировальный аппарат — Херох. Аппараты компании Херох в свое время лидировали на рынке, вытесняя другие технологии копирования. Отсюда, товарный знак Херох стал нарицательным для целого класса устройств. В русский язык слово ксерокс вошло в 70-е годы, когда в СССР появились первые копировальные машины фирмы Херох [1].

Такая ситуация случилась и с поисковой системой «Google». Раньше, «Google» был далеко не самой первой поисковой системой (запустилась лишь 1998 году), его опережали «Rambler», «Yahoo!», «Aliweb» и др. Однако на сегодняшний день Оксфордский словарь, Lingvo и др. все переводят слово «to google» с английского, как

искать, искать информацию в интернете с помощью «Гугла». Но все мы понимаем, что «гуглят» и в «Яндекс».

Во времена Советского Союза раковины для стока мочи и кала поставлялись фирмой Unitas, отсюда и название, а многие ошибочно считают, что привычное слово унитаза, является сокращением от универсальный таз.

Также, для людей любое ванильное мороженое на палочке, покрытое слоем шоколада – это эскимо, от имени собственного «Eskimo Pie» торговой марки принадлежащей корпорации Nestle [1].

И таких примеров можно привести десятки. В результате массового сравнения бренда с группой товаров, торговая марка теряет свою способность различать товары одних производителей от таких же товаров других производителей. У покупателей пропадает любая ассоциация товара с его изготовителем. И если данный факт подтвердится в суде, то регистрация товарного знака прекратится. Следовательно, любой конкурент-производитель после этого сможет использовать известный символ в своей деятельности. Поэтому владельцы брендов различными способами пытаются избежать становления их товарных знаков нарицательными и предпринимают разные PR-компании, которые стоят баснословных средств, нанимают юристов, которые подают иски на конкурентов, использующие товарный знак в нарицательной форме и т.д. Такова плата за огромную прибыль и долгое первенство на рынке.

Литература:

1. Эволюция бренда [Электронный ресурс]. – Москва, 2016. Режим доступа: <http://www.adme.ru/tvorchestvo-reklama/brendy-stavshie-naricatelnyimi-23684/> - Дата доступа: 10.01.2017.

АНАЛІЗ ОСНОВНИХ АСПЕКТІВ ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЇ СФЕРИ ПОСЛУГ

Гнатенко Карина Віталіївна

студентка

Сумський державний університет

м. Суми, Україна

Омельяненко Віталій Анатолійович

к.е.н., асистент

Сумський державний університет

Сумський державний педагогічний університет ім. А.С.Макаренка

м. Суми, Україна

ANALYSIS OF SERVICES SECTOR INTERNATIONALIZATION MAIN ASPECTS

Gnatenko Karina Vitaliivna

Student

Sumy State University

Sumy, Ukraine

Omelyanenko Vitaliy Anatoliyovych

PhD, Prof. Assistant

Sumy State University

Sumy State Pedagogical University named after A.S. Makarenko

Sumy, Ukraine

Під інтернаціоналізацією економічної діяльності розуміють поглиблення економічного зв'язку між країнами внаслідок ведення відкритої економічної політики. В сучасному світі це явище набуває досить важливого значення головним чином тому, що жодна країна не може розвиватись окремо від інших. Провідна роль у розвитку міжнародних стосунків належить ТНК, які забезпечують здійснення більшості закордонних операцій та формують міжнародні ринки товарів, послуг, капіталу, робочої сили.

Оскільки останнім часом соціальні потреби стають домінуючими, найбільш поширеною сферою діяльності у розвинених країнах зараз є сфера послуг. Частка якої в структурі ВВП становить понад 70% і в ній зайнято близько 60% робочої сили. Вона включає в себе торгівлю, транспортні послуги (зокрема туристичні), фінансування та страхування найрізноманітніших напрямків діяльності.

Сфера послуг — є досить загальною категорією, що включає у себе відтворення різних видів послуг, що надають підприємства та організації. За останні кілька десятиліть прорив цієї галузі на світові ринки є одним з найбільш вагомих явищ сучасної економіки. Цей процес є досить багатоплановим, що обумовлено складністю ринку послуг. За даними WTO зараз у світі налічується близько 155 різноманітних видів послуг, серед яких знаходяться транспортні, інформаційні, торгові, побутові та багато інших. Одним з перших, хто визнав важливість торгівлі послугами у світовій економіці, був Х'ю Хоберт, засновник Дослідницького центру із торгової політики у Лондоні [Ошибка! Источник ссылки не найден.].

Таким чином, сфера послуг стає одним з найбільш впливових факторів для підвищення економічного становища країни, її конкурентоспроможності та

піднесення добробуту в умовах глобалізації економіки. Міжнародний ринок послуг, наразі, значно випереджає ринок товарів, що є однією з головних тенденцій сучасного світового господарства. Однак варто зауважити, що зараз світовий ринок послуг ще не становить єдиної системи, а тільки розвивається у напрямку цілісності.

Розвиток сучасної світової економіки невід’ємно супроводжується поширенням інтернаціоналізації та глобалізації на різні сфери виробництва. Головною метою цих процесів є безперешкодний обмін новітніми виробничими методами та ресурсами. Сфера послуг в цьому випадку виступає як один з основних засобів зближення економік різних частин світу, оскільки саме вона забезпечує більшість зв’язків між країнами.

Основними чинниками стрімкого розвитку сектора послуг серед світової економіки можна назвати підвищення рівня життя, науково-технічний прогрес, зміна структури споживання, збільшення чисельності зайнятих у даній сфері. Новітні технологічні зміни засобів зв’язку (наприклад поява і поширення Інтернет-технологій) і в транспорті значно збільшують роль сфери послуг у міжнародній торгівлі. Також значному прискоренню розширення міжнародного ринку послуг сприяє ведення відкритих зовнішньоекономічних відносин.

За даними СОТ найбільш активним зараз є розвиток міжнародної торгівлі інформаційними, комерційними та туристичними послугами. Активними також є торгівля страховими, рекламними, маркетинговими та сервісними послугами. Натомість роль транспортних послуг значно скорочується (за рахунок розташування виробництв у більш вигідних регіонах). Наразі країною з найбільшою часткою як внутрішніх, так і міжнародних послуг є США (70% ВВП), а загалом сфера послуг складає близько 22% від всієї світової торгівлі [0].

Як і на будь-яку іншу галузь господарства, міжнародна інтеграція значним чином впливає на сферу послуг. Внаслідок інтеграційних процесів може змінюватись як обсяг міжнародної торгівлі послугами, так і якість послуг. Значним чином на це впливає вибір напрямків інтеграції.

Наприклад, якщо розглядати вплив інтеграції для сфери послуг України, то зрозуміло, що інтеграція з країнами ЄС призведе до розширення ринку збуту і покращення якості в новітніх сферах послуг, значно покращиться становище такої сфери послуг як туризм (проте значно зменшиться роль вітчизняного виробника у зв’язку з іншими стандартами в ЄС). При цьому інтеграція з країнами СНД створить стійкі торгівельні зв’язки у традиційних галузях, більшу кількість робочих місць, але застарілі технології і низький науковий рівень призведуть до низької конкурентоспроможності вироблених послуг. Тож обрання надійного партнера значним чином вплине на подальший розвиток сфери послуг.

В цілому, можна сказати, що інтернаціоналізація сфери послуг є невід’ємною частиною світової економічної інтеграції виробництва, внаслідок встановлення тісних економічних зв’язків між країнами світу. Зараз сфера послуг є однією з провідних галузей господарства найбільш розвинених країн світу, а обрання вірного партнера допоможе створити надійну основу для майбутнього розвитку. Економічна глобалізація і поширення інтеграційних процесів поступово знищують межі між «внутрішніми» та «зовнішніми» послугами, що згодом призводить до створення глобальної сервісної економіки [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**].

Таким чином, в результаті змін в технологіях, структурах ринків і державному

регулювання сформувалися більш сприятливі умови для міжнародної експансії сервісних компаній, які супроводжують виробництво і збут товарів, експорт капіталу, міжнародне кредитування, обміном інформацією.

Література:

1. Trade and tariff data [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.wto.org/english/res_e/statis_e/statis_e.htm
2. Шевченко Ю.О. Розвиток сфери послуг в умовах формування інтеграційних векторів в Україні [Електронний ресурс] / Ю.О. Шевченко // Електронне наукове фахове видання «Ефективна економіка». – 2013. – №12. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2600>
3. Ющенко Н.К.. Роль сфери послуг у світовій і національній економіках в умовах глобалізації // Наукові праці Донецького національного технічного університету. Серія економічна. Випуск 36–1. Донецьк, ДонНТУ, 2009. – С. 22–27.
4. Вернидуб Н.О. Тенденції глобалізації інноваційної діяльності / Н.О. Вернидуб, В.А. Омеляненко // Економічні проблеми сталого розвитку : матеріали доповідей Міжнародної науково-практичної конференції, м. Суми, 3–5 квітня 2012 р. – Суми, 2012. – Т.1. – С. 35–37.
5. Хворост О.О. Міжнародні аспекти ефективності трансферу технологій / О.О. Хворост, Н.О. Вернидуб, В.А. Омеляненко // Інноваційна економіка. – 2012. – №1. – С. 52–56.

РАЗВИТИЕ МАЛОГО БИЗНЕСА В РЕСПУБЛИКЕ БЕЛАРУСЬ

Гракович Алина Леонидовна

*магістрант кафедри державного будівництва і управління
факультета інноваційної підготовки*

Інститута управлінських кадрів

Академії управління при Президенті Республіки Беларусь

г. Минск, Республіка Беларусь

*Научний керівник - канд. фіз.-мат. наук **Новыш Б.В.***

SMALL BUSINESS DEVELOPMENT IN THE REPUBLIC OF BELARUS

Alina Grakovich

*The Academy of Public Administration under the aegis of the President of the
Republic of Belarus*

the Institute of Civil Service

Faculty of Innovation and Technology Management

*Department of the Theory and Practice of Public Administration
master student*

Minsk, the Republic of Belarus

*Academic supervisor – cand. of phys.-mathem sciences **Novysh B.V.***

В настоящее время для Республики Беларусь одной из основных задач представляется диверсификации национальной экономики с упором на развитие обрабатывающих и высокотехнологичных отраслей. Становление

конкурентоспособного сектора малого бизнеса, его доступность к кредитным ресурсам будет способствовать увеличению числа наукоемких предприятий, укрепит инновационный вектор развития белорусской экономики, будет оказывать содействие структурной перестройке народного хозяйства.

В рамках взятого государственным органами и проводимого, в том числе путем принятия нормативных правовых актов, курса Республики Беларусь на либерализацию экономики все чаще идет речь о поддержке малого предпринимательства, создании условия для развития малого и среднего бизнеса, стимулировании частной инициативы.

Правовой основой организации предпринимательской деятельности в республике является Конституция Республики Беларусь, которой гарантируются равные возможности для предпринимательской и иной не запрещенной законом экономической деятельности [1].

Развитие закрепленных в Конституции Республики Беларусь норм правового регулирования организации предпринимательской деятельности, осуществляется системой законодательных и иных нормативных правовых актов.

Директивой Президента Республики Беларусь от 31 декабря 2010 года №4 «О развитии предпринимательской инициативы и стимулировании деловой активности в Республике Беларусь» продекларирована необходимость создания благоприятных условий для предпринимательской деятельности как одного из основных стратегических факторов устойчивого социально-экономического развития республики [2].

Раскрепощение деловой инициативы и творческого потенциала граждан способствует формированию развитой конкурентной среды, внедрению новых производственных и управленческих технологий, развитию инновационной деятельности, созданию новых рабочих мест, насыщению рынка товарами и услугами, увеличению налоговых поступлений в бюджет государства, повышению благосостояния и качества жизни.

В Республике Беларусь нормативно-правовые и институциональные рамки развития малого предпринимательства, опирающегося на государственную поддержку, впервые были зафиксированы в Законе Республики Беларусь от 16 октября 1996 года №685-ХІІІ «О государственной поддержке малого предпринимательства в Республике Беларусь». Согласно данному закону под субъектами малого предпринимательства понимались предприниматели, осуществляющие свою деятельность без образования юридического лица, и юридические лица со следующей среднесписочной численностью работников:

- в промышленности и на транспорте — до 100 человек;
- в сельском хозяйстве, включая фермерские (крестьянские) хозяйства, и в научно-технической сфере — до 60 человек;
- в строительстве и оптовой торговле — до 50 человек;
- в розничной торговле и бытовом обслуживании населения — до 30 человек;
- в других отраслях непроеизводственной сферы — до 25 человек.

Малые предприятия и предприниматели, осуществляющие свою деятельность без образования юридического лица, занимающиеся несколькими видами деятельности, относились к субъектам малого предпринимательства по критериям

того вида деятельности, доля которого являлась наибольшей в объеме реализации продукции (работ, услуг) за квартал [3].

В настоящее время действует Закон Республики Беларусь от 1 июля 2010 года №148-З «О поддержке малого и среднего предпринимательства в Республике Беларусь», в соответствии с которым к субъектам малого предпринимательства относятся:

- индивидуальные предприниматели, зарегистрированные в Республике Беларусь;
- микроорганизации — зарегистрированные в Республике Беларусь коммерческие организации со средней численностью работников за календарный год до 15 человек включительно;
- малые организации — зарегистрированные в Республике Беларусь коммерческие организации со средней численностью работников за календарный год от 16 до 100 человек включительно.

Специальной регистрации индивидуальных предпринимателей и юридических лиц в качестве субъектов малого предпринимательства или иного подтверждения указанного статуса со стороны государственных органов не требуется [4].

На основании вышеизложенного полагаем необходимым дать следующее определение малому бизнесу — самостоятельная, инициативная деятельность зарегистрированных в Республике Беларусь индивидуальных предпринимателей или коммерческих организаций, численностью не более 100 человек, направленная на получение прибыли или личного дохода и осуществляемая от своего имени, на свой риск и под свою имущественную ответственность или от имени и под имущественную ответственность юридического лица (предприятия).

Развитие и современное состояние малого предпринимательства в Республике Беларусь можно охарактеризовать следующими показателями. Последние 10 лет количество субъектов малого предпринимательства увеличилось более чем в 1,5 раза. По состоянию на 1 января 2016 года количество субъектов малого предпринимательства составило 345828 и увеличилось за 3 последних года на 15533 (4,7%). При этом 88,2% юридических лиц субъектов малого предпринимательства являются микроорганизациями (92684), а 11,8% — малыми организациями (12363).

Численность индивидуальных предпринимателей по состоянию на 1 января 2016 года составила 240781 человек, что на 7930 больше в сравнении с аналогичным периодом 2013 года (на 3,4%, соответственно) [5, с. 18].

В Республике Беларусь проявляется положительная тенденция роста доли малого предпринимательства в обеспечении макроэкономических показателей (Таблица 1).

Таблица 1. Удельный вес субъектов малого предпринимательства Республики Беларусь в основных макроэкономических показателях, %

Макроэкономический показатель	По состоянию		Изменение за 5 лет
	на 01.01.2011	на 01.01.2016	
Валовой внутренний продукт	12,3	14,2	1,9
Объем производства продукции (работ, услуг)	12,1	13,0	0,9

Средняя численность работников	17,6	18,3	0,7
Выручка от реализации продукции, товаров, работ, услуг	27,9	29,0	1,1
Объем промышленного производства	8,9	9,3	0,4
Товарооборот общественного питания	23,4	26,9	3,5
Объем внешней торговли товарами	33,7	33,6	-0,1
экспорт	38,9	41,4	2,5
импорт	30,0	26,7	-3,3

Примечание – Источник: [5, с. 34-35].

По итогам 2015 года на долю микроорганизаций и малых организаций приходилось 14,2% валового внутреннего продукта, 18,3% средней численности работников организаций, 29,0% выручки от реализации продукции, товаров, работ и услуг, 9,3% общего объема промышленного производства, 33,6% объема внешней торговли товарами. При этом доля данной категории субъектов в экспорте увеличилась на 2,5% за последние 5 лет, а в импорте — уменьшилась на 3,3%, что характеризует эффективность проводимых мероприятий по реализации программы импортозамещения в республике. [5, с. 34-35].

В 2015 году показатель экономической эффективности (рентабельность продаж) в малом секторе составил 6,8%, а 26,3% предприятий были убыточными (Рисунок 1). Ухудшение экономических показателей деятельности субъектов малого предпринимательства в последние годы вызвано сжатием основных внешних рынков сбыта (прежде всего, Российской Федерации), усилением конкуренции на них, а также снижением платежеспособного спроса как на внутреннем, так и на внешних рынках [5, с. 254-256].

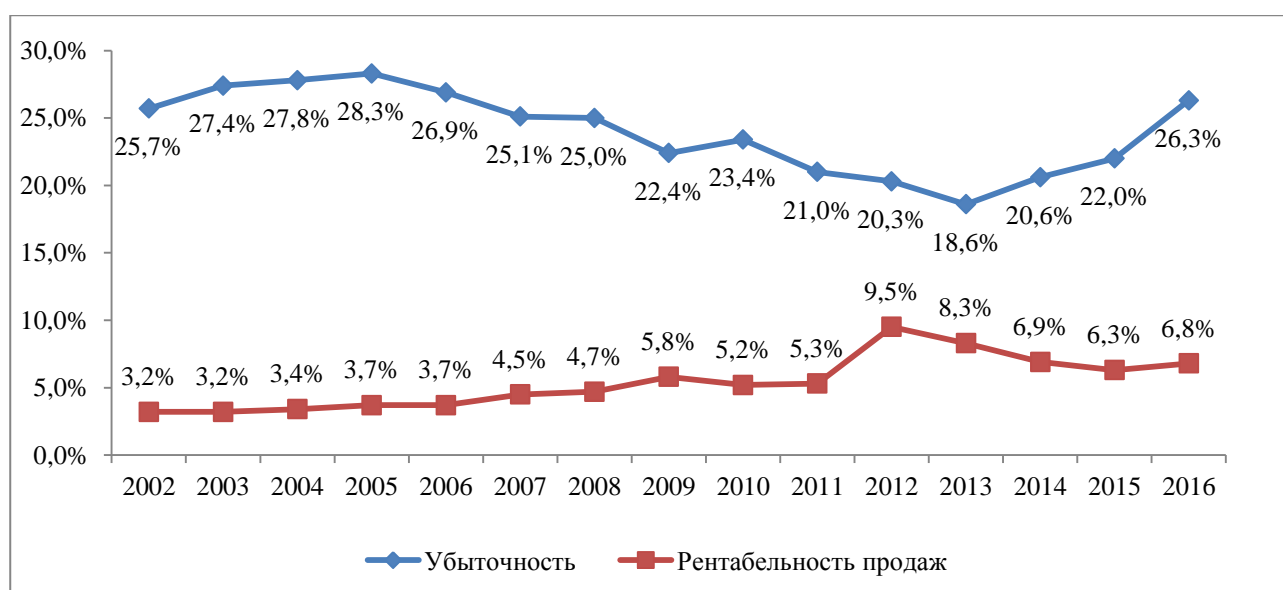

Рисунок 1. Убыточность микроорганизаций и малых организаций и рентабельность их продаж, %

Примечание – Источник: [5, с. 254-256].

Малым предприятиям необходимо более активно и эффективно использовать созданные государством рыночные условия для развития производственно-хозяйственной деятельности, выпуска продукции и товаров народного потребления.

В современных условиях, характеризующихся ускорением научно-технического прогресса, широким ассортиментом производимых товаров и услуг, индивидуализацией и дифференциацией потребления, важным сектором экономики является малый бизнес, субъекты которого быстро адаптируются к рынку, гибкие в управлении и высоко мобильные.

Малые предприятия снижают остроту безработицы; участвуют в подготовке кадров и повышении квалификации работающих, служат основой развития среднего класса, который в состоянии выступить гарантом стабильности в обществе.

Исходя из вышеизложенного можно сделать вывод, что малое предпринимательство в Республике Беларусь представляет собой перспективно развивающийся сектор экономики, постепенно увеличивающий свой вклад в обеспечение общего экономического роста страны.

Литература:

1. Конституция Республики Беларусь 1994 года: с изм. и доп., принятыми на респ. референдумах 24 нояб. 1996 г. и 17 окт. 2004 г. – 10-е изд., стер. – Минск: Нац. центр правовой информ. Респ. Беларусь, 2014. – 62 с.
2. О развитии предпринимательской инициативы и стимулировании деловой активности в Республике Беларусь [Электронный ресурс]: Директива Президента Респ. Беларусь, 31 дек. 2010 г., №4 // ЭТАЛОН. Законодательство Республики Беларусь / Нац. центр правовой информ. Респ. Беларусь. – Минск, 2015.
3. О государственной поддержке малого предпринимательства [Электронный ресурс]: Закон Респ. Беларусь, 16 окт. 1996 г., №1685-XIII // ЭТАЛОН. Законодательство Республики Беларусь / Нац. центр правовой информ. Респ. Беларусь. – Минск, 2015.
4. О поддержке малого и среднего предпринимательства [Электронный ресурс]: Закон Респ. Беларусь, 1 июля 2010 г., №148-3 // ЭТАЛОН. Законодательство Республики Беларусь / Нац. центр правовой информ. Респ. Беларусь. – Минск, 2015.
5. Малое и среднее предпринимательство в Республике Беларусь: стат. сборник / Нац. стат. комитет Респ. Беларусь. – Минск, 2016. – 368 с.

ПРОБЛЕМА МНОЖЕСТВЕННЫХ ПРОВЕРОК СТАТИСТИЧЕСКИХ ГИПОТЕЗ

Груньска Татьяна Владимировна

студентка

кафедра экономики и маркетинга

факультет экономики и менеджмента

Национальный аэрокосмический университет им. Н.Е. Жуковского «ХАИ»

м. Харьков, Украина

Артёмова Алина Вадимовна

Научный руководитель – канд. техн. наук. доцент Артёмова А.В.

Практика применения эконометрических методов часто выходит за границы классической математико-статистической теории. Изучены лишь некоторые схемы множественных проверок, например, схема последовательного анализа А. Вальда или схема оценивания степени полинома в регрессии путем последовательной проверки адекватности модели. В таких исключительных постановках удастся рассчитать характеристики статистических процедур, включающих множественные проверки статистических гипотез. Однако в большинстве важных для практики случаев статистические свойства процедур анализа данных, основанных на множественных проверках, остаются пока неизвестными.

Причина сложности при изучении статистических процедур состоит в том, что результаты последовательно проводящихся проверок, как правило, не являются независимыми. Более того, последовательность проверок зачастую задается исследователем произвольно. Проблема множественных проверок статистических гипотез — часть более общей проблемы "стыковки" (сопряжения) статистических процедур, т.к. каждая процедура может применяться лишь при некоторых условиях, а в результате применения предыдущих процедур эти условия могут нарушаться. По проблеме "стыковки" был проведен ряд исследований, но окончательных результатов получено не было.

В работе С.Г. Корнилова хорошо моделируется мышление статистика-прикладника. Видно, насколько мешает устаревшее представление о том, что для проверки гипотез необходимо задавать определенный уровень значимости. Особенно оно мешает, если в дальнейшем понадобятся дальнейшие проверки. Гораздо удобнее использовать "достижимый уровень значимости", т.е. вероятность того, что статистика критерия покажет большее отклонение от нулевой гипотезы, чем то, что соответствует имеющимся экспериментальным данным. Невозможность построения критических областей критериев с заданными уровнями значимости затрудняет сравнение критериев по мощности. Есть формальный способ достичь заданного номинального уровня значимости — провести рандомизацию, т.е. при определенном (граничном) значении статистики критерия провести независимый случайный эксперимент, в котором одни исходы приводят к принятию гипотезы, а остальные — к ее отклонению [2].

Во всех еще распространенных критериях Стьюдента и других параметрических статистических критериев — свои проблемы. Они исходят из предположения о том, что функции распределения результатов наблюдений входят в определенные параметрические семейства небольшой размерности. Наиболее распространена

гіпотеза нормальності розподілення. Однак давно відомо, що подавляюче більшість реальних розподілень результатів вимірювань не являються нормальними [3].

Відомі параметричні критерії: Стюдента, Лорда; непараметричні: Крамера-Уэлча, Вилкоксона, Ван-дер-Вардена, Сэвиджа, Мартынова, Смирнова, типу омега-квадрат (Лемана-Розенблатта) і багато інші [1], виникає якої з них вибрати для конкретних розрахунків. Деякі автори пропонують формувати технологію прийняття статистичного рішення, згідно якої рішення правило формується на основі комбінації декількох критеріїв. Ці автори не завжди розуміють, що в їх підході немає нічого принципово нового, просто до вже існуючих критеріїв вони додають їх комбінації — чергові варіанти, тем чи іншим чином виділяючи критичні області в просторах можливих значень результатів вимірювань, т.е. збільшують кількість розглянутих критеріїв.

З точки зору економетрики і прикладної статистики необхідно вивчати проблему вибору критерію перевірки однорідності двох незалежних вибірок. Таке вивчення було проведено, в тому числі методом статистичних випробувань, і в результаті було отримано висновок про те, що найбільш цілеспрямовано застосовувати критерій Лемана-Розенблатта типу омега-квадрат.

Література:

1. Камень Ю.Э., Камень Я.Э., Орлов А.И. Реальные и номинальные уровни значимости в задачах проверки статистических гипотез. // Заводская лаборатория. 1986. Т.52. №.12. С. 55-57.
2. Орлов А.И. Распространенная ошибка при использовании критериев Колмогорова и омега-квадрат. // Заводская лаборатория. 1985. Т.51. №.1. С. 60-62.
3. Орлов А.И. О современных проблемах внедрения прикладной статистики и других статистических методов. // Заводская лаборатория. 1992. Т.58. №.1. С. 67-74.

АНАЛІЗ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА: СУЧАСНА МЕТОДОЛОГІЯ ТА ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМКИ ЇЇ РОЗВИТКУ

Кривовязюк Олена Анатоліївна

студентка

кафедра міжнародних фінансів, обліку та оподаткування

Університет імені Альфреда Нобеля

м. Дніпро, Україна

Науковий керівник – д.е.н, проф. Кузнецова С.А.

ПАТ «Дніпровський металургійний комбінат» (ПАТ «ДМК») — одне з найбільших підприємств гірничо-металургійного комплексу України, входить у число шести провідних металургійних комбінатів країни по випуску найважливіших видів металопродукції. На початок ХХ століття ПАТ «ДМК» стає найбільшим металургійним підприємством півдня України за кількістю виробленої продукції. Номенклатура продукції заводу до цього часу складала близько 30 найменувань.

Дані таблиці свідчать про те, що результати діяльності ПАТ «Дніпровський металургійний комбінат» у 2014 році гірші порівняно з 2013 роком. Особливо погіршилась операційна діяльність підприємства, де темпи приросту безпосередньо витрат на виробництво реалізованої продукції зменшились на 8,30%, при збільшенні адміністративних витрат на 7,92%, та зменшенні інших операційних витрат на 10,07%. Знизилась, також, темпи приросту доходу від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) на 6,16%, інших операційних доходів на 21,52%, прибутку від операційної діяльності на 9,8%, проте зменшився валовий збиток на 57,23%. У складі фінансових результатів від інвестиційної та фінансової діяльності спостерігаються як позитивні, так і негативні тенденції: на 40,77% збільшились інші витрати та на 62,82% збільшились інші доходи підприємства порівняно з 2013 роком.

Загальний фінансовий результат від усіх видів господарської діяльності є негативним, однак позитивною тенденцією є те, що чистий збиток зменшився на 163 857 тис. грн., що склало 8,99%.

На ПАТ «Дніпровський металургійний комбінат» відбулося покращення фінансових показників на 63,1 млн. доларів здебільшого за рахунок впливу наступних факторів:

1) покращення норм видатків палива за рахунок впровадження інноваційної технології пило-вугільного палива, що заміщує коксове виробництво. За рахунок цього комбінат отримав оптимізацію структури та об'єму споживання палива +31,5 млн. доларів;

2) інтенсифікація виробництва у II та III кварталах 2015 р. при оптимізації технологічних параметрів +19,2 млн. доларів;

4) скорочення чисельності робітників +2,3 млн. доларів.

Проте, за рахунок постійного впливу зовнішніх факторів, в першу чергу — випередження темпів зростання цін на металопродукцію над цінами на вхідні ресурси і нестабільним постачанням коксу та лому впродовж 2015 р. на ПАТ «Дніпровський металургійний комбінат» спостерігається погіршення показників діяльності на 34,9 млн. доларів. Крім того, у 2015 р. були суттєві витрати комбінату на ремонт та обслуговування обладнання.

Загальне зниження об'ємів реалізації металопродукції на ПАТ «Дніпровський металургійний комбінат» у 2015 р., у порівнянні з даними 2014 р., склало 222,8 тис. т. Таке різке скорочення об'ємів реалізації пов'язане з проблемами у постачанні коксу та лому, а також заміщенні освоєння потужностей сортопрокатного цеху (табл. 1). Зниження цін та об'ємів реалізації металопродукції вплинуло на зниження виручки від реалізації продукції на 410,3 млн. доларів. Покращення показника ЕВІТДА отримано у розмірі +28,2 млн. доларів за рахунок збільшення питомої ваги сортового прокату у зв'язку з реалізацією інвестиційних проектів на сортопрокатному стані 400/200, а також введенням інноваційної технології пило-вугільного палива в доменному цеху (рис. 1).

Таблиця 1. Фінансові результати діяльності ПАТ «Дніпровський металургійний комбінат» у період 2014 - 2015 рр.

Показники	2014 р.	2015 р.	Відхилення
Об'єм продажу, тис. т	2 557,10	2 334,34	-222,75

Виручка, млн. дол.	1 192,58	782,31	-410,28
ЕВІТДА, млн. дол.	10,89	39,04	28,15
Рентабельність за ЕВІТДА, %	0,91%	4,99%	4,08%

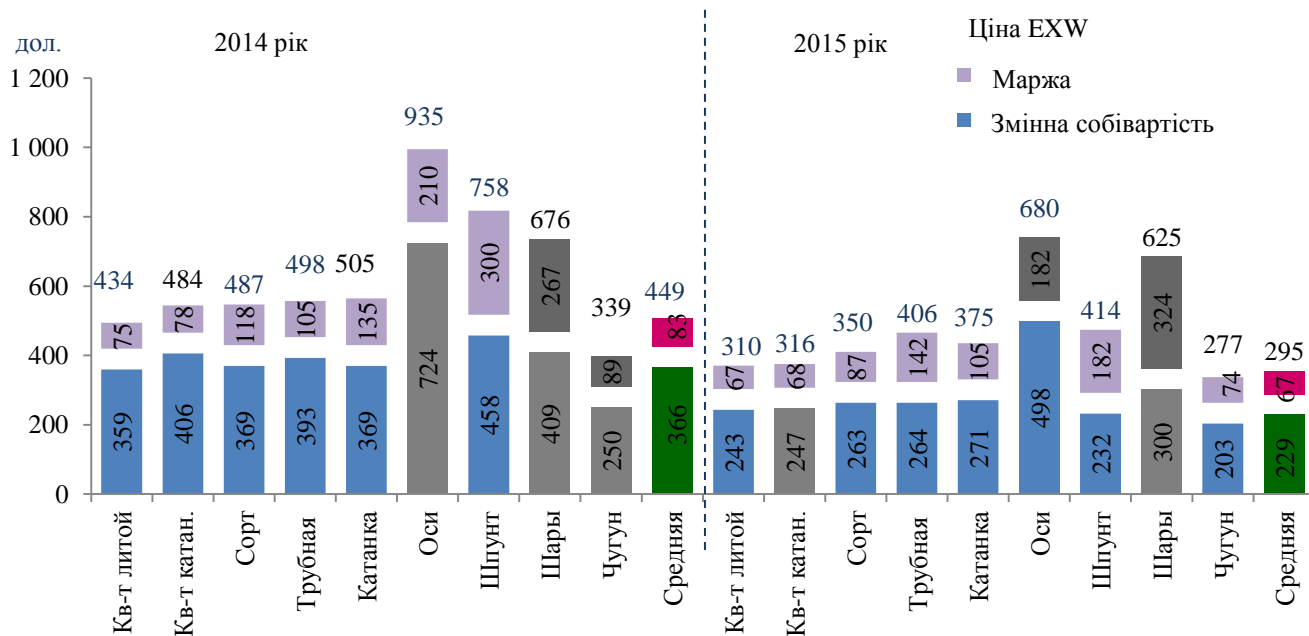

Рис. 1. Маржа за продуктами (за умовами постачання (EXW))

Вплив зовнішніх факторів на діяльність ПАТ «Дніпровський металургійний комбінат» склало 34,9 млн. доларів, що негативно вплинуло на фінансові результати, а саме:

1) загальний негативний вплив цінового фактору склав 187 млн. доларів. Зниження ціни на металопродукцію у порівнянні із 2014 р. склало у середньому 127 дол./т, що негативно вплинуло на ЕВІТДА у розмірі 322,1 млн. доларів. Зниження цін на ресурси у цілому дало змогу компенсувати лише 135,1 млн. доларів. Одночасно із зниженням ціни на залізородну сировину, лом та кокс, відбулося зростання ціни на електроенергію, природний газ;

2) нестабільність постачання коксу у першому та четвертому кварталах 2015 р., лімітування забезпечення ломом, нестача осьової заготівлі не дозволили нарощувати обсяги виробництва металопродукції та призвели до зниження показника ЕВІТДА на суму 12,9 млн. доларів;

3) від'ємна ринкова кон'юнктура на ринку шарів визначалась зниженням об'ємів продажів цієї продукції, що призвело до зниження результату на 1,4 млн. доларів.

Крім того, не менш важливим необхідно зазначити той факт, що підвищення заробітної плати у травні 2015 р. на 15% негативно вплинуло на ефект ЕВІТДА — на суму 7,8 млн. доларів.

Зазначимо, що негативний вплив на фінансовий результат діяльності ПАТ «Дніпровський металургійний комбінат» у сумі 4,5 млн. доларів призвело до збільшення постійних видатків, що не пов'язані із виробництвом, а саме:

- перерахування на утримання ФК «Сталь», що знаходиться у власності ПАТ «Дніпровський металургійний комбінат»;
- залучення зовнішніх аудиторів до оцінки господарської діяльності ПАТ «Дніпровський металургійний комбінат»;
- застосування збільшуючого коефіцієнту грошової оцінки землі;
- видатки на розрахунково-касове обслуговування, що пов'язані із збільшенням надходження валютної виручки на розрахункові рахунки комбінату через перехід на прямі договори.

Незважаючи на існування значної кількості закордонних моделей прогнозування ймовірності банкрутства з певним ступенем ймовірності для металургійних підприємств, жодна з моделей не може використовуватися як універсальна. Вважаємо доцільним використання декількох закордонних моделей для оцінки динаміки зміни отриманих показників, наприклад моделі Спрінгейта, двофакторної моделі Альтмана, інших моделей за умови їх адаптації до умов розвитку економіки України.

Отримані результати показують, що серед наявних моделей прогнозування ймовірності банкрутства, на сьогоднішній день немає методів, які можуть надати точні результати банкрутства вітчизняних металургійних комбінатів. Використання різних методів і технологій для прогнозування ймовірності банкрутства призводить до отримання суперечливих висновків щодо рівня фінансового стану металургійного підприємства та ризику настання банкрутства.

Література:

1. Казанцева С.А. Проблемы определения факторов, влияющих на формирование стоимости предприятия / С.А. Казанцева // Актуальные вопросы экономики и управления : материалы междунар. науч. конф. (г. Москва, апрель 2011 г.). – М.: РИОР, 2011. – Т.1. – С. 183–188.
2. Макконнелл Кемпбелл Р., Брю Стенлі Л. Аналітична економія: принципи, проблеми і політика. Частина 2. Мікроекономіка / Пер. з англ. – Львів: "Просвіта", 1999. – 650с.: іл.
3. Економічна енциклопедія: У трьох томах. Т.3 / Редкол.: С.В.Мочерний (відп. ред.) та ін. – К.: Видавничий центр "Академія", 2002. – 952 с.
4. Офіційний сайт ПАТ "Дніпровський металургійний комбінат" [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dmkd.dp.ua/>
5. Грабовецький Б.Є. Економічний аналіз [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pidruchniki.ws/15060913/ekonomika/finansoviy_analiz

**НЕОБХІДНІСТЬ ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ПРОЦЕСУ ПРИЙНЯТТЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ З МЕТОЮ
ПІДТРИМКИ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ НА ПІДПРИЄМСТВІ**

Куценко Дмитро Миколайович

магістрант

кафедра менеджменту та економічної безпеки

ІНІ економіки і права

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

м. Черкаси, Україна

*Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент **Зачосова Н.В.***

**NEED OF INFORMATION AND ANALYTICAL SUPPORT OF
MANAGEMENT DECISION MAKING FOR KEEPING FINANCIAL AND
ECONOMIC SECURITY OF THE ENTERPRISE**

Dmitry Kutsenko

undergraduate

Department of Management and Economic Security

The Institute of Economics and Law

Cherkasy National University named after Bohdan Khmelnytsky

Cherkasy, Ukraine

*Supervisor – candidate. econ. science, Associate Professor, **Zachosova N.V.***

В умовах обмеженості можливостей отримання інформації службами фінансово-економічної безпеки підприємницьких структур, велика роль починає надаватись інформаційно-аналітичним методам їх діяльності. Значення цих методів визначається ще й тим, що вони (при вмілому використанні) дозволяють отримувати необхідні відомості при мінімальних витратах часових, фінансових та людських ресурсів.

Значні прорахунки в організації торгівлі, банківської та іншої підприємницької діяльності нерідко пов'язані не з тим, що не було необхідних даних і фактів для прийняття вірного рішення, а з тим, що вони не були узагальнені і проаналізовані, з них не було зроблено належних висновків, і вони не були доведені до відома відповідних осіб. Таким чином, підкреслюється необхідність належного рівня організації інформаційно-аналітичного забезпечення прийняття управлінських рішень у контексті забезпечення фінансово-економічної безпеки сучасних суб'єктів господарювання.

Проблеми інформаційно-аналітичного забезпечення прийняття рішень щодо гарантування фінансово-економічної безпеки суб'єктів господарювання знайшли відображення у роботах таких вчених, як Баланда А.Л. [1], Рамазанов С.К., Чмельов В.В. [2], Антонян О.А. [3].

Інформаційно-аналітична робота на підприємстві виконується з метою виявлення схем недобросовісної конкуренції, шахрайства, обману в сфері бізнесу, для того, аби використовувати їх для унеможливлення потрапляння власного підприємства в ситуації некерованого ризику. Виконується така робота з використанням інструментів аналізу і синтезу для обробки різних масивів даних, в основному, публікацій в пресі, а також чуток, усних повідомлень.

Результати інформаційно-аналітичної роботи повинні забезпечити виконання з використанням виявлених ознак і схем недобросовісної (протиправної) підприємницької діяльності висновків про можливу наявність таких ознак і схем в скоєних або передбачувані дії конкурентів і партнерів.

Процес інформаційно-аналітичної роботи складається з трьох основних етапів, в ході яких змінюється інформаційний зміст кінцевого продукту:

- етап збору та обробки відомостей і отримання інформації та вигляді даних;
- етап оцінки даних і отримання інформації у вигляді аналітичних даних;
- етап оцінки аналітичних даних і для прийняття управлінського рішення (у даному випадку щодо напрямів забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства).

Інформація у вигляді даних — це відомості про будь-які факти, істотні для завдань, що вирішуються у межах функціонування підприємства. Вони формуються в результаті аналітичної обробки наявних матеріалів, які відмежовуються від інформаційного шуму і інформаційної надмірності, фіксуються в певній формі, придатній для подальшої обробки.

Інформація у вигляді аналітичних даних — це висновки про ознаки, що характеризують способи недобросовісної комерційної діяльності, отримані в результаті аналізу, групування та узагальнення даних, що наводяться. Аналітичні дані втрачають свій зв'язок з фактами і, тим самим, є основою для формування аналітичної інформації.

Аналітична інформація — це висновки про наявність у аналізованій події ознак, які збігаються із ознаками недобросовісної комерційної діяльності, та стають основою для розробки пропозицій щодо дій керівництва підприємства в цих умовах.

Для комплексного інформаційно-аналітичного забезпечення процесів прийняття управлінських рішень щодо підтримки високого рівня фінансово-економічної безпеки на підприємстві, необхідним є залучення до цього процесу ряду фахівців, що займаються питаннями:

- підготовки прийняття управлінських рішень, в тому числі в різних умовах невизначеності;
- інформаційно-аналітичного забезпечення підприємницької діяльності та фінансово-економічної безпеки;
- проведення маркетингових досліджень;
- конкурентної розвідки та протидії промислового шпигунству;
- оцінки надійності, економічної стійкості і фінансової спроможності суб'єктів господарювання;
- антикризового PR;
- управління підприємницькими ризиками;
- підготовки техніко-економічних обґрунтувань за напрямками фінансово-економічної безпеки бізнесу, у тому числі виробничої безпеки;
- захисту інформації і об'єктів інформатизації;
- аудиту, діагностики і моніторингу безпеки фірми.

Однак, в умовах обмеженості ресурсів у сучасних підприємницьких структур в Україні, необхідним є пошук шляхів оптимізації процесу інформаційно-аналітичного забезпечення їх діяльності без залучення до цього процесу великого штату

співробітників. Тому залишається актуальним питання підготовки у вітчизняних закладах вищої освіти фахівців, здатних одноосібно вирішувати усі перераховані вище завдання.

Література:

1. Баланда А.Л. Інформаційно-аналітичне забезпечення економічної безпеки суб'єктів підприємницької діяльності: стан та перспективи розвитку / А.Л. Баланда // Управління проектами та розвиток виробництва. - 2011. - №1. - С. 154-159.
2. Рамазанов С.К. Концепція інформаційно-аналітичного веб-ресурсу проведення експертних оцінок в забезпеченні економічної безпеки підприємства / С.К. Рамазанов, В.В. Чмельов // Бізнес Інформ. - 2012. - №4. - С. 221-223.
3. Антонян О.А. Неструктурована інформація в інформаційно-аналітичному забезпеченні системи економічної безпеки бізнесу / О.А. Антонян // Економіка. Менеджмент. Підприємство. - 2013. - №25 (2). - С. 232-240.

ЗНАННЯ ЯК ОДНА З ВИРОБНИЧИХ СИЛ ПОСТІНДУСТРІАЛЬНОГО СУСПІЛЬСТВА

Кузькін Юрій Володимирович

студент групи ЕК-131

обліково-економічний факультет

ННІ економіки

Чернігівський національний технологічний університет

м. Чернігів, Україна

Науковий керівник – д.філос.н., доцент Доній Н.Є.

Сучасне суспільство відрізняється від попередніх етапів свого розвитку тим, що воно не має єдиної відповіді на питання «Яке воно?». Еклектика, що характерна для нього, поєднала багато несумісного й цим дозволила з'явиться новим явищам, небаченим раніше. Отже, *метою* даних тез є представлення феномена знань в якості виробничої сили, того чим до середини ХХ ст. знання ніколи не були.

Розробкою теорії суспільства займався багато вчених. Показником їхніх зусиль є ті численні назви, якими номінується стан суспільства ХХ-початку ХХІ ст.: постмодерністське (С. Крук і С. Леш), постіндустріальне (Д. Белл), технотронне (Дж. Гелбрейт), суспільство «третьої хвилі» (О. Тоффлер), інформаційне (К. Курокава, Ф. Махлупа, Т. Умесао) тощо. Ми беремо за основу визначення «постіндустріальне суспільство» та «інформаційне суспільство», які на нашу думку краще відображає сутність тих процесів, що відбуваються в новітній час. Отже, з одного боку, сучасне суспільство іменується постіндустріальним, в якому панує економцентризм, а значить все має свою ціну і все сприймається через призму економічних категорій. З іншого боку, воно інформаційне і основні його категорії «інформація» і «знання», як нематеріальні категорії, дуже важко вписуються в коло тих явищ, які позначає класичні визначення «товару» та «виробничих сил».

Й саме в рамках синтезування характеристик двох типів визначення сучасного соціального простору знання перетворилися в найцінніший актив. Так, якщо в ХХ ст. більшу частину вартості підприємництва утворювали нерухомість і виробниче

обладнання, то в XXI-му значну частину капіталізації багатьох компаній складають нематеріальні активи — інтелектуальна власність (патенти, ноу-хау і т.ін.), а також людський капітал (знання, кваліфікація, досвід і творчий потенціал працівників).

Наслідком глобалізації економіки стало розгалуження та різноматичність компаній: гігантські корпорації поділяються на відокремлені самоврядні структури й інтегруються в єдине ціле за допомогою інформаційних технологій. Одночасно широке поширення набувають нові типи відносин в системі «виробник-споживач», а саме виробник дуже чуйно стежить за безперервністю зворотного зв'язку від споживача. Таким чином, відбувається об'єднання знань і досвіду складових системи, що, в свою чергу, дозволяє швидко і більш якісно реалізувати продукцію. Стрімкий розвиток загального інформаційного простору сприяє також прискоренню взаємодії партнерів, більш ефективному використанню знань усіх учасників партнерських відносин.

Все це означає, що результативна економічна діяльність у даний час ґрунтується на перетворенні інформації, яку можна визначити як цілеспрямований обмін упорядкованими даними між соціальними/виробничими структурами і фізичними особами. Останнє означає, що взаємодія суб'єктів виробництва в умовах постіндустріального суспільства має виключно інформаційну сутність, а економічні процеси завжди є результатом перетворення інформації.

Навколишня реальність у ході все активніших дій з перетворення інформації стає інформаційним середовищем, яке часто називають кіберпростором, або інфосферою. Сукупність засобів обчислювальної техніки і високошвидкісних комунікаційних каналів дає можливість інфосфері не тільки нагромаджувати і розповсюджувати інформацію, а й впливати на світову економіку. Остання поступово починає функціонувати в умовах об'єднаного ринку, коли наявні товари віртуально зосереджені в одному місці. Географічні, етнічні, політичні та інші кордони все менше перешкоджають обміну економічною інформацією, який набуває глобального характеру.

Унаслідок розглянутих вище процесів праця перетворюється з одноманітної рутини на творчу діяльність, засновану на знанні. Оскільки головним ресурсом стає інтелектуальний капітал, то засоби виробництва ніби переходять у голови тих, хто створює нові цінності. Якщо в індустріальній економіці пріоритет був у машин, та при цьому виникла проблема відчуження людини від результатів її праці, то у інформаційній економіці високоінтелектуальна розумова праця повернула людину на передові позиції по відношенню до засобів праці та частково зняла проблему відчуження, про яку вів мов К. Маркс. Це сталося тому, що знання, вкладені виробником у продукт праці, залишилися при ньому та можуть бути використані багаторазово.

Як феномен виробництва знання об'єктивуються в різних формах:

- ✓ самостійний продукт;
- ✓ предмет кінцевого споживання;
- ✓ виробничий ресурс, який використовується при виготовленні продукції;
- ✓ засіб встановлення зв'язку зі споживачем;
- ✓ ресурс підтримки прийняття управлінських рішень;
- ✓ ресурс консолідації колективу.

Все це змінює акценти для керівництва будь-якої організації чи установи. Основною задачею стає — забезпечення ефективної діяльності організації та підвищення продуктивності праці «інтелектуальних» працівників. Крім того, будь-яка організація є як одержувачем знань із зовнішнього середовища, так і джерелом нових знань. При цьому творцями нових знань сьогодні вважаються вже не тільки раціоналізатори і дослідники, а й всі співробітники організації. Оскільки для споживача цінність має тільки та продукція, яка відповідає його очікуванням, то кожна людина може що-небудь поліпшити на своєму робочому місці. Удосконалення виконання технологічної операції і / або взаємовідносин з клієнтом, оптимізація бізнес-процесу та інше в підсумку дозволяють підвищити продуктивність і якість продукції всього підприємства. Те, яким чином працівник домогся кращих результатів — і є маленьке нове знання, його особистий внесок в досягнення всього колективу.

Система людських знань є системою, що саморозвивається: інформація — це «сировина» для виробництва знань, в процесі її переробки виникають нові знання. Знання — це інформація, накопичений досвід і компетенції, які забезпечують успішну цілеспрямовану економічну діяльність і розвиток підприємства. Це означає, що знанням може стати тільки та інформація, яка вже є корисною (або буде такою в перспективі). Однак, наявність інформації — це необхідна умова виникнення нового знання, але не достатня. Потрібно ще навчити людей витягати знання з наявної інформації, переробляти їх і генерувати нові. Тому-то погодимось з думкою, що знання — це «щось, що відоме комусь», а виробництво знань — це процес, за допомогою якого «хтось дізнається про що-небудь, до того йому невідоме», навіть якщо воно відоме іншим. Розповсюдження знань займається «кожний, хто повідомляє вам щось, чого ви не знали, погано знали або забули» [цит. за 2]. Вже потім треба навчити людей формувати на основі нових знань нові здібності — як індивідуальні, так і організаційні.

Отже, в сучасному світі знання є органічною частиною виробничої та корпоративної культури. Боротьба за споживача/клієнта провокує індивідуалізацію попиту та споживання. Останнє призводить до того, що виробник має постійно «підганяти» під вимоги споживача товар та послуги.

Знання також стрімко «індивідуалізуються», що призводить до різкого зростання неявного знання. В підсумку кардинально трансформується ринок праці: замість ринку «робочих рук» він стає ринком «розумників», здатних продукувати нові знання. Й головне — тільки забезпечивши доступ до знань, що накопичені в різних галузях управління, науки, техніки, технології, а також забезпечивши людей інструментами для роботи з ними і навчивши їх генерувати нові ідеї, аналізувати варіанти і вибирати найбільш перспективні рішення, можна створити умови для розробки нової техніки, яка буде найкращим чином задовольняти споживачів.

Література:

1. Лазарева С.Ф. Економіка та організація інформаційного бізнесу: навч. посібник / С.Ф. Лазарева. – К.: КНЕУ, 2002. – 667 с.
2. Смирнова Н.В., Шейхетов В.М. Экономический анализ информационного сектора в развитых капиталистических странах / Н.В. Смирнова, В.М. Шейхетов // Прикладная информатика. Вып. 2. – М.: Финансы и статистика. 1987. – С. 156-172.

3. Тупик И., Плескач В. Управление знаниями на промышленном предприятии [Электрон.источник] / Иван Тупик, Владимир Плескач. – Режим доступа: <http://hrliga.com/index.php?module=profession&op=view&id=1178>

ЕКОНОМІЧНА СУТЬ ТА ЕВОЛЮЦІЯ ФОРМУВАННЯ ПОНЯТТЯ ІННОВАЦІЯ

Лисак В.Ю.

*к.е.н., доцент, кафедри економіки підприємства
Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка
м. Кам'янець-Подільський*

За сучасних умов розвитку ринкової економіки, інновації стають основним чинником, що сприяє динамічному розвитку і підвищенню результативності функціонування як окремих ринкових суб'єктів господарювання, так і економічної системи загалом.

Термін «інновація» у науковий лексикон вперше увів вчений-класик Й. Шумпетер, який у 1912 р. в праці «Теорія економічного розвитку» дав визначення інновації як «історичне явище, що викликає необоротну зміну в процесах виробництва, постачання, збуту продукції, післяпродажного обслуговування, внаслідок використання нових або вдосконалених рішень технічного, технологічного та організаційного характеру» [1, с. 62].

Для більш глибокого розуміння даного поняття необхідно вивчити його етимологію. Innovation (англ.) — утворено з двох слів — латинського «новація» (новизна) й англійського префікса «ін», що означає «в», «введення». Тому, у перекладі з англійського «інновація» означає: введення нового, відновлення.

Існують різні позиції вчених-класиків щодо визначення поняття «інновація». Такі вчені як Х. Хартман, Г. Рігге, та Д. Тідд розглядають інновацію на основі широкого підходу, тобто як комплексний процес, який полягає у розробці та використанні ідей, винаходів, тощо і застосовується в економічних й соціальних сферах [2 с. 23]. Протилежні позиції займають П. Друкер, В. Хіппель та Р. Ратвелл [3, с. 24]. Вони є прихильниками вузького підходу щодо трактування поняття «інновація», а саме розглядають її як певні зміни, які відбуваються з метою створення та удосконалення техніки, виробництва, організації або будь-якої іншої сфери.

Визначення поняття інновації на основі запропонованих класиками підходів на сьогодні не можуть повністю розкривати суть даної категорії, адже мінливість зовнішнього середовища, швидкі темпи розвитку та трансформації економічних процесів вимагають постійного пошуку нових підходів до даної проблематики.

Даною проблематикою займалися і вітчизняні науковці. зокрема представниками сучасного широкого розуміння інновацій є Ю.В. Яковець, А.А. Харин, Т.О. Франчук та інші [4, с. 9]. Вони вважають, що інновація — це внесення нових елементів, всього, що вперше увійшло до вжитку. Послідовниками вузького підходу є Т.С. Медведкін, І.В. Космидайло та багато інших, однак в даних науковців існують розбіжності щодо трактування поняття інновацій. Зокрема, науковці Н.П. Завлін та А.В. Васильов під інновацією розуміють зміни у структурі чи функціях,

перетворення існуючих практик на нові [5, с. 28]. Усі інші представники даного підходу розглядають інновацію як кінцевий результат діяльності у вигляді конкретних товарів, технологій, процесів тощо.

Класичній та сучасній науковій літературі, насамперед, притаманна багатогранність розуміння визначення поняття інновації, тому економічні вчення послідовників почали будуватися на основі двох інших підходів щодо визначення їх сутності — динамічного та статичного (об'єктного). Статичний підхід розглядає інновацію як кінцевий результат інноваційного процесу у вигляді нової техніки, технології тощо, а динамічний — як процес реалізації ідеї та її перетворення у впровадження нових виробів, технологій, принципів замість існуючих [6, с. 116-117].

Представником статичного підходу є С.Д. Іл'єнкова, вона стверджує, «що інновації — кінцевий результат інноваційної діяльності, втілений у вигляді нового чи вдосконаленого продукту, який впроваджений на ринку, нового чи вдосконаленого технологічного процесу, що використовується в практичній діяльності або в новому підході до соціальних послуг (Положення Фраскаті ОЕСР)» [7, с. 16].

Л.М. Гохберг пропонує власне визначення: «Інновації — це кінцевий результат інноваційної діяльності, що отримав втілення у вигляді нового або удосконаленого продукту, впровадженого на ринку, нового або удосконаленого процесу, що використовується в практичній діяльності чи в новому підході до соціальних послуг» [8, с. 53].

Науковець В.В. Повітчан найбільш повно узагальнив основні підходи до визначення поняття інновації за такими основними категоріями: процес, зміна, результат, підхід та інвестування змін. Однак і у даному підході виникли розбіжності, а саме у категорії інвестування змін, під якою автор представляє вкладання коштів в економіку, з метою зміни поколінь техніки та технології [9, с. 6].

Стаття 1 Закону України «Про інноваційну діяльність» трактує інновації як новостворені (застосовані) і (або) вдосконалені конкурентоздатні технології, продукція або послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва і (або) соціальної сфери [10].

У Концепції науково-технологічного і інноваційного розвитку України зустрічаємо таке трактування даного поняття: «кінцевий результат інноваційної діяльності, що одержав реалізацію у вигляді нового або вдосконаленого продукту або технологічного процесу, який реалізується на ринку і використовується в практичній діяльності».

Незважаючи на однозначність трактування вищенаведених понять нормативними документами, в науковій та довідниковій літературі відсутня єдина позиція щодо їх визначення.

Інновацію необхідно відрізнити від винаходу й не змішувати їх ще й тому, що винахід може виступати тільки в якості ідеї або прототипу нового продукту чи нового технологічного процесу та він не перетворюватиметься у інновацію, поки не пройде процесу комерціалізації. Як свідчить практика, більшість винаходів ніколи не стають інноваціями.

Література:

1. Schumpeter J.A. Théorie de l'Evolution Economique, Recherches sur le Profil, le Crédit, l'Intérêt et le Cycle de la Conjoncture. Librairie Dalloz. / J.A Schumpeter. – Paris, 1935. – 82 p.
2. Hausteин H. Leitung industrieller Forschung und Entwicklung / Hartman Hausteин. Berlin, 1979. – 174 p.
3. Друкер П.Ф. Рынок: как выйти в лидеры / П.Ф. Друкер. – М.: Буксембер Интернешенл, 1992. – 458 с.
4. Яковець Ю.В. Эпохальные инновации XXI века / Ю.В. Яковець. – М: Экономика, 2004. – 264 с.
5. Завлин П.Н. Оценка эффективности инноваций / П.Н. Завлин, А.В. Васильов. – М.: Бизнес-пресса, 1998 – 216 с.
6. Кундеева Г.А. Основные категории теории инноваций / Г.А. Кундеева // Прометей. – 2007. – №3. – С. 114 – 119.
7. Ильенкова С.Д. Инновационный менеджмент: учебник для вузов / С.Д. Ильенкова – М.: Банки и биржи, ЮНИТИ, 1997. – 327 с.
8. Гохберг Л.М. Статистика науки и инноваций: Краткий терминологический словарь / Л.М. Гохберга. М.: ЦИСН, 1996. – 221 с.
9. Повітчан В.В. Визначення сутності деяких категорій інноватики / В.В. Повітчан // Економіка розвитку. – 2005. – №2 (34). – С. 6 – 11.
10. Закон України «Про інноваційну діяльність» від 04.07.2002 р. №40-IV // Голос України. – 2002. – 9 серпня. – С. 10.

**ОСОБЛИВОСТІ ЗМІЩЕННЯ ЦЕНТРІВ ФАКТИЧНОГО УПРАВЛІННЯ
НАСЕЛЕНИМИ ПУНКТАМИ ІЗ НАЦІОНАЛЬНОГО ДО МІСЦЕВОГО РІВНЯ**

Маркович Ірина Богданівна

кандидат економічних наук

доцент кафедри економіки та фінансів

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

м. Тернопіль, Україна

**FEATURES OF THE ACCOMMODATION OF THE FACTUALITY
CENTER SETTLEMENT MANAGEMENT FROM THE NATIONAL TO THE
LOCAL LEVEL**

Iryna Markovych

PhD (economic science)

Assosiate Professor

Department of Economics and Finance

Ternopil National Technical University named after Ivan Puluj

Ternopil, Ukraine

Актуальні для України процеси децентралізації фінансових ресурсів та відповідальності, тобто зміщення пріоритетної ролі в управлінні регіонами та населеними пунктами із загальнонаціонального рівня до місцевого, закладає

підвалини застосування абсолютно нових підходів до регіонального управління та адміністрування. Місцеве самоврядування без відповідного фінансового забезпечення практично нездатне реалізувати запити мешканців громади та сформувані так звані «пункти зростання» у державному масштабі. Синергія адміністративних важелів управління та фінансових інструментів бюджетного перерозподілу є передумовою та в подальшому й результатом ефективного місцевого самоврядування.

Процеси децентралізації бюджетних коштів проходять багато європейських країн. За умови зарахування податкових зобов'язань в місцевий бюджет підтримка підприємництва зі сторони місцевих органів влади суттєво зростає. Це може проявлятися у реалізації спільних проєктів, наданні преференцій місцевим суб'єктам господарювання, інформаційній підтримці.

Питання ефективності порядку перерозподілу бюджетних коштів не знаходить однозначної універсальної відповіді для усіх країн. Поряд із державами, де регіональні утворення мають максимальні можливості до фінансової автономії (США), Скандинавські країни, для прикладу, зберігають великою частку загальнодержавного перерозподілу фінансів. Ключовим залишається не механізм та процедури перерозподілу, а відповідальність, економічна доцільність та сприйняття цих процесів у суспільстві.

Слід розуміти, що вигоди, які можуть отримати населені пункти, в результаті децентралізації, розподіляються дуже нерівномірно. Ті регіони, які не мають розвиненого підприємництва, опиняються у вкрай скрутному становищі. Субвенції із державного бюджету, які надходять фактично від інших успішних територіальних громад у вигляді реверсних дотацій, стають основним джерелом надходжень бюджету. У такому випадку приєднання до економічно сильних громад, перейняття їх досвіду управління та активізації громадськості й бізнесу, може стати імпульсом до спільного зростання.

Досвід утворення об'єднаних територіальних громад в Україні уже сформувався, особливо це стосується Західного регіону, де активність в даному напрямку є найвищою з-поміж усіх регіонів держави. Багатьма це пояснюється вищим рівнем громадянської активності. З іншої сторони, економічна ситуація Західних областей є дещо гіршою, ніж в багатьох інших регіонах, що й стимулює населення до змін.

Переорієнтація пріоритетів та підходів до роботи в громадах відбувається автоматично із зміною структури управління. Оскільки багато проблем можуть бути вирішені «на місці», нівелюється потреба у багаторівневих, штучно ускладнених узгодженнях.

Сьогодні важливо забезпечити кореспондування цілей та напрямків розвитку регіону та кожної окремої об'єднаної територіальної громади, що цей регіон формують. Така відповідність повинна забезпечуватися ще на етапі формування стратегічних документів розвитку, адже спільне розуміння орієнтирів та пріоритетів із врахуванням загальнорегіональних тенденцій дозволяє отримати найбільші вигоди від функціонування громади.

Однією із цілей процесів децентралізації є надання можливостей громадам можливостей відносно самостійного розвитку на основі законодавчої бази держави, проте без прямого її втручання. Така демократичність та економічна свобода повинна

бути максимально ефективно використана не тільки в сфері активізації бізнесу, а й стосуватися соціального та екологічного розвитку.

Досягнення соціальних стандартів, які визначаються громадою як індикатори успішності її функціонування, є, мабуть, найосновнішим наслідком громадської активності. Збереження довкілля сьогодні є суттєвою компонентою стратегічного «набору» цілей громади. Жоден проект розвитку не розглядається без врахування наслідків на екосистему — економічний та соціальний ефект не завжди можуть компенсувати ті втрати, які завдають окремі види діяльності довкіллю. Збалансування можливостей задоволення економічних інтересів громади, соціального та екологічного ефекту — ось завдання до ініціаторів та реалізаторів різноманітних програм розвитку об'єднаних територіальних громад.

Планування регіонального та місцевого розвитку завжди опирається на стратегічні пріоритети вищого порядку, які затверджуються на загальнонаціональному рівні. Не зважаючи на те, що формально таке кореспондування досягнуте, практично часто контрадикторність цілей унеможливує ефективний розвиток громад та й цілих регіонів. Тому науково аналітично обґрунтована розробка програмних документів стає звичною практикою уже й для українських громад, які прагнуть позитивних трансформаційних зрушень.

ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ АМОРТИЗАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ

Мішина Ірина Олександрівна

студентка

кафедра автоматизованих систем і моделювання в економіці

факультет економіки і управління

Хмельницький національний університет

м.Хмельницький, Україна

*Науковий керівник – канд. екон. наук **Проскурович О.В.***

IMPLEMENTATION DETAILS OF AMORTIZATION POLICY IN UKRAINE

Mishyna Iryna

student

department of automated systems and simulation in economy

faculty of Economics and Management

Khmelnytsky national university

Khmelnytsky, Ukraine

*Supervisor – PhD in Economics **Proskurovych O.V.***

Розвиток країни певною мірою залежить від чіткої економічної політики, де головною складовою є амортизаційна політика. За допомогою аналізу створення національної амортизаційної системи і відбувається формування та реалізація амортизаційної політики, яка виступає як найпотужніший фактор регулювання економіки країни і стимулювання її розвитку на мікро- і макрорівні.

Амортизаційна політика є складовою частиною системи зовнішнього керування відтворення зношених основних засобів підприємства. Вона визначає рівень індивідуалізації й можливість внутрішньої варіативності амортизаційної політики окремого підприємства. Протягом десятків років амортизаційна політика являється найслабкішою ланкою економічної політики України, оскільки сформована амортизаційна система не створює зацікавленості підприємців до оновлення основних засобів, впровадження наукових розробок та новітніх технологій у виробництво [1].

Амортизаційну політику можна трактувати не лише як комплекс мір і ліній дії держави у сфері відтворення основного капіталу, але і як відносини між господарюючими суб'єктами в процесі формування умов здійснення відтворювального процесу шляхом визначення норм амортизації, способу перенесення вартості основного капіталу на виробничий продукт, формування, розподілу і використання засобів амортизації з метою задоволення потреб економіки в основному капіталі.

Доцільно розглянути амортизаційну політику на макрорівні, яка приводить в дію певні важелі, що впливають на ступінь оновлення основного капіталу та прискорення НТП, створює сприятливий інвестиційний клімат в країні, вдосконалює податкову систему [2].

Основними елементами амортизаційної політики на макрорівні, є:

1) Розробка економічно доцільних термінів корисного використання основного капіталу. Термін корисної служби основного капіталу повинен враховувати передбачуваний фізичний і моральний знос, очікуваний об'єм використання основного капіталу, юридичні та інші обмеження на його використання.

2) Реалізація механізмів, які б здійснювали ефективне нарахування амортизації. Використання оптимального варіанту нарахування амортизації, виходячи з цілей і завдань розвитку національної економіки.

3) Створення умов, що забезпечують цільове використання амортизаційних відрахувань. Використання амортизаційних відрахувань з найвищою віддачею, а також створення сприятливих умов для реалізації цього завдання на державному рівні (покращення інвестиційного клімату, захист основного капіталу від дії негативних економічних явищ та ін.).

4) Податкове стимулювання, прискорення оновлення основного капіталу.

5) Методичне керівництво розробкою і реалізацією амортизаційної політики. Підготовка нормативно-правових документів, управління процесами впровадження нових методів нарахування амортизації, обліку і складання звітності на державному, регіональному і місцевому рівнях управління.

6) Моніторинг реалізації амортизаційної політики держави. Отримання відомостей, які необхідні для оцінки амортизаційної політики, узагальнення і підготовка звідних матеріалів і пропозицій по її вдосконаленню [1].

При здійсненні амортизаційної політики на мікрорівні відбувається оновлення основного капіталу, а саме його активної частини, і підвищується технічний рівень виробництва. Усе це створює достатні передумови для зниження собівартості продукції і максимізації прибутку, які є основними напрямками у стійкій діяльності підприємств [3].

Основними складовими елементами амортизаційної політики, на мікрорівні є:

- 1) Оцінка і переоцінка основного капіталу. Проведення переоцінки індексним методом, методом прямого перерахунку (на основі експертних висновків).
- 2) Визначення термінів корисного використання основного капіталу.
- 3) Представлення достовірних фактів господарської діяльності підприємств.
- 4) Забезпечення цільового використання амортизаційних відрахувань. При цільовому використанні амортизаційні відрахування вкладаються у виробництво і забезпечують дохід на рівні рентабельності власного капіталу, необхідний для відновлення зношеного майна.
- 5) Мінімізація морального і фізичного зносу основного капіталу. Впровадження нової техніки і технологій, вдосконалення ремонтно-експлуатаційного обслуговування, диференціація термінів корисного використання залежно від зносу та ін.
- 6) Вибір найбільш ефективних форм відтворення основного капіталу. Своєчасно і якісно здійснювати технічне переозброєння, реконструкцію і модернізацію виробництва [3].

Основні елементи амортизаційної політики на макро- і мікро рівнях відображено в систематизованому вигляді у таблиці 1.1.

Таблиця 1.1. Основні елементи амортизаційної політики

Основні елементи амортизаційної політики	
Макрорівень	Мікрорівень
Розробка економічно доцільних термінів корисного використання основного капіталу	Оцінка та переоцінка основного капіталу
Реалізація ефективних механізмів нарахування амортизації	Визначення термінів корисного використання основного капіталу
Митне стимулювання прискорення відновлення основного капіталу	Вибір та обґрунтування методів нарахування амортизації
Методичне керівництво розробкою та реалізацією амортизаційної політики	Забезпечення цільового використання амортизаційних відрахувань
Моніторинг реалізації амортизаційної політики держави	Мінімізація морального та фізичного зносу основного капіталу

Сучасна амортизаційна політика як окремих підприємств, так і держави в цілому є недосконалою та неефективною. Це полягає в тому, що відповідно до чинних законодавчих актів підприємства формують власну амортизаційну політику, але на сьогоднішній день законодавча база держави є нестабільною. Тобто через це підприємства фактично позбавлені можливості обирати для себе найоптимальніші варіанти такої політики.

Література:

1. Основні види послуг, їх характеристика та класифікація [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://toplutsk.com>.
2. Орлов П., Орлов С. Прискорена амортизація і прискорене зношення основних фондів. // Економіка України, 1999. - №5.

3. Пуйда Г.В. Амортизаційна політика як ключовий елемент управління технічними ресурсами підприємства / Г.В. Пуйда // Бізнесінформ. – Івано-Франківськ, 2014. - №1. – С. 226.

**РЕСУРСИ ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ НА ПІДПРИЄМСТВІ**

Надточій Ярослав Миколайович

магістрант

кафедра менеджменту та економічної безпеки

ІНІ економіки і права

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

м. Черкаси, Україна

*Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент **Зачосова Н.В.***

**RESOURCES OF INFORMATION AND ANALYTICAL SUPPORT FOR
FINANCIAL AND ECONOMIC SECURITY OF THE ENTERPRISE**

Nadtochiy Jaroslav

undergraduate

Department of Management and Economic Security

The Institute of Economics and Law

Cherkasy National University named after Bohdan Khmelnytsky

Cherkasy, Ukraine

*Supervisor – candidate. econ. science, Associate Professor, **Zachosova N.V.***

Проблема безпеки ведення бізнесу в сучасній Україні є однією з найбільш значущих. Найважливіше місце в рішенні цієї проблеми належить інформаційно-аналітичній діяльності щодо забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємницьких структур. Разом з тим, досягнення високих економічних і соціальних результатів, забезпечення фінансово-економічної безпеки неможливі без використання інформаційних аналітичних систем і відповідних технологій у всіх сферах господарської діяльності. В даний час важко назвати область людської діяльності, в якій не використовувалися б інформаційні системи.

Особливо це справедливо щодо сфери управління різними економічними об'єктами, де основними є процеси прийняття рішень на основі наявної інформації.

Різні аспекти інформаційно-аналітичного забезпечення щодо прийняття рішень у сфері управління фінансово-економічною безпекою підприємств знайшли відображення у працях науковців, таких як Мойсеєнко І.П., Мартинюк О.А. [1], Сорока Р.С., Сорока М.П. [2], Завора Т.М., Пустяк О.В. [3].

Для проведення аналітичної роботи з метою забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства спочатку необхідно отримати інформаційні ресурси належної якості. Для цього фахівець із інформаційно-аналітичного забезпечення фінансово-економічної безпеки має кілька джерел.

1. Сектор ділової інформації, що включає в себе біржову, фінансову, комерційну, економічну, статистичну інформацію. Біржова і фінансова інформація:

включає в себе інформацію, надану біржами, спеціальними службами біржової і фінансової інформації, брокерськими компаніями, банками. Це інформація про котирування цінних паперів, валютні курси, дисконтні ставки, ринку товарів і капіталів, інвестиціях, цінах. Економічна і статистична інформація: інформація, яка надається державними службами та приватними компаніями, що отримується в результаті досліджень і консалтингу, включає в себе числову економічну, демографічну, соціальну інформацію у вигляді прогнозних моделей і оцінок. Комерційна інформація: це інформація по компаніям, фірмам, корпораціям, напрямками їх роботи і їх продукції, про їх ціни, фінансовий стан, зв'язки, угоди, керівників тощо, ділові новини в сфері економіки і бізнесу, які пропонують відповідні спеціалізовані служби і агентства, засоби масової інформації.

2. Сектор інформації для фахівців, що включає в себе науково-технічну і спеціальну інформацію, а також першоджерела. Професійна інформація — спеціальна інформація, притаманна певній професії (інформація для лікарів, юристів, викладачів, фармацевтів, інженерів тощо); науково-технічна інформація — документальна бібліографічна, реферативна, довідкова інформація, дані в галузі фундаментальних і прикладних, природничих, технічних і суспільних наук, галузей виробництва і сфер людської діяльності; доступ до першоджерел через бібліотеки і спеціалізовані банки даних, можливості придбання першоджерел, отримання їх у вигляді повнорозмірних документів і мікрокопій.

3. Сектор масової і споживчої інформації, що включає в себе новини та послуги, в тому числі на основі сучасних засобів телекомунікацій. Довідкова інформація — інформація спеціалізованих інформаційних агентств і служб новин, електронні журнали, довідники, енциклопедії; споживча і розважальна інформація, яка орієнтована на домашнє використання — це місцеві новини, погода, розклад руху транспорту, комерційні пропозиції тощо.

Після того, як інформація з названих джерел буде отримана та піддана обробці, отримані аналітичні дані потрібно захистити від зловмисного їх використання на протипагу економічним і фінансовим інтересам підприємства.

Захист інформаційно-аналітичних ресурсів від несанкціонованого доступу повинна передбачати:

- обґрунтованість доступу;
- персональну відповідальність;
- надійність зберігання;
- розмежування інформації за рівнем конфіденційності;
- контроль за діями виконавців (користувачів) з документацією та відомостями, а також в автоматизованих системах і системах зв'язку;
- цілісність технічного та програмного середовища, аналізованої інформації і засобів захисту.

Виконання такого переліку вимог дозволяє гарантувати ефективне використання та якісне збереження інформаційно-аналітичного ресурсу підприємства для гарантування належного рівня його фінансово-економічної безпеки. Адже будь-який бізнес незалежно від його масштабів і спрямованості — об'єктивно пов'язаний з потребою в достовірній та своєчасній інформації з тих чи інших аспектів ринкової ситуації, без чого неможливі вироблення обґрунтованих управлінських рішень, створення надійної системи корпоративної безпеки, мінімізація ризиків, реалізація

нових проектів, розширення клієнтської бази та вирішення інших важливих завдань підприємницької діяльності та захисту фінансово-економічної безпеки.

Література:

1. Мойсеєнко І.П. Особливості формування інформаційно-аналітичного забезпечення економічної безпеки банку / І.П. Мойсеєнко, О.А. Мартинюк // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. серія економічна. - 2011. - Вип. 2. - С. 203-210.
2. Сорока Р.С. Значення інформаційно-аналітичної діяльності в забезпеченні економічної безпеки підприємства / Р.С. Сорока, М.П. Сорока // Науковий вісник НЛТУ України. - 2012. - Вип. 22.13. - С. 317-322.
3. Завора Т.М. Методичні засади формування інформаційно-аналітичного забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства / Т.М. Завора, О.В. Пустьяк // Наука й економіка. - 2015. - Вип. 1. - С. 139-146.

ОПТИМІЗАЦІЯ ФІНАНСОВИХ РИЗИКІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Парфененко Тетяна Михайлівна

студент

кафедра фінансів, банківської справи та страхування

факультет економіки і права

Київський кооперативний інститут бізнесу і права

м.Київ, Україна

Науковий керівний – к.е.н. доцент Пурденко О.А.

Ризик притаманний будь-якій формі людської діяльності, що пов'язано з безліччю умов і факторів, що впливають на позитивний результат прийнятих людьми рішень. І сучасний бізнес неможливий без ризику.

Актуальність теми статті визначається тим, що сучасний бізнес неможливий без ризику. Ризик — це зворотний бік свободи підприємництва. З розвитком ринкових відносин в нашій країні посилюється конкуренція, розширюються можливості діяльності. Щоб досягти успіху в своїй справі, потрібні оригінальні рішення і дії. Потрібен постійний творчий пошук, потрібна мобільність і готовність до впровадження всіх можливих технічних і технологічних нововведень, а це неминуче пов'язане з ризиком.

Основною метою підприємництва є отримання максимальних доходів при мінімальних витратах капіталу в умовах конкурентної боротьби. Реалізація зазначеної мети вимагає порівняння розмірів вкладеного у виробничо-торговельну діяльність капіталу з фінансовими результатами цієї діяльності. Разом з тим, при здійсненні будь-якого виду господарської діяльності об'єктивно існує небезпека (ризик) втрат, обсяг яких обумовлений специфікою конкретного бізнесу, при цьому під фінансовим ризиком підприємства розуміється ймовірність виникнення несприятливих фінансових наслідків у формі втрати доходу і капіталу в ситуації невизначеності умов здійснення його фінансової діяльності.

Ризиком можна управляти, тобто використовувати різні заходи, що дозволяють певною мірою прогнозувати настання ризикової події і вживати заходів до зниження

ступеня ризику. Тому, нестабільна економічне середовище України, всередині якої діють підприємства, передбачає необхідність систематичного аналізу фінансового стану. При цьому основним об'єктом дослідження стали фінансові ризики підприємства і можливі шляхи зниження їх впливу. Наслідки фінансових ризиків впливають на фінансові результати підприємства, вони можуть привести не тільки до певних фінансових втрат, а й до банкрутства підприємства. Тому одним із завдань фінансового менеджера є визначення саме тих фінансових ризиків, які впливають на діяльність конкретного підприємства. Головним для фінансового менеджера є управління цими ризиками або такі дії, які дозволили б звести до мінімуму вплив цих ризиків на діяльність підприємства.

Діяльність підприємства в конкурентному середовищі завжди пов'язана з тим або іншим ступенем ризику. Для того щоб компанія змогла не тільки вижити на ринку, але і закріпити свої позиції, керівник повинен вміти своєчасно виявляти і оцінювати ризики, а також приймати ефективні управлінські рішення щодо їх мінімізації.

В умовах ринкових відносин проблема оцінки ризику фінансово-господарської діяльності підприємств набуває самостійне теоретичне і прикладне значення як важлива складова частина теорії і практики управління. Підприємствам слід не уникати ризику, а вміти керувати ним. Одне з головних правил фінансово-господарської діяльності свідчить: «Не уникати ризику, а передбачити його, прагнучи знизити до максимально низького рівня».

Фінансові ризики на підприємстві тісно пов'язані з прийняттям управлінських рішень в умовах невизначеної зовнішньої бізнес-середовища. Результати управління фінансовими ризиками підприємства залежать як від розуміння вищими менеджерами компанії тих процесів, якими вони повинні управляти, так і знання факторів управління ризиком і моделі управління.

Для підвищення ефективності сучасні підприємства змушені будувати у себе систему управління фінансовими ризиками на підприємстві, ефективну і надійну. В основі управління фінансовими ризиками лежить цілеспрямований пошук і організація роботи по зниженню ступеня ризику, мистецтво отримання і збільшення прибутку в різко змінюється і невизначеній господарській ситуації.

Кінцева мета, до якої прагне процедура управління фінансовими ризиками підприємства відповідає цільової функції підприємництва. Вона полягає в отриманні максимального прибутку при мінімальному, або хоча б, прийнятному для підприємця співвідношенні прибутку і ризику. Таке завдання на сучасному підприємстві та вирішує ризик менеджмент, який представляє собою систему управління ризиком і економічними, точніше, фінансовими відносинами, що виникають в процесі цього управління. Якщо розглядати управління фінансовими ризиками як систему, то вона включає в себе дві підсистеми: керованої (об'єкта управління) і керуючої (суб'єкта управління).

У будь-якій господарській діяльності завжди існує небезпека грошових втрат, що впливає зі специфіки тих чи інших господарських операцій. Небезпека таких втрат є фінансові ризики. Фінансові ризики — це комерційні ризики. Ризики бувають чисті і спекулятивні. Чисті ризики означають можливість отримання збитку або нульового результату. Спекулятивні ризики виражаються в можливості отримання як позитивного, так і негативного результату. Фінансові ризики — це спекулятивні

ризик. Інвестор, здійснюючи венчурне вкладення капіталу, заздалегідь знає, що для нього можливі тільки два види результатів — дохід або збиток. Особливістю фінансового ризику є імовірність настання збитку в результаті проведення яких-небудь операцій у фінансово-кредитній і біржовій сферах, здійснення операцій з фондовими цінними паперами, тобто ризику, який випливає з природи цих операцій. До фінансових ризиків належать кредитний ризик, процентний ризик - валютний ризик: ризик упущеної фінансової вигоди.

Кредитні ризики — небезпека несплати позичальником основного боргу і відсотків, належних кредитору. Процентний ризик — небезпека втрат комерційними банками, кредитними установами, інвестиційними фондами селенговими компаніями в результаті перевищення процентних ставок, виплачуваних ними по притягнутих засобах, над ставками за наданими кредитами.

Валютні ризики є небезпекою валютних втрат, пов'язаних зі зміною курсу однієї іноземної валюти по відношенню до іншої, в тому числі національній валюті при проведенні зовнішньоекономічних, кредитних і інших валютних операцій.

Ризик упущеної фінансової вигоди — це ризик настання непрямого (побічного) фінансового збитку (неодержаний прибуток) у результаті нездійснення якого-небудь заходу (наприклад, страхування) або зупинки господарської діяльності.

Інвестування капіталу завжди супроводжують вибір варіантів інвестування і ризик. Вибір різних варіантів вкладення капіталу часто пов'язаний зі значною невизначеністю. Наприклад, позичальник бере позику, повернення якої він буде виробляти з майбутніх доходів. Однак самі ці доходи йому невідомі. Цілком можливий випадок, що майбутніх доходів може і не вистачити для повернення позики. В інвестуванні капіталу доводиться також йти на певний ризик, тобто вибирати ту чи іншу ступінь ризику. Наприклад, інвестор повинен вирішити, куди йому слід вкласти капітал: на рахунок в банк, де ризик невеликий, але і доходи невеликі, чи в більш ризиковане, але значно дохідне заход (селенгові операції, венчурне інвестування, покупка акцій). Для вирішення цього завдання треба кількісно визначити величину фінансового ризику і порівняти ступінь ризику альтернативних варіантів.

Фінансовий ризик, як і будь-який ризик, має математично виражену ймовірність настання втрати, яка спирається на статистичні дані і може бути розрахована з досить високою точністю. Щоб кількісно визначити величину фінансового ризику, необхідно знати всі можливі наслідки будь-якого окремого дії і ймовірність самих наслідків. Можливість означає автоматичну можливість отримання певного результату. Стосовно до економічних задач методи теорії ймовірності зводяться до визначення значень ймовірності настання подій і до вибору з можливих подій самого кращого виходячи з найбільшої величини математичного очікування. Інакше кажучи, математичне очікування якої-небудь події дорівнює абсолютній величині цієї події, помноженої на ймовірність його настання.

Література:

1. Аналіз господарської діяльності. / Под ред. Белобородова В.А. - М: Фінанси і статистика, 2014. - 420с.
2. Бакланов В.І. Фінансова діяльність підприємства в сучасних умовах / В.І. Бакланов. - М: Економіка, 2015. - 375 с.

3. Бердникова Т.Б. Аналіз і діагностика фінансово-господарської діяльності підприємства / Т.Б. Бакадіров. - М: Економіст. - 2015.- 540 с.
4. Гранатуров В. Економічний ризик / В.К. Гарнітури. - М: Справа і Сервіс. - 2012. - 320 с.

УДК 336.67

РОЛЬ ТА ФУНКЦІЇ ПРИБУТКУ ПІДПРИЄМСТВА У РИНКОВИХ УМОВАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Павлюк Костянтин Васильович

магістрант

кафедра економіки підприємства

факультет економіки та менеджменту

Житомирський державний технологічний університет

м. Житомир, Україна

*Науковий керівник – канд. екон. наук **Овандер Н.Л.***

На сучасному етапі економічного розвитку України в умовах реальної самостійності суб'єктів господарювання все більшого значення набуває реалізація принципів самоокупності та самофінансування. Основним фактором реалізації зазначених принципів є формування достатнього розміру фінансових результатів, які одночасно завершують цикл діяльності підприємства та виступають необхідною умовою наступного циклу. Прибуток є найважливішим критерієм успішної роботи підприємства, який характеризує остаточний результат усіх видів діяльності і є формою приросту активів його власників. Господарська діяльність будь-якого суб'єкта господарювання передбачає постійне співставлення доходів і витрат та визначення фінансового результату — прибутку або збитку [1].

Роль прибутку проявляється в тому, що у його величині безпосередньо віддзеркалюються всі аспекти діяльності господарюючого суб'єкта: технологія і організація виробництва, система внутрішнього та зовнішнього управління, особливості діяльності, які визначають якість та обсяг виготовленого продукту, рівень собівартості та ціноутворення, стан продуктивності праці тощо. Також, провідна роль прибутку полягає в тому, що він забезпечує зміцнення бюджету держави, сприяє інвестиційній привабливості, діловій активності підприємств у будь-якій сфері економічної діяльності. Сукупність цих факторів перетворюють прибуток на основну рушійну силу ринкового механізму господарювання та основне джерело економічного і соціального розвитку підприємства та держави в цілому.

Для підвищення ефективності господарської діяльності дуже важливо, щоб при формуванні та розподілі створеного прибутку було досягнуто оптимальність в задоволенні інтересів держави, підприємства, найманих працівників і власників. Власник суб'єкта господарювання зацікавлений отримати більший розмір кінцевого фінансового результату, адже він є джерелом його доходів (дивідендна політика), основним фінансовим джерелом розвитку підприємства, науково-технічного вдосконалення його матеріальної бази і продукції, а також одним із критеріїв привабливості підприємства для інвесторів. Окрім цього, за рахунок прибутку

виконується частина зобов'язань перед бюджетом, банками й іншими підприємствами. У такий спосіб прибуток стає найважливішим показником оцінки виробничої та фінансової діяльності підприємства.

Посилення ролі прибутку обумовлено також діючою системою його розподілу, відповідно до якої підвищується зацікавленість власників у збільшенні не тільки загальної суми прибутку, але й особливо тієї його частини, що залишається в розпорядженні підприємства й використовується як головне джерело засобів, що направляють на виробничий і соціальний розвиток, а також на матеріальне заохочення працівників відповідно до якості затраченої праці.

У збільшенні фінансових результатів підприємства відбиваються інтереси найманих працівників, які зацікавлені в збільшенні своїх доходів у вигляді заробітної плати та участі у прибутках.

У зростанні прибутковості діяльності суб'єктів господарювання також зацікавлена держава, адже за рахунок відрахувань від прибутку в бюджет формується основна частина фінансових ресурсів держави, регіональних і місцевих органів влади. Відповідно, від збільшення обсягів сплачених податків до бюджетів значною мірою залежать темпи економічного та інвестиційно-інноваційного розвитку країни, окремих регіонів, збільшення суспільного багатства й в остаточному підсумку підвищення життєвого рівня населення.

Отже, за умов ринкової економіки отримання максимально можливої суми прибутку є метою будь-якого виробництва. Таке бажання максимізації прибутку визначається його роллю в системі економічних відносин:

- прибуток є основною метою підприємницької діяльності і мірилом її ефективності;
- прибуток є основним джерелом формування фінансових ресурсів підприємства, що забезпечують його розвиток;
- прибуток є носієм захисної функції підприємства від загрози банкрутства та головною передумовою зростання ринкової вартості господарюючого суб'єкта;
- прибуток є джерелом зростання доходів працівників підприємства;
- прибуток є фундаментом економічного розвитку країни, джерелом задоволення соціальних потреб у зв'язку з тим, що саме отримання прибутку забезпечує надходження до бюджету податків і платежів.

Важливість прибутку як внутрішнього джерела фінансування для розвитку суб'єктів господарювання вимагає від управлінського персоналу здійснення ефективного управління його формуванням та розподілом. Для побудови ефективної системи управління необхідним є:

- 1) чітке визначення завдань управління прибутком, що ґрунтуються на функціях прибутку та функціях управління;
- 2) налагодження інформаційного забезпечення системи управління, що передбачає побудову інформаційної системи, яка б забезпечувала управлінський персонал достовірною, оперативною та аналітичною інформацією про об'єкт управління;
- 3) створення дієвої системи контролю за виконанням управлінських рішень.

В основі побудови системи управління, яка б відповідала вище наведеним критеріям лежить ідентифікації функцій прибутку в ринковій економіці та господарському житті підприємства, що характеризують його роль, значення та

можливості використання.

Дослідження підходів науковців до функцій прибутку, дозволяє зробити висновок, що домінуючою є позиція, що прибуток виконує оціночну, стимулюючу, розподільчу та соціальну функції.

Сутність оціночної функції полягає в тому, що прибуток є основним показником та критерієм ефективності діяльності суб'єктів господарювання [3]. Одним із основних факторів належного виконання прибутком цієї функції є: формування повної та достовірної інформації про здійсненні у звітному періоді операції; встановлення в ході здійснення контрольних дій законності та доцільності операцій з формування прибутку, раціональності використання майна власників.

Стимулююча функція ґрунтується на тому, що прибуток як результат діяльності, слугує стимулом для управлінського персоналу та працюючих підприємства здійснювати свою діяльність з найвищою ефективністю, що дозволить забезпечити стабільне отримання винагороди за вкладену працю та (або) прийняти участь у розподілі отриманого прибутку. Реалізація стимулюючої функції передбачає вибір та затвердження таких напрямів розподілу прибутку, які б забезпечували можливість створення та подальшого використання фонду споживання за напрямом матеріальне стимулювання працюючих в оптимальній пропорції з фондом накопичення [2].

Розподільча (бюджетоутворююча) функція реалізується шляхом використання прибутку в якості джерела формування дохідної частини бюджетів усіх рівнів починаючи з державного бюджету, через розподіл прибутку у вигляді податку на прибуток, закінчуючи бюджетом окремого структурного підрозділу підприємства. Для реалізації цієї функції обліковий персонал суб'єкта господарювання покликаний забезпечити належний облік за напрямами використання прибутку та контроль за фактичним використанням прибутку.

Розглядаючи функції прибутку з позиції їх реалізації для досягнення економічного розвитку суб'єктів господарювання, доцільним є виділення соціальної функції, яка передбачає виконання підприємством програм соціального захисту працюючих та суспільства в цілому. В науковій літературі часто зміст соціальної функції пов'язують зі стимулюючою функцією, хоча вони мають різну направленість, що проявляється у виконанні різних завдань. Так, стимулююча функція спрямована на оцінку вкладу кожного працюючого в досягнення запланованих результатів, в той час як соціальна функція передбачає створення системи захисту працюючих та суспільства для виконання покладених на них виробничих функцій.

Відповідно основне завдання управління прибутком в рамках виконання соціальної функції полягає в гармонізації інтересів власників, держави та найманого персоналу щодо розподілу прибутку та визначення пріоритетних напрямів його використання.

Отже, налагодження на підприємстві системи управління прибутком, яка спрямована на реалізацію оціночної, розподільчої та стимулюючої функції прибутку дозволить забезпечити економічний розвиток підприємства в частині зростання продуктивності праці та економічного зростання кожного суб'єкта господарювання шляхом підвищення ефективності та відповідальності кожного працюючого та окремого структурного підрозділу за результати діяльності. Виконання прибутком

Матеріали II міжнародної науково-практичної конференції студентів та молодих вчених
«Перші кроки в науку»

соціальної функції виступає запорукою добробуту не лише власників, працівників, суспільства, а й соціальної відповідальності бізнесу в цілому.

Література:

1. Мельник Т.Ю. Формування інформаційних ресурсів управлінського обліку для контролювання фінансових результатів підприємства / Т.Ю. Мельник // Молодий вчений. – 2015. – №8 (23), Ч. 2. – С. 63–68.
2. Панченко І.А. Функції прибутку: значення для забезпечення економічного розвитку суб'єктів господарювання [Електронний ресурс] / І.А. Панченко. – Режим доступу: <http://eztuir.ztu.edu.ua/3475/1/71.pdf>.
3. Цал-Цалко Ю.С. Фінансовий аналіз: підручник / Ю.С. Цал-Цалко, Ю.Ю. Мороз, Л.А. Суліменко. – Вид. 5-е, доповнене. – Житомир: ПП “Рута”, 2012. – 609 с.

УПРАВЛІННЯ КОНФЛІКТАМИ В ОРГАНІЗАЦІЯХ ТА ІНОВАЦІЙНІ МЕТОДИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Шепута Микола Миколайович

студент

кафедра менеджменту зовнішньоекономічної діяльності підприємств

факультет менеджменту та логістики

Національний авіаційний університет

м. Київ, Україна

Науковий керівник – к.е.н., доцент Литвиненко Л.Л.

CONFLICT MANAGEMENT IN ORGANIZATIONS AND INNOVATIVE METHODS FOR THEIR SOLUTION

Sheputa Mykola Mykolayovych

student

the Management of Foreign Economic Activity of Enterprises Department

Faculty of Management and Logistics

National Aviation University

Kyiv, Ukraine

Scientific advisor – Ph.D. in Economics, associate professor Lytvynenko L.L.

Проблема суперечностей на підприємстві є одним з ключових питань, які постають перед менеджерами у сучасних умовах, вирішення яких потребує своєчасного втручання, оскільки незначне непорозуміння може призвести до серйозних конфліктів і протистоянь між працівниками, покупцями, менеджерами вищої ланки управління, власниками підприємства та іншими особами. Актуальним напрямком дослідження є проведення аналізу інноваційних методик, які дозволяють вирішити конфлікти на сучасних підприємствах та управляти ними.

Визначено, що конфлікт — це протистояння двох осіб з приводу розбіжностей інтересів, що супроводжуються боротьбою між опонентами, що призводить до дестабілізації соціально-психологічного клімату. Управління конфліктом покликане впливати на динаміку протікання конфлікту для його керованого розвитку або остаточне припинення. Метою управління конфліктами є запобігання протікання

деструктивних суперечностей і вирішення виявлених проблем конструктивними методами. Відомо, що на початковій фазі виникнення та розвитку конфлікту простіше всього нейтралізувати його чинники, оскільки опоненти усвідомлюють причини існування непорозуміння та можуть прийти до конструктивного консенсусу.

Прогнозування конфлікту націлене на комплексне дослідження факторів та індивідуальних особливостей робочої групи, необхідних для визначення і аналіз джерел конфліктів. Важливим при цьому етапом управління конфліктами є попередження його виникнення, що передбачає визначення і прогнозування майбутнього конфлікту та нейтралізації дії джерел, інформаційних потоків і факторів з метою збереження здорового соціально-психологічного клімату в колективі. Стимулювання конфлікту націлене на провокацію конструктивної конфліктної ситуації, необхідної для здорової конфронтації в інтересах колективу чи організації. При цьому важливим фактором залишається можливість регулювання конфлікту, що передбачає реалізацію заходів, спрямованих на послаблення чи нейтралізацію конфліктної ситуації, недопущення її подальшого розвитку. Останнім та особливо важливим етапом є вирішення конфлікту, тобто вихід із конфліктної ситуації, шляхом пошуку компромісу й узгодження інтересів задля остаточного усунення суперечностей.

Досліджено методи вирішення конфліктів, основними з яких є: ліквідація дезінформованості та помилкових суджень опонентів, налагодження комунікативної взаємодії між учасниками та зацікавленими сторонами, корегування соціально-психологічної напруги і зміцнення загального клімату, вирішення організаційно-кадрових питань шляхом заохочення чи покарання з метою трансформації умов взаємодії в соціальній групі.

Проаналізовано, що медіація є одним із ефективних способів вирішення конфлікту, оскільки її нові методи позитивно відображаються на процесі регулювання та послаблення конфлікту. Медіація — це неформалізований метод усунення конфлікту шляхом залучення незалежного посередника (медіатора), покликаний налагодити процес негативної взаємодії між опонентами та проаналізувати причини виникнення для нейтралізації можливих чи подібних випадків у майбутньому. Застосування методик медіації допомагає опонентам домовитись таким чином, що узгоджений компроміс може принести набагато більше переваг або, навіть, взаємовигоду, ніж судова тяганина [1; 2].

Визначено, що інноваційною методикою управління конфліктами займається наука соціоніка, покликана розподіляти осіб за їх типом інформаційного метаболізму та групувати за структурою, яка є найбільш комфортною для ефективної взаємодії і зменшення рівня конфліктності. Такий розподіл дозволяє усунувати конфлікти ще до моменту їх зародження та з легкістю управляти ними в момент виникнення.

Зроблено висновок, що ефективне управління конфліктами може стати важливим фактором для формування здорового соціально-психологічного клімату в колективі, тим самим забезпечивши задоволення працівників від роботи та стимулюючи їх до командної роботи, оскільки взаємодія працівників і групова робота може забезпечити отримання набагато вищих прогресивних результатів за рахунок досягнення синергічного ефекту від командної взаємодії, що позитивно позначається на ефективності діяльності організації в цілому.

Література:

1. Алахвердова О.В. Медиация – переговоры в ситуации конфликта / О.В. Алахвердова, А.Д. Карпенко. – СПб.: Роза мира, 2010. – 178 с.
2. Turkalj Ž. Conflict management in organization [Electronic resource] / Ž. Turkalj, I. Fosić, D. Dujak, J.J. Strossmayer. – Mode of access: <ftp://ftp.repec.org/opt/ReDIF/RePEc/osi/journal/PDF/InterdisciplinaryManagementResearchIV/IMR4a28.pdf>

ІНВЕСТИЦІЙНА ПРИВАБЛИВІСТЬ ПАТ «ДНІПРОВСЬКИЙ МЕТКОМБІНАТ»

Скотаренко Катерина Іванівна

студентка

кафедра міжнародних фінансів, обліку та оподаткування

Університет імені Альфреда Нобеля

м. Дніпро, Україна

Науковий керівник – к.е.н, доцент Вакуліч М.М.

Корпорація «Індустріальний Союз Донбасу» (Корпорація «ІСД») є однією з найбільших транснаціональних металургійних компаній світу. Відома у світі у якості провідного виробника сталі у регіоні Центральної та Східної Європи. Виробничі та прокатні потужності Корпорації є стратегічно розташованими у країнах СНД та Євросоюзу, а продукція корпорації «ІСД» знаходить свого покупця на всіх основних світових ринках збуту. Міжнародна команда корпорації нараховує більше 40 тис. співробітників.

До Корпорації «ІСД» входять такі металургійні підприємства, як:

- ПАТ «Алчевський металургійний комбінат» (м. Алчевськ, Україна);
- ПАТ «Дніпровський металургійний комбінат» (м. Кам'янське, Україна);
- «ISD–Dunaferr» (м. Дунауйварош, Угорщина);
- «ISD–Huta Czestochowa» (м. Ченстохова, Польща).

ПАТ «Дніпровський металургійний комбінат» (ПАТ «ДМК») — це одне із найбільших підприємств металургійної галузі в державі, що виготовляє продукцію для внутрішнього та зовнішнього ринків металопрокату. ПАТ «Дніпровський металургійний комбінат» спеціалізується на виготовленні сортового прокату та трубної заготовки. На сьогоднішній день ПАТ «ДМК» — це єдине підприємство в Україні по виробництву коритоподібних шпунтових паль типу Ларсен, є єдиним у світі виробником катаної вісьової профільної заготовки для залізничного транспорту, яка після відповідної обробки реалізується переважно на Північно-Американському ринку. У відповідності до Державної програми розвитку металургійного комплексу до 2020 року, металургійна галузь є однією з пріоритетних галузей розвитку України. Отже, відновлення ефективної діяльності ПАТ «Дніпровський меткомбінат» є стратегічно важливим завданням для сталого розвитку економіки України.

Основні показники, що характеризують діяльність ПАТ «Дніпровський металургійний комбінат», наведені в таблиці 1.

Таблиця 1. Основні показники діяльності ПАТ «Дніпровський металургійний комбінат» у 2013-2014 рр.

Показник	Рік	
	2013	2014
Обсяг виробництва, тис. т	2 744,6	3136,1
Обсяг реалізації продукції, тис. грн.	10678863,2	15461082,0
Основні засоби (на кінець періоду), тис. грн.	1649465	1941521
Виробничі запаси (на кінець періоду), тис. грн.	858650	972930
Середньооблікова кількість штатних робітників, осіб	15700	15 235
Собівартість реалізації продукції, тис. грн.	11092401	16220100
Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн.	10752232	15543124
Рентабельність продажу, %	96,93	95,83

З урахуванням сучасної специфіки ведення бізнесу в світі загалом, та в Україні зокрема необхідним є формування певної кількості стратегічних інвестиційних проектів, які зможуть задовольнити вимоги сучасних закордонних та вітчизняних інвесторів та сформуванню довгострокову інвестиційну привабливість для функціонуючого металургійного підприємства.

За річним планом ПАТ «Дніпровський металургійний комбінат» на 2015 рік передбачалося фінансування за об'єктами реконструкції у розмірі 148,5 млн. доларів США (сума наведена без врахування резервів фінансування комбінату — 89,1 млн. доларів США). Результати фінансування інвестиційної діяльності за звітний період складають 88,5 млн. доларів США, що на 66,0 млн. доларів США менше, ніж планувалося до початку року керівництвом ПАТ «Дніпровський металургійний комбінат». Наведена тенденція було досягнута комбінатом за рахунок девальвації національної грошової одиниці, зниження видатків при ефективному управлінні інвестиційними проектами, а також завдяки направленню більшості інвестиційних проектів на майбутній період.

Найбільш суттєвими за капітальними витратами 2015 року є такі проекти:

1) будівництво стану 400/200, 1-й пусковий комплекс, із запуском сортової лінії та досягнення до 60-80 тон виробничого сортаменту сортового прокату за місяць. Фінансування цього інвестиційного проекту склало 26,0 млн. доларів США (при планових витратах у 26,2 млн. доларів США).

2) залучення інноваційної технології використання пиловугільного палива у доменному цеху, що направлено на зниження питомої ваги витрат коксу на тонну чавуну та природного газу. Фінансування такої новації склало 35 млн. доларів США (при планових видатках у 23,2 млн. доларів США).

3) програма покращення основних засобів та змінювання застарілого обладнання. Фінансування склало 14 млн. доларів США, при планових витратах на суму — 32,8 млн. доларів США.

Крім цього, ПАТ «Дніпровський металургійний комбінат» профінансував певний перелік невеликих інвестиційних проектів, загальна сума яких склала 1,1 млн. доларів США.

Найбільшими інвестиційними проектами, які втілюються у 2015-2016 рр. на ПАТ «Дніпровський металургійний комбінат» є такі, як:

1) реконструкція сортопрокатного цеху;

2) реконструкція доменного цеху з введенням комплексу з підготовки та вдування пиловугільного палива у доменні печі;

На стадії активної реалізації знаходяться такі інвестиційні проекти, як:

1) реконструкція конвертерного цеху з будівництвом ділянки десульфуації чавуну;

2) реконструкція агломератного цеху з будівництвом охолоджувача та сучасних аспіраційних систем;

3) реконструкція машини безперервного лиття заготівлі №1 для виробництва круглої заготівлі з ціллю розширення асортименту металургійної продукції та збільшення доли безперервнолитого металу на ПАТ «Дніпровський металургійний комбінат».

Реалізація зазначених інвестиційних проектів, особливо комплексу із пиловугільного вдування палива, забезпечить досягнення цільової економії матеріальних та енергетичних ресурсів, перш за все — дорогих за вартістю ресурсів — коксу та природного газу. Також це дасть можливість налагодити стабілізацію та поліпшення операційної діяльності, техніко-економічних показників роботи технологічних перевалів, впровадження заходів із захисту оточуючого середовища, розв'язання невідкладних екологічних задач.

Реконструкція машин безперервнолитої заготівлі, нових прокатних потужностей забезпечить збільшення маржинальної ефективності виробництва за рахунок розширення асортименту металургійної продукції на світових ринках, збільшення питомої ваги виробництва та реалізації продукції з високою доданою вартістю.

Участь ПАТ «Дніпровський металургійний комбінат» у спільних проектах з технічного переоснащення ведучих європейських та світових фірм, що постачають сучасне новітнє обладнання та технології, забезпечує високий рівень інноваційного розвитку комбінату, стає запорукою формування його інвестиційної привабливості у довгостроковій перспективі, а також допомагає запроваджувати ресурсо- та енергозберігаючі технології, що гарантуються для комбінату виконання екологічних вимог із захисту оточуючого середовища.

Література:

1. Басов М.Г. Оцінка інвестиційної привабливості підприємства [Електронний ресурс] / М.Г. Басов. - Режим доступу: http://www.rusnauka.com/PNR_2006/Economics/4_basov.doc.htm.
2. Федоренко В.Г. Инвестознавство [Текст] : підручник / В.Г. Федоренко, А.Ф. Гойко. [За наук. ред. В.Г. Федоренка]. – К.: МАУП, 2000. – 408 с.
3. Алексеев А.А. Модель визначення інтегрального показника інвестиційної привабливості підприємства [Текст] / А.А. Алексеев, А.І. Панченко // Математичні машини і системи. – 2004. - №4. – С. 157-163.
4. Овдій Л.І. Оцінка інвестиційної привабливості підприємств за допомогою

статистичних моделей [Текст] / Л.І. Овдій, Я.А. Некрасова // Вісник Хмельницького національного університету. – 2009. - №4. – Т.2. - с. 184-188.

5. Дискіна А.А. Комплексний підхід до оцінки інвестиційної привабливості промислових підприємств / А.А. Дискіна // Праці Одеського політехнічного університету. – 2011. – Вип. 2(36). – С. 320-324.

6. Лещук Г.В. Інвестиційна привабливість вітчизняних підприємств в умовах фінансово-економічної кризи [Електронний ресурс] / Г.В. Лещук. - Режим доступу: http://www.confcontact.com/2009_03_18/ek3_leshuk.php.

ОСНОВНІ ПРИЧИНИ ВИНИКНЕННЯ КРИЗОВИХ ЯВИЩ В БАНКІВСЬКОМУ СЕКТОРІ

Стойка Вікторія Степанівна

к.е.н., доцент

кафедра фінансів і банківської справи

економічний факультет

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

м. Ужгород, Україна

Масштаби та глибина банківських криз залежить від багатьох причин. І не всіх їх можна одразу визначити, зрозуміти та пояснити. З цього приводу А. Анікін зазначає «...багато чого стає зрозумілим тільки згодом, але часто причини та зигзаги кризи так і залишаються загадкою» [1, с.81].

Дж. Капріо та Д. Клінбегіл [2], виходячи із досліджень криз банківських систем, які відбулися в 29 країнах впродовж 1980-1995 рр. визначили ряд факторів, які вплинули на розвиток кризових явищ у банківських системах, а також визначили рівень їх впливу. Причому головним фактором, який призвів до банківської кризи, в досліджених країнах визначено недоліки в системі регулювання та нагляду (90% країн), тобто в роботі центральних банків, а активне зняття депозитів вкладниками із банків — всього в 7% країн (таблиця 1).

Таблиця 1. Фактори, які викликають банківську кризу [2]

Фактор	Частка досліджених країн, де даний фактор відіграв головну роль у розвитку банківської кризи, %
Недоліки в системі регулювання та нагляду	90
Недоліки в менеджменті банків	69
Погіршення умов торгівлі	69
Економічний спад	55
Політичне втручання	40
Кредити афілійованим особам	31
«Спекулятивний пухир»	24
Шахрайство	21

Кредитування держпідприємств	21
«Нідерландська хвороба»	14
Відтік капіталу	7
Недоліки судової системи	7
Активне зняття вкладниками депозитів із банків	7

Р. Дутагупта та П. Касін [3, с. 4] на основі аналізу 50 криз банківських систем, які відбулися впродовж 1990-2005 рр. у розвинених країнах та країнах, що розвиваються, виділяють наступні причини виникнення банківських криз:

- макроекономічна нестабільність, яка виражається в знеціненні активів, рості інфляції, низькому росту рівня експорту;
- низький рівень прибутковості банків внаслідок низького рівня відсоткових доходів, зумовлених скороченням спреда між кредитними та депозитними ставками;
- високий рівень валютного ризику у поєднанні зі значною доларизацією пасивів та низьким рівнем ліквідності банків.

Аналогічні висновки зробили також Д. Харді та С. Пазарбасіоглу [4, с. 19], які на основі дослідження банківських криз в різних країнах визначили, що кризові явища в банківській сфері обумовлені значним уповільненням темпів економічного росту, девальвацією національної валюти і ростом реальних процентних ставок. Причинами виникнення банківських криз можуть бути високі темпи інфляції, негативні зміни валютного курсу, ріст кредитів приватного сектору по відношенню до ВВП, вплив іноземного капіталу, а також негативні коливання цін на експортному, міжнародному фінансових і товарних ринках.

Британський дослідник Т. Леттер в своїй праці «Причини банківських криз та управління ними» [5] стверджує наступне: «Важко робити цілком конкретні висновки про причини банківських криз. Всі випадки різні і часто мають вплив декілька факторів. Відповідальність, вочевидь, надто часто списують на макроекономічні фактори, в той час як реальна вина полягає в стратегії та операціях банків». Виходячи з цієї точки зору, Т. Леттер виділяє наступні причини банківських криз [5, с. 22-28]:

- макроекономічні обставини;
- мікроекономічна політика;
- банківська стратегія та операції;
- шахрайство, корупція.

При обґрунтуванні причин банківських криз аналогічної думки дотримується представник МВФ С. Інґвес [6]. Він класифікує банківські кризи за двома категоріями: мікроекономічні (або «поганий» банківський бізнес) та макроекономічні (або «погане» бізнес-середовище). Перші виникають в результаті неправильного ведення банківського бізнесу: непродуманої та необережної кредитної політики, прийняття надмірних ризиків, відсутність внутрішнього контролю, акцент на збільшення частки банку на ринку, а не на прибутковість, а також прорахунки у валютній політиці та незбалансованість вимог і зобов'язань за строками в самих банках або в їх позичальників. З іншого боку, кризи можуть бути викликані макроекономічними причинами, які фактично не мають нічого спільного з

банківською системою. Навіть високоорганізовані банківські системи, які функціонують в межах жорсткого та ефективного законодавства можуть постраждати в нестабільних макроекономічних умовах або через непродуманий економічний курс держави.

На наш погляд, найбільш комплексною, повною та правильною є класифікація банківських криз, запропонована К. Рудим [7]. Вчений рекомендує розділяти поняття «фактори кризи» та «причини кризи». Даний поділ пов'язаний зі специфікою діяльності банків та управління ними. Фактори кризи — це тривожна подія або зафіксований стан, встановлена тенденція, що свідчить про можливість настання кризи. Фактори кризи можна розділити на загальні та специфічні. Загальні фактори здійснюють вплив на всі сфери підприємницької діяльності, а специфічні — тільки на банківський сектор. Також фактори кризи можна поділити на зовнішні та внутрішні. Зовнішні фактори пов'язані передусім із зовнішніми умовами діяльності банків. Внутрішні фактори обумовлені діяльністю самих банків та станом банківської системи.

Причини кризи — це події або явища, внаслідок яких проявляються фактори кризи та ризиків. Вони здійснюють безпосередній вплив на початок і розвиток кризи та мають часові обмеження. Причини криз також можна поділити на зовнішні (спільні для банківського сектору) та внутрішні (притаманні певному банку). Крім того, Рудий К. [7] підкреслює важливість наявності симптомів банківської кризи, які відображаються як в проблемах, пов'язаних з обслуговуванням клієнтів, так і в показниках діяльності банку.

Аналогічної класифікації дотримується ще один дослідник банківських криз Тавасієв А. [8]. Він стверджує, що «причини кризи (як поверхневі, так і приховані) необхідно також поділяти на зовнішні та внутрішні, маючи на увазі під першими ті причини, які зароджуються і дозрівають у зовнішньому для всіх банків середовищі і не залежать від послідніх, а під другими — причини, які виникають всередині самих банків, являються їх власним «продуктом» і цілком від них залежні. Такий поділ необхідний з технологічної точки зору, адже слід зрозуміти, хто і за що повинен нести відповідальність процесі розробки та реалізації антикризових заходів» [8, с. 27].

Таким чином, причини виникнення криз слід поділяти на зовнішні та внутрішні. Перші є непрямими по відношенню до діяльності банків і зароджуються у зовнішньому для банків середовищі. Внутрішні причини виникають через неправильне ведення банківського бізнесу в комерційних банках або в банківській системі. Запобігання негативному впливу кризи на банківську діяльність та протидія її наслідкам — повинні стати головними завданнями як ризик-менеджменту, що функціонує в кожній банківській установі на постійній основі, так і центрального банку та влади, зацікавлених в ефективному та стабільному функціонуванні банківської системи країни в цілому.

Література:

1. Аникин А. История финансовых потрясений. От Джона Ло до Сергея Кириенко / А. Аникин. – М.: ЗАО «Олимп-Бизнес», 2000. – 384 с.
2. Caprio Gerard, Daniela Klingebiel. Bank Insolvencies: Cross-Country Experience / Policy Research Working Paper PRWP1620 / Washington, D.C.: World Bank. – 1996. – 42 p.

3. Rupa Duttagupta, Paul Cashin. Anatomy of Banking Crises / International Monetary Found // WP / 08 / 93. – 2008. – 37 p.
4. Hardy D.C., Pazarbasioglu C. Leading indicators of banking crises: was Asia different? – S. 1: [s. n.], 1998. – 32 p.
5. Леттер Тони. Причины банковских кризисов и управление ими / Тони Леттер. – Лондон: Банк Англии, 1997. – 47 с.
6. Ингвес С. Банковские кризисы с точки зрения международной перспективы / С. Ингвес [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://news.finance.ua/ru/news/-/34324/bankovskie-krizisy-s-tochki-zreniya-mezhdunarodnoj-perspektivy>
7. Рудый К.В. Финансовые кризисы: теория, история, политика: [монография] / К.В. Рудый. – М.: Новое знание, 2003. – 399 с.
8. Тавасиев А.М. Антикризисное управление кредитными организациями: [учебное пособие] / А.М. Тавасиев. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2006. – 480 с.

МАКРОЭКОНОМИЧЕСКОЕ РАВНОВЕСИЕ ПРИ УСЛОВИИ ОГРАНИЧЕННОСТИ РЕСУРСОВ

Стовпак Елизавета Николаевна

студентка

кафедра экономики и маркетинга

факультет экономики и менеджмента

Национальный аэрокосмический университет им. Н.Е. Жуковского «ХАИ»

г. Харьков, Украина

Артёмова Алина Вадимовна

Научный руководитель – канд. техн. наук. доцент Артёмова А.В.

В настоящее время в публикациях актуально изучаются макроэкономическое равновесие при условии ограниченности ресурсов. В процессе изучения данной проблемы, возник вопрос, как можно увеличить объем национального продукта при условии полной занятости всех ресурсов. Ответ на этот вопрос дает теория экономического роста.

Экономический рост — это развитие национального хозяйства, при котором увеличивается реальный объем производства (ВВП). Экономический рост оценивается как количественными, так и качественными оценками.

Данные оценки влияют на положительно или отрицательный экономический рост. Существуют следующие аргументы против роста: загрязнение окружающей среды; экономический рост не решает все проблемы; отсутствие гарантий; пренебрежение человеческими ценностями.

Также существуют серьезные аргументы в защиту экономического роста: повышение уровня жизни (в условиях роста выбор социальных целей становится менее острым, можно решать несколько задач одновременно — модернизировать армию, помогать бедным, улучшать систему образования), возможность достижения социального равенства (в каждом обществе существуют свои представления о качестве жизни, однако везде признается, что люди должны быть обеспечены минимальными средствами к существованию). В случае экономического роста,

государству легче найти средства для решения проблемы бедности (рост национального дохода повышает благосостояния всего общества); внеэкономические доводы. Страны прогрессивного типа развития не могут просто взять и остановиться на одном месте. С другой стороны, следует помнить, что экономический рост приносит улучшение условий труда и позволяет людям тратить больше времени на образование, размышление и самореализацию. Приведенные выше аргументы за и против экономического роста показывают, что в развитых странах произошел переход от экстенсивного к интенсивному типу экономического роста. Вследствие обострения экологических проблем возникла идея так называемого "нулевого" роста. В отличие от развитых государств развивающимся странам еще только предстоит достичь определенного жизненного уровня, поэтому для них важны и количественные показатели. Преимущества этих стран состоят в том, что они могут учесть ошибки и опыт развитых стран.

Достижение экономического роста возможно двумя путями: экстенсивный путь — рост ВВП за счет расширения масштабов использования ресурсов (в производство вовлекаются имеющиеся в стране, но еще неиспользованные ресурсы); интенсивный путь — увеличение ВВП за счет качественного улучшения факторов производства и повышения их эффективности.

В современности преобладает интенсивный рост за счет развития новых отраслей, основанных на научно-техническом прогрессе, например, развитие информационного пространства. Экономический рост, измеряемый с помощью ВВП или ВНП, не всегда точно отражает уровень жизни населения по трем причинам. Во-первых, ВВП является показателем экономической деятельности, он включает все расходы, связанные с выполнением государством своих функций. Поэтому больше подходит показатель личного потребления товаров и услуг. Во-вторых, величина свободного времени, которым располагает большинство людей, за последние годы возросла, и это сделало их богаче. Однако, это не учитывается обычными показателями доходов. В-третьих, меры по охране окружающей среды требуют затрат, которые не отражаются в расчетах ВВП. Следовательно, экономический рост имеет смысл только в том случае, если он предусматривает достижение ряда сбалансированных целей: увеличение продолжительности жизни, снижения уровня заболеваемости и травматизма, повышения уровня образования и культуры, более полное удовлетворение потребностей и рационализация потребления, достижение социальной стабильности общества и уверенности в будущем, преодоление нищеты и различий в уровне жизни, достижения максимальной занятости населения, защита окружающей среды и повышение экологической безопасности, снижение уровня преступности. Экономический рост невозможен без совершенствования производительных сил и производственных отношений. Экономический рост, сопровождающийся инфляцией, представляет собой рост естественного уровня национального продукта в условиях опережающего роста совокупного спроса, приводящий к снижению уровня безработицы ниже ее естественного уровня за счет роста уровня цен, которые в дальнейшем должны будут постоянно возрастать для сохранения прежнего уровня безработицы.

Литература:

1. Борисов Е.Ф. Основы экономической теории. - М.: Новая волна, 2006. – 516 с.

Матеріали II міжнародної науково-практичної конференції студентів та молодих вчених
«Перші кроки в науку»

2. Гуськова Н.Д., Макаркин И.П., Шичкин П.В. Микроэкономика. - СПб.: Питер, 2006. – 216 с.

3. Камаев В.Д. Учебник по основам экономической теории. - М.: ВЛАДОС, 2007. – 384 с.

SECTION 4. Medicine, Biology, Chemistry, Ecology

**ВПЛИВ ТОЛУОЛУ НА КИСЛОТНУ РЕЗИСТЕНТНІСТЬ ЕРИТРОЦИТІВ
КРОВІ ЛЮДИНИ IN VITRO**

Бурцев Олексій Володимирович

аспірант

кафедра нормальної та патологічної фізіології

медичний факультет

Луганський державний медичний університет

м. Рубіжне, Україна

Науковий керівник – доктор медичних наук Гайдаш І.С.

Актуальність. Толуол входить до складу багатьох розчинників, які використовуються для роботи з фарбами та лаками. В якості розчинника толуол необхідний у виробництві полімерів, і в процесі хімічного синтезу [1-3].

Незалежно від хімічної природи першою патогенною ланкою впливу хімічних чинників є мембраноруйнівний ефект, який супроводжується порушенням функції мітохондріальних і мікросомальних ферментів — оксигеназ, гідролаз, які беруть участь у детоксикації та елімінації патогенного початку [4, 6].

Токсичні агенти впливають на клітинні мембрани, сприяючи окисленню і денатурації білків, порушуючи розташування молекул ліпідів, що веде до утворення пір. Активні форми O_2 , H_2O_2 , органічні перекиси взаємодіють з ліпідами мембран, утворюють перекиси ліпідів, що призводить до структурних порушень і зміни проникності. Отже, стійкість клітинних мембран еритроцитів порушується. Структурні та функціональні зміни мембран еритроцитів було виявлено при дії толуолу і виражалися вони насамперед в ослабленні зв'язків між ліпідними і білковими компонентами [6].

Мета дослідження — вивчення впливу толуолу на кислотну резистентність еритроцитів.

Матеріали і методи. При виконанні роботи було використано 89 культур еритроцитів, які були отримані від 63 осіб чоловічої статі віком 19-25 років (середній вік — $22,5 \pm 1,2$ роки). Всі донори еритроцитів були умовно здоровими особами.

Кислотну резистентність еритроцитів визначали спектро-фотометричним методом при довжині хвилі 720 нм [4].

Середня робоча концентрація толуолу з якою взаємодіяли еритроцити складала 300 ± 30 мг/м³. Експозиція еритроцитів з толуолом була 1, 2 і 3 години.

Отримані дані оброблялися з допомогою відповідних методів статистичного аналізу з використанням критерію Стьюдента [5]. Статистично значущою різницею між показниками вважали при ймовірності нульової гіпотези менше 5% ($p < 0,05$).

Результати і їх обговорення. Контакт еритроцитів крові людини з толуолом *in vitro* негативно впливає на кислотну резистентність еритроцитів, а саме знижує її. Це має прояв у скороченні часу сферуляції еритроцитів, часу появи максимуму гемолізу і тривалості останнього, а також має прояв у збільшенні висоти максимуму гемолізу і кількості цих максимумів. Ступінь виразності негативного впливу толуолу на кислотну резистентність еритроцитів збільшується по мірі збільшення тривалості контакту еритроцитів з толуолом. Найменші негативні зміни кислотної

резистентності еритроцитів розвиваються при впливі на них толуолу протягом 1 години, найбільші — при тривалості впливу толуолу на еритроцити протягом 3-х годин (таблиця 1).

Взаємодія еритроцитів з толуолом терміном 1 години супроводжувалася в кінці експерименту скороченням часу сферуляції в 1,09 рази ($p>0,05$), часу появи максимуму гемолізу — в 1,07-1,12 рази ($p>0,05$), тривалості гемолізу — в 1,07-1,19 рази ($p>0,05$ - $p<0,05$), збільшенням висоти максимуму гемолізу в 1,07 рази ($p>0,05$), кількості максимумів гемолізу — в 1,05 рази ($p>0,05$).

Таблиця 1. Вплив толуолу на кислотну резистентність еритроцитів людини *in vitro*

Показники	Референтна норма	Термін дії толуолу		
		1 година	2 години	3 години
Час сферуляції, хв	3,02±0,09	2,78±0,1	2,66±0,1*	2,27±0,07**
Час появи максимуму гемолізу, хв.	4,33±0,1	4,06±0,14	3,98±0,09*	3,66±0,12**
Час появи максимуму гемолізу, с	273±6	243,6±7,8	239,4±5,5**	219,6±8,9**
Тривалість гемолізу, хв.	3,6±0,11	3,36±0,14	3,21±0,08*	2,87±0,09**
Тривалість гемолізу, с.	240±6,7	201,6±8,5	192,6±5,4***	172,2±6,4****
Висота максимуму гемолізу, %	17,5±0,4	18,66±0,57	19,7±0,65***	21,7±0,83***
Кількість максимумів гемолізу, у.о.	1,0±0,01	1,05±0,02	1,4±0,04***	1,52±0,05****

Примітка: * — $p<0,05$, ** — $p<0,01$, *** — $p<0,001$, **** — $p<0,0001$ порівняно з референтною нормою.

Взаємодія еритроцитів з толуолом терміном 2 годин супроводжувалася в кінці експерименту скороченням часу сферуляції в 1,14 рази ($p<0,05$), часу появи максимуму гемолізу — в 1,09-1,14 рази ($p<0,05$ - $p<0,01$), тривалості гемолізу — в 1,12-1,25 рази ($p<0,05$ - $p<0,001$), збільшенням висоти максимуму гемолізу в 1,13 рази ($p<0,001$), кількості максимумів гемолізу — в 1,4 рази ($p<0,001$).

Взаємодія еритроцитів з толуолом терміном 3 годин супроводжувалася в кінці експерименту скороченням часу сферуляції в 1,33 рази ($p<0,01$), часу появи максимуму гемолізу — в 1,18-1,24 рази ($p<0,01$), тривалості гемолізу — в 1,25-1,39 рази ($p<0,01$ -

$p < 0,0001$), збільшенням висоти максимуму гемолізу в 1,24 рази ($p < 0,001$), кількості максимумів гемолізу — в 1,52 рази ($p < 0,0001$).

Висновки. Контакт еритроцитів крові людини з толуолом *in vitro* негативно впливає на кислотну резистентність еритроцитів, а саме знижує її. Це має прояв у скороченні часу сферуляції еритроцитів, часу появи максимуму гемолізу і тривалості останнього, у збільшенні висоти максимуму і кількості цих максимумів. Ступінь виразності негативного впливу толуолу на кислотну резистентність еритроцитів збільшується по мірі збільшення тривалості контакту еритроцитів з толуолом. Найменші негативні зміни кислотної резистентності еритроцитів розвиваються при впливі на них толуолу протягом 1 години, найбільші — при тривалості впливу толуолу на еритроцити протягом 3-х годин.

Література:

1. Бурцев О.В. Вплив «Селен активу» на енергетичний метаболізм в еритроцитах, які знаходилися під дією толуолу *in vitro* / І.В. Іоффе, І.С. Гайдаш, О.В. Бурцев, Е.О. Глазков // Буковинський медичний вісник. – 2016. – Т.20, №3 (79). – С. 76-80.
2. Бурцев О.В. Вплив «Селен активу» на структуру морфологічних форм еритроцитів, які знаходилися під дією толуолу *in vitro* / І.В. Іоффе, І.С. Гайдаш, О.В. Бурцев, Е.О. Глазков // Вісник проблем біології і медицини. – 2016. – Випуск 2, Т.3 (130). – С. 351-355.
3. Бурцев О.В. Вплив селен-активу на кислотну резистентність еритроцитів, які знаходилися під дією толуолу *in vitro* / О.В. Бурцев // Експериментальна і клінічна медицина. – 2016. – №3 (72) – С. 10-13.
4. Гительзон И.И. Эритрограммы как метод клинического исследования крови / И.И. Гительзон, И.А. Терсков. – Красноярск, 1959. – 249 с.
5. Наследов А. SPSS компьютерный анализ данных в психологии и социальных науках // Спб.: Питер, 2005. – 416 с.
6. Рабаданова А.И. Кислотная и осмотическая устойчивость эритроцитов периферической крови человека при действии стрессовых факторов различного генеза / А.И. Рабаданова, Д.М. Бамматмурзаева, Р.М. Гасасаева // Современные проблемы науки и образования. – 2013. – №6. – С. 43-47.

ASSESSMENT OF NUTRITIONAL BEHAVIOR IN MOLDAVIAN STUDENTS

Cernelev Olga Vitalie

PhD student

National Centre of Public Health

Chisinau, Republic of Moldova

Tafuni Ovidiu

PhD, associate professor

General Hygiene

State University of Medicine and Pharmacy “Nicolae Testemitanu”

Chisinau, Republic of Moldova

Globally, during the last two decades, all the countries have witnessed rapid growth of economy and the number of population. Associated with these characteristics, there have

been made some changing's in the lifestyle and eating habits among the population, especially in children and youth. *In these contexts, transition from traditional diets to diets consisting of high amounts of fats, salt and sugars have contributed to imbalanced nutritional patterns and development of diet related diseases such as: obesity, diabetes, cardiovascular diseases, hypertension, etc. in all the countries.*

Learning and adopting healthy dietary habits among the students can be challenging. The present study examined the frequency of food products consumption such as fruits and vegetables; milk and dairy products; eggs; beans; potato; meat and fish which are recommended by World Health Organization for daily consumption. Understanding the use of these foods among the students is an important step in developing plans for promoting healthful eating habits and lowering the risk of non-communicable diseases related to unhealthy diet in later life.

This paper aims to evaluate nutritional behavior and meal frequency of 250 students aged between 18-29 years old from the State University of Medicine and Pharmacy "Nicolae Testemitanu". All the participants gave written informed consent for participation. The research efforts included a participant questionnaire survey that has been used in this study as a tool to determine the meal frequency among the students.

The assessment of the frequency of fruits and vegetables intake among the students showed the following results. The consumption of fruits and vegetables among the students is very low. About 239 persons (95.6%) consume fruits sometimes while 8 students (3.2%) prefer to eat them about 2-3 times per week and only 3 persons (1.2%) respect the recommendations of the World Health Organization and consume fruits every day. Also, 91 persons (36.4%) consume vegetables every day but the majority of students (45.2%) prefer to eat vegetables only 2-3 times a week and 18.4% consume them sometimes.

Also, the results showed that around 243 students (97.2%) eat bread every day, while seven persons (2.8%) consume it from two to three times per week. About 189 students (75.6%) eat cereals from 2-3 times per week and 61 of them (24.4%) consume cereals one time per week. Pasta is consumed by 131 students (52.4%) 2-3 times a week. About 60 persons (24%) eat it one time per week and 59 persons (23.6%) eat it every day.

Even it is recommended, regularly to consume milk and dairy products, students don't follow the recommendations. The majority of students — 172 (68.8%), prefer to drink milk one time per week and only 7 persons (2.8%) drink milk every day. The frequency of dairy products consumption also varies among the students. So, when the participants were asked about eating cheese — 115 respondents (46%) answered that they eat every day cheese, 78 persons (31.2%) — sometimes, 57 persons (22.8%) — 2-3 times and 13 persons (5.2%) — never eat cheese. Regarding yogurt, 135 students (54%) eat 2-3 times a week and 115 (46%) consume it one time per week.

According the results of the study, about 101 students (40.4%) consume eggs 2-3 times per week; 93 persons (37.2%) consume eggs one time per week; 34 students (13.6%) eat sometimes and 22 persons (8.8%) — never eat eggs.

Unlike other foods, beans contain very less calories but are rich in nutrients like proteins, minerals (calcium and potassium), fibers, vitamins, etc. About 182 students (72.8%) eat beans 2-3 times a week, and other 68 (27.2%) eat one time per week. But regarding potatoes about 189 (75.6%) eat potatoes every day, 61 persons (24.4%) — 2-3 times per week.

It is recommended to consume regularly meat and meat products. According the results, 119 persons (47%) consume meat about 2-3 times per week; 61 respondents (24.4%) eat meat sometimes; 25 students (10%) prefer it — 1 time/week; 23 persons (9.2%) — every day and 22 (8.8%) — never eat meat.

Fish is a high-protein and low-fat food product that provides a range of health benefits. The results of the study showed that about 189 students (75.6%) eat fish — one time per week; 53 persons (21.2%) consume fish sometimes; 22 students (8.8%) — never eat it and others five (2%) eat fish 2-3 times a week. Only three persons (1.2%) consume fish every day.

In conclusion, the consumption of fruits among the students is very low. The majority of students prefer to consume fruits sometimes and not every day. Also, it is important to mention that in students' daily menu are present such food products as bread, potato and cheese. Cereals, pasta, yogurt, eggs, vegetables, beans, chicken and beef meat are consumed more frequently about 2-3 times per week. Fish is preferred only 1 time per week for consumption. So, the majority of students don't have healthy eating habits and this factor can affect their health status and influence the appearance of non-communicable diseases such as obesity, diabetes, hypertension, etc.

References:

1. Chase H. The Meyhane or McDonald's? Changes in Eating Habits and the Evolution of Fast Food in Istanbul. 1994, *Culinary Cultures of the Middle East*: 73-85.
2. World Health Organization. *Global Strategy on Diet, Physical Activity and Health*, http://apps.who.int/gb/archive/pdf_files/WHA59/A59_23-en.pdf?ua=1
3. WHO. *Global action plan for the prevention and control of NCDs 2013-2020*, http://apps.who.int/iris/bitstream/10665/94384/1/9789241506236_eng.pdf?ua=1

ВИДОВОЙ СОСТАВ ВОЗБУДИТЕЛЕЙ ХРОНИЧЕСКОГО ПЕРИОДОНТИТА

Гайдаш Дмитрий Игоревич

аспирант

кафедра нормальной и патологической физиологии

медицинский факультет

Луганский государственный медицинский университет

г. Рубежное, Украина

Бондарь Алексей Алексеевич

аспирант

кафедра нормальной и патологической физиологии

медицинский факультет

Луганский государственный медицинский университет

г. Рубежное, Украина

Научный руководитель – доктор медицинских наук Гайдаш И.С.

Актуальность. Хронический периодонтит (ХП), как крайний вариант осложнённого кариеса, имеет инфекционное происхождение и развивается под влиянием неспецифических возбудителей [1-3]. В настоящее время изучение

видового состава возбудителей ХП нельзя признать завершённым, по причине внедрения в медицинскую практику современных методов видовой идентификации микроорганизмов, позволяющих уточнить этиологические факторы указанного заболевания. Знание видового состава возбудителей ХП и их биологических свойств позволит разработать наиболее эффективные способы лечения и профилактики ХП.

Цель исследования — изучение видового состава бактерий-возбудителей хронического периодонтита.

Материалы и методы. Обследовано 67 больных ХП в возрасте от 26 до 53 лет (средний возраст — $36,9 \pm 1,8$ лет). Мужчин было 39 человек (58,2%), женщин — 28 (41,8%).

Микробиологическое исследование осуществляли бактериоскопическим и бактериологическим методами. Материалом для исследования служило патологическое отделяемое, полученное при обработке и раскрытии корневых каналов причинных зубов. Для видовой идентификации бактерий использовали диагностические наборы для бактериологических лабораторий «СТАФИтест-16», «СТРЕПТОтест-16», «ЭНТЕРОКОККУС», «АНАЭРОтест-23» (производства фирмы Микро-ЛА-Тест, АО «Лаксема»®, Чехия).

Экологическое состояние микробиоценоза в исследуемом материале определяли по индексу постоянности (С%), частоте встречаемости (Рi%) и коэффициенту количественного доминирования (ККД). Определение ведущего возбудителя и ассоциантов проводили по популяционному уровню, выраженному в lg КОЕ/мл, а также по коэффициенту количественного доминирования у каждого конкретного больного.

Статистическая обработка полученных данных проводилась с использованием критерия Стьюдента.

Результаты и их обсуждение. Из детрита и гноя зубных каналов больных ХП в фазе обострения заболевания было изолировано и идентифицировано 29 видов бактерий, принадлежащих к 13 родам: *Bacteroides*, *Fusobacterium*, *Leptotrichia*, *Prevotella*, *Porphyromonas*, *Wolinella*, *Veillonella*, *Gemella*, *Peptococcus*, *Peptostreptococcus*, *Staphylococcus*, *Streptococcus*, *Stomatococcus*. Из выделенных бактерий 56,4% относились к грамотрицательным анаэробным неспорообразующим бактериям. Группа грампозитивных анаэробных и факультативно-анаэробных бактерий была представлена 10 видами, при их удельном весе 43,6%.

Среди грамотрицательных бактерий — возбудителей ХП, наиболее частыми были представители рода *Bacteroides*. Суммарное количество штаммов данного рода составило 219, что составило 32,1% от их общего количества. Из числа 10 идентифицированных видов данного рода наиболее частым патогеном оказался *B. buccae* (Рi=6,9%, С=35,1%), при показателе популяционного уровня $4,61 \pm 0,27$ lg КОЕ/мл, и ККД=6,17.

Род *Veillonella* был представленным *V. dispar* и *V. atypica*. Рi указанных видов бактерий оказалась в 35,8 раза ниже (2,79%), а С (14,2%) — ниже в 7,0 раз (в обоих сопоставлениях $p < 0,05$). Вместе с тем, популяционный уровень и ККД для *V. dispar* и *V. atypica* оставались относительно высокими, соответственно $4,52 \pm 0,23$ lg КОЕ/мл и ККД=6,05, и $4,13 \pm 0,21$ lg КОЕ/мл и ККД=5,53. При этом ККД для *V. dispar* увеличился, относительно практически здоровых лиц в 1,32 раза, а для *V. atypica* — в 1,25 раза ($p < 0,05$ в обоих сравнениях).

Род *Porphyromonas* у больных ХП был представлен *P. gingivalis* и *P. endodontalis*. При этом P_i указанных видов составила соответственно 3,52% и 2,79%, а C — 17,9% и 14,2%. Популяционные уровни указанных патогенов были выше 4,0 lg КОЕ/мл. При этом популяционный уровень *P. gingivalis* увеличился, против подобного показателя у практически здоровых лиц, в 1,74 раза ($4,11 \pm 0,2$ lg КОЕ/мл, против $2,36 \pm 0,12$ lg КОЕ/мл; $p < 0,01$).

Из рода *Fusobacterium* этиологически значимыми в развитии ХП были *F. periodonticum* и *F. nucleatum*. Удельный вес их штаммов составил 5,1%. Этиологическая роль *F. nucleatum* при этом оказалась ниже таковой для *F. periodonticum*.

Одним видом были представлены рода бактерий *Prevotella*, *Leptotrichia*, *Wolinella*. Для *W. succinogenes* частота встречаемости составила 5,7% при C 29,1%, ККД=6,39 и популяционном уровне $4,77 \pm 0,23$ lg КОЕ/мл, что свидетельствовало об этиологической роли *W. succinogenes* в развитии ХП.

Наименьшие частоты встречаемости в группе грамотрицательных анаэробных бактерий имели *L. buccalis* и *P. melaninogenica*. Однако относительно высокие показатели популяционного уровня этих видов при ХП этиологическую значимость их подтверждали.

Видовой состав грампозитивных бактерий идентифицированных в материале от больных ХП существенно не изменился, по сравнению с видовым спектром бактерий выделенных из ротовой полости здоровых лиц. Однако в структуре патогенов произошло существенное изменение удельного веса отдельных видов, выражающееся в уменьшении частоты популяционного уровня и коэффициента количественного доминирования одних видов, и в повышении значимости этиологической роли других видов бактерий, которые у здоровых лиц в микробиологическом пейзаже ротовой полости не преобладали.

Так, P_i *S. salivarius* у больных ХП составил 4,26%, снизившись против контроля в 23,5 раза ($p < 0,01$). Для *S. oralis* аналогичная кратность снижения P_i составила 97,1 раза ($p < 0,001$). ККД указанных видов стрептококков оставались относительно высокими — 6,20 и 4,43, соответственно, против 3,76 и 4,00 в группе здоровых лиц. Популяционные уровни данных видов составили $4,62 \pm 0,23$ lg КОЕ/мл для *S. salivarius* и $3,29 \pm 0,16$ lg КОЕ/мл для *S. oralis*.

Снижение частоты встречаемости было отмечено для *S. mutans* и *S. hansenii*, что также сопровождалось уменьшением их индекса постоянности, при некотором повышении показателя популяционного уровня и ККД. Популяционный уровень *S. mutans* у больных ХП увеличился против контроля в 1,1 раза, а ККД — увеличился в 1,37 раза ($p > 0,05$ и $p < 0,01$). Аналогичная направленность изменений имела место и для *S. hansenii* ($P_i=1,91\%$, $C=9,7\%$, ККД=2,91, против $P_i=2,89\%$, $C=15,9\%$, ККД=1,99 в группе практически здоровых лиц; снижение P_i и C соответственно в 1,51 и в 1,64 раза, увеличение ККД — в 1,46 раза).

В патологическом материале *Stomatococcus mucilaginosus* выявлялся с частотой 1,32%, при $C=6,7\%$ (в группе здоровых лиц эти показатели были соответственно в 4,5 и 4,9 раза выше. Тем не менее ККД *S. mucilaginosus* в патологическом материале оказался довольно высоким — 2,63, что в 1,14 раза превышало подобный показатель в контроле ($p > 0,05$). Также, не смотря на снижение в 1,1 раза ($p > 0,05$), показатель популяционного уровня данного вида бактерий в патологическом материале от

обследованных больных был существенным — $1,96 \pm 0,09$ lg КОЕ/мл, что позволяло считать *S. mucilagenosus* одним из возбудителей ХП.

В противоположность представителей родов *Streptococcus* и *Stomatococcus*, этиологическая значимость видов, принадлежащих к родам *Peptococcus* и *Peptostreptococcus* возрастала.

Так, *P. niger* в детрите и гное из корневых каналов больных ХП был выделен 38 раз, в связи с чем P_i данного патогена составила 5,58%, против 1,02% в группе здоровых лиц (степень увеличения — 5,47 раз, $p < 0,001$). Увеличился и индекс С с 5,6% до 28,4% в группе наблюдаемых больных (кратность увеличения — 5,07 раз, $p < 0,01$). Отмечалось значительное повышение показателя популяционного уровня (в 1,96 раза, $p < 0,05$) и ККД (в 2,44 раза, $p < 0,01$).

Сходные изменения были и у видов рода *Peptostreptococcus*. В патологическом материале, *P. asaccharolyticus* встречался с частотой 6,46%, против 0,85% в группе здоровых лиц (степень увеличения — 7,6 раз, $p < 0,01$). Для *P. anaerobius* подобный показатель P_i составил 7,78%, при степени прироста 15,3 раза ($p < 0,001$). Существенно увеличенными оказались также и индексы постоянности для анализируемых патогенов, при кратности увеличения для *P. asaccharolyticus* и *P. anaerobius* — 6,9 и 14,1 раза, соответственно ($p < 0,01$ в обоих сопоставлениях). Указанные изменения сопровождалось также значительным (в 2 раза) повышением показателя популяционного уровня и ККД. ККД для анализируемых видов пептострептококков составили 6,91 и 7,48, соответственно, против 2,20 и 1,64 в группе здоровых лиц (прирост — в 3,14 и 4,56 раз; $p < 0,01$ в обоих сопоставлениях).

В группе грампозитивных возбудителей ХП заметное место заняла *Gemella morbillorum*. Если у здоровых лиц указанный вид бактерий не выявляется, то у больных ХП *G. morbillorum* была идентифицирована в 26 образцах патологического материала. Частота встречаемости *G. morbillorum* при этом составила 3,82%, а С и ККД оказались равны 19,4% и 6,47% соответственно. Показатель популяционного уровня составил $4,83 \pm 0,25$ lg КОЕ/мл, что подтверждало этиологическую роль *G. morbillorum* в развитии ХП.

Выводы. ХП является полиэтиологическим заболеванием, вызываемым ассоциациями грамотрицательных и грампозитивных анаэробных и факультативно-анаэробных неспорообразующих бактерий. В развитии обострения ХП могут принимать представители родов *Bacteroides*, *Fusobacterium*, *Leptotrichia*, *Prevotella*, *Gemella*, *Peptococcus*, *Peptostreptococcus*, *Staphylococcus*, *Streptococcus* и *Stomatococcus*. Этиологическая значимость отдельных видов бактерий в развитии ХП может снижаться, при увеличении этиологической значимости других видов бактерий.

Перспективы дальнейших исследований. Изолированные виды бактерий будут использованы для изучения их иммуносупрессорных свойств.

Литература:

1. Жуматов У.Ж. Микробиологическая оценка эффективности депо- и апексфореза в лечении деструктивных форм хронического верхушечного периодонтита / У.Ж. Жуматов, Х.Х. Хожиев // Клиническая стоматология, 2011. - №1. - С. 76-77.
2. Журочко Е.И. Диагностика и лечение деструктивных форм периодонтита у больных на фоне дисбиоза полости рта / Е.И. Журочко, Н.И. Чепурова, Л.Н. Россаханова // Вісник стоматології, 2010. - №4. - С. 15-17.

3. Карпунина Т.А. Мониторинг микробиологического пейзажа корневых каналов при лечении пациентов с хроническими формами апикального периодонтита. / Т.А. Карпунина, Е.Ю. Косолапова // Уральский медицинский журнал, 2008. - №10. - С. 53-55.

АНДРІЙ ВОЛОДИМИРОВИЧ ДОМБРОВСЬКИЙ — ВИДАТНИЙ ХІМІК-ОРГАНІК УКРАЇНИ

Голінько Інна Іванівна

аспірантка

кафедра ботаніки та методики викладання біології

ПНПУ

м. Полтава, Україна

Науковий керівник — доцент хім. наук Джурка Г.Ф.

ANDREY DOMBROVSKYY — THE OUTSTANDING ORGANIC CHEMISTRY OF UKRAINE

Holinko Inna Ivanovna

PhD student

Natural Sciences faculty

PNPU

Poltava, Ukraine

Supervisor - Associate Professor PhD in Chemistry Gregory Fedorovich Dzhurka

Сьогодні українські хіміки посідають чільне місце у світовій науці, збагачуючи її оригінальними та ґрунтовними науковими дослідженнями і винаходами. Серед тих, хто своєю самовідданою працею розвивав хімічну науку можна назвати Андрія Володимировича Домбровського, якому в 2012 році виповнилося б 90 років, — видатного хіміка, професора, автора підручника з органічної хімії, а також під керівництвом якого в 60-х роках минулого століття було виконано ряд кандидатських та докторських дисертацій по дослідженню фосфонієвих солей та алкіліденфосфоранів (фосфорілідів) та їх синтез.

Андрій Володимирович Домбровський народився 10 грудня 1912 року в селі Заріччя Пирятинського повіту Полтавської губернії. У 1929 році А.В. Домбровський закінчив семирічну школу в Пирятині і вступив до Харківського хіміко-технологічного технікуму. В 1935 році Андрій Володимирович вступив до Московського державного університету ім. М.В. Ломоносова на хімічний факультет, який закінчив у 1941 році, отримавши спеціальність хіміка-органіка. З 1 вересня 1949 року він працював доцентом кафедри органічної хімії Чернівецького державного університету, а із вересня 1954 року по 1975 рік був деканом хімічного факультету, де плідно веде наукову та науково-методичну роботу, керує виконанням курсових та дипломних робіт, кандидатських дисертацій аспірантів та співробітників кафедри по органічній хімії [2]. Саме в цьому навчальному закладі А.В. Домбровський вивчає галогенування, алкілювання, ацилювання полімерних з'єднань вінілацетата та інших, а також створює метод сульфування ацидофобних сполук, розробив спосіб синтезу

невідомих в той час четвертинних солей хіноліна і хінальдіна, які були використанні для одержання ціанінових барвників. З 1960 року Андрій Володимирович очолює наукову лабораторію при кафедрі органічної хімії, яка стає справжньою науковою, досить численною і талановитою “школою Домбровського”.

Познайомитись з постаттю А.В. Домбровського нам цікаво ще й тому, що за його підручниками виросло вже не одне покоління студентів. Як і багато видатних хіміків, він здійснив визначальний вплив на розвиток методики навчання хімії у вищій та середній школі. У співавторстві зі своїм учнем В.М. Найданом він створив унікальний навчальний посібник «Органічна хімія» для студентів природничих і природничо-географічних факультетів педвузів, який було видано у 1992 році [2]. Ця навчальна книга відзначалась високим науково-теоретичним рівнем, проблемним викладом матеріалу, що так важливо для формування творчої особистості майбутнього вчителя хімії, логічним і послідовним розкриттям визначальних змістових парадигм курсу органічної хімії. Курс органічної хімії А.В. Домбровського виконує дві основні функції: перша — загальновиховна і розвивальна — полягає у формуванні наукового світогляду студентів, розвитку теоретичного мислення, здатності аналізувати явища; друга — практична, пов'язана з використанням понять і законів органічної хімії. Посібник на відміну від інших підручників з органічної хімії, таких авторів як Перекалін В.В., Зоніс Н.О., Бальян Х.В. і Трощенко А.Т., містить навчальний матеріал у доступній формі, наведено класифікації речовин згідно IUPAC, а також доповнений новими даними, науковими досягненнями вчених хіміків, а також містить завдання при плануванні, організації, стимулюванні, обліку та контролі самостійної роботи студентів.

У загальнотеоретичному розділі розглянуто основні теоретичні положення органічної хімії, а саме: природа хімічного зв'язку, взаємний вплив атомів в органічних молекулах, ізомерія, просторова будова і геометрія молекул, кислотно-основні властивості органічних речовин, механізми органічних реакцій. В основу викладення матеріалу покладено класифікацію органічних сполук за функціональними групами, що дозволяє уникнути дублювання матеріалу і сприяє формуванню цілісних уявлень про реакційну здатність органічних сполук [1, 4].

Під час вивчення курсу органічної хімії автор підручника чітко виділив головні особливості електронної будови та структури молекул, які зумовлюють реакційну здатність кожного класу органічних сполук, здійснено порівняння типових реакцій цих класів та їх механізм і глибоко проаналізовано застосування органічних сполук в різних сферах промисловості та життя.

Отже, Андрій Володимирович Домбровський і його вчення стали невід'ємною складовою у розвитку органічної хімії. Його учні і послідовники продовжують справу Великого Вчителя і наведені вище приклади говорять далеко не про повний обсяг успіхів в дослідженні органічної хімії українськими вченими, показуючи тим самим, наскільки виросла творча та дослідницька робота наших співвітчизників у ХХ столітті.

Література:

1. Грищук Б. Андрій Домбровський (1912-1992) / Б. Грищук // Біологія і хімія в школі. – 2004. - №3. – С. 51-53.
2. Джурка Г.Ф. Видатні хіміки Полтавщини: [навч. посіб.-3-тє вид., перероб. і доп.] / Джурка Г.Ф., Шиян Н.І., Фурсов І.С. –Полтава, 2011. – 100 с.

3. Домбровський А.В. Органічна хімія / А.В. Домбровський, В.Н. Найдан. – К.: Вища школа, 1992. – 503 с.
4. Лукашова Н.І. Становлення і розвиток методики навчання хімії в ЗНЗ України: [монографія] / Н.І. Лукашова. – Ніжин: Видавництво НДУ імені М.Гоголя, 2010. – 315 с.

КЛІНІЧНА ОЦІНКА КОМПЛЕКСНОМУ ЛІКУВАННІ ПІДЛІТКІВ 12-15 РОКІВ З ХРОНІЧНИМ КАТАРАЛЬНИМ ГІНГІВІТОМ

Горзов Людмила Федорівна

старший викладач кафедри дитячої стоматології

стоматологічний факультет

Ужгородський національний університет

м. Ужгород, Україна

Сапович Богдан Ярославович

асистент кафедри дитячої стоматології

стоматологічний факультет

Ужгородський національний університет

м. Ужгород, Україна

Науковий керівник – канд. мед. наук, доцент кафедри дитячої стоматології

Мельник В.С.

CLINICAL EVALUATION OF COMPLEX TREATMENT OF CHRONIC CATARRHAL GINGIVITES IN ADOLESCENTS 12-15 YEARS

Horzov Liudmyla

Senior lecturer of Pediatric Dentistry Department

dental Faculty

Uzhgorod National University

Uzhgorod, Ukraine

Sapovych Bohdan Jaroslavovych

Assistant of Pediatric Dentistry Department

dental Faculty

Uzhgorod National University

Uzhgorod, Ukraine

Supervisor – PhD, Associate Professor of Pediatric Dentistry Department Mel'nyk

V.S.

Серед актуальних проблем сучасної стоматології захворювання тканин пародонта займають одне з провідних місць і, незважаючи на давність вивчення, багато моментів в питаннях діагностики та лікування залишаються неясними [1, 7]. Останні дані епідеміології свідчать не тільки про значне збільшення осіб молодого віку з наявністю стоматологічної патології, а також про вплив на цей показник різних факторів, таких як незадовільна гігієна порожнини рота, мікрофлора зубного нальоту і зубна бляшка, спадкова патологія і супутні захворювання, зниження природного бар'єру резистентності організму, наявність фізіологічної оклюзії [2, 4]. У діагностиці

захворювань тканин пародонта на ранніх стадіях розвитку основна роль відводиться клінічним методам обстеження. Вони прості і досить точні та дозволяють встановити не тільки точний діагноз, але і ефективність лікування [3, 5].

У практичній стоматології для лікування запальних захворювань тканин пародонта часто використовують антибактеріальні засоби, препарати хіміотерапевтичної дії, що нерідко призводить до лікарської толерантності, ослаблення лікувального ефекту, дисбактеріозу в ротовій порожнині, які можуть викликати побічні ефекти, створювати несприятливий вплив на організм людини. Дуже важливо на початковому етапі розвитку запальних захворювань пародонта не допустити подальшого розвитку процесів деструкції в тканинах пародонта. Актуально підібрати оптимальні за ефективністю дії препарати для лікування пацієнтів молодого віку, що в подальшому буде сприяти збереженню здорового стану пародонта протягом тривалого періоду життя і діяльності людини. Виникає необхідність в альтернативних засобах лікування, які мають біологічну основу, відповідну потребам організму.

Тому все більший інтерес представляють препарати рослинного походження, які діють м'якше, ніж синтетичні, надають болезаспокійливу, протизапальну, антимікробну, кровоспинну, репаративну та менш токсичну дію, а також підвищують захисні властивості організму.

Мета дослідження. Обґрунтування ефективності застосування фітопрепаратів в комплексній терапії хронічного катарального гінгівіту за допомогою клінічних методів.

Матеріали та методи дослідження. Під спостереженням знаходилися 70 пацієнтів у віці 12-15 років з хронічним катаральним гінгівітом без вираженої супутньої патології. Пацієнти були розділені на 2 групи: основна група в якій проводилося комплексне лікування — 35 осіб та контрольна, в якій проводилося традиційне лікування — 35 осіб.

Традиційне лікування складалося із загального, направленного на підвищення резистентності організму. З цією метою використовувалися препарати, що містять комплекс вітамінів і мікроелементів, і місцевого лікування, яке включало в себе санацію порожнини рота, професійну гігієну порожнини рота, протизапальну і антимікробну терапію, усунення місцевих подразнюючих факторів, навчання і контроль гігієни порожнини рота.

Для основної групи, що одержувала комплексне лікування, додатково до традиційного назначали полоскання порожнини рота зубним елексиром «Ексодент» і препарат «КальЦикор». У комплексній терапії основної групи пацієнтів застосовували апарат для зняття зубних відкладень ультразвуковий скалер «Woodpecker», видалення над- і підясенного зубного каменю.

За допомогою проби Шиллера-Писарева визначали поширеність та ступінь вираженості запального процесу. Проба заснована на прижиттєвому забарвленні глікогену йодомістким розчином, кількість якого збільшується в епітелії при запаленні. Особливу увагу звертали на гігієнічний стан порожнини рота, наявність м'якого зубного нальоту. Визначення стану гігієни порожнини рота проводили за допомогою індексу Федорова-Володкіної (1969).

Для виявлення зубного нальоту та зубного каменю використовували індекс Green–Vermillion (ОHI-S) (1964), індекс зубного нальоту (DIS), індекс зубного

каменю (CIS). Стан тканин пародонта оцінювали за допомогою індексу гінгівіту РМА в модифікації Парма (Парма С., 1960), СРІТН (1982) — індекса для визначення поширеності та інтенсивності захворювань пародонту. Кровоточивість ясен визначали при допомозі індекса Mühlemanna (1971) [6].

Стійкість капілярів ясен визначали згідно методики В.І. Кулаженко (1962).

Результати дослідження та їх обговорення. При клінічному обстеженні пацієнтів з хронічним генералізованим катаральним гінгівітом у яких поряд з базисною терапією проводили терапію фітопрепаратом і за допомогою ультразвукового апарату «Woodpecker» (у хворих основної групи) зазначалося зникнення кровоточивості ясен і неприємного запаху з рота у 67,5% після 5-ї процедури, гіперемія і набряклість ясен зменшилася у 43,8%. Зникнення гіперемії, набряклості спостерігалися після 6-8 процедур у 92,4% пацієнтів. Проба РМА була 10,6% у 3,25% пацієнтів, що відповідає легкій ступені важкості гінгівіту, у решти була проба негативна. Проба Шиллера-Писарева була негативною — у 70,36%, слабопозитивною — у 17,53% і позитивною — у 12,11%. Крім того, у пацієнтів даної групи значно покращився гігієнічний стан ротової порожнини після ультразвукового очищення. У пацієнтів контрольної групи, (де застосовувалася тільки базисна терапія, позитивні зрушення в клінічній картині після 7-8 процедур медикаментозного лікування залишалися незначними. Після 8-10 процедур клінічні показники були наступними: зникнення запаху з рота і кровоточивості ясен відзначали 53,4% пацієнтів. Значне зменшення набряклості слизової оболонки ясен спостерігалось у 62,6% хворих. Проба Шиллера-Писарева залишалася позитивною у 18,5%, слабо позитивною - у 23,2% пацієнтів і негативною у 58,3%. Індекс РМА знизився до 14,5% — ця величина говорить про те, що є легка ступінь тяжкості гінгівіту.

В основній групі після 7-8 днів лікування і аналогічної кількості проведених процедур індекс СРІТН були 1,8, що відповідало легкому ступені тяжкості гінгівіту і необхідності поліпшення гігієни порожнини рота. У контрольній групі хворих після 7-8 процедур індекс СРІТН був 2,3, що свідчить про легку ступінь тяжкості гінгівіту та потребу в парадонтологічному лікуванні.

Показники стану стійкості капілярів ясен по В.І. Кулаженко. Аналіз результатів стійкості капілярів ясен дозволив відзначити, що після лікування пацієнтів основної групи з використанням комплексної терапії спостерігалася позитивна динаміка у всіх пацієнтів. У пацієнтів основної групи час утворення гематом склав 39,5 сек в області різців і 60,4 сек в області молярів. У той же час у пацієнтів контрольної групи середні величини стійкості капілярів ясен склали 30,7 сек і 57,3 сек. Отримані дані свідчать про виражену ангіопротективну дію застосовуваного фітопрепарату.

Оцінка результатів лікування хворих з запальними захворюваннями тканин пародонта, за розробленою нами методикою проводилася за допомогою клінічних методів досліджень протягом місяця (на 5, 10, 15, 30 добу). Аналіз результатів стійкості капілярів ясен дозволив відзначити, що після лікування пацієнтів основної групи з використанням комплексної терапії спостерігалася позитивна динаміка у всіх пацієнтів.

Таким чином, отримані нами дані вказують на високий ефект від проведеної комплексної терапії фітопрепаратом в лікуванні запальних захворювань тканин пародонта. З 25 пацієнтів з хронічним катаральним гінгівітом значне поліпшення

настало у 19, що склало 74,4%, без змін — 2,7%. Погіршення стану не спостерігалось. У пацієнтів, які отримували традиційну терапію, поліпшення спостерігалось в 25,5%.

Висновки. Таким чином, проведені клінічні дослідження дозволили зробити висновки:

1. Протікання хронічного генералізованого катарального гінгівіту супроводжується підвищенням клінічних стоматологічних індексів і проб.

2. Використання комплексної терапії, яка включає в себе препарати «Ексоидент» і «КальЦикор» і ультразвуковий скалер «Woodpecker» веде до зниження індексів після 6-8 процедури (РМА з 28,3 до 10,6; ІГ з 1,81 до 0,43, СРІТН з 3,4 до 1,8).

3. Комплексна етіопатогенетично обґрунтована терапія сприяла підвищенню ефективності проведеної терапії. Так, в I групі нормалізація стану тканин пародонта відзначалася на 6-8 добу, а в II групі — на 8-10 добу була виражена протизапальна та антимікробна дія, значно поліпшилась гігієна порожнини рота.

4. Комплексне лікування запальних захворювань тканин пародонта призвело до одужання 19 з 25 пацієнтів, які страждають на хронічний катаральний гінгівіт, що склало 74,4%, без змін — 2,7%. Погіршення стану не спостерігалось. У пацієнтів, які отримували традиційну терапію, поліпшення спостерігалось в 25,5%.

Література:

1. Авдєєв О.В. Лікування дітей, хворих на гінгівіт з урахуванням особливостей його перебігу / О.В. Авдєєв // Вісник стоматології. – 2012. – №2. – С. 115–118.
2. Грудянов А.И. Этиология и патогенез воспалительных забалеваний пародонта / А.И. Грудянов, Е.В. Фоменко. – М.: МИА, 2010. – 90 с.
3. Довідник стоматолога. Методи обстеження, діагностика, клініка, лікування / Ю.Г. Кононенко, М.М. Рожко, Г.В. Кіндрат [та ін.]. – Івано-Франківськ. 2013. – 384 с.
4. Павлов А.А. Клинико-морфологическая картина гингивита у школьников / А.А. Павлов, В.С. Боташева, А.М. Угримова // Кубан. науч. мед. вестник. – 2012. – №4. – С. 149–151.
5. Стоматологические обследования. Основные методы. 4-е изд. // ВОЗ, Женева, 1997. – 76 с.
- Улитовский С.Б. Гигиенический уход при воспаленном пародонте / С.Б. Улитовский // М.: МЕДпресс-информ.- 2008.- 288 с.
6. Фяткулин Р.Р. Гингивит у детей и подростков / Р.Р. Фяткулин, С.А. Дмитриев, Н.Д. Керимов // Бюллетень мед. интернет-конференций. – 2014. – №12. – С. 1382–1383.

**ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЯ ПРОФІЛАКТИКИ СТОМАТОЛОГІЧНИХ
ЗАХВОРЮВАНЬ**

Мочалов Юрій Олександрович

к.мед.н., доцент

*кафедра хірургічної стоматології, щелепно-лицевої хірургії та
онкостоматології
стоматологічний факультет*

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Україна

Сабов Антоніна Вікторівна

*лікар-стоматолог-інтерн, студентка магістратури
кафедра хірургічної стоматології, щелепно-лицевої хірургії та
онкостоматології*

стоматологічний факультет

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Україна

INDIVIDUALISING OF DENTAL DISEASES` PREVENTION

Iurii O. Mochalov

PhD, Associated professor

*Department of surgical dentistry, maxillofacial surgery and onco-dentistry
Dental faculty*

SHEE «Uzhgorod national university»

Ukraine

Antonina V. Sabov

dentist-intern, student of mastership program

*Department of surgical dentistry, maxillofacial surgery and onco-dentistry
Dental faculty*

SHEE «Uzhgorod national university»

Ukraine

Вступ. Незважаючи на тривале реформування системи медичної допомоги в Україні та стоматологічної служби зокрема, збереження та зміцнення здоров'я населення країни залишаються актуальними проблемами, які потребують перманентного вирішення. На сьогодні в галузі спостерігаються доволі жорсткі кризові явища, які розвивалися залежно від змін обсягів і джерел фінансування системи охорони здоров'я, розвитку відцентрових сил в організації менеджменту системи охорони здоров'я, перенесення рішень тактичних питань на регіональний рівень. В умовах дефіциту фінансових, кадрових і організаційних ресурсів, у розпорядженні системи охорони здоров'я, високого значення набуває методика управління охороною здоров'я із визначенням пріоритетних напрямків роботи і розвитку. При цьому, такими пріоритетними напрямками можуть бути визначені захворювання, які мають питому вагу в загальній структурі звернень населення по медичну допомогу (в структурі пулу врегулювання страхових випадків у медичному страхуванні) або в структурі загальної смертності, або в структурі розрахованих економічних втрат країни внаслідок передчасної смертності населення [1].

Стоматологію можна відокремити в особливий напрямок охорони здоров'я, так як на сьогодні він є одним із найбільш комерціалізованим, результати такого виду медичної допомоги найчастіше є упредметненими. В середині цього напрямку умовно виділені окремі спеціалізації, рівень комерціалізації останніх може значено відрізнятись. Тотальна лібералізація управління стоматологією, яка на сьогодні має свої актуальні специфічні проблеми, на сьогодні не дозволяє цьому напрямку виконувати своє призначення, що може відобразитися на стоматологічному статусі населення і впливає на рівень здоров'я нації в цілому.

Якщо врахувати досвід системи охорони здоров'я СРСП, досвід сусідніх із Україною країн, які є членами Європейського Союзу, то профілактичний напрям в стоматології в наш час виглядає найбільш перспективним і таким, який може вирішити основні завдання з подолання стоматологічної захворюваності населення. Якщо проаналізувати основні стоматологічні програми профілактики, які впроваджувалися раніше в практичну стоматологію, то можна знайти, що переважна їх більшість мали педіатричну спрямованість, вони реалізовувалися в організованих дитячих колективах і в стоматологічних медичних закладах, і їх результати виправдовували витрати на організацію [2].

Профілактика карієсу серед дорослого населення протягом тривалого часу взагалі не знаходила схвалення серед лікарів-практиків, що не може не характеризувати загальний низький рівень гігієни порожнини рота у населення на теренах колишнього СРСП. Статистичний аналіз показників інтенсивності і поширеності карієсу в деяких країнах показує їх пряму залежність від системи управління, організації діяльності, підготовки медичних кадрів закладів охорони здоров'я, екологічного стану, факторів ризику та інших умов, властивих кожному окремо взятому регіоні.

Окрім того, враховуючи стан сучасного розвитку медицини загалом, та формування стійкої тенденції до індивідуалізації (персоналізації) медичної допомоги, таке питання поступово буде актуалізованим і для стоматологічного напрямку медичної галузі. Тобто ми можемо прийти до поступового реформування стандартів і протоколів медичної стоматологічної допомоги в напрямку їх пристосування до конкретного пацієнта, його потреб, що дозволить раціоналізувати використання ресурсів і стоматологічної служби, і самих пацієнтів. Відповідно поступово будуть формуватися тенденції до створення програм індивідуальної профілактики стоматологічних захворювань, що може бути досягнуто в умовах чіткої алгоритмізації цього процесу та уніфікації переліку стандартних процедур [3].

Характеризуючи програми індивідуальної профілактики стоматологічних захворювань, можна встановити, що вони подібні до програм колективної профілактики стоматологічних захворювань. Основною метою заходів індивідуальної профілактики також є оздоровлення населення країни, через вдосконалення системи профілактики на загальнонаціональному та регіональному рівнях. За відправну точку індивідуальних профілактичних програм можна поставити усвідомлення ролі та значення гігієнічних процедур для кожного учасника такої програми. Тому, досконале знання засобів гігієни порожнини рота та способів їх правильного використання медичним персоналом дозволяє перетворити індивідуальну гігієнічну стоматологічну процедуру на ефективну профілактично-лікувальну процедуру. Проте в такому випадку стоматолог, сімейний лікар або дентальний гігієніст (маємо

сподівання, що така спеціальність буде включена до Національного класифікатора професій) має правильно підібрати найбільш доцільні засоби особистої гігієни кожному конкретному пацієнту відповідно до його стоматологічного статусу, віку, враховуючи додатково, вік, професійні шкідливі фактори і територію постійного проживання пацієнта [4].

Висновок. Отже, на сьогодні, незважаючи на кризові явища в охороні здоров'я та стоматологічній галузі зокрема в Україні, національна медична наука має враховувати формування світових тенденцій до персоналізації медичної допомоги, і в профілактиці стоматологічних захворювань зокрема.

Література:

1. Проект Концепції реформування стоматологічної служби України (основні засади). [Електронний ресурс] / Режим доступу: www.moz.gov.ua/ua/portal/dn_20080609_0.html. Дата звернення: 12.01.2017 р.
2. Еліашова А. Вихідні умови для застосування раціональної моделі профілактики стоматологічних захворювань в Україні / А. Еліашова, О.В. Клітинська, Ю.О. Мочалов, В.З. Розлуцька // Молодий вчений. – 2015. – №6 (21). – С. 64–67.
3. Клітинська О.В. Аналіз якості контролю за індивідуальною гігієною порожнини рота школярів, які проживають в умовах мікроелементозів фтору та йоду / О.В. Клітинська, А.А. Васько // Молодий вчений. – 2014. – №5 (08). Частина II. – С. 164–166.
4. Dounis G. Preparing the dental workforce for oral disease prevention in an aging population / G. Dounis, M.M. Ditmyer, M.A. McClain, D.P. Cappelli, C.C. Mobley // Journal of dental education. - 2010. - Vol.74, №10. - P. 1086-1094.

**ФАРМАКО-ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ ЗАСТОСУВАННЯ
АНТИБІОТИКІВ В ХІРУРГІЧНІЙ СТОМАТОЛОГІЇ**

Мочалов Юрій Олександрович

к.мед.н., доцент

*кафедра хірургічної стоматології, щелепно-лицевої хірургії та
онкостоматології*

стоматологічний факультет

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Україна

Степа Орія Володимирівна

студентка 4-го курсу

*кафедра хірургічної стоматології, щелепно-лицевої хірургії та
онкостоматології*

стоматологічний факультет

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Україна

**PHARMACO-ECONOMIC ANALYSIS OF ANTIBIOTICS` USAGE IN
SURGICAL DENTISTRY**

Iurii O. Mochalov

PhD, Associated professor

*Department of surgical dentistry, maxillofacial surgery and onco-dentistry
Dental faculty*

SHEE «Uzhgorod national university»

Ukraine

Orysyia V. Stepa

4-th year student

*Department of surgical dentistry, maxillofacial surgery and onco-dentistry
Dental faculty*

SHEE «Uzhgorod national university»

Ukraine

Вступ. В сучасних умовах, призначення пацієнтові антибактеріальної терапії пацієнту на стоматологічному хірургічному амбулаторному прийомі та в умовах стаціонару є стандартною і майже щоденною практикою. В ході прийняття рішення щодо вибору антибактеріального препарату зазвичай лікар оцінює такі фактори і умови: спектр дії, фармакокінетику, безпека і переносимість, вартість антибактеріального засобу.

Якщо говорити про перші три перераховані характеристики лікарських засобів, то вони є найбільш дослідженими і це висвітлено в тематиці значного числа дискусій, то економічні аспекти застосування антибактеріальних препаратів почали досліджувати відносно недавно. Такий інтерес до економічного аспекту антибактеріальної терапії зумовлений зростанням собівартості медичної допомоги загалом і медикаментозного компоненту лікувально-діагностичного процесу, а також збільшенням асортименту антибактеріальних засобів, презентованих на фармацевтичному ринку. Також, проведенню досліджень такого типу сприяє

розвиток приватного сектору медицини і стоматології, впровадження в практику договорів добровільного медичного страхування, перехід медичних закладів на медико-економічні стандарти роботи. Тому доцільним є проведення фармако-економічних досліджень і для антибактеріальної терапії в стоматологічній практиці. Оскільки, сьогодні можна виділити тенденцію до застосування в стаціонарах хірургічної стоматології (щелепно-лицевої хірургії) цефалоспоринів 2-3 покоління та напівсинтетичних пеніцилінів в амбулаторній практиці (в тому числі і захищених клавулановою кислотою) [1, 2].

Від класичних клінічних випробувань такий вид досліджень відрізняється більш широким аналізом майже всіх аспектів застосування препаратів — крім оцінки ефективності та безпеки, необхідно проводити оцінку всіх витрат, пов'язаних з лікуванням у конкретному клінічному випадку, і для вибору оптимального режиму антибіотикотерапії такі показники розглядаються в нерозривному зв'язку між собою.

В ході проведення фармако-економічних досліджень враховують три складові вартості лікування визначеної нозологічної форми: прямі витрати (медичні), непрямі витрати (витрати в зв'язку із настанням тимчасової або постійної працездатності) і так звані «нематеріальні» (у співвідношенні із рівнем якості життя пацієнта) витрати.

Поняття «вартість антибіотика» і «вартість антибактеріальної терапії» не є тотожними. Під вартістю антибіотика найчастіше мають на увазі його закупівельну ціну (роздрібну або оптову) в аптечній мережі. Поняття вартості антибактеріальної терапії є набагато ширшим, воно включає в себе кілька компонентів: вартість самого препарату, вартість його введення, додаткового антибактеріального лікування при клінічній неефективності та/або розвитку небажаних реакцій, перебування пацієнта в стаціонарі та інше.

За даними сучасних фармако-економічних досліджень, витрати переважного числа стаціонарів на лікарські засоби в середньому досягають 15-20% бюджетних коштів, в той час як на антибактеріальні та протимікробні засоби у структурі таких витрат припадає від 50 до 60%. Тому для зниження вартості самої антибактеріальної терапії і супутніх витрат сьогодні запропоновано ряд організаційних і медичних рішень, які дозволяють оптимізувати затрати за умов збереження необхідної клінічної ефективності [3, 4].

До таких заходів, які можуть оптимізувати вартість антибактеріальної терапії в стаціонарі та поліклінічних умовах, належить: підвищення кваліфікації лікарів в частині раціональної антимікробної хіміотерапії та нівелювання промо-впливів зі сторони засобів масової інформації і виробників препаратів; облік місцевої структури антибіотикорезистентності патогенних мікроорганізмів, що забезпечується належною роботою клініко-мікробіологічних лабораторій та інфекційним контролем; застосування пероральної антибіотикотерапії; використання «ступінчастої» антибіотикотерапії (переведення в ході курсу терапії пацієнта із парентерального на пероральний спосіб введення препарату); використання коротких курсів антибактеріальної терапії; застосування антибіотикопрфілактики при виконанні планових хірургічних втручань; застосування генериків; використання в клініці локально затвердженого в закладі переліку препаратів; обмеження поліпрагмазії; парентеральна антибактеріальна терапія в амбулаторних умовах або вдома у пацієнта; застосування антибактеріальних препаратів із пролонгованим періодом напіввиведення (тривалим інтервалом дозування); монотерапія [5, 6].

Висновок. Отже, фармако-економічні аспекти застосування антибактеріальних препаратів в стаціонарах хірургічної стоматології (щелепно-лицевої хірургії) на сьогодні потребують додаткового вивчення з огляду на тенденції оптимізації витрат на медичну допомогу та впровадження страхової моделі фінансування охорони здоров'я.

Література:

1. Марченко А.В. Антибактеріальна терапія аутоінфекційних стоматитів при мікст-інфекції / А.В. Марченко, Н.М. Іленко, Е.В. Ніколішина // Вісник проблем біології і медицини. - 2016. - Вип. 2(1). - С. 218-221.
2. Яковлев В.П. Место офлоксацина в амбулаторной практике: опыт 15-летнего применения / В.П. Яковлев // Инфекции и антимикробная терапия. – 2000. – Т. 2. – №5. – С. 46-49.
3. Адресна антибактеріальна терапія гострих деструктивних пневмоній у дітей / Н.В. Давиденко, М.М. Мішина, Ю.В. Пашенко, В.Б. Давидено // Biomedical and Biosocial Anthropology. – 2014. – №22. – С. 75–78.
4. Воробьев П.А. Клинико-экономический анализ (оценка, выбор медицинских технологий и управление качеством медицинской помощи) / П.А. Воробьев, М.В. Авксентьева, А.С. Юрьев, М.В. Сура. – М.: Ньюдиамед, 2004. – 404 с.
5. Сепсис: эпидемиология, патогенез, диагностика, интенсивная терапия / Л.А. Мальцева, Л.В. Усенко, М.Ц. Мосенцев: под ред. Л.В. Усенко. – Д.: Арт-пресс, 2004. – 160 с.
6. Alexander J.W. Updated recommendations for control of surgical site infections / J.W. Alexander, J.S. Solomkin, M.J. Edwards // Ann. Surg. — 2011. — Vol. 253. — P. 1082-1093.

СОДЕРЖАНИЕ ИНТЕРФЕРОНОВ В СЛЁЗНОЙ ЖИДКОСТИ БОЛЬНЫХ ГЕРПЕТИЧЕСКИМ КЕРАТОКОНЬЮНКТИВИТОМ

Пантелеев Павел Григорьевич

аспирант

кафедра нормальной и патологической физиологии

медицинский факультет

Луганский государственный медицинский университет

г. Рубежное, Украина

Научный руководитель – доктор медицинских наук Гайдаш И.С.

Актуальность. Герпетический кератоконъюнктивит является наиболее частым заболеванием роговицы и конъюнктивы вирусной этиологии, представляя собой серьёзную проблему, как по своей распространённости, так и по склонности к хроническому рецидивирующему течению [1]. В клинической практике офтальмологов всё чаще встречаются осложнённые формы герпетического кератита.

Факторами неспецифической противовирусной защиты организма человека является система интерферонов. Интерферон-α (ИНФ-α) и интерферон-γ (ИНФ-γ) присутствуют в слёзной жидкости здоровых лиц в небольших концентрациях: ИНФ-α — 8,7-16,8 пг/мл, ИНФ-γ — 3,9-4,8 пг/мл [2].

Существенный интерес представляет исследование содержания классов интерферонов в слёзной жидкости больных герпетическим кератоконъюнктивитом в динамике заболевания.

Цель исследования — определение в слёзной жидкости больных герпетическим кератоконъюнктивитом концентрации ИНФ- α и ИНФ- γ в динамике болезни.

Материалы и методы. Исследования были проведены на 35 пациентах с офтальмогерпесом, в возрасте от 21 до 46 лет (средний возраст — $32,6 \pm 1,5$ лет), в том числе у 13 женщин (37,1%) и 22 мужчин (62,9%). У всех пациентов заболевание протекало в среднетяжёлой форме.

Контрольную группу составили 32 практически здоровых лица (17 мужчин и 15 женщин 19-43 лет, средний возраст — $30,5 \pm 1,3$ лет), ранее офтальмогерпесом не болевших.

Слёзная жидкость исследовалась в остром периоде заболевания, до начала лечения, и в фазе реконвалесценции, после окончания лечения. Сбор слёзной жидкости производили утром до выполнения лечебных и диагностических процедур с помощью стерильной пластиковой насадки, закреплённой на пипеточном дозаторе. Отобранную слёзную жидкость хранили при температуре -20°C до проведения иммунологических исследований.

Определение интерферона- α и интерферона- γ осуществляли на автоматическом иммуноферментном комплексе «GBG Star Fax 2100» производства фирмы «Awareness Technology Inc.» (США) с использованием коммерческих тест-систем производства фирмы «Gen-Probe Diacorne» (Франция), в соответствии с инструкциями о порядке проведения исследования для каждого вида из указанных интерферонов.

Полученные данные обрабатывались с помощью соответствующих методов статистического анализа с использованием критерия Стьюдента [3]. Статистически значимой разницей между показателями считали при вероятности нулевой гипотезы менее 5% ($p < 0,05$).

Результаты и их обсуждение. Установлено, что у лиц контрольной группы содержание в слёзной жидкости ИНФ- α составило в среднем $12,7 \pm 0,5$ пг/мл, а ИНФ- γ — $4,3 \pm 0,2$ пг/мл, что согласуется с данными [2]. То есть, у практически здоровых лиц в слёзной жидкости преобладает класс интерферонов с преимущественно противовирусной активностью (ИНФ- α), тогда как удельный вес ИНФ- γ , обладающего преимущественно иммунорегуляторными свойствами, был в 2,95 раза ниже.

В остром периоде заболевания герпетическим кератоконъюнктивитом содержание изучаемых классов интерферонов в слёзной жидкости снижалось. Концентрация ИНФ- α , против аналогичного показателя в контрольной группе оказалась ниже в 1,76 раза, составляя в среднем $7,2 \pm 0,3$ пг/мл, а концентрация ИНФ- γ была снижена в 1,54 раза, при среднем уровне $2,8 \pm 0,1$ пг/мл ($p < 0,001$ для обоих сопоставлений).

В периоде реконвалесценции уровни ИНФ- α и ИНФ- γ в слёзной жидкости обследованных пациентов повышались, однако полной их нормализации не наступало. Концентрация ИНФ- α , составив $10,4 \pm 0,4$ пг/мл, превышала исходную в 1,44 раза ($p < 0,001$), но оставалась сниженной относительно таковой в контрольной группе в 1,22 раза ($p < 0,001$). Уровень ИНФ- γ в слёзной жидкости в периоде

реконвалесценции составил в среднем $3,6 \pm 0,2$ пг/мл, что было выше его исходного уровня в 1,29 раза, однако оставалось в 1,19 раза ниже аналогичного уровня контрольной группы ($p < 0,001$ и $p < 0,01$, соответственно).

Таким образом, развитие герпетического кератоконъюнктивита сопровождается выраженными нарушениями интерферонового статуса, что проявляется в уменьшении концентрации интерферонов классов α и γ в слёзной жидкости больных.

Выявленные изменения являются основанием для разработки методов системной фармакологической коррекции интерферонового статуса у пациентов с герпетическим кератоконъюнктивитом, что будет способствовать ускорению процессов саногенеза.

Выводы. Слёзная жидкость здоровых людей содержит интерфероны классов α и γ в относительно небольших концентрациях.

1. Развитие герпетического кератоконъюнктивита сопровождается нарушением интерферонового статуса организма человека, что проявляется в уменьшении концентраций интерферонов классов α и γ в слёзной жидкости в остром периоде заболевания.

2. У реконвалесцентов, перенесших герпетический кератоконъюнктивит, полной нормализации в слёзной жидкости содержания интерферонов классов α и γ не происходит.

Литература:

1. Гайдамака Т.Б. Взаимосвязь клинико-функциональных проявлений и патоморфологических изменений роговицы у больных герпетическим кератитом / Т.Б. Гайдамака, Г.И. Дрожжина, Н.И. Храменко, Н.Е. Думброва // Офтальмологический журнал. – 2010. - №5. – С. 12-16.
2. Дрожжина Г.И. Содержание интерферонов в слёзной жидкости под влиянием индуктора интерферона у больных аденовирусным кератоконъюнктивитом / Г.И. Дрожжина, Т.Б. Гайдамака, Л.Н. Величко // Офтальмологический журнал. – 2013. - №5. – С. 5-8.
3. Наследов А. SPSS компьютерный анализ данных в психологии и социальных науках // Спб.: Питер, 2005. – 416 с.

**OVERWEIGHT AND OBESITY OF CHILDREN IN REPUBLIC OF
MOLDOVA**

Rusu Radu

Student

Public Health

State University of Medicine and Pharmacy “Nicolae Testemitanu”

Chisinau, Republic of Moldova

Cernelev Olga Vitalie

PhD student

National Centre of Public Health

Chisinau, Republic of Moldova

Obesity is one of the most serious public health problems of the XXI century. In recent decades, this disease has come to affect worldwide about 170 million children under 18 years. According to the World Health Organization (WHO) in 2013 were registered over 42 million of overweight or obese children under 5 years old. About 35 million of overweight children are living in developing countries and 8 million are a part of developed countries. Children in low and middle income countries are more vulnerable to inadequate nutrition. At the same time, children and adolescents are exposed to consumption of food with high content of fats, sugars and salt, foods with high energy density and insufficient micronutrients leading to a marked increase of obesity. The prevalence of obesity and overweight among children and teenagers is skyrocketing in North America, Europe, Australia, China, South America and North Africa. This varies considerably between different regions and countries, from below 5% in Africa and parts of Asia, to more than 20% in Europe and 30% in America and some countries in the Middle East. Also, the European Commission's 2007 results show that obesity in children from Europe has tripled in the last 20 years. In northern European countries, the prevalence of overweight in children is 10-20%, while in Southern Europe is 20-35%.

The trend of obesity among children and adolescents has increased in Moldova. Approximately 15,000 children are overweight and the number is growing every year. According to the survey Multiple Indicator Cluster Survey (MICS) from 2012, about 5% of children under 5 were overweight. Also, national data showed that in 2012, there were 3171 cases of obesity in children aged 0-18 years, of which 969 new cases, the incidence being 13.16 cases per 10,000 populations, and the prevalence - 43.06 cases per 10,000 populations.

The study group of the present research consisted of 786 students (432 girls and 354 boys aged between 8 and 17 years old) from the high school "Ion Creanga" from Chisinau, Republic of Moldova. Based on inclusion criteria, the study group was divided into group 1 comprising children aged 8-10 years; group 2 comprising children aged 11-15 and group 3 which consisted of children aged 16-17 years old. As a result of anthropometric measurements, it was calculated the Body Mass Index.

The results showed that in boys group: 37.8% aged between 8-10 years, 56% aged between 11-15 years and 40% aged between 16-17 years were overweight. In the group of girls: 62.2% aged between 8-10 years; 44% aged between 11-15 years old and 60% of girls aged between 16-17 years were overweight. So, overweight is higher in the group of girls aged between 8-10 years and in the group of boys aged between 11-15 years old.

Obesity is characteristic for boys: 60% aged between 8-10 years old; 73.3% aged between 11-15 years old and 80% aged between 16-17 years old. Among girls, obesity was found in 40% of subjects aged 8-10 years; 26 % of girls aged 11-15 years old and 20% of girls aged 16-17 years old.

Analyzing the nutritional status according to age groups and sex, it was established that obesity in boys advances with age, thus registering the highest share in boys in the age group 16-17 years (80%), followed by 73.3% of boys aged 11-15 years and only 60% in those aged 8-10 years. Overweight was more prevalent among girls belonging to the age group 8-10 years and 16-17 years old.

One of the defining characteristics of overweight and obesity is the opportunity to correct it. In the current state conditions, there is a strong need in measures to reduce weight through dietary practice and increasing regular physical activity.

Obesity management is one of the most complex in medical practice, because obesity is a chronic disease that involves a long-term intervention. It is important to note that the ultimate goal of therapeutic education needs to be done by specialized persons involved in this process in a therapeutic team consisting of a physician, nutritionist, psychologist, etc., and the process of education needs to be customized. The means of achieving weight loss consist of changing eating habits in association with a reduced calorie diet. In addition, the combination of a training program with individualized exercises for each case enhances the beneficial effects of diet on the changes in the cardiovascular system. In this context, it is important for parents to be actively involved in reducing body weight in children and adolescents that are overweight and obese. Thus, awareness of the negative effects of food consumption is not recommended, it is important that both parents and children to study the nutrition label of foods to choose those that contain less salt, sugar and fat.

Also, an important thing is to stimulate children's interest in various games and activities, sport (tennis, swimming, dancing, etc.). In this case children will reduce the time spent in the Internet and media sources (TV, radio, etc.) through which are promoted unsuitable foods for consumption, and children will have interest in practicing regular physical activity.

References:

1. WHO. Global action plan for the prevention and control of NCDs, 2013-2020. http://apps.who.int/iris/bitstream/10665/94384/1/9789241506236_eng.pdf?ua=1.
2. WHO. Population-based approaches to childhood obesity prevention, 2012.
3. WHO. Prioritizing areas for action in the field of population-based prevention of childhood obesity. A set of tools for member states, 2012. http://apps.who.int/iris/bitstream/10665/80147/1/9789241503273_eng.pdf?ua=1.
4. <http://www.who.int/end-childhood-obesity/facts/en/>.
5. <http://www.who.int/dietphysicalactivity/childhood/en/>.

SECTION 5. Hotel business

**ДЕСТРУКТИВ У ПРОЦЕСІ ТУРИСТИЧНОГО ПРИСТОСУВАННЯ
ЗАМКІВ УКРАЇНИ**

Лусий Ігор Олегович

аспірант

кафедра готельно-ресторанної та курортної справи

Прикарпатський національний університет ім. Василя Стефаника

м. Івано-Франківськ, Україна

Науковий керівник – д.і.н., проф. Кланчук В.М.

**THE DESTRUCTIVE TRENDS IN PROCESS OF THE TOURISM USING OF
CASTLES IN UKRAINE**

Lysyi Igor Olehovych

graduate student

Department of Hospitality, Restaurants and Resorts Business

Vasyl Stefanyk Precarpathian National University

Ivano-Frankivsk, Ukraine

Scientific adviser – Sc.D., Prof. Klapchuk V.M.

Здобуття Україною незалежності викликало новий резонанс до вивчення історико-культурної спадщини різних видів, а також до пошуку інноваційних шляхів її збереження та використання. Винятком не стали й пам'ятки замкової архітектури, яких на території нашої держави збереглося декілька сотень, фактично майже в кожному регіоні. Однак протягом останніх років розвиток туристично-екскурсійної галузі країни з повномасштабним використанням об'єктів оборонно-замкового будівництва перебуває не в найкращому стані та стикається з рядом негативних деструктивних елементів, які не дозволяють на належному рівні репрезентувати багатий замково-туристичний потенціал та потребують нагального вирішення в теорії та, звичайно, на практиці.

Найбільш кричущі проблематичні аспекти туристичної адаптації замків умовно можна об'єднати в декілька блоків:

1. Теоретико-методологічна група проблем, яка охоплює комплекс наукових недопрацьованих в сфері туристичного використання пам'яток, їх оцінки й стосується термінологічних, класифікаційних та методичних моментів, серед яких:

- Мінімальні показники в сфері спеціальних теоретичних досліджень пам'яток, а практична відсутність яких сприяє формуванню низьких показників вивченості замкових споруд. Так, за винятком історіографічних праць-хронік істориків і археологів, мало або майже невивченими в науково-дослідницькому плані залишаються спеціальні туризмологічні, кастеологічні та архітектурні особливості замків, а напрацювання носять поверхнево-описовий характер.

- Низький рівень забезпеченості науки обґрунтованими теоретико-методичними механізмами туристичної адаптації замків, які були б побудовані на використанні комплексного підходу: з врахуванням як експертних оцінок, так і побажань туристів.

2. Організаційно-правова група проблем, яка включає малоефективний рівень розвитку бази нормативно-правових та законодавчих актів, а також відсутність чітко прописаної правової регламентації державної підтримки, охорони та регулювання в процесі рекреаційного використання замків. Основними деструктивами є:

- Відсутність спеціальних нормативно-правових актів, законів та документів в сфері охорони, збереження та пристосування замкових комплексів, а законодавчий базис залишається застарілим, юридично недосконалим, сутнісно суперечливим та малоприйнятним для теперішніх реалій.

- Брак цілісної системи загальнодержавного управління розвитком замкового туризму, що спричиняє серйозні недоліки в сфері туристичної адаптації замкових споруд на регіональному та локальному рівнях.

- Недосконалість українського інвестиційного законодавства, що через відсутність законодавчо прописаних, а головне — ефективних інвестиційних механізмів та високий рівень корумпованості негативно відображається на потенційному процесі залучення фінансових активів для туристичного пристосування замкових пам'яток й розвитку замкового туризму.

3. Група проблем функціонального характеру відображає дисбаланс стосовно ступенів збереження та пристосування замкових споруд, визначає рівень негативу в напрямку відсутності реставраційних робіт, ключовими з яких є:

- Низький рівень технічної збереженості більшості замкових комплексів, який є критичним, особливо розглядаючи значну втрату автентики основних конструктивних елементів та архітектурних показників. Це пояснюється тим, що існуючі пам'ятки через тривалий незадовільний та аварійний стан, який протягом історичного розвитку ще глибше посилювався негативним господарським впливом людей та атмосферними факторами, повільно продовжують руйнуватися, а це призводить до поступової структурної та архітектурної деградації об'єктів й, відповідно, швидкого зниження історико-архітектурної, соціокультурної, естетичної й атрактивної цінностей.

- Відсутність продуманих методичних механізмів і ефективної практичної реалізації в напрямку реставраційних, ремонтних та реконструкційних, а насамперед — консерваційних робіт.

4. Соціально-економічна група проблем стосується негативних тенденцій щодо розвитку туристичної інфраструктури в місцях локації замкових споруд, пошуку джерел фінансування та залучення інвестицій, головні з яких:

- Катастрофічний стан розвитку як загальної, так і спеціальної туристичної інфраструктури в місцях розташування замкових споруд, що передусім проявляється в нерівномірності територіального розміщення, фізичній застарілості, матеріальній зношеності та мізерній кількості основних й супутніх інфраструктурних об'єктів — доріг, закладів готельно-ресторанного господарства, розважальних та сувенірних установ тощо.

- Гострий дефіцит бюджетних та інвестиційних коштів на елементарну консервацію та реставрацію замкових пам'яток, не говорячи про реконструкцію чи повну відбудову замкових комплексів. Існуюча неефективність, застарілість, бюрократизм та радянське минуле української адміністративної машини за весь період незалежності сильно торкнулися історико-культурної спадщини.

5. Інформаційно-рекламна група характеризує негатив щодо стану інформаційно-рекламного забезпечення, маркетингового просування замків як рекреаційних дестинацій і розробки нових замкових екскурсійно-туристичних маршрутів. Основними проблемами виступають:

- Низький рівень наявності та поширеності серед потенційних рекреантів спеціалізованих друкованих туристично-інформаційних матеріалів про замкові споруди. До таких наочних джерел першочергово належать екскурсійно-туристичні карти, картосхеми, путівники чи мапи, визначальний пізнавально-ознайомчий акцент яких був би спрямований на виділення туристично-рекреаційних можливостей та переваг пам'яток замкової архітектури.

- Відсутність полімовного інтернет-ресурсу з універсальною пошуковою інформаційною системою, інтегрованою в аналогічні веб-сайти, основною метою діяльності яких була б в першу чергу рекламна пропаганда, збільшення загального рівня інформованості потенційних екскурсантів й туристів про рекреаційний потенціал об'єктів замкового будівництва на території України, а також тематичний пошук актуальних екскурсійно-туристичних маршрутів.

- Мінімальний ступінь туристичної промоції замків у всіх доступних видах рекламно-інформаційних засобів (наприклад, теле- та радіомовлення, мережа Інтернет, періодичні видання (газети, журнали, бюлетні, календарі), а також об'єкти зовнішньої реклами).

- Відсутність розроблених тематичних брендів пам'яток, які за своєю природою являються надзвичайно важливим функціональним механізмом туристичної й історико-краєзнавчої популяризації замкових споруд. На жаль, проблематика брендування історико-архітектурних пам'яток залишається невирішеною як на місцевому й регіональному, так і на загальнодержавному рівнях, оскільки комплексні маркетингові дослідження в цьому напрямку почалися лише декілька років тому.

- Низький показник науково-теоретичної розробки та практичної реалізації тематичних пізнавальних маршрутів, що призводить до гальмування процесів екскурсійної, туристичної та краєзнавчої інтеграції замкових комплексів. Більшість зареєстрованих за останнє десятиліття маршрутів мають поверхнево-оглядовий характер та мало стосуються розкриття тематики замкового туризму.

6. Природо-екологічна група проблем відображає негативні екологічні та природні явища в процесі туристичного використання замків та їх призамкових територій, шкідливі наслідки впливу рекреаційного навантаження на прилеглі екосистеми й ландшафти, антропологічне забруднення під час відвідування об'єктів. Основною проблемою виступає механічне забруднення призамкових територій як органічними, так і неорганічними матеріалами (харчові відходи, скло, пластмаса, метал, папір та ін.) в процесі екскурсійного огляду пам'яток, що негативно відображається на локальному природному ландшафті, місцевій екології, але першочергово на естетичності замкового комплексу. На жаль, сучасна українська ментальність, в якій ще збереглося відлуння радянської доби, до природи ставиться без особливої поваги, що пояснюється не тільки особистісними характеристиками кожної людини, але й відсутністю чітко сформованої програми екологічної освіти в Україні.

Таким чином, основним науковим результатом даного дослідження стало виділення найважливіших груп проблем, які деструктивно впливають на процес

туристичної об'єктів замкової архітектури України. Проблеми класифіковано на теоретико-методологічну, організаційно-правову, функціональну, соціально-економічну, інформаційно-рекламну та природо-екологічну групи. Вирішення сукупності вказаних негативних моментів потребує раціонального підходу на основі об'єднання зусиль та потенціалів науково-дослідницьких інституцій, компетентних органів державної влади, відповідних громадських організацій та окремих зацікавлених осіб (наприклад, інвесторів, меценатів чи жертводавців). А це в свою чергу дасть новий імпульс для якісних й кількісних змін в сфері туристичної та екскурсійної адаптації замкових комплексів, підвищення загального іміджу пам'яток серед відвідувачів та розробки інноваційних замкових туристичних продуктів.

Література:

1. Білецька І.М. Сучасний стан та перспективи розвитку замкового туризму в Україні / І.М. Білецька // Проблеми підвищення ефективності інфраструктури. – 2011. – №31. – С. 104–112.
2. Бордун О.Ю. Стан та перспективи замкового туризму в контексті стратегічного розвитку туристичної галузі західного регіону України / О.Ю. Бордун, С.В. Білоус // Економіка. Управління. Інновації. – 2010. – №2 (4). – С. 9–14.
3. Лисий І.О. Туристично-рекреаційна адаптація замків Івано-Франківської області в період 1991–2016 рр.: аналіз ключових проблем / І.О. Лисий // Емінак : науковий щоквартальник. – 2016. – №3 (15). – Т. 4. – С. 102–106.

SECTION 6: Agricultural sciences

**ПОЖИВНИЙ РЕЖИМ ДЕРНОВО-ОПІДЗОЛЕНОГО ҐРУНТУ ПІД
ПОСІВАМИ ПШЕНИЦІ ОЗИМОЇ В КОРОТКОРОТАЦІЙНИХ ЗЕРНО-
РІПАКОВИХ СІВОЗМІНАХ**

Левицька Ірина Олегівна

студентка IV курсу

кафедра агрохімії і ґрунтознавства

факультет природничих наук

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

Науковий керівник – канд. с.-г. наук, доц. Климчук М.М.

м. Івано-Франківськ, Україна

Основою в землеробстві є впровадження у виробництво науково обґрунтованих заходів, а саме сівозміни, що відкриває можливість збільшення виробництва якісної сільськогосподарської продукції зі зменшенням витрат на її вирощування та позитивним впливом на збереження родючості ґрунту та його фітосанітарного стану [1]. Провідне місце в сівозмінах відводиться рентабельним культурам зернової групи та ріпаку. Тому важливим видається встановлення впливу сівозмін за різного насичення пшениці озимої на агрохімічні показники дерново-опідзолених ґрунтів.

У західних регіонах України значна частина новоутворених господарств має великі площі ріллі. Окрім цього, дефіцит ресурсів і коштів не дає змоги придбати широкий комплекс машин для вирощування багатьох сільськогосподарських культур [2]. Усе це зумовлює спеціалізацію виробництва. Одним із таких напрямів спеціалізації господарювання може бути виробництво товарного насіння ріпаку і зернових, оскільки ріпак і зернові добре поєднуються в сівозміні, потребують однакового комплексу сільськогосподарських машин [3]. Відомо, що за розмірами посівних площ та обсягом збору зерна пшениця значно переважає інші зернові культури. Велике поширення пшениці пояснюється високою пластичністю культури, а також поживною цінністю її зерна. Спеціалізовані ріпаково-зернові сівозміни ґрунтозахисні й придатні для впровадження на землях з обмеженим використанням, тобто зі схилами 3-5°, а при контурно-меліоративній організації території — з крутизною схилів до 7°.

Проведено стаціонарний дослід з вивчення короткоротаційних сівозмін з різним насиченням зерновими, зернобобовими й олійними культурами, його закладено 2015 р. на дернових глибоких опідзолених глеюватих важкосуглинкових ґрунтах (у 3-кратній повторності). Площа однієї ділянки — 90 м², облікова — 40 м², загальна площа становить 1,7 га, зокрема під посівами — 0,87 га, під коридорами — 0,83 га. Схему дослідження наведено в табл.1.

Таблиця 1. Схема дослідів з різним насиченням сівозміни ріпаком озимим

Насичення сівозміни пшениці оз., %	Чергування та удобрення культур у сівозміні			
	I	II	III	IV
25 (контроль)	Боби кормові 40-30-40	Ячмінь ярий 60-40-60	Ріпак озимий 90-60-90	Пшен. оз. 60-60-60
33	Ячмінь ярий 60-40-60	Ріпак озимий 90-90-90	Пшениця озима 120-90-90	
50	Ріпак озимий 90-60-90	Пшениця озима 60-60-60		

У досліді використано зареєстровані Державним реєстром сорти сільськогосподарських культур: ріпак озимий сорт Света; пшениця озима сорт Поліська-90; ячмінь ярий сорт Звершення; боби кормові сорт Аріон.

Технологія вирощування культур загальноприйнята для умов Прикарпаття. Для агрохімічних показників ґрунту залежно від різного ступеня насичення сівозмін пшеницею озимою відбирали зразки перед посівом культури та після збирання урожаю. На всіх варіантах дослідів проводились фенологічні спостереження по загальноприйнятій методиці. Слід зазначити, що на території Прикарпатської державної сільськогосподарської дослідної станції поширені дернові глибокі опідзолені глеюваті важкосуглинкові ґрунти. Меліорованих і заболочених земель нема. Агрохімічні показники ґрунтів території дослідження наведено в табл. 2 (дані Івано-Франківської ДУ «Держґрунтохорона»).

Таблиця 2. Агрохімічна характеристика ґрунту дослідного поля

Показник	Метод визначення	Величина
Вміст гумусу, %	за Тюрніним	2,75
pH (сольовий)	потенціометричний	5,10
Лужно-гідролізований азот, мг/кг ґрунту	за Корнфілдом	74,9
Рухомий фосфор, мг на 1 кг ґрунту	за Кірсановим	56,6
Обмінний калій, мг на 1 кг ґрунту		94,2

Ґрунти дослідного поля слабокислі. Вміст у ґрунті гумусу є середнім, лужно-гідролізованого азоту — низький, рухомого фосфору — середній, обмінного калію — середній відповідно до градації за ступенем забезпеченості ґрунтів агрохімічними показниками, затверджені ДУ «Держґрунтохорона».

Формуванню високих врожаїв сприяє вміст у ґрунті органічних решток рослинної продукції. Гумус є основною характеристикою ґрунтової родючості і він зумовлює сприятливий поживний, водно-повітряний, тепловий і біологічний режими, структурність ґрунтів, нагромадження фізіологічно активних речовин. Динаміка гумусу в ґрунті 0-30 см у сівозмінах за різного насичення пшеницею озимою практично незмінна і зазвичай коливається 2,75.

Від реакції ґрунту значною мірою залежить засвоєння рослинами поживних речовин ґрунту і добрив, мінералізація органічної речовини, ефективність внесених

добрив, урожайність сільськогосподарських культур та його якість. Ступінь кислотності ґрунту залежно від рН сольової витяжки. Основним нашим завданням у цьому типі аналізів було визначення кислотності ґрунтового розчину за різного насичення пшеницею озимою. Для достовірності отриманих даних виконувати аналіз необхідно принаймні у двократній повторності. Важливими є дані за стадії цвітіння і збору врожаю (табл.3).

Таблиця 3. Кислотність ґрунтового розчину за різного насичення пшеницею озимою

Насичення пшеницею озимою	Шар ґрунту	Ступінь кислотності за різних стадій		
		початку вегетації	Цвітіння	збір
25 (контроль)	0-10	5,366	4,998	4,495
	20-30	5,383	5,165	5,565
33	0-10	5,256	5,008	3,939
	20-30	5,145	5,000	3,786
50	0-10	5,165	5,008	5,298
	20-30	5,158	5,089	5,286

Динаміку лужногідролізованого азоту ілюструє табл. 4. Кількість азоту характеризує ступінь окультуреності ґрунтів, а також ступінь забезпеченості азотом, оскільки вміст його показує тісну кореляційну залежність між азотом, який вилучається, і вмістом гумусу, загальним вмістом азоту та нітрифікаційною здатністю в основних типах ґрунтів.

Таблиця 4. Динаміка лужногідролізованого азоту в орному шарі ґрунту

Насичення пшеницею озимою	Вміст лужногідролізованого азоту, мг/кг ґрунту		
	початку вегетації	Цвітіння	збір
25 (контроль)	84,0	108,0	75,6
33	89,6	102,2	89,7
50	68,6	96,6	77,5

Фосфор необхідний для створення масивної кореневої системи, збільшення насінневої продуктивності і прискореного дозрівання. Поглинання іонів фосфору пшеницею озимою розпочинається з появи сходів і продовжується майже весь період вегетації, найбільш активно — між стеблунням і цвітінням. Так само калій бере участь у азотному та вуглеводному обмінах, позитивно впливає на інтенсивність фотосинтезу (табл. 5). Достатнє калійне живлення сприяє нагромадженню цукрів, підвищує загальну резистентність рослин, стійкість проти вилягання. За умов нестачі елементу сповільнюються процеси росту, листя набуває обпаленого вигляду. Максимальна концентрація калію припадає на період бутонізації — цвітіння, у подальшому різко падає.

Таблиця 5. Вплив насичення сівозміни ріпаком озимим на динаміку обмінного калію в орному шарі ґрунту

Насичення пшеницею озимою	Шар ґрунту	Вміст обмінного калію, мг/кг ґрунту		
		початку вегетації	Цвітіння	збір
25 (контроль)	0-10	137	95	93
	20-30	128	87	71
33	0-10	72	98	92
	20-30	59	86	75
50	0-10	98	102	92
	20-30	87	96	74

Таким чином, згідно із вищезазначеним можна проаналізувати набуття чи витрату поживних речовин у орному шарі ґрунту. Динаміка вмісту гумусу в ґрунті за різного насичення сівозміни пшеницею озимою практично ідентична, проте дещо вищий вміст гумусу спостерігається при насиченні сівозміни пшениці озимої 25% і становить 2,76. Рівень забезпеченості ґрунту гумусом — середній (відповідно до градації за ступенем забезпеченості ґрунтів агрохімічними показниками, затвердженої ДУ «Держґрунтохороною»). На контрольному зразку спостерігаємо, що на час початку вегетації в різних шарах ґрунту ґрунтовий розчин є слабо кислий з незначними перепадами. Під час цвітіння ґрунтовий розчин перебуває на межі між середньо кислим (незначна частина) і слабо кислим ступенем кислотності. Відзначаємо й різке зростання ступеня кислотності від слабо кислого до середньо кислого ґрунту в період збору урожаю. Аналізуючи кислотність ґрунтового розчину за насичення пшениці озимої 33% за різних фенологічних стадій, відзначаємо, що на початку вегетації і цвітіння ґрунт перебуває на межі від 5 до 5,5. Це значить, що він проявляє слабокислий характер. Проте під час збору його показники навіть не досягають 4, що проявляє дуже сильно кислий ступінь окиснення у всіх трьох шарах ґрунту. Ґрунт загалом зберігає слабокислу тенденцію від 5 до 5,5.

Досліджуючи динаміку лужногідролізованого азоту в орному шарі ґрунту за різного насичення та фенологічних стадій, відкреслюємо: найвищі показники азоту в орному шарі у всіх трьох типах насичення спостерігається у стадії цвітіння. У досліді з насиченням пшениці озимої 33 вміст лужногідролізованого азоту під час початку вегетації перевищує над його вмістом на стадії збору рослинної продукції, однак у досліді з насиченням пшениці озимої 50 простежуємо зворотну тенденцію. Найвищі показники вмісту рухомого фосфору в орному шарі — під час фази збору, найнижчими — у фазі цвітіння, позаяк рослина в цей період найбільше його потребує. Максимальна концентрація калію припадає на період бутонізації — цвітіння, у подальшому падає.

Література:

1. Роль сівозмін у сучасному землеробстві / В.О. Єщенко // Землеробство. – 2015. – Вип. 1. – С. 23-27.
2. Роль сівозмін / Н.П. Коваленко // Карантин і захист рослин. – 2012. – №8. – С. 15-17.
3. Гайдаш В.Д. Ріпак. / В.Д. Гайдаш та ін. – Івано Франківськ: Сіверсія. ЛТД, 1998. – 224 с.
4. Волох В.Г. Довідник з вирощування озимої пшениці / В.Г. Волох, М.А. Бомба – Львів, 1998. – 148 с.

Для нотаток

Матеріали II міжнародної науково-практичної конференції студентів та молодих вчених
«Перші кроки в науку»

Для нотаток